

קובץ גליונות

בין הזמנים חודש אב

ממרגן ורבנן גדולי ומאורי הדור

"לא נברא הים אלא לעמלי תורה" (חזון איש)

מתוך יצירת הפאר "חיי תורה" העומד להופיע בס"ד

לרפואת

מרדכי דוד

בן חיה פערל

לרפ"ש בתושיה"י

עולמה של ישיבה

מהותה של ישיבה ודרכי
הלימוד, שו"ת מיוחד
ממשנת מרן הגאון
רבי חיים פיינשטיין
שליט"א

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!
03-900-9944

לכל עמלי התורה ולומדיה
בברכת "וקווי ה' יהליפו כח"
מערכת "קובץ גליונות"

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

שהשמה במעונו

משפחת רוזנברג

לרגל הכנס בנם לעול תורה ומצוות

להצלחה בלימודים ובכל העניינים

אי"ש בן נעמה
שמואל בן נעמה
חיים בן נעמה

לעילוי נשמת

שלמה בן ישראל יהודה הכהן
נלב"ע כ"ט בטבת תשפ"ב

לעילוי נשמת

ר' אברהם יהושע

בן ר' יוסף ז"ל
נלב"ע ו' אב תש"ע
תנצב"ה

זמני הדלקת הנרות לחודש אב הבעל"ט

פרשת דברים			
עיר	הדלק"ן	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:57	8:11	8:48
בני ברק	7:12	8:13	8:45
קרית ספר	7:06	8:11	8:47
בית שמש	6:56	8:11	8:47
אופקים	7:05	8:12	8:46
חיפה	7:07	8:14	8:48

פרשת ואתחנן			
עיר	הדלק"ן	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:50	8:04	8:41
בני ברק	7:06	8:05	8:39
קרית ספר	7:00	8:04	8:41
בית שמש	6:50	8:04	8:41
אופקים	6:59	8:04	8:40
חיפה	7:00	8:06	8:41

פרשת עקב			
עיר	הדלק"ן	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:43	7:55	8:34
בני ברק	6:58	7:57	8:31
קרית ספר	6:52	7:56	8:33
בית שמש	6:42	7:56	8:33
אופקים	6:51	7:56	8:32
חיפה	6:52	7:58	8:33

פרשת ראה			
עיר	הדלק"ן	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	6:35	7:47	8:26
בני ברק	6:50	7:48	8:23
קרית ספר	6:44	7:47	8:25
בית שמש	6:34	7:47	8:25
אופקים	6:43	7:48	8:24
חיפה	6:44	7:49	8:25

בחסות:

גינות דוד
לנויר בבני ברק, לחיות על הפארק
03-9944-900

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכזת-ל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

בס"ד < עלון מספר 12 > אב < ענייני בין המצרים, תפילה, וימי בין המצות > שמיטה תשפ"ב
פנינים וניצוצי אור המתחדשים ובאים מפיו ומשולחנו של
רשכבה"ג מן שר התורה רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל

שיח אמונה

בפצותי שיח

דבר המערכת

הימים שלפנינו 'תשעת הימים' מלוים כל יהודי באשר הוא, בתחושה של אבל, על חורבן בית מקדשנו, פעם שאל אברך את הרב זצ"ל, את פשר הדבר שבשו"ע (סי' ק"פ, סעי' ה') כתב ש'בשעה שמברך ברכת המזון צריך לכסות את הסכין כי יש חשש כשאומר רחם נא וכו' ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך שאולי ידקור עצמו מרוב צער על חורבן ביהמ"ק, הלא לא שמענו אף פעם על חשש כזה שאחד יבוא להזיק את עצמו כשמזכיר חורבן ביהמ"ק וירושלים, השיב לו הרב זצ"ל: הדין אינו מוזר, אתה מוזר אתה משונה, כי פעם כל איש פשוט היה מבין חומר עניין החורבן ומאבד את עשתונותיו בהזכירו ועד כדי כך שהיה חשש אמיתי שיבוא לידי סכנת נפשות, אנחנו מוזרים ואנחנו משונים לא ההלכה. הצער והאבלות על חורבן הבית צריכים להיות בתחושה אמיתית, וזהו תפקידנו בפרט בימים אלו [וראה במדור רשימות תלמידים, אודות דברי השו"ע ש'ראוי לכל יר"ש להיות מיצר ודואג וכו'].

ומנגד, ההלכה היא שסיום מסכת הבא לו לאדם בימים אלו, מותר לו לאוכל בשר ולשתות יין, וזאת על אף האבל והצער. ואכן בכל שנה ושנה בימים אלו, היה מסיים הרב זצ"ל בסדר לימוד חובותיו היומיים, את מסכת יבמות, הסיום היה יוצא בערב תשעה באב, זמן המוגדר בחז"ל כ'מתו מוטל לפניו', הרב זצ"ל בחביבות של מצוה היה שותה מעט יין, כמנהגו בכל סיום, לשמחה של מצוה, שמחה של תורה גוברת מעל הכל, ואדרבה תורתנו הקדושה - 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב' - קיימת תמיד, והיא נחמתנו בעניינו.

בגליון זה המשכנו להביא אודות מעלת התפילה, ועוד מתורת הרב זצ"ל, ומדברים שבאו לראשונה כאן בבמה מכובדת זו, גם ממעט ענייני בין המצרים לא משכנו את ידינו, ומדור מיוחד הוקדש, לימי בין הזמנים הממששים ובאים, הבאנו פנינים ושיבבים מדברי הרב זצ"ל אודות גודל הימים, וניצול הזמן.

בצאתנו מן הקודש, נישא תפילה, שעוד בזאת השנה, במהרה נזכה לביאת גוא"צ, ולבנין בית המקדש במהרה ממש.

המערכת

תורת שיח

ליקושי בתר ליקושי בעיני ימי בין המצרים במשנת הרב זצוק"ל

שבים ע"י שאינן זוכרין ביהמ"ק כ' במה הן צריכין לזכור בתפלותיהן כו' ובפסיקתא רבתי פ"ל א' אצ"ל שאנו צריכין להיות נזכרים חורבן הבית ושם פל"ב א' לעולם אנו צריכים שתהא אנחתה בלבנו עד שישב הקב"ר עלי' ועמש"כ רבנו בפסקיו ברכות ג' ב' וראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג באותה שעה גפ' בחצות הלילה ולשפוך תחנונים על חורבן ביהמ"ק כמש"ב קומי רוני בלילה לראש אשמורות עכ"ל ועי' בפסיקתא רבתי פרשה ל"ה באורך גדול.

ביאור 'השם אורחותיו' על אתר, אות כ"א

כל האוכל בש"ב - כאילו אוכל גיד הנשה

על כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. ובזה"ק כאן ק"ע ב' איתא דכל האוכל בט"ב כאילו אוכל גיד הנשה ושאלתי לאאמור"ז זללה"ה מה הכונה בזה (וגיסי הגר"ש ברום זצ"ל אמר כמה ביאורים ע"ז) והשיב לי שיש באדם שס"ה גידין נגד שס"ה ימים שבשנת החמה ושס"ה לאוין שבתורה (עי' מכות כ"ג ב') וגיד הנשה מכון לפי החשבון נגד תשעה באב.

טעמא דקרא וישלח ל"ב ל"ג

המשך בעמוד 7

זכרון בנין ביהמ"ק וירושלים בכל יום

כתב הארחות חיים להרא"ש (יום ב', אות ל"א), וז"ל: 'וידוי על עונותיך ערב ובקר אל יחסר, וזכרון ציון וירושלים בשברון לב ובדאגה ובאנחה ובדמעה'

וכתב הרב זצ"ל: 'וזכרון ציון וירושלים בשברון לב ובדאגה ובאנחה ובדמעה. תד"א רבה פ"ד כל חכם וחכם מישראל שיש בו דברי תורה לאמיתו ומתאנח על כבודו של הקב"ה ועל כבודו של ישראל כל ימיו ומחמד ומתאוה ומצפה על כבוד ירושלים ועל ביהמ"ק ועל הישועה שתצמיח בקרוב בימינו ועל כינוס גליות מיד שורה רוח הקודש בקרבו וכו' ובד"א רבה פ"ב הנאנחין והנאנקין והמצפין לישועה והמתאבלין על ירושלים עליהן הכתוב אומר לשום לאבלי ציון כו' ובתענית ל' ב' כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה כו' ובר"ה ל' א' ציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה ובתהלים קל"ז תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי ובמדרש אגור הנקרא משנת דר"א פ"ג איתא הוכיח את השארית שנשקעו בארצות

שיחת התלמידים

עדויות מהקודש פנימה, מביא ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנכתבו לעלון 'שיח אמונה' על ידי מקורבו ונאמן ביתו של הרב זצ"ל, הגאון רבי אליהו מן שליט"א

"ספר זה זיכוי הרבים לדורות, המכתבים זה הדורות עצמם"

זכיתי להיות במחיצתו כשלשים שנה, כמדומה שמעולם לא ראיתיו כועס, וכמה הטרידוהו לפעמים מאד מאד, והיה בשלוה ובנחת, שאלתיו פעם, אני מתפעל מסבלנותו של הרב, חיך אלי ואמר: זה המצוה שלי.

ופ"א הרגיש לא טוב, אמר לי: 'אני יודע למה, כי אתמול לא היה קבלת קהל, כי נכדי שמסדר את זה לא היה יכול לבוא, ושמחתי ללמוד יותר, ה' העניש אותי על מה שמחתי, לא הייתי צריך לשמוח'.

הרב התחיל חבורו על קדשים "דרך חכמה" ויצא רק ח"א, ושאלתיו פעם אחת, למה הוא לא ממשיך, הרב ענה לי: 'אני צריך לענות מכתבים, לפעמים שבעים מכתבים ביום, זה זיכוי הרבים, חזרתי ושאלתי, אבל הרי הספר זה זיכוי הרבים לדורות, ענה לי: 'מי כותב לי מכתבים, בחורים, אברכים, שמעתי שזה חיזוק בשבילם, ספר זה זיכוי הרבים לדורות, המכתבים זה הדורות עצמם'.

סיפר לי רבנו זע"א, הייתי פעם אצל רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל ואל"ל בשם הגר"א על הגמ' סוף סוטה: א"ל ר"י לתנא לא תיתנו משמת רבי בטלה ענוה דאיכא אנא, ולכאורה איזה ענוה זו, ואמר בשם הגר"א שיש תנא שקורין לו אנא, עכ"ד.

המשך בעמוד 8

תורת אחד השיחים

לקראת ימי בין הזמנים הממששים ובאים, בהם בני התורה לוקחים פרק זמן של מנוחה, ליקטנו ערכנו בגליון זה סקירה קצרה, על ימי בין הזמנים של הרב זצ"ל, התבטאויותיו ומכתביו על ימים אלו, ושביבים על ניצול הזמן בכל עת. 'וקווי ה' יחליפו כח'.

הבין הזמנים של אבא

מתחיל ללמוד, אינני מרגיש כבר כלום.

'באחת השנים רצו לשנות את האכסניה הקבועה, לדירה מאוררת יותר, אבא מיד אמר: 'מבואר בחז"ל ש'לא ישנה אדם מאכסניה שלו' נמשיך לשהות במקום הקבוע'.

'שנה אחת אני זוכר, שאבא אמר, שכיון שנמצאים קרוב לקברי צדיקים, פעם אחת בחיים צריך ללכת ולהתפלל שם, ואז עשינו סיבוב בקברי הצדיקים שבאיזור'.

'בשנים שכבר הפסיק לנסוע, אבא היה מנמק זאת באומרו: 'יש לי פה עליית גג, גם שם אני יכול להיות שקוע בלימודי באין מפריע, אין צורך לנסוע לנופש במקום רחוק'.

בהקשר לטיולים אותם לקח את הילדים, בהיותם קטנים, שח הגרי"ש שליט"א: 'אבא מעולם לא לקח אותנו לטיולים, אני בעצמי זוכר, הטיול הקבוע לשם היה לוקח אותנו, זה היה לים, רק אחרי תשעה באב, היה נוסע עמנו לחוף הים, והיה שוהה במים למשך חצי שעה, הוא היה נכנס עם כיפה, ולפעמים לרגע קט היה מבקש ממני להחזיק אותה והיה טובל'.

עוד ממשיך הוא לספר לנו: 'זכורני שפעם אחת, השכנים שלנו, ראו שאנחנו לא יוצאים לטיולים, הם עשו טובה גדולה ולקחו אותנו, אבל גם זה היה מלווה בלחץ, כי הרי אבא מתפלל מעריב בזמן, וצריך להיות פה 40 דק' אחרי השקיעה'.

זאז עשינו סיבוב בקברי צדיקים שבאיזור. הרב זצ"ל בקברי צדיקים.

'לאחמ"כ ביקש אבא להביא ספר תורה שלו. הרב זצ"ל עם ספר התורה שהביא במיוחד.

שח בנו של הרב זצ"ל, הגרי"ש שליט"א: 'בימים כתיקונם, בשנים עברו, אבא בכלל לא היה נוסע לנופש, לא בזמן ולא בבין הזמנים, רק מלפני כשלושים שנה, כאשר אמרו לאבא, שנופש מחוץ לעיר יעשה טוב ויתן מנוחה לאמא ע"ה, בתחילה אבא התחמק, ואמר בבדיחותא: 'אבא היה אומר, ארון ישן לא מזיז אותנו ממקום למקום', לבסוף אבא הסכים, ומאז במשך כעשר שנים, אבא נסע לצפת, בדירה שדאגו לסדר לו מראש'.

'אבא לא ויתר על קלה בכחמורה, בתחילה, אבא ביקש לברר על כשרותם של המזוזות שם, [אבא היה מספר שהחזו"א הגיע לנופש בצפת, והחליף את המזוזות], לאחמ"כ ביקש אבא להביא ספר תורה שלו, כיון שלא ידע בבירור, אם שם יהיה לו ס"ת כתוב ככל דקדוקיו והלכותיו, לפי כל החומרות שבהם הוא נהג [אבא היה סבור שכיון שזה ס"ת פרטי שלו, אפשר להוציאו אפילו לב' פעמים בלבד שקראו בו], את התפילות ערכנו בבית כנסת סמוך, שהיה בבנין שבו הוא שהה, במנין ותיקין כפי מנהגו הרגיל בכל השנה'.

'היינו מגיעים לצפת ביום ראשון, ועד ליום חמישי, אמא ע"ה, היתה נוסעת הביתה, כבר לפני, משום שהיתה צריכה לבשל, ולעשות את כל החסדים שלה, ולהספיק לגמור אותם לפני שבת, כמידי שבוע'.

'במקום הנופש עצמו, אבא היה יושב ולומד כל היום ללא הפסקה, כאילו הוא בבני ברק, באין מפריע, הילדים והנכדים שהתרוצצו סביבו, לא הפריעו לו כלל, הוא היה שקוע בלימודו, וגם היה מספיק לכתוב את ספריו, שבכתיבתם אחז, באותה העת, הוא היה רגיל לומר שמספיק מה שלא מספיק בב"ב בהרבה יותר זמן'.

'אבא לא חרג ממנהגו הקבוע לעשות סנדקאות, גם בהיותו בנופש, היו דואגים שיהיו לו סנדקאות באיזור העיר צפת, כך לא היה צריך לטרוח הרבה בנסיעות, כמו בכל השנה'.

כשאני מתחיל ללמוד אינני מרגיש

'פעם כשהביאו מזון להתקין בדירה בצפת, כדי להפיג מעט מהחום ששרר בחוץ, אבא אמר לי, שכאשר החזו"א היה בטבריה, והיה חום גדול, שאלו את החזו"א, כיצד הוא מצליח ללמוד בחום הזה, החזו"א ענה להם, כל החום הזה מפריע עד שאני מתחיל ללמוד, כשאני

'פעם אחת בחיים צריך ללכת ולהתפלל שם. הרב זצוק"ל בקברי צדיקים

בין הזמנים במחיצת החזו"א

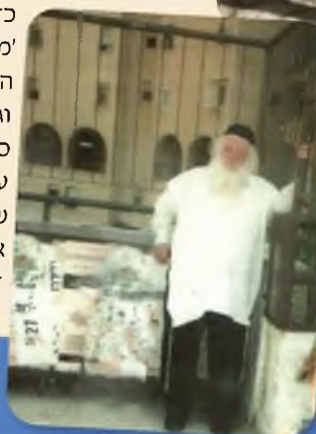
הוא הכריע שאם רואים אותם יחד מברכים ברכה אחת, ואם בזה אחר זה, מברכים שני ברכות.

עוד שח הרב זצ"ל על הנופש בצפת, בצילו של מרן בעל החזו"א, וכה סיפר: בילדותי נסענו באחת השנים, למנוחה בצפת, יחד עם החזו"א, בקשתי ממנו ללמוד עמי בחברותא, והוא נענה לבקשתי, ושאל אותי: 'איזה מסכת אתה לומד?', חשתי לומר לו מסכת קשה, ואמרתי לו 'מסכת תענית', כך למד עמי במשך כמה ימים, ועל כל דיבור של תוספות, היה שואל אותי מספר שאלות, הייתי אז צעיר לימים, ולא ידעתי לענות על השאלות, אבל רשמתי אותם לעצמי, חלקם הבאתי בספרי 'שיח השדה - ח"ג'.

עוד הוסיף הרב זצ"ל להעיד: 'בנופש ההוא יחד עם מרן החזו"א, שהינו כמה

שח הרב זצ"ל באחת ההזדמנויות: פעם בבין הזמנים אבא לקח אותנו לגן החיות,

כדי לברך את ברכת 'משנה הבריות', בגן החיות ראינו גם קוף וגם פיל, ונתעורר לנו ספק אם עלינו לברך על כל אחד בנפרד, או שברכה אחת פוטרת את שניהם, כששאלנו זאת את מרן החזו"א,

'ומאז במשך כעשר שנים, אבא נסע לצפת, בדירה שדאגו לסדר לו מראש. הרב זצ"ל במרפסת הדירה שהיה שוהה בה בצפת.

בחור פנה אל הרב זצ"ל בשאלה הבאה: 'כמה זמן מוטל על בחור, לכל הפחות, ללמוד בבין הזמנים כל יום?', הבחור שציפה לתשובה, כמו 'שעתיים', או 'סדר אחד', קיבל את התשובה הבאה: 'אין חילוק בין ביה"ז לכל השנה'. בפעם אחרת שנשאל הרב זצ"ל שאלה זו, השיב בקצרה: 'כמו בזמן'.

אין חילוק בין ביה"ז לכל השנה

כמו בזמן

הרב זצוק"ל בכתיבת ספריו בדירה בצפת
'אין בין הזמנים בעולם'

'אין חילוק בין בין הזמנים לכל השנה'. הרב זצוק"ל
בלימוד החובות בהליכה היומית.

אין בין הזמנים בעולם

בני משפחה, יחד עם אמי, אחד הילדים, כבן עשר בערך, השתולל בשובבות, ואחד החלונות נשברו, החזו"א נתן לו סטירה, ומיד אמר לאמא: 'זה דבר שמעולם לא עשיתי, אבל כעת שקלתי ודנתי בדעתי, עד שהכרעתי, שצריך לעשות כן', זמן קצר לאחר מ"כ בא הילד והתישב על ברכיו של החזו"א, אמר החזו"א לאמא: 'תראי כמה הילדים הם צדיקים, רק לפני רגע נתתי לו סטירה, ועכשיו הוא בא לשבת עליי'.

יהודי פנה אל הרב זצ"ל בשאלה מעניינת, הוא כשלעצמו חשב, שבין הזמנים, הרי זה כמין הלכה, שבבין הזמנים אפשר פחות ללמוד, ולכן הוא נורא מסופק מה יהיה לעתיד לבוא, בימות המשיח, האם יתבטלו ימי בין הזמנים?

הרב זצ"ל השיב לו בקצרה: 'אין בין הזמנים בעולם', כלומר, בין הזמנים אינו דין ואינו הלכה, וגם היום אין דבר כזה, ללמוד צריך תמיד, ואף פעם אין פטור מזה.

רשימות תלמידים

- אד"ר תשע"ו: ביקר אצל הרב פז"ל האר"ש קמניצקי שליט"א וזן עם הרב פז"ל כמה שעות צריך ללמוד בבין הזמנים, אמר לו הרב פז"ל 'כל היום', והוסיף הרב פז"ל 'בין הזמנים זה רק בקבר'...
- היו שנים שמנהיגו של הרב פז"ל בימי בין הזמנים ללכת ללמוד במקומות שונים, כאן בביתו תח' שהיה מלאך בביתו, וכל היום היה כותב.
- וכן היה היה הולך הרב פז"ל בימי בין הזמנים ללמוד ולכתוב כל היום בבית מחותנו האר"ז מלינובסקי פז"ל, והיה יושב שם ימים שלמים ומעתיק הספר, ופעם אחת התבטא שכבר כמה שעות יושב על ביאור הלכה אחד כדי להבין מה היתה כוונתו בשעה שכתב את הדברים.
- אמר הרב פז"ל לשואלים: ישיבת בין הזמנים סאלה שיעור המשיכה.
- בחור שאל להרב פז"ל איפה קבלה מומלצת לימי בין הזמנים של חודש אב? אמר לו 'ללמוד בהתמדה'. וחזר השואל האם קבלה זאת מומלצת דווקא לחודש אב? אבל לבין הזמנים של חודש ניסן שיקבל למשל לעיור בבית או לנקות לפסח וכדו' השיב הרב פז"ל: תמיד אם ההורים מבקשים ממנו שיעיור צריך לעיור ואם לא מבקשים אף אמרתי 'ללמוד בהתמדה'.
- בחור ישיבה שהתחיל ללמוד דף היומי בבין הזמנים שאל את הרב פז"ל: 'האם להמשיך גם באמצע המנחה?', שאלו הרב פז"ל: 'כמה מן מה לוקח עק' אמר הבחור: 'כשעה', אמר לו הרב פז"ל: 'אף אתה יכול להמשיך'.
- סח הרב פז"ל: 'הל'ביןקער רב" שהיה רה"י בתפארת ציון, סיפר לנו בישיבה, שבעודו בחור לא אצל ר' לייפער טעלפר, ורצה פעם אחת לנסוע הביתה בבין הזמנים, אבל כיון שלא היה בידו כסף נכנס לראש הישיבה ר"א טעלפר וביקש כסף, השיב לו: נראה עק שאתן עק חינוס, תאמר איפה סברא טובה ותקבל, הרהר הנער רגע קט ומיד אמר: הלא הנני עני, ועני חשוב כמת ושנינו מצוה לקיים דברי המת, א"כ מביא לי כסף... נענה ר"א טעלפר שאינו כן, במצוה לקיים מה רק כמצוה בעודו חי ואף אחר שמת מצוה לקיים, אבל אם כשהוא מת עומד וצווח אפי' יצווח כל היום אינו בכלל מצוה לקיים דברי המת... ומ"מ נהנה מעצם הסברא ונתן לו כסף לנסוע לביתו'.
- סיפר הרב פז"ל: 'אשתו של ר' אליה דושינר מצוקלעה"ה, נפטרה בלידה, ולא נתן לעשות ההלו' עד הצהרים כדי שלא יהי' ביטול תורה, וה' עפר לו שנפטר בעצמו בבין הזמנים שלא יהי' ביטול תורה'.
- כאשר הייתי בפתח תקוה הייתי פועל את החזו"א רק בשבת אבל בבין הזמנים ללא הפסקה.
- אחד שאל להרב פז"ל מה עדיף לבחור ישיבה, בבין הזמנים. ללמוד עברה ראשונה או לצאת לארץ, השיב לו הרב פז"ל: 'לשבת ללמוד בהתמדה'.

מלוקט מהוראות והנהגות מרן החזו"א זלה"ה כפי שנרשמו בכתבי הרב זצוק"ל

מה' הי' רוצה שיהיו עשרה מתפללים ממש ולא לצרף למנין מי שכבר התפלל (ועי' מ"ב סי' צ' סק"ח) אם לא בשעת הדחק כדי שיוכלו לומר קדושה וקדיש

מו' אם א' מתפלל בחדר אחר (ושומע תפלת הצבור) ג"כ מקרי תפלה בצבור ואפי' יש לו פתח אחר שלא לביהכ"נ (דלא כרדב"ז המובא במ"ב סי' נ"ה סק"ח)

מז' בביהכ"נ שבביתו שהפסיק צורת הפתח באמצע (שהיו עושין שם בימים נוראים עזרת נשים) כמדומה שאמר שקצת מהצבור יכולין להתפלל שם ואין קפידא שנחשב כחדר אחד

מח' שמעתי בשמו שלהדליק מנורת חשמל ע"י העמוד הוא כמו נרות (ועי' או"ח סי' קנ"א ס"ט ובמ"ב סי' תר"י בסק"ט באורים בפנסים וא"כ אין נ"מ)

מט' אם יש מנין מצומצם וא' עומד עדיין בש"ע יש לחכות בחזרת הש"ץ עד שיגמור (ר' זרח שפירא נ"י בשמו ועי' או"ח סי' נ"ה ס"ו ז')

נ' ש"ץ מחלל שבת בפרהסיא אין עונין אחריו אמן וקדיש וקדושה (רי"א וולף ז"ל ועי' במ"ב סי' קכ"ו סק"ב וסי' נ"ה סקמ"ו ועי' בתשו' משיב דבר סי' ט')

נא' לא היו ינחא ל'י' שהש"ץ ימשוך התיבות יותר מדאי (עי' או"ח סי' נ"ג סוף סעיף י"א)

נב' לא הי' אומר ב"ה וב"ש (רמ"ג, וכמנהג הגר"א עי' במעש"ר סי' מ"ג, ובכתר ראש סי' כ"ז ואחר סי' קנ"ב)

נג' שמעתי כשהי' ש"ץ הי' מקפיד בחתימת הברכות להסמיך סוף הברכות לבא"י (ועי' בתוס' מעשה רב אות י"ד). ופעם אמר לש"ץ שסיים ברוך כו' המעריב ערבים ועוד כיו"ב ואמר לו להתחיל מלפני זה ולא רק הברכה (ועי' יומא ע' א' תו"י ד"ה ובעשור)

נד' ש"ץ שהי' מתחיל חזרת הש"ץ מיד שהי' מרן מתחיל לפסוע ג' פסיעות וא"ל מרן שימתין מעט (כנראה עד שיגמור עושה שלום שיוכל לשמוע כל חזרת הש"ץ)

נה' העיר לש"ץ שיטעים את העין של בעל גבורות שלא ישתמע בל ח"ו, וש"ץ א' אמר מלך אויב צדקה ולא ענה אמן (רמ"ג)

נו' הש"ץ צריך לומר בקדושה קדוש וברוך בקול רם (רמ"ג) (ועי' בבה"ל סי' קכ"ה ד"ה אלא ועי' או"ח סי' ק"ט ס"ג ועי' רמב"ם בסדר התפלה)

נז' שמעתי שכשהי' ש"ץ הי' ממתין במודים [אחר מודים אנחנו לך שאתה הוא] ושותק עד שהקהל ישתקו ממודים דרבנן ואח"כ אמר (ועי' מ"ב סי' קכ"ד סקמ"א וסי' קכ"ז סק"ג)

נח' במודים דרבנן הי' שוחה גם בסוף (רמ"ג, וכד' הי"א בשו"ע סי' קכ"ז ס"א) נט' כשהי' ש"ץ לא הקריא לכהנים יברך רק אחר (עי' ברכות ל"ד א' תד"ה לא ובאו"ח סי' קכ"ז ס"ג)

ס' ר"ד וינטרבו נ"י שאלו אם שומע באמצע ש"ע קדושה ממנין אחר אם חייב ג"כ לשתוק ולשמוע או רק מהמנין שהוא מתפלל בו והשיב שחייב (עי' או"ח סי' ק"ד ס"ז ורמ"א סוף סי' קכ"ה)

סא' שמעתי בשמו שיותר טוב למתאחר להתחיל ש"ע באמצע הצבור (שג"ז נחשב תפלה בצבור כנ"ל דין מ"ג) מאשר להמתין להתחיל עם הש"ץ שע"ז אין עונה על חזרת הש"ץ כתיקון חז"ל (ומובן שדין הזה דוקא אם יכול לסיים עד קדושה כמ"ש בשו"ע סי' ק"ט ס"א ועי' בחזו"א או"ח סי' י"ט סק"ז ומבואר שם שאם נתאחר עד שהש"ץ מתחיל יתפלל עמו ע"ש)

סב' בקושי התיר למתפלל בלחש עם הש"ץ לומר הקדושה בקול רם (עי' סי' ק"ט ס"ב)

סג' פ"א התפלל בשוה עם הש"ץ ושתק בשעת בר"כ כשהגיע לשם עם הש"ץ (רמ"ג, ועי' סי' ק"ט ס"ב ובמ"ב סי' י"ג ובחזו"א או"ח סי' י"ט סק"ז) וא' שאלו אם מתפלל ש"ע ושומע בר"כ אם חייב לשתוק ולשמוע וכמדומה שהשיב לו שיעשה כרצונו (ר"ל שאינו מחויב לשתוק אבל רשאי)

סד' העידו משמו שאם מתפלל בשוה עם הש"ץ לא יענה אמן אחר הכהנים אע"ג שהש"ץ מותר לענות אם לא מפני הטירוף שא"ה

כז' ספק היכן עומד באמצע ש"ע פסק לי כמש"כ אאמור"ר זצ"ל בספרו (עי' קה"י ברכות סי' י"ג מחק תיבת י"ז) שמתחיל ממקום שמוספק שמא לא אמרו דלא כח"א (וכ"ה באו"ז רפ"ב דמגילה סי' שע"ד (הובא בקה"י שם))

כז' הטועה בתפלה (כגון ששכח יעלה ויבא) וחוזר נחשב גם התפלה הראשונה למנין מאה ברכות (עי' או"ח סי' קפ"ח ס"ט ומ"ב סי' ק"ח סק"ט וסקל"ב)

כח' מי שטעה בש"ע באופן שצריך לחזור לראש התפלה ושאלו ממרן אם יכול לומר קדושה לפני שהתחיל לחזור והשיב דמסתברא דנחשב תפלה א' ואסור (וראי' לזה ממש"כ המ"ב סי' קי"ד סקמ"א בשם הש"ת)

כט' בנוסח אשכנז וספרד אין כ"כ קפידא ומותר לשנות כדי להתפלל עם הצבור (רי"א וולף ז"ל ועי' במ"ב סי' ס"ח סק"ד ובתשו' משיב דבר סי' י"ז בסוף התשובה, ועי' סי' ט' אות י"ט)

ל' אאמור"ר ז"ל שמע בשם מרן שא' מבני החסידים שאלו אם מותר לשנות לנוסח אשכנז והשיבו כיון שאבות אבותיו שינו מאשכנז לספרד שלא כדין יכול לחזור למנהג אשכנז (ועי' מ"ב סי' ס"ח סק"ד)

לא' הספרדים שלמדו אצל אשכנזים עליהם לנהוג כמנהג האשכנזים (בשם הר"ש גרינימן ז"ל משמו)

לב' ר"ש קוסובסקי ז"ל כ' שמרן התיר לו להתפלל בהברה הספרדית כיון שהורגל בכך שלא יתבלבל בכונתו (ועי' סי' ט' אות י"ט)

לג' אלו שמתפללין בעברית מ"מ לא ישנו הברת השם ויאמרו הנו"ן בקמן (הר"י פינקלשטיין ז"ל בשמו)

לד' גם אם אחוריו מתפלל קטן אסור לפסוע (רמ"ג, ופשוט) (דלא כאשל אברהם מבוטשא"ש סי' ק"ב)

לה' הצריך לביה"כ מותר לפסוע נגד המתפלל (רמ"ג בדו"ה פ"ד סי' כ"א)

לו' שאלתי אם גמר ש"ע וממתין לפסוע עד שיגמור זה שאחוריו אם מותר לו ללמוד אז והשיב שלא (דלא כמ"ש בכתר ראש סי' ל"ג, אבל ללמוד בהרהור או להתפלל כל מיני תפלות מסתבר ודאי דמותר ועי' מ"ב סי' קכ"ב סק"ד ה')

לז' שאלתי אם הש"ץ אין יכול לפסוע ג' פסיעות משום שא' מתפלל אחוריו אם יתחיל חזרת הש"ץ בלי לפסוע והשיב שלא, רק יפסע מהצד (כנראה שבשעה"ד סמך על הא"ר שמביא המ"ב סי' ק"ב סק"ח אבל להתפלל בלי לפסוע א"א שהוא חיוב על כל תפלה ועי' לשון הרמב"ם פ"ט מתפלה ה"ג)

לח' תפלה בכונה יתירה ביחידות עדיף מפחות כונה בצבור אף כשבצבור תהי' כונה מספקת לצאת יד"ח (ר"ש קוסובסקי ז"ל משמו ועי' בה"ל בסי' ק"א ס"ב ד"ה דאיתי)

לט' כשהי' מרן חולה התפלל ש"ע מיושב (עי' מ"ב סי' צ"ד סק"כ)

מ' שמעתי בשם מרן שהורה שמי שאין בעירו מנין אלא ששמו"ע לפני הנץ יתפלל עמהן בצבור (וכמדומה שכן פסק בפרי יצחק סי' ב' ע"ש ועי' מ"ב סי' פ"ט סק"ד) מא' נכון להתפלל ביחידות בתפילין מבצבור בלא תפילין אף במנחה (ר"ש קוסובסקי ז"ל ועי' מ"ב סי' ס"ו סק"מ)

מב' שמעתי בשמו שמותר להתחיל ש"ע עם הצבור אף אם לא יגמור עד קדושה וכמדומה שכן נהג בעצמו (ודלא כבה"ל בסי' ק"ט ד"ה הנכנס שנסתפק בזה ועי' שלמת חיים השלם סי' קכ"ז)

מג' בענין תפלה בצבור אמר לי שאפי' אם מתחילין בעוד שהש"ץ או א' מהצבור לא גמר עדיין כל תפלתו מקרי גם השני תפלה בצבור וגם השלישי שיתחיל בסופו של זה ואפי' מאה כולן נקראין תפלה בצבור ומותר לדלג פסוד"ז עבור תפלה בצבור כזו שאין תפלת הצבור עולה לשמים עד שישלימו כולן (ועי' שמו"ר פכ"א סי' ד') ושאלתי א"כ אסור לדלג פסוד"ז כדי להתחיל עם הצבור מאחר שיכול להתחיל בסוף הצבור בלי לדלג והשיב דמ"מ התחלה עם הצבור עדיף טפי ומותר לדלג גם משום זה (ועי' בבה"ל סי' ק"ט ד"ה הנכנס דמשמע ג"כ שזה קצת תפלה בצבור ושם ד"ה לקדושה בשם הפמ"ג בא"ע ועי' צ"ח ברכות ו' א' ד"ה אין תפלתו, ורמ"ג כ' כמדומה שאמר שאין כ"ז אלא אם הש"ץ עדיין לא התחיל קדיש וצ"ע)

מד' שמעתי בשמו שהמתפלל מוסף בשעה שמתפללין שחרית או בהיפך אפי' הוא בביהכ"נ לא נחשב תפלה בצבור (ובמ"ב סי' צ' סק"ל לא כתב כן)

ענייני בין המצרים

סיום מסכת בתשעת הימים

פעם סיפר הרב זצ"ל כי בישיבה היתה תקופה שלא הי' מה לאכול רק בשר הי' ניתן להשיג ובתשעת הימים מר"ח אב עד תשעה באב שאסור לאכול בשר עשו הבחורים הסכם שכל סעודה יסיים בחור אחר איזה מסכתא ויעשה סעודת סיום וכל הישיבה תאכל בשר בגינו וכך עשו כל תשעת הימים.

תולדות יעקב עמ' נ'

ללמוד בת"ב שחל כשבת

ת"ב שחל בשבת ראיתי את מו"ר שליט"א [זצוק"ל] שלומד את הקביעות שלו במשניות לאחר חצות והי' משניות טהרות וכן אמר תהילים לשנה הבאה גם כן חל ת"ב בשבת ואמר לי מו"ר שאסור ללמוד לאחר חצות אף הקביעות שלו ורק ילמד דברים המותרים בת"ב אבל לפני חצות יש להקל ללמוד הגר"ח שליט"א [זצוק"ל] ספר לי שפעם חל ת"ב בשבת ולא למד אביו מו"ר שליט"א זצוק"ל גם לפני חצות גם לא את הקביעות.

אופרוף כשבת ת"ב

אמר לי מו"ר שליט"א [זצוק"ל] בנוגע לאופרוף של קרובי שחל בשבת ט' באב שיש להקדימו לשבת שלפני זה משום שאין לעשות קדוש של שמחה בשבת זו וזה בנוגע לקדוש אבל עלי' לתורה שיקבל עוד פעם בשבת זו שהיא לפני החתונה שתהי' בשעט"מ בט"ו מנ"א.

ת"ב שחל בשבת הנהגה במוצש"ק

תשכ"ה. ת"ב שחל בשבת מו"ר שליט"א [זצוק"ל] בא לביהכ"נ בבגדי שבת ונעלים אעפ"י שכבר בא כמה רגעים לאחר הזמן של יציאת השבת כמנהגנו ולאחר ברכו חלץ נעליו אבל הבגדים השאיר עליו עד הלכו הביתה.

הבדלה לחולה בת"ב שחל ביום א'

אמר לי מו"ר שליט"א זצוק"ל אדם הצריך לאכול בת"ב שחל ביום א' יבדיל על יין ובשעת הדחק גם על מיץ תפוזים דמרון החזו"א צדד דמיץ תפוזים יש סברא דהוי חמר מדינה בא"י יותר מבירה דלא הוי חמר מדינה בא"י ולא הכריע מרן החזו"א על מיץ עיין מש"כ בארחות רבנו ח"א עמוד תכ"ד אות מ"ט.

וכן אמר לי מו"ר בשנת תשל"א דחולה יכול להבדיל על היין בת"ב שחל ביום א' משום דבלא הבדלה לא יוכל לאכול וכן חזר עוד פעם מו"ר ואמר לי דמרון החזו"א אמר דבירה לא הוי חמר מדינה אצלנו בא"י דכאן יין חמר מדינה וצדד מו"ר שליט"א זצוק"ל לעשות הבדלה על מיץ תפוזים בחולה.

אמרתי למו"ר דיסהוט אשכול ענבים ויבדיל דין מגתו בסעודה המפסקת אינו אסור מדינה דגמ' והסכים עמי ואם אין לו יבדיל על מה שירצה חוץ מבירה.

וכ"כ בשו"ת מהר"ל דיסקין קו"א אות ע"ב וזל"ק נסתפקתי בחולה שאוכל אם צריך להבדיל תחלה וכן נראה עכ"ל"ק ופשטות היינו הבדלה בין ולענין קטן מסתפק שם הגאון הקדוש זצ"ל אם יבדיל לפני אכילתו ע"ש צדדי ספיקתו עי' באות הבא שמו"ר הקל לילדים לאכול בלי הבדלה.

הבדלה של קטן בת"ב שחל כיום ראשון

ת"ב תשכ"ד. מו"ר שליט"א [זצוק"ל] אמר לי לענין ילדים שמותר להם לאכול בת"ב אם חל ת"ב ביום א' יש להקל שלא יבדילו אף שהשע"ת מביא שגדול חולה יבדיל מ"מ קטנים יש לסמוך על הרשב"א שכתב לענין קידוש שמותר להאכילם לפני קידוש ואמר מו"ר שה"ה לפני הבדלה דקיל טפי וסכנה לאכול לפני הבדלה זהו רק בין השמשות כדאיתא בפסחים הרשב"א הובא במ"ב הלכות קידוש וכן בסוף הלכות שבת ועוד הסתמך מו"ר על זה שהמ"ב לא מביא את השע"ת הנ"ל א"כ משמע שסובר המ"ב שאין דינו של השע"ת ברור אמנם אמר מו"ר שיתפללו במוצש"ק ויאמרו הבדלה בתפלה.

עוד הוסיף לי מו"ר למי שאין על מה להבדיל פטור א"כ לקטנים וכן לאשה אין משלהם.

עוד אמר לי מו"ר שיש להקל אף לגדול חולה לעשות הבדלה על מיץ תפוזים שזה חמר מדינה אבל לא על בירה שזהו שותים רק מעוט.

ארחות רבינו ח"ב עמ' קע"ז ואילך

שזה סדר התפלה שלו (עי' ברכות ל"ד א')

סה] בוהוא רחום הנוסח ידענו כי חטאנו בלא שם (כן העידו משמו)

סו] הי' נוהג לעמוד בקדושה דסידרא מן ואתה קדוש עד ולעלמי עלמא ואמר לי שמסופק אולי דינו כקדושה (ועי' רמב"ם פ"ט מתפלה ה"ה ובה"ל סי' תפ"ט ד"ה ומצה בשם ר"ן גיאות ותשו' ר"י מיגש סי' קל"א ושמועתי שכבר נשאל דבראשונים משמע שהוא מיושב והשיב אולי כונתו שמותר גם מיושב אבל לא דוקא מיושב כך אמרו משמו) אבל א"צ לכוין רגליו (והראוני דבס' המספיק מר"א בן הרמב"ם ח"ב עמוד כ' כתב ומנהיגו לעמוד בקדושה דסידרא, ובשבלי הלקט סי' מ"ד בשם רב עמרם שאסור לצאת מביהכ"נ קודם קדושה דסידרא אלא חייב אדם לעמוד עד אחר שיסיים, עוד הראוני דבביאור הגר"א למגילת אסתר פ"ח פסוק ד' מבואר דצריך לעמוד) ועי' בזה"ק יתרו קל"ג א'

סז] העידו שהי' כורע קצת כשאומר ואנחנו כורעים כו' (וכ"ה במ"ב סי' קל"ב סק"ט, ורמ"ג כ' אף כשהי' חלש ולא קם לומר עלינו בכל זאת בשעה שהצבור היו כורעים הי' קם וכורע עמהם וחוזר ויושב)

סח] לא רקק בעלינו (ועי' ט"ז יו"ד סי' קע"ט סק"ה)

סט] אין לומר שנים קדיש ביחד (ואמרו בשמו דהוי כמעמיד שני שליחי צבור, רמ"ג ועי' פ"ת יו"ד סי' שע"ו סק"ו והוא רק מפני המחלוקת דמדינא תרי קלי לא משתמעו וכ"כ בכל דברי האחרונים באו"ח סי' קל"ב שדנו דיני קדימה וגדולה מזו החמיר במ"ב סי' רע"א סוף סק"ג)

עג] תחנון בשחרית נפל על יד ימינו על צד שמאלו של כסאו (אולי משום שרצה ליפול דוקא על זרועו כמש"כ בבה"ט סי' קל"א סק"ב בשם האריז"ל וכן שמעתי שהקפיד ליפול על הזרוע דוקא ואולי משום שבזה יוצאין ב' הדעות המובא בסי' קל"א ובמ"ב ע"ט)

עה] חתן ואומר תחנון ביום החתונה עד החתונה ממש (דלא כיש מקילין שהביא המ"ב בסי' קל"א סקכ"א)

עו] חתן יכול ליכנס לביהכ"נ אף שפוטר מתחנון דלא כט"ז (המובא במ"ב סי' קל"א סקכ"ו)

עז] בברית כשהי' סנדק הי' נופל תחנון במנחה שאחר הברית (ולא כהמ"ב סי' קל"א סקכ"ה, ואולי עשה כן שלא יהא תמוה לרבים שאין הכל יודעים שהי' סנדק היום)

עח] נשים חייבות בכל התפלות חוץ מתפלת ערבית אפשר אולי להקל כן שמעתי מפיו (וכן מבואר במ"ב סי' ק"ו סק"ד ע"ש ובסי' ע' סק"ב) והרב"צ במברגר ז"ל כ' ששאל ממרן והשיב שחייבות בכל התפלות ואם יש להם ילדים אולי יש פטור של חולים ומשמשיהם אבל נשים צדקניות מוצאים להם תמיד זמן לתפלה

עט] הורה לאשה שנתאחרה בתפלתה עד שליש היום שלא תקרא ברכות ק"ש (ועי' בה"ל סוף סי' נ"ח ד"ה קוראה)

פ] אבל לא יתפלל בתיבה בר"ח אא"כ ליכא אחר (רב"צ במברגר ז"ל והוא כדעת הגר"א עי' שו"ת הלכות סי' קל"ב דין ל"ה)

פא] החיובים שיוצאים לאשרי ובא לציון או לעלינו לחדר אחר ועושין עוד מגין כדי לומר קדיש אמר שלא לעשות כן דהוי כשני שליחי צבור מיהו אם נתחלקו מתחלת התפלה לא מיחה (אע"פ שג"ז אין נכון משום ברוב עם כמש"כ במ"ב סי' ק"נ סק"ב דברוב עם הדרת מלך)

כ] שאלתי אם א' התפלל וגם שמע קה"ת בעוד שאומר המלות של התפלה אם יצא והשיב שיצא (עי' שו"ע סי' קפ"ג ס"ו ובמ"ב סי' תר"צ סק"ט ועי' בשה"צ סי' קס"ז אות מ"ג וי"ל דקה"ת עדיף שא"צ לצאת רק לשמוע כמש"כ תוס' בסוכה נ"ב א' ד"ה וכיון) אבל אין לעשות כן (ועי' סי' קמ"ו ס"ב ובמ"ב סק"ד ט"ו)

עדיך מתפלה בציבור ומסמיכת גאולה לתפלה ומלהתפלל עם תפלין ע"י ב"ב. וכתב רבנו יהונתן מפרג ז"ל בפ"י על איכה שתפילת ותיקין מוכרחת להתקבל ואילו היו מתפללין ותיקין ביום החורבן לא ה' נחרב ביהמ"ק ולכן כתיב סכותה בענן לך מעבור תפלה כדי שלא ידעו מתי הנץ החמה ע"ש.

השכמה לבית הכנסת, אפילו למי שאין מקפיד על ותיקין

ואפ"י מי שאין מתפלל כותיקין עכ"פ חייב להשכים כפי יכולתו כמו שאמרו (ברכות ח') קדימו וחשיכו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי, ואמרו (בשבת קכ"ז) השכמת ביהמ"ד הוא מהדברים שאדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב. ואמרו (תנחומא מקץ ט') צריך אדם להשכים לתפלה שאין לך גדולה מן התפלה, ואמרו (במדב"ר בלק) הן עם כלביא יקום עומדין כאריות ממטתן לק"ש ולתפלה, ואמרו (בברכות מ"ג ב') ת"ח אל יכנס באחרונה דקרו ליה פושע ועצל, ולעת"ל יקראוהו כולם בשם הפושע והעצל (כמ"ש בתנחומא ריש ויקהל שלעת"ל יקראוהו לפי מעשיו) ואוי לה לאותה בושה וכלימה, ואמרו (באדר"נ פכ"א) שינה של שחרית מוציאין את האדם מן העולם שיכול לעבור זמן קריאת שמע ע"ש והרי זה מעוות לא יוכל לתקון כמ"ש בחגיגה (דף ט') ואפ"י ביטל פעם א' ק"ש כאילו לא קרא כל ימיו כמ"ש בברכות ס"ג ב'. ועי' באו"ח סי' נ"ח ס"ב שפסק דאפ"י אין מתפלל ותיקין חייב להקדים מה שיוכל ואיסור גמור להתאחר עד סוף הזמן כמ"ש הגר"א בשם ירו' (מובא במ"ב שם סק"ג) ובגמ' (ברכות כ"ט) אמרו במערבא לייטי ע"ז וחלילה לזלזל בקללת חז"ל.

ובשו"ע ריש או"ח יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו וכתב המ"ב ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לומר איך תעמוד בבוקר כי הקור גדול או ישיאנו בקיץ לומר איך תעמוד ממטתך ועדיין לא שבעת משנתך יתגבר עליו ואל ישמע לו, ויחשוב בנפשו אילו ה' נצרך לעמוד לשרת לפני מלך ב"ו כמה ה' זריז וזהיר לעמוד בהשכמה להכין עצמו לעבודתו כ"ש וק"ו בן בנו של ק"ו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה עכ"ל ועי' במ"ב סי' א' סק"ט שפסק שצריך לקום לכה"פ חצי שעה לפני התפלה שיוכל להכין עצמו ולבוא לתפלה בזמן.

תפילה ביחידות בבית

וכתב בספר הגן (המחבר ה' קדמון מאד ומובא במג"א סי' צ"ח) וכל אדם יאמין שהדלות ויקרות ומיתת בניו ח"ו באים לאדם ואין לו הצלחה במשא ומתן שלו בעבור שאינו מתפלל במקום קבוע כו' ואם ח"ו מתפלל ביחיד בביתו אזי מביא התפלה דוגמת הקרבן לשדים וחייב ג"כ כרת בר מינן, ואם הוא חי אף שמתפלל כמה פעמים בביתו אז יורד מנכסיו ועני חשוב כמת או שבניו מתים בחייו ח"ו דג"כ חשוב כמת והירא וחרד לדבר ה' והרועה ליזהר מהדלות ומיתת בניו וכ"ש ממיתת עצמו יעשה לו מקום קבוע אף ביישוב להתפלל תמיד במקום א' עכ"ל.

ומובן שכל הנ"ל במקום שאין אונס והנזהר מרצון הקב"ה משמרו אף מאונס כדאי' במו"ק (דף ה') כל השם אורחותיו בעוה"ז זוכה ורואה בישועתו של הקב"ה שנא' ושם דרך אראנו בישע א'.

חובת הידיעה והבקיאות בדיני תפילה, ואופן התועלת מלימודם

כללו של דבר חיוב גמור להיות בקי בשו"ע ה' תפלה כי הבא לשמש את המלך ואין יודע איך יתנהג בודאי יגרשנו המלך וכל המזלזלין בזה עתידין ליתן את הדין ואין ספק שלימוד דינים אלו חיובן קודם לכל הלימודים כי הם נוהגין ג"פ בכל יום וכ"כ המ"ב בהקדמתו והלימוד צריך להיות ע"מ לקיים כי הלומד שלא ע"מ לקיים נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם (יר' ברכות פ"א ה"ב) והקב"ה יתן בלבנו אהבתו ויראתו ונזכה לעבדו באמת ובלב שלם.

והרועה שיהי' לו תועלת מזה יקרא זה כמה פעמים והעיקר לשים לב לקיים [כמש"כ רבנו יונה (בשע"ת סוף ש"ב) אם האדם לא יעורר נפשו מה יועילוהו המוסרים, ובברכות ז' א') טובה מרדות א' בתוך לבו של אדם יותר ממאה מלקיות] כי כל אלו דברי חז"ל והתורה הקדושה, והלומד ע"מ לקיים מספיקין בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

איסור דיבור דברים בטלים בבית הכנסת, ובשעת התפילה וקדיש

ולדבר דברים בטלים בביהכ"נ (אם אינו צרכי מצוה) הוא איסור גמור, ומבואר בשו"ע סי' קנ"א ס"א וע"ש במ"ב שהחמיר מאד בזה, ובפרט בשעת התפלה וחזרת הש"ן (דאי' בשו"ע סי' קכ"ד דגדול עונו מנשוא) וקריאת התורה וקדיש ומקומות שמבואר בשו"ע שאסור בדיבור שאין שום היתר בזה וחלילה לזלזל בזה משום שהרבה אנשים מזלזלים בזה כי אף הם עתידים ליתן את הדין ואמרו במס' ד"א (מובא בב"י או"ח סי' קכ"ה) ר' חמא בר חנינא אשכח לאלהיהו ועימיל גמלים טעונים א"ל מה הגמלים הללו טעונים א"ל אף ורוגז למי שמספר בין קדושה לקדושה בין קדושה לברוך בין יהא שמי' רבא ליתברך ובין כל ברכה וברכה וכל המדבר בהם עליו הכתוב אומר ולא אותי קראת יעקב וכן הביאו הפוסקים בשם המדרש (מובא במ"ב סי' נ"ו סק"א) שחכם א' נתראה לתלמידו בחלום עם כתם במצחו וא"ל שזה עונש מפני שלא נזהר לדבר בשעת קדיש גם הביאו שם מס"ח מעשה בחסיד א' שראה לחסיד אחר במותו ופניו מוריקות א"ל למה פניך מוריקות א"ל מפני שהייתי מדבר בשעה שהש"ן ה' אומר ויכולו ובברכת מנן אבות וביתגדל עכ"ל, וכתבו הפוסקים דבשעת חזרת הש"ן אין לעיין אפ"י בספר ואפ"י יש עשרה בלעדו וכ"ש אם אין עשרה וכ"ש בשעת קדיש שאפ"י הרהור בד"ת אסור, וצריך ע"פ דין לענות אמן בקולו של ש"ן לא גבוה ממנו כדיליף בגמ' מקרא ומבואר בשו"ע, וגם יש ליזהר לידע על מה עונים וכמה החמירו חז"ל באמן יתומה וקטופה וחטופה כידוע וכ"ש כשאין עונים כלל ר"ל, וכבר הביאו (בס' ווי העמודים מבן השל"ה סי' י' ועוד אחרונים) בשם הלבוש מעשה נורא מחסיד א' שנגזר עליו ליחתך איברים איברים ר"ל על שלא ענה אמן על ברכת תינוק א'.

דין קביעות מקום לתפילה

וכן דין קביעות מקום בביהכ"נ שחז"ל הפליגו בזה מאד ואמרו בפ"ק דברכות כל הקובע מקום לתפלתו אויביו נופלים תחתיו ואלקי אברהם בעזרו ונקרא חסיד ועניו מתלמידיו של אברהם אבינו, וכתבו הפוסקים דצריך שיהא לו בביהכ"נ מקום קבוע תמיד שלא יחליפנו בשום פנים (רק מחמת אונס) ואז תפלתו מקובלת. וחלילה לזלזל בדבר שנפסק בשו"ע (סי' צ' סי"ט) שהוא חיוב ואסור לשנותו אם לא לצורך מיוחד, והעיקר לעמוד בביהכ"נ בדרך ארץ ויראת שמים בלי קלות ראש כמו שנאמר (בילקוט תהלים פ"ב) בשעה שאדם עומד בתפלה יהא שמח שעובד לאלקים שאין כמותו בעולם ואל תהי נהוג בקלות ראש לפניו אלא ביראה וכתבו הפוסקים בשם הכל בו (מובא במ"ב סי' קכ"ד סק"ז) אוי להם למדברים דברים בטלים או שחוק בשעת התפלה שהרבה בתי כנסיות נחרבו בשביל קלות ראש ובתדא"ר (פ"ג) איתא עונש נורא עבור זה ע"ש [וכ"ש קלות ראש עם תפלין שהוא איסור חמור מאד שהרי בטלו מצות עשה דאורייתא של הנחת תפלין כל היום כדי שלא לעבור על איסור זה].

תפילה בקול רם

וצריך להתפלל בקול רם ונעים כמו שנא' (בשה"ש זוטא ב') השמעיני את קולך כשאתם מתפללים לפני בקול גבוה כי קולך ערב בתפלתך וכן כ' הפוסקים והפליגו מאד בשכר זה ועי' סוף שה"ש רבה בזה ועי' שו"ע סי' נ"א ס"ט.

ענין תפילת ותיקין

וענין תפלת ותיקין, מלבד שיטת הרי"ף והרמב"ם שהוא חיוב גמור והעובר ע"ז ואין מתפלל כותיקין נקרא עובר על דברי חכמים, ואפ"י לשאר הפוסקים שאינו חיוב גמור מ"מ הוא ענין גדול מאד כמו שהפליגו חז"ל מאד והבטיחו (בברכות דף ט' ע"ש בתוס') שאינו ניזוק כל היום כולו (ואילו ה' בא בזמניו א' מהתנאים שידוע שכל ברכתיו מתקיימין כמה היו משתדלין לקבל ברכתו, על אכו"כ ברכה שחז"ל הבטיחו) וחזקי' המלך (שחז"ל אמרו עליו שביקש הקב"ה לעשותו משיח) לא מצא זכות להזכיר מכל מעשיו הטובים רק שהי' מתפלל כותיקין. ורב ברונא שזכה לכון פעם א' כותיקין עם סמיכת גאולה לתפילה לא פסק חוכא מפומי' כל היום מרוב שמחה שידע גודל המצוה והשכר בזה (ודעת כמה פוסקים שתפילת ותיקין

7

ירושלמי שביעית – מרישא ועד גמירא בביי הזמנים

הזדמנות חד פעמית לציבור שוחרי תורה

— לרכוש ידיעה בירושלמי שביעית —

כאשר בשיעורי הירושלמי הנמסרים לטובת נשמת רבינו מרן זצוק"ל

ע"י בנו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

יחלו בלימוד מסכת שביעית, החל מיום שלישי י"ב מנחם אב

ועד לסיום המסכת ביום חמישי כ"ח מנחם אב

השיעורים מתקיימים בכל יום בשעה 13:50 לאחר תפילת מנחה בבית המדרש לדרמן

וניתן גם לשומעם במערכת 'קול הלשון' ובמספר ישיר 073-321-2004

המשך מעמוד 1

תורת שיח

עד חורבן הבית הראשון, אבל לעת"ל יהי מלכות קבע לכן מסיים ובנייתה כימי עולם.

טעמא דקרא תרי עשר ט"י א'

ב' סוגי הגאולה - 'בעיתה' ו'אחישנה' - בפסוקי הנביאים

קול אומר קרא וגו'. הביאור ע"פ גמ' סנהדרין צ"ח א' שאם זכו ויעשו תשובה יהא אחישנה ואם לא זכו יהא בעתה גם בלא תשובה רק ע"פ הבטחת ה', והנה פרשה זו מיירי אם יהי' בעתה כמ"ש כי מלאה צבאה כי נרצה עונה וגו'. וקאמר קול אומר קרא שהגיע זמן הגאולה ואמר מה אקרא באיזה זכות מגיע להן הרי כל הבשר חציר וכל חסדו כצין השדה כמ"ש כל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין יבש חציר נבל צין ר"ל שכל מצותיהן אינן ומשיב לו אכן חציר העם יבש חציר נבל צין ר"ל אמת דבריך ומ"מ דבר אלקינו שהבטיח יקום לעולם ולכן אע"פ שאינן ראויין הגיע זמן הגאולה.

טעמא דקרא ישעיה מ' ו'

על הר גבוה עלי לך מבשרת ציון הרימי בכח קולך מבשרת ירושלים הרימי אל תיראי אמרי לערי יהודה וגו'. פירש"י מבשרת ירושלים ובמקום אחר הוא אומר רגלי מבשרת זכו קל זכור לא זכו תש כנקבה ומאחר פעמיו עד הקץ עכ"ל. וצריך קצת ביאור, גם יל"ד למה אמר אל תיראי וכי למה תירא, ועוד למה הקדים ציון ואחר כך ירושלים ואח"כ ערי יהודה. וי"ל ע"פ גמרא סנהדרין צ"ח א' זכו אחישנה לא זכו בעתה ואמר' התם זכו [שיהא בזכותם ע"י אחישנה] עם ענני שמיא לא זכו עני ורוכב על חמור, והנה בסוכה מ"א א' כתבו רש"י ותוס' שם (בד"ה אי נמי) וכ"כ התוס' בשבועות ט"ו ב' (ד"ה אין) בשם תנחומא דביהמ"ק דלעתיד ירד מן השמים ובערוך לנר בסוכה שם הקשה ע"ז הרבה דמבואר שיבנה ע"י בנ"א ואף שקושיותיו מלשון שיבנה אין מוכרח ד"ל קביעתו בקרקע מקרי בנין מ"מ הרמב"ם פ"א ממלכים כתב דמשיח יבנה ביהמ"ק וגם בב"ר פס"ד מבואר דבימי ר' יהושע רצו לבנות ביהמ"ק וכ"מ בכ"ד, ונראה דזה תלוי אם יהא אחישנה ע"י זכותנו נזכה ג"כ לבנות ביהמ"ק אבל אם יהי' בעתה ירד מן השמים ובסוכה שם חיישי שיהא בעתה ע"ש אבל בתפלתנו אנו מבקשים שיבנה בית המקדש במהרה היינו אחישנה ואז יהי' בנין, ובזה מיושב כל המקומות ודו"ק, והנה פרשה זו מיירי כשיהי' בעתה כמ"ש בתחלת הפ' כי מלאה צבאה כי נרצה עונה ולכן קרי לה מבשרת ל' נקבה כדפירש"י דתש כנקבה כמ"ש עני ורוכב על חמור וכנ"ל ולכן אמר אל תיראי לפי שאין זה בזכותנו והי' לה לירא, ולכן הקדים ציון שהוא ביהמ"ק שירד מן השמים ומשם יבשר לגאול אחר כך ירושלים ואח"כ ערי יהודה לגאול אחר כך משא"כ אם יהיה אחישנה יגאל תחלה ערי יהודה ואח"כ ירושלים כמ"ש בזכרי' י"ב והושע ה' את אהלי יהודה בראשונה וגו' ואח"כ יבנה ביהמ"ק.

שם שם ט'

אתם בכיתם בכ"י של חינו אני אקבע לכם בכ"י לדורות

ויתנו את קולם ויבכו העם בלילה ההוא. תיבת את מיותרת לכאן' דהר"מ למכתב וישאו קולם ויבכו וכמש"כ גבי עשו וישא עשו קולו ויבך. וי"ל דבא לרמז מ"ש בגמ' אותו הלילה ליל ט"ב ה' א"ל הקב"ה אתם בכיתם בכ"י של חנם אני אקבע לכם בכ"י לדורות, את ר"ת תשעה אב, וכעין מ"ש בזהר וישלח ע"כ לא יאכלו בני"י את גיד הנשה את ר"ת תשעה אב מכאן שכל האוכל בת"ב כאילו אוכל גיה"נ.

טעמא דקרא שלח י"ד א'

ביאורי הקינות

קינות בליל ט"ב. בליל זה חרב בית קדשי ונשרפו ארמוני. נשאלתי הא בליל עשירי נשרף ביהמ"ק כדאיתא בתענית כ"ט א' דבתשיעי סמוך לחשיכה הציתו בו את האור והיה דולק והולך כל היום כולו וי"ל דהכוונה היא שבליל זה נגזרה הגזירה על חורבן הבית כדאיתא שם ויבכו העם בלילה ההוא אותה לילה ליל ת"ב היה אמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם ואני קובע לכם בכיה לדורות.

אלי ציון וערי' כמו אשה בצירי' וכבתולה חגורת שק על בעל נעוריה. פי' על ב' דברים יש לנו לקונן א' על מה שאבדנו כל מחמדנו שהי' לנו כמו ביהמ"ק ומלכות בית דוד וזהו כבתולה כו' על בעל נעורי' והיינו מה שעבר ואין, ועוד על הצרות שיש לנו עתה בגלות וזהו כמו אשה בצירי' שזה לפי שעה.

טעמא דקרא סוף איכה

כי לי כל בכור וגו' לי יהיו. תיבות לי יהיו אין מובן שהרי לקח מהם הבכורה, ובויק"ר רפ"ב א' בכ"מ שנא' לי אינו זז לעולם לא בעוה"ז ולא בעוה"ב כו' בבכורות כתיב כי לי כל בכור כו' והוא תמוה כנ"ל. ונ' דכאן רמז מ"ש באוה"ח סוף הפרשה בשם רז"ל דלע"ל תחזור העבודה לבכורות. ואמרו"ר זללה"ה השיב אולי כיון דתמורתן [דהיינו הכהנים] קיים ה"ז כאילו זכות הבכורה לא כלה שהרי תמורתו קיימת (שו"מ זה בדעת זקנים מבעה"ת). ולפי"ז פירש אאמור"ר זללה"ה הא דאיתא בקינות אלי ציון ועריה, עלי זבחי תמידה ופדינוי בכוריה, דצ"ב דהרי גם בזה"ז לאחר החורבן נוהג פדיון בכור אדם ופדיון פטר חמור, וביאר, דקאי על הלויים שפדו את הבכורות בימי משה, ועתה בזה"ז אין לנו לויי יחוס (וכמש"כ בשמו בבאור קול ברמה)

טעמא דקרא במדבר ג' י"ג

ענייני נחמה וגאולה

לעתיד לבוא יהי' מלכות קבע

ביום ההוא אקים את סוכת דוד הנופלת. קרי לי סוכה משום שהיתה מלכות עראי כסוכה בימי דוד ושלמה וגם שאר המלכים שמלכו על יהודה מלכו רק

שיחת התלמידים

זקן מופלג, לא כל כך בריא, ומשפחה בלע"ר גדולה, ודיבר עימי כמה פעמים כמה רחמים צריך היום לחנך הילדים לתורה ויראת שמים, ולא ביקש כלום, רק לימוד. כי חוץ מזה אין כלום.

פ"א נכדו נתן אנחה, ומיד אומר לו הרב: איזה תוספות קשה לך? כי על מה יכול להאגת, הרי חוץ מזה אין כלום, קם פעם אחת ממנוחה בצהריים ולא רצה לדבר, ורמז שיביאו לו עט וניר וכתב על הנייר, יין, ושתה קצת יין, ושאלוהו מה זה? ענה עשיתי עכשיו סיום על מס' ברכות בשינה, לא רציתי להפסיק בדיבור, לפני שאני טועם לכבוד הסיום.

ישב ולמד באמצע הלילה בבהמ"ד, וישב עם הגאון ר' ראובן פיין זצ"ל, ולפתע נשמעו מרחוק יריות מטנקים בזמן המלחמה. ור' ראובן נבהל מאד וראה שר"ח לא אז כמלא נימא, והמשיך כרגיל, ואז ניגש אליו ושאלו האם אינך שומע את יריות הפצצות של הטנקים? תשובתו היתה, טנק לדין נוגע רק אם מקבל טומאה, חוץ מלימוד אין כלום.

פ"א בליל פורים שאלתיו, מה חשב מרדכי הצדיק, כשהמן הרכיבו על הסוס וקרא לפניו, ככה יעשה לאיש וגו', תשובתו היתה, חשב אז, תפסיק כבר עם השטויות, ההבלים הללו, תן לי ללמוד.

ושם במגילת אסתר, פרק ו' ג' ויאמרו נערי המלך משרתיו, "לא נעשה עמו דבר", תיבת דבר מיותר, ואמר רבנו שאמרו לו, הטובה הכי גדולה בשבילי, שלא נעשה עמו דבר, ונותנין לו ללמוד במנוחה, והמלך לא הבין זה, ולכן שאל מי בחצר לשאלו מה ליתן לו. וראויים הדברים למי שאמרם.

סיפר לי שאמו ע"ה קנתה לו פעם בגד חדש, ושאל את החזו"א אם לברך שהחיינו על זה, וכי לא מרגיש שום שמחה. א"ל החזו"א אתה כן מרגיש, ותברך, אבל מצידו חוץ מלימוד אין כלום. זכיתי לסעוד על שולחנו בסעודת ש"ק בבקר כשלשים שנה, והיה מכבדני בזימון בברהמ"ז, ואמרתי ברכת האורח, ושאלתיו, שם כתוב "שיהיו נכסיו ונכסיו מוצלחים וקרובים לעיר? איזה נכסים יש להרב, אפי' הדירה שגר בה לא שלו היתה. ענה לי: הספרים שלי, ושאלתיו א"כ מה פירוש "קרובים לעיר" ענה לי: שהדפוס יהי קרוב לעיר, חוץ מלימוד אין כלום.

בגמ' מגילה כת. "שאלו תלמידיו את ר"ז במה הארכת ימים, אמר להם מימי לא הקפדתי בתוך ביתי וכו' ולא הרהרתי במבואות המטונפות ולא הלכתי, ד"א בלא תורה ובלא תפילין, וכו', אמר לי הרב: הכי קשה בכל מה שכתוב שם, זה לא הרהרתי במבואות המטונפות.

ספרתי לו פעם מעשה נורא מהרב מטעבריק. זה הי' בזמן מלחמת העולם הראשונה. הי' חוק שאסור להדליק אור בלילה בבתיים, והרב ישב ולמד לאור הנר, החיילים ראו את זה ונכנסו לביתו, ויאמרו לו שזו עבירה חמורה והולכים להרוג אותו על זה. אמר להם: בנוהג שבעולם מי שמוצא להרג, אם מבקש בקשה אחרונה משתדלין למלא בקשתו, גם לי יש בקשה, אמרו לו: מה בקשתך? ענה: אני באמצע לעיין ברמב"ם קשה, יש לי איזה מהלך לתרצו, אבל לא גמרת, תנו לי זמן לגמור התירוצ' על הרמב"ם, והסכימו, ובנתיים נטרפה השעה והיו החיילים מוכרחין לברוח ונשאר חי, וספרתי זאת להרב זצ"ל בהתפעלות עצומה, ענה לי רבנו מאי קמ"ל פשיטא! ושאלתיו הרי אמרו בגמ' שמעתא בעי צילותא, ודאי ענה, כשיש מהלך ברמב"ם וצריך לגמור ודאי יש צילותא.

והנה בשבת חוה"מ סוכות הרבנית קנייבסקי ע"ה ישבה על המטה, וחזקה נערה אחת, וברגע אחד נפלה, ומיד באו הצלה וניסו לעשות החיאה, כחצי שעה. הרב ישב בסוכה ולמד שלחן ערוך חשן משפט שזה מהחובות שלו, ואמרו לו המצב הנורא, לא אז כמלא נימא והמשיך ללמוד כמו קודם, ואחר חצי שעה אמרו לו הבשורה הנוראה, קם לארון, הניח השו"ע חושן משפט, כי אסור בתלמוד תורה ולקח שו"ע יורה דעה שמותר לו ללמוד, ולמד יורה דעה בדיוק אותו דבר כמו חושן משפט, ורק הוא יוכל לומר על הרב מטעבריק מאי קמ"ל פשיטא, לא בכה ולא נאנח כלום בגלל שהיה עדיין שבת, אבל במוצ"ש הי' בכיות נוראות.

סיפרתי לו פעם בסעודת שבת, שידוע ממקור מהימן שהגר"א הי' בעל בשר

כל הבקאים היכן המדרש ולא ידעו, ולפני כארבעים שנה פגש את רבנו ברחוב בב"ב, ושאלו היכן המדרש הנ"ל, והרב המשיך ללכת איתו וחשב ודיבר לעצמו, בבלי לא, עוד חשב ואמר, ירושלמי לא, וכן עוד הלך וחשב ופונה אליו ואומר לו, בתיקוני זוהר במקום פלוני יש משמעות כזו, שאלתי את הנ"ל כמה זמן זה ארך, ותשובתו היתה דקה וחצי, רבנו בספרו עה"ת בטעמא דקרא פר' כי תצא מביא בשם הגר"א שלכן נקרא גט משום שאותיות ג"ט לא מצינו סמוכים זה לזה בכל הפסוקין, ולכן הוא סימן להרחקה, והקשה דגם אותיות ז"ק ז"ט ז"צ ז"ס ס"צ לא נמצאו סמוכין והשאר נמצאים ישר או הפוך, שאלתיו איך ידע זה, והשיב בפשיטות, הרי אני לומד כל שנה תנ"ך, אז שמתי לב.

אחד מסדרי הלימוד שלו כל יום, מתחיל בערב פסח בבבלי, לומר כל יום שמונה דפים בבלי, וכמה ירושלמי שיש על הח' דפין האלו לומד, ירושלמי, ובז' דפסח מסיים בבלי, ירושלמי, תוספתא, ברכות, ומתחיל ללמוד שמונה דפין משניות זרעים שנדפס בש"ס, א"ל פעם, בימים שאחר פסח יש לי פחות זמן, כי אז אני צריך ללמוד ששים שבעים דפין ירושלמי זרעים, וכששאלתיו פעם, אם יש אצלו נפק"מ בין לימוד בבלי או ירושלמי, או בבלי יותר קל, ענה לי זה אותו דבר.

ופעם סיפר לי בער"פ שחל בשבת כתב המ"ב שהסיום בכורות ביום ה' ולא ביום ו', ואביו זיע"א א"ל שזה מחלוקת, לכן שיעשה סיום גם ביום ו', ועשה כל הסיומים של כל התורה ביום ה'.

ובדרך אגב יש להדגיש, יש כאן שאלה, למה לא השאיר שורה אחת מכל הסיומים שעשה ביום ה' למחרת? התשובה: הרי שורה זו היא בחובותיו של היום, והי' אצלו חוק ולא יעבור בשום פנים ואופן בעולם, לא ילמד את המחר היום וכ"ש את היום למחר, אפי' שורה אחת, ואפי' שלכן יצטרך ללמוד עוד מסכת.

והתיישב ללמוד מס', והנה בדיקת חמץ אצלו עד אחרי חצות הלילה, וחצי שעה קודם צאת הכוכבים אסור ללמוד דברים שלא מפסח, ולמחרת אחרי הנץ עשה סיום על מסכת בבא בתרא, קע"ו דפין, ושאלתיו למה דוקא בב"ב, והשיב רציתי לראות אם אני יכול ללמוד בב"ב ביום אחד, שאלתיו: בהרהור או בדיבור, תשובתו, חזו"א למד בכל יארצייט של אמו כל חולין ביום היארצייט והיה בהרהור, אבל בכור שעושה סיום בהרהור שיאכל בהרהור.

ואחרי זמן הי' שוב ער"פ שחל להיות בשבת, ושאלתיו ביום ה' על מה יהי' הסיום מחר, ענה לי אני אני עדיין לא יודע אם כריתות או מעילה, ושאלתיו הרי פעם עשה הרב סיום על בב"ב, ענה לי: 'קונץ עושים פעם אחת'.

ויש הוספה חשובה, אמר לי, אחרי שלמדתי אז בבא בתרא ביום ה', גמרת גם מס' הוריות, ושאלתיו למה דוקא הוריות? תשובתו היתה: כי נשאר לי זמן, בנוהג שבעולם אם אדם עושה דבר מיוחד והוא עצמו אמר שזה גם לגביו חידוש, יש לו הרגשת סיפוק ומרגיש שעכשיו מותר לו לנוח קצת, ובזמן שנשאר, לומד איזה דבר קל, אבל אצלו לימודו והתמדתו הי' בלא שום הרגשה של הפוגה כי עשה מה שצריך לעשות ומיד להמשיך הלאה.

א"ל פעם: "בימות" ידעתי פעם כמו אשרי, ואצלו הי' הכל מדויק, לא כמו אז ישיר, אלא כמו "אשרי", וכן אמר "עירובין ידעתי פעם כמו אשרי".

וכבר כתב עליו החזו"א בעודו בחור "מרא דכולה תלמודא", ותלמודא דחזו"א, ופ"א נסע החזו"א בב"ב עם מכונית עם ר' טובי' שכטר זצ"ל וראה שהבחור חיים קניבסקי הולך בצד, והי' גשם ולא היתה לר' חיים מטרי, אמר לר' טובי': תעצור בבקשה, הש"ס נרטב, וכי לא הי' לר' חיים שם, אצל החזו"א זה היה שמו, שם מורה על המהות ומהותו של ר' חיים זה ש"ס.

כולו תורה

כל כולו תורה בכל רמ"ח ושס"ה כל מחשבותיו, וכל עצמותיו. פ"א נסעו מב"ב אנשים לקברו של הגר"א בוילנא להתפלל, וכן פ"א מבאי ביתו נסע לרשב"י במירון, ובאו לפני כן להתברך מהרב, שאלתיו האם הרב רוצה שיתפללו על הרב גם כן, תשובתו, כן. שאלתיו על מה? תשובתו היתה: שלא יפריעו לי ללמוד, שאלתיו אולי עוד משהו, תשובתו היתה: חוץ מזה אין כלום, והנה הוא

שיחת התלמידים

פרקי תהילים, כל יום לא להחסיר שום יום.

רחמתי מאד על המשפחה והעזתי פני ושאלתי, ואם תעשה עצה זו תהי בריאה? ונענה לי רבנו בראשו. זה ה' ביום א' בשבת ביום ג' אני מקבל טלפון מר"א וסיפר לי שעשו MRI והכבד נקי, אמרו זה לא יתכן זה טעות, ועשו עוד פעם והכבד נקי.

ואז הרופא קורא לבעלה של האשה ומראה לו שתי הבדיקות, ואומר לו: הנה זה מס' 1 רואים ברור את המחלה, זה מספר 2 הכל נקי, מה עשית בין זה לזה? אמר לי הבעל: 'בקשתי ברכה ועצה מר' חיים קניבסקי', ביום שישי טלפן אלי עוד פעם ר"א ואמר: עשו עוד פעם צילום והכבד נקי. הוספתי, ר"א אמר שמילה אחת של ר' חיים עושה רושם בשמים, ואני מוסיף, נענוע בראשו של ר' חיים מנענע את העולמות העליונים.

אמא של ילד מלייקוד ביקשה ברכה לבנה, יש לו בעל' בשרירים ולא יכול ללכת לחדר, א"ל רבנו רפ"ש, "לא שרירין ולא קיימין" אחרי כמה שבועות מטלפנת האמא, הילד כבר הולך לת"ת, היינו אצל עוד רופא, ואמר שהדיאגנוזה לא היתה נכונה, זה לא בשרירים, זה על יד השרירים ולכן כל התרופות והטיפולים לא היו נכונים, ונתנו הטיפול הנכון והילד הולך לחידה.

יש הרבה מאד להאריך בזה אבל א"א יותר. ילד אחד שאל את רבנו האם אני יכול לשאול משהו? ענה: כן. שאל הילד: 'איך גדלים ר' חיים קניבסקי?'. ענהו: 'לשבת וללמוד! אבל לימוד, שחון מזה אין כלום'.

עונה

גם בחיים חיותו של אביו הקה"י הייתי נותן לו קוטרל וכונתי היתה שיתפלל, הי' אומר בסדר אני אמסור לאבא, חשב שאני עשהו שליח למסור לאבא.

כל שנה שישבתי עמו ביחידות בסוכה ביארציית של הרבנית ע"ה, הייתי מבקש שהרב יגיד איזה שבח על הרבנית, הי' חושב ואומר, וכל שנה אומר דבר אחר ופעם אחת אמר: 'אני אגיד לך שבח על הרבנית, שהסכימה להתחתן איתי'.

סיפר לי הרב, היה מי שהוא שאמר על החזו"א הברכה של "ברוך שחלק" והחזו"א ענה אמן. והוסיף שאם לפי דעת המברך יכול לברך, משום זה גופא סגי שיוכל לברך ודימה זה לריטב"א מסוים, ושאלתי א"כ מדוע, שמי שהוא בירך על הרב, והרב שמע זאת ונזף בו קשות? והשיב: הרי אם הוא סובר שעלי אפשר לברך הוא עם הארץ גמור, ואיך אפשר לברך על סמך מה שעם הארץ חושב.

רבנו נתן להרב צבי וולף צ"ל, להדפיס את דבריו על הקדמת הרמב"ם, ור"צ הנ"ל כתב הקדמה קצרה, שזה החיבור מרבנו וכתב עליו גאון בן גאון, וכשהביא זה לרבנו א"ל רבנו, ב' הערות יש לי על דברך, א': איך אתה כותב גאון בן גאון, ב': למה חתמת שמך צבי וולף ולא כתבת הרב? ענה לו ר"צ, אני לא רב, א"ל רבנו גם אני לא רב וכותבים עלי הרב.

כשנכנס להרב תלמיד חכם ראש הכולל בלאס אנג'לס עם אחד מתלמידי הרב הקרובים, והנ"ל אמר, שכשתלמיד הרב בא אלינו נהי' יותר שמח, אמר רבנו, לא תלמיד אלא חבר.

ספרתי להרב הספור עם רבי אליהו לאפין צ"ל שהשפת אמת אמר עליו שיש לו גילוי אליהו. ושאלתי אם גם היום יש גילוי אליהו? חשב ואמר אצל הרב שטיינמן צ"ל, אחר זמן מעט נכנסתי עמו הביתה בחזרה מברית בבהכ"נ לדרמן שהי' בו סנדק, ואמר לבנו למה לא ראיתך בברית? ענהו הבן וכי את מי כן ראית, הרי אתה מונח רק בתורה, ענהו אביו, ראיתי את אליהו הנביא, וכשבנו יצא ונשארתי עם הרב ביחידות שאלתי: א"כ למה הרב א"ל שאצל ר"א יש גילוי אליהו, הרי הרב אומר שראה את אליהו הנביא, א"כ גם לרבנו יש גילוי אליהו, והשיב, 'וכי לראות את אליהו בברית זה חידוש? אמרתי לו, אני גם הייתי שם ולא ראיתי, א"ל 'אם היית סנדק גם אתה היית רואה', לא עלה בדעתי שרק הוא ראה, ושוב שאלתי עד מתי אליהו הנביא נמצא בברית? השיב 'עד סוף הסעודה' ושוב שאלתי, לרבנו, יש לפעמים 6 בריתות אחד אחר השני, האם אליהו הנביא בא לברית הא' והולך, וחוזר לברית ב', וכו' או בא לברית א' ונשאר עד אחרי ברית האחרונה. ענה לי הרב צ"ל - 'לא הולך' - באמצע, בא בתחילה לברית א', והולך אחר ברית אחרונה.

ושאלתי, בעליות אליהו כתוב שאכל מעט מאד ושותה מעט, וישן מעט, ממה נהי' בעל בשר, ובאמת שאלה זו הייתי יכול לשאול עליו, הייתי עמו כל בקר בארוחת בקר ביחד עשרות שנים, וכן הייתי עמו בסעודת שחרית כל שבת עשרות שנים ואכל מעט מאד, וגם כאן אותה שאלה.

ענה לי: דוד המלך אומר: ומתוקים מדבש ונפת צופים, אצלנו דבש זה משל למתיקות התורה, ואצל הגר"א זה הי' מציאות, א"כ נמצא שהגר"א אכל כל היום דבש, א"כ מה הפלא, דוד המלך אומר "תורתך בתוך מעי" התורה היתה מציאות גשמית בגופו ולא רק בנשמתו, הרבנית ע"ה שמעה זאת, ואמרה: גם על ר' חיים שלי אפשר לומר אותו דבר.

שמעתי ממרן הגר"ל שטיינמן צ"ל שהעבירו את גופו הטהור של הגר"א למקום אחר כי רצו להרוס את הבית הקברות, וגופו הי' שלם ממש, כי התורה היתה מציאות גשמית של הגר"א. רגל הגר"א - זה באור הגר"א, יד הגר"א - זה פירושו של ספרא דצניעותא, וכו' וכו' לכן נשאר שלם.

ישבתי עם רבנו בסוכה ונכנס ר' שלמה לוינשטיין לרבנו, ובקשתי שיספר מה שאמר עליו מרן הגאון ר' מיכל יהודה לפקוביץ צ"ל מורו ורבו של רבנו, וסיפר שר' מיכל יהודה סיפר שאצל החפץ חיים ראו רוח הקודש בחוש, למשל: מרן ר' אהרן קוטלר זיע"א ישב פ"א אצל הח"ח ואמר הח"ח, ר' אהרן, אני רוצה לומר לך משהו, כשמתחילין מסכת צריכין לגמור, למשל מי שמתחיל מסכת נזיר צריך לגמור, ר' אהרן קוטלר, כל מסכת שהתחיל, גמר, ורק מסכת נזיר התחיל ולא גמר, שאלו ר' שלמה את רמ"י, האם גם היום יש רוח הקודש? ענה רמ"י רוח"ק איני יודע, אבל שכניה מדברת מתוך גרונו, יש אצל ר' חיים, שמע רבנו וחשב רגע ואמר: 'הוא לא רצה לומר על עצמו אז זרק את זה עלי'.

הרבה פעמים שאלתי: אני שואל את הרב אותה כמה פעמים, בשידוכים, בפקוק נפש של רפואה, עם אותן צדדים, ופעם הרב אומר כן, ופעם לא, מה זה, האם זה רוח"ק? פ"א ענה לי - כן, ופ"א ענה לי - אפשר, אבל רגיל הי' לומר: "את אשר ישים ה' בפי אותו אדבר".

סיפר לי רבנו: בליל ר"ה הי' יושב כמה שעות אחרי מעריב, ואלפי אנשים עברו לפניו להתברך, ואמר לי, יש כאלו שעוברים לפני, לא יוצא מפי לומר להם שנה טובה, ומאז שסיפר לי זאת כל שנה הייתי שואלו כשישבנו בסוכה, איך הי' השנה? ופעם אמר לי: השנה אמרתי לכולם: ופעם הי' אומר: השנה לא אמרתי לכולם.

ישבתי בסעודת שחרית ביום א' דפסח בסעודת שחרית, והנה רבנו שואל אותי, היית בלונדון לפני פסח, האם נחמת ניהום אבלים אצל משפ' ר' בן ציון דונר? אמרתי שלא. והנה ר' ב"צ דונר בליל פורים יום חמישי בערב חילק מליון דולר לצדקה, ובמוצ"ש נסע עם רעיתו תחי', ונהרג במקום בתאונת דרכים.

וא"ל רבנו: 'אני אספר לך מה שהי'. משפחת דונר מא"י נסעה לנחם את משפחת דונר בלונדון נכנסו אלי וסיפרו לי הנ"ל אחרי כל כך הרבה צדקה נהרג, ושאלוני מה לומר לאלמנה, אמרתי להם: תגידו לה שלפני עשרים שנה היו צריכין לקחת אותו, ובזכות הצדקות שעשה ה' החזיק אותו'.

'נסעו וחזרו אלי ואמרו לי שאמרו זאת לאלמנה, והיא כמעט התעלפה. בדיוק לפני עשרים שנה גם היתה תאונת דרכים באותו מקום, ונשאר חי', ואז שאלתי את רבנו האם זה רוח הקודש? חיך אלי וא"ל - 'אפשר'.

א"ל הגר"א צ"ל בשם מרנא הרב אלישיב צ"ל, בכל הדורות היו יחידים שהברכות שלהם עשו רושם, בדור הזה - זה ר' חיים, והגר"א צ"ל הוסיף: 'מילה אחת של ר"ח עושה רושם בשמים, הוא צדיק בן צדיק, הוא קדוש מרחם, הוא עולה תמימה, הוא הבן יקר של ה'.

היתה בר מצוה של נכד של ר' חיים בש"ק אחר התפלה, ובקשוני לדבר, ואמרתי הנ"ל, ואמרתי שאני רוצה להוסיף דבר מה. טלפן אלי הגאון ר"א ס. שליט"א, שיש לו קרובה בלייקוד, שמצאו אצלה המחלה, והרופאים אמרו שזה לא מסוכן אפשר להוציא זה, אבל עכשיו היא בהריון, צריך לחכות עד הלידה, ואז יסדרו זה, והיא אמא לארבע עשרה ילדים וילדה תאומים, רצו לטפל בזה וראו שזה עבר לכבד, ובקשני מאד לעורר רחמי רבנו שיתפלל, ובקשתי מאד, ונתן ברכתו ושאלתי אולי יש לרב עצה, ענה לי כן, עצתי שתגיד כל יום עשר

03-308-5000

דברים שחקק הרב זצ"ל בספרו 'ארחות יושר'

לט. פטום הקטורת אין לומר בע"פ רק מתוך הסידור.

מב. אסור לעבור בצד המתפלל בצדדין שלפניו ולא לפסוע ג' פסיעות אם יכנס לצדדין שלפניו זה דינא דגמ' ומבואר בפוסקים (שו"ע סי' ק"ב).

מד. במנחה צריך לומר מודה אני לפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שכשם שזכיתני לראות כשהחמה במזרח כך זכיתני לראותה במערב.

מה. בערבית יש לומר יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שכשם שהייתי באפלה והוצאתני לאורה כך תוציאני מאפלה לאורה.

מו. בברכות ח' א' קדימו וחשיכו לבי כנישתא כי היכי דתורכו חיי, וקדימו היינו לבא לפני התפלה וחשיכו היינו שלא לצאת עד סוף התפלה, וזה גורם לאריכות ימים ושנים.

לד. אלו צריכין עמידה, ברוך שאמר, ויברך דוד עד שיאמר אתה הוא ה' האלקים, ישתבח, שמו"ע מתהלות כו', קדושה, ברכת כהנים (בין הכהנים בין השימועים), עלינו, כשמוציאין ומכניסים הס"ת עד שתהי' במקומה, והוא רחום, תחנון ממה נעשה, הלל, אא"א, ברכת מגן אבות, ויכולו, כשמברכין החודש, וידוי, קידוש לבנה, פסוק ויהי נועם במוצ"ש, (כ"ז מבואר במ"ב) וי"א שסמיכה דינה כשישיבה בכל הדברים, כ' הרמ"א בשעת קדיש יש לעמוד וכ"ש בברכו וקדושה, כשאה"ק פתוח נוהגין לעמוד (מ"ב).

לה. כתבו הפוסקים (ביאור הלכה סי' קכ"ח סכ"ד) דמי שאין נכנס לביהכ"נ לשמוע ברכת כהנים אינו בכלל ברכה (ולא דמי לעם שבשדות דאייסי) כיון שאין הברכה חשובה בעיניו לבל ולשמוע וכ"ש הבורח מביהכ"נ לפני ברכת כהנים וע"ז נאמר ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו.

לו. כל הפסוקים שאומרים בשעת הוצאת ס"ת והכנסתה והגבהתה יש לו יסוד בש"ם ופוסקים (ועי' מס' סופרים פ"ד) וח"ו לזלזל בזה.

לז. אין לחלוק התפילין עד אחר הקדיש של עלינו (ס' כ"ה ס"ג ובמ"ב שם) ויותר טוב שלא לחלוק עד שיוצאין מביהכ"נ, ואסור לחלוק התפילין בשעת הקדיש שאסור לעשות אפי' מלאכה קלה בשעת הקדיש (שם מ"ב סק"ו) ובסידור הגר"א כ' שאסור לחלוק התפילין בביהכ"נ בפני הארון קודש דלא גרע מחולק לפני רבו דאסור ולכן יצא מביהכ"נ עם התפילין.

לח. הא דהתירו לצאת אחר קדושה דסידרא וקדיש של עלינו הוא דוקא בהולך

[illegible]

זכינו לקבל פיתקא נדירה, מאת הגאון רבי אברהם אריה גורא שליט"א, שכתב לו הרב זצ"ל, בענייני התפילה. וזה תוכן הדברים:

'...לא במקום שהתועלת בטוחה ותפלה מועלת ע"פ רוב ברוחניות בין על עצמו בין על אחרים, ובלבד מעומקא

דליבא, ובעיקר להתפלל על עצמו שיסירו ממנו כל הרעיונות המפריעים לעבודת ה' כמ"ש בירו' והסיר ה' ממך כל חולי זה הרעיון וטוב לקבוע נוסח לפני יהו לרצון בכל תפלה (לבד משבת) ובלבד שההרגל לא יפסיד הכונה ואמרו ביומא נ"ב א' חביבים ישראל שלא הצריכן הכתוב לשליח'.

ענייני בין המצרים, לימוד תורה בת"כ, וחורבן ביהמ"ק

- [illegible]

סגולה מיוחדת ונדירה, אותה גם היה נוהג הרב זצ"ל זיע"א, לעשות תדיר, היא הסגולה, אותה הביאה הרבנית ע"ה מבית אביה, וכה סיפרה הרבנית ע"ה:

'בערך בהיותי כבת 14 שמת' לב שאבי, כאשר היה מתפלל שמונה עשרה ופוסע 3 פסיעות לאחוריו, בסיום התפילה, היה מאריך מאד, שאלתי אותו: 'אבא, מה אתה אומר שם?', ואבא ענה לי: 'לפני ה'יהי רצון' אני אומר את פרק 'שיר למעלות' אשא עיני אל ההרים מאין יבא עזרי שבתהילים. לפליאתי הרבה, על המנהג ששמעתי לראשונה, המשיך אבא והסביר לי: 'זוהי סגולה מסבא - בעל ה'לשם שבו ואחלמה' (שכידוע היה מגדולי המקובלים) ולא פירש יותר, והיות שאני חובבת סגולות, התחלתי גם אני לומר זאת בתפילות'.

והמשיכה הרבנית ע"ה: 'שנים חלפו, ואז באחד הימים שמעתי מחתני (הגר"י קולצקי שליט"א) סיפור נפלא: בישיבת חברון היו 20 בחורים מבוגרים שלא מצאו זיווגם. באחד הימים התגלגל לידי אחד מהם ספר סגולות ושם נכתבה הסגולה: 'למצואות שידוך במהרה, לומר לאחר 'עושה שלום במרומיו' פרק שיר למעלות אשא עיני אל ההרים שבתהילים'.

'הוא סיפר זאת לבחורים ובתוך חדשיים התארכו כל הבחורים המבוגרים!' ואז הבנתי לפשר הסגולה, 'אני חושבת שיש לסגולה הזו חלק, בכך שזכינו להשיא את כל ילדינו בגיל צעיר.' סיימה הרבנית ע"ה את סיפורה.

[א"ה. יש לציין שסגולה זו (כסגולה לזיווג הנון) הובאה בספר עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו (מאמר חיקור הדין, חלק ד', פרק י"ז) אלא ששם מבואר שיש לומר את השיר המעלות לפני עקירת רגליו, וז"ל: 'זהאומר המזמור הזה בכוונה בסוף כל תפלותיו קודם עקירת רגליו מזמנין לו בת זוגו הוגנת לו אם בתולדות ואם ברחמים וכו'].

מה נהדר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

מעמד נעלה של כבוד התורה, לרגל סיום לימוד סדר מועד במסלול 'כדרכו - 8 דף ליום', במפעלי התורה 'שיח התורה' שנוסדו לעילוי נשמתו ולהמשך דרכו בקודש של רבינו שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל זצ"ל קניבסקי, התקיים ביום שישי ר"ח אב תשפ"ב, בבית הרב זצ"ל, בהשתתפות בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, וראש ישיבת 'ארחות תורה' הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א.

במעמד השתתפו עשרות בני העלייה מכל רבחי ארץ הקודש שזכו ללימוד ולסיים את כל המסכתות משתי הסדרים הראשונים של הש"ס, וזכו להמשיך בדרכו של הרב זצוק"ל בלימוד חובות אלו. בסיום סדר מועד כובד אחד מחשובי הלומדים שליט"א.

במעמד נשא דברים חיזוק קצרים הגר"א גרבוז שליט"א שעמד בדבריו על המעלה הגדולה לזכות בקנין התורה של הרב זצוק"ל, והביא את ההערכה העצומה לשקידה וההחזקה בעץ החיים, בלימוד עצום שכזה, שמונה דפי גמרא דבר יום ביומו.

בסיום המעמד קבלו הלומדים והמסיימים כשי להוקרה והערכה, ערכה מיוחדת לשבת קודש מאת מכון 'שיח אמונה', כן התקיימה במקום חלוקת מילגות לזוכים ב-91 ההגרלות המתקיימות מידי שבוע על ידי 'שיח התורה'.

ישיבת תורת יעקב בבחינה בבית הרב זצוק"ל תלמידי הת"ת ש"ע ארגון 'זכרון רבנו חיים' בבחינה ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א בבית הרב זצוק"ל ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א

התמונות מארכיון ספר 'אלא' ומארכיון שוקי לרר

שיחת חולין

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

התרגשות רבה בקרב לומדי התורה, עם ההכרזה על פתיחת התוכנית 'שלהי דשמיטה' על ידי 'שיח התורה', ללימוד הלכות שמיתת כספים, פרוזבול ודיני הפירות בשנה השמינית.

סדרי הלימוד יתקיימו בימי בין הזמנים, בלימוד בספרו הגדול של הרב זצ"ל 'דרך אמונה', ובלימוד בספר 'קיצור דיני שביעית' שיצא לאור ע"י מכון 'שיח אמונה' לרגל שנת השמיטה השתא.

במקביל, בשיעורי הירושלמי הנמסרים לשובת נשמת רבינו מרן זצוק"ל ע"י בנו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, ילמדו בימי בין הזמנים את מסכת שביעית מרישא ועד גמרא, החל מיום שלישי י"ב מנחם אב ועד ליום חמישי כ"ח מנחם אב, כשיתקיים סדר לימוד ומבחנים יומיים גם על הירושלמי שביעית. השיעורים מתקיימים בכל יום בשעה 13:50 לאחר תפילת מנחה בבית המדרש לדרמן, וניתן גם לשומעם במערכת 'קול הלשון' ובמספר ישיב 073-321-2004.

תכנית לימוד מיוחדת הוכנה כדי להספיק את ההלכות הנחוצות בימי בין הזמנים אב, כשדבר יום ביומו יתקיימו א"ה מבחנים קבועים ללומדים, אשר יכנסו להגרלות מיוחדות ש"ח בכל יום.

עם תחילת חודש מנחם אב, התפרסם על ידי מכון 'שיח אמונה', הלוח החדש לחודש מנחם אב עם סדרי הלימוד של 'שיח התורה' והשתתפות ב-91 ההגרלות מידי שבוע. תכניות 'שיח התורה' מבית 'שיח אמונה', בשבעה דרכים, 'כדמותו', לימוד חלק שם בתורה באופן מופלג, 'בדרכו', לימוד כל התורה בשנה אחת כפי שנהג הרב זצוק"ל, 'לאורו' ללימוד כל יום את כל הש"ס כולו, 'למדתו', להגות בספריו ובתורתו של מרן זצוק"ל, 'לנשמתו', לימוד בכל יום של פרקי משניות ואמירת תהילים, 'ירושלמי' סדרי לימוד שהחלו בשתי מסלולים, ו'כנהגותו', במיוחד לנשים, לקבל ולהקפיד להתפלל שלוש תפילות ביום.

הגרלות קבועות על סך 700 ש"ח, על סך 500 ש"ח מתקיימות בס"ד בכל יום ויום בנפרד, בין כל הלומדים והמשתתפים במסלולי 'שיח התורה', וכן הגרלה נוספת על סך 500 ש"ח ללומדים בסדרי הירושלמי, ועומדים בדרישות או במבחנים המיוחדים. בנוסף מתקיימים מידי יום הגרלות על עשרה ספרים מספרי מרן זצוק"ל. שמות הזוכים ב-91 ההגרלות השבועיות, מתפרסמים מידי שבוע ומחולקים בבית מרן זצוק"ל ובמקומים מיוחדים ברחבי הארץ.

את לוח הלימוד החדש של 'שיח התורה' לחודש אב ניתן לקבל בבית מרן זצוק"ל, בהיכל התורה ומוסדות החינוך או בפניה למכון 'שיח אמונה'.

כזכור במכתבו למעמד סיום הש"ס ש"ע 'שיח התורה' כתב רשכבה"ג מרן ראש הישיבה שליט"א: 'שמחה גדולה היא כאשר זכו לסיים את הש"ס לעילוי נשמתו של שר התורה מרן רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוק"ל, בלימוד הרבים ע"י 'שיח התורה' שנוסד ע"י בנו הגר"ש קניבסקי שליט"א, לקבוע סדרי לימוד לעילוי נשמתו השהורה, בסדר הש"ס, וגם בספריו הרבים, ובדרכי הלימוד שלו'.

ניתן להרשם בשלמסר של מכון 'שיח אמונה' 03-308-5000 בשלוחת 'שיח התורה' שלוחה 2, וכן בעמדות 'דברים פלוס' בחיפוש 'שיח התורה'. לקבלת סדרי הלימוד ולקבלת פרסים נוספים ניתן לפנות למכון 'שיח אמונה' בדוא"ל: se3077700@gmail.com.

מכון 'שיח אמונה'

להארכת ספרי מרן רשכבה"ג הגר"ש קניבסקי זצוק"ל

טל: 03-30-77700 < פקס 072-2606425

שלמסר לשמיעת שיעורי השמיטה

הגאון רבי 'יצחק שאול קניבסקי' שליט"א

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון se3077700@gmail.com

העלון הנוצח

לע"נ הגה"צ רבי אלעזר אבוחצירא זצוק"ל

ולזכות ישראל שלמה שולמית לברכה והצלחה

גיליון מס' 484 פרשת דברים
תשפ"ב שנה עשירית

הופיע ויצא לאור "קובץ גליונות"
מורחב ומיוחד לימי בין הזמנים
ניתן להשיגו ברחבי הארץ
במוקדי ההפצה וכן במייל:
k.gilyonot@gmail.com

לברור על מוקדי ההפצה: 053-3145900

דברי שי"ה

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ז קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

ביאור רבינו בדברי הגמ' - שלא בירכו בתורה תחילה
"ואלמלי לא הדפסתי כל הספר רק בשביל זה די"

בטעמא דקרא לפ' בלק (ספכ"ד) כתב רבינו: בבמדבר פכ"ב שנו רבותינו שי חכמים עמדו בעולם, א' מישאל וא' מא"ה אחיתופל מישאל ובלעם מא"ה, ושניהם נאבדו מן העולם כו' למה שלא היתה מתנתן מן הקב"ה אלא חוטפין אותה להם. וקשה איך אפשר לחטוף בעצמו חכמה הא כתיב כי ה' יתן חכמה וגו', יהב חכמתא וגו', [והרי אחיתופל גדול בתורה הי']. אבל י"ל שכבר הבטיחו חז"ל (מגילה ו') יגעתי ולא מצאתי אל תאמין, ולכן כל המתנגע בתורה זכותו שידע ויחכם, אבל אם אין לומד בדרך שהקב"ה רוצה, כגון הלומד בט"ב ובימי אבלות, או בליל שבת לאור הנר, או לאור שנעשה באיסור ע"י ישראל, או שלומדים ומהרהרין ד"ת במקומות האסורין בהרהור, או באמצע התפלה, וחזרת הש"ץ, וקדיש, שכו"ז אסור ע"פ דין וכח"ג, כו"ז נקרא שחטפו החכמה לעצמן ולא מהקב"ה, ולכן חכמה כזו לא תצלח (וכעין שאמרו בגמ' שלא בירכו בתורה תחילה), (וכמדומה שקצת מזה שמעתי). עכ"ל רבינו זללה"ה. [וראה בראשית חכמה שער הקדושה ספ"ד שכתב: ונראה לי שעל זה כוון רבי יהודה ואמר אשרי מי שעמלו בתורה ועושה נחת רוח ליוצרו שיהיה עמלו בתורה נחת רוח ליוצרו לאפוקי אם עוסק בתורה בשעה שאין חפץ להקדוש ברוך הוא בתורתו בבחינות האמורות אז ודאי אין נחת רוח להקדוש ברוך הוא בתורתו מוטב לו שלא יעסוק בתורה].

ובדעת נוטה החדש (פ' מטות עמ' תקע"ט) הגדיר רבינו את הדברים יותר וז"ל: בוודאי בלעם חכם גדול הי' שלכן זכה לנבואה, שאין השכינה שרוי' אלא על חכם שבאומות, ומ"מ כיון שהחכמה לא בא לו על ידי תפילתו ומעשיו הטובים, אלא על ידי יגיעתו בדרכי החכמה, אם היגיעה אינו על פי דרכו ורצונו של הקב"ה נקרא שחטף מעצמו והיא לא תצלח, וזה שייך גם גבי גוי כי יש הרבה דברים שגם הגוי מזהיר.

והנה אף שרבינו היה רך כקנה לכל אדם, מ"מ בד"ת לא נשא פנים לאיש, ואין ספור דוגמאות לכך, ובסוגיא זו יש דוגמא מעניינת לזה מרבינו זצ"ל, בפרט שהוא כרכא דכולא ביה בדרכי התורה והליכות קנייניה, ואמרתי לזכות בה את הרבים ולהציגה לפניכם, שחכ"א זצ"ל השיג הרבה על דברי רבינו שמבואר בחז"ל שאחיתופל לא היה לו יראת שמים, והיתה טינא בליבו, ונתקלקלו אצלו יסודות האמונה, ואיך אפשר לומר שבגלל עניינים אלו שמנה רבינו נכשל ונידרדר כ"כ, והאריך בקושיותיו עד שביקש מרבינו להשמיט הדברים..., ורבינו זיע"א השיב כנגדו בעזר בדעת נוטה הנ"ל הערה 59, וז"ל: במחילת כבוד תורתו לא ירד כלל למש"כ, לא כתבתי שאחיתופל למד לאור החשמל, וגם לא כתבתי שהלומד לאור הנר אין לו חלק לעולם הבא, לא באתי אלא להסביר מה זה חטף חכמה שהכונה שאין למד כרצון הקב"ה והבאתי דוגמאות, גם אין צריך שיהא כל לימודו כן, אלא כיון שאם אירע דבר האסור לא היה מקפיד על זה, א"כ כל לימודו נחשב שחטפה לעצמו ולא למדה כרצון הקב"ה, ובאחיתופל היה דברים אחרים כיו"ב, וזה גרם לאחיתופל בסופו שבא למינות וכל דבר, ואילו היה לומד כרצון הקב"ה בלי שום איסור לא היה מגיע לידי כך ופשוט, וחלילה לי להשמיט זאת, ואלמלי לא הדפסתי כל הספר רק בשביל זה די.

בימים אלו בהם כלל ישראל שרויים באבל על הריסת המקדש ומיעוט התורה ואבדן חכמיה, מתעורר שבועתיים הצורך להתחזק בסיבות שגרמו לחורבן, ורבינו זצ"ל אחים לן בהספידא בדבריו המשובבים לב ונפש, שזהו כעין שאמרו בגמ' (נדרים פ"א א') שלא בירכו בתורה תחילה, לטהר ליבנו ונפשותינו בדרכי הלימוד, אולי יחוס וירא ד' משמים, וישיב שופטינו כבראשונה, ויעמוד כהן לאורים וב"א.

*

בנוגע להבדלה בט"ב לחולה כתבנו בגליון שעבר, שרבינו ז"ל אמר שיש דעות שאשה פטורה מהבדלה כל השנה, והנה במ"ב סי' רצ"ו סקל"ה הביא דלפי מה שנהגו הנשים שלא לשתות מכוס הבדלה בלאו הכי אינה יכולה להבדיל שהרי אינה יכולה לשתות הכוס, וכתב שיש להקל בשאין לה ממי לצאת דאז בע"כ תבדיל לעצמה ותשתה כדי שלא לבטל מצות הבדלה.

אמנם לא נתפרש במ"ב הטעם למה אינם שותות מכוס הבדלה [ובמקור הדברים בשל"ה הביא מס' תולעת יעקב הטעם ע"פ קבלה], ומרגלא בפי רבינו לומר שאומרות שאם שותות יצמח להם זקן [ובארחות רבינו ח"א עמ' רמ"ג כתב כן בשם הקה"ל], ובס' הבדלת מרא"ש (עמ' תצ"ב) נדפס מכתב מרבינו: יבדיל לעצמו וישתה היין ולא יתן לה שלא יצמח לה זקן, ושאל לרבינו מה המקור לכך, והשיב רבינו: הרשב"א כתב שאפילו מפני אלף ראיות אין לבטל מה שאומרות הזקניות. ודברי רבינו מלמדים לאנוש בינה, שאף שבספרי המנהגים הציעו כמה טעמים לאיסור הן ע"פ קבלה והן ע"פ דרוש, ואילו רבינו דרך קשתו בעזר בטהרת נפשו ולא הסכים לבטל טעם ש"פחות נראה" - מכח דברי הרשב"א הידועים, [אגב יש שצינו לעובדא מהחזו"א, והעובדא היתה שראה אב אחד שנלחץ מאד מזה שביתו הקטנה נדחקה ושתתה מהיין, ומרן הרגיעו ואמר לו שמי שיש לו זקן שותה ולא איפכא, ובנו ע"ז תילי תילים של סביות, ואכמ"ל].

מדור זה מוקדש לע"נ א"מ הרבנית מ' ברכה רבקה רוזנברג ב"ר שלמה אריה ע"ה

היומן

יום רביעי יג אב תשע"ח
מרן עשה סיום על ספר התהילים, והתחיל עוד פעם את הספר תהילים, עד היום היה מרן אומר פרק ליום ועכשיו עד עשרת ימי תשובה אומר מרן עשרה פרקים ליום ובעשרת ימי תשובה יגיד כל יום את כל ספר התהילים.

להתפלל

מתוך ספרו של רבינו "ארחות יושר"

יד. מצוה לעמוד בשעת קדיש (סי' נ"ו ס"א) וגם בכל דבר שהקהל נוהגין לעמוד אפילו אם הוא חומרא בעלמא מי שיושב הרי הוא פורש מן הצבור ומבזה כבוד שמים וגם עובר על מה שאמרו (דא"ז פ"ה) אל תהי יושב בין העומדים.

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

שְׁנֵים קַדְמוֹנִיּוֹת

יריעה היסטורית ונדירה על התעסקותו של רבינו ולימודו בתורת הנסתר

מקוצר המקום אנו מביאים רק חלק קטן מתוך המאמר

(העוסק בלימוד הנסתר, בקיאותו של רבינו בזוהר הקדוש, ספרי הקבלה שברשות רבינו, כתיבת ספרי הבהיר ורזיאל המלאך)

ספרי בעל הלשם הקדוש זי"ע

נשמח לקבל מקוראיו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

כעת בדיבור, הוא לא הסכים לדבר מאומה, גם לא ברמז. עד שגמר את הלימוד בספר, ואחרי שסגר אותו השיב לשאלה. "כאמור, במשך עשרות שנים נהג רבינו זצ"ל בהסתרה זו, אלא שהיו פעמים בודדות שחשב שאין איש בבית והשאיר את הדלת פתוחה, מאותם פעמים הבחנתי במעשהו כן".

"זאת ועוד, כבר כילדים צעירים היינו רואים כי מפעם לפעם משתנה הספר בפניה ההיא, ומתחלף בספר אחר, או אז הבננו כי יש דברים בגו". מוסיף רי"ש לספר, כי אחרי הסתלקות הרבנית ע"ה, עבר להתגורר בדירה צמודה, ובבקרים הראשונים לבואו הבחין בהנהגה זו של רבינו - אותה כבר הכיר - והמתין חוץ לחדר עד שיגמור את הלימוד, אך בהמשך הזמן רבינו נטה אליו חסד והכיר לו טובה ולא סגר בפניו את הדלת, והרשה לו להשהות ברגעים האלו.

בערוב ימיו, הזדמן לדבר אודות הסבא הקדוש בעל הלשם, ורבינו פנה אל בנו רי"ש ואמר לו - הלמדת פעם בספריו? משהשיב בשלילה, אמר לו בוא ואלמד אותך כיצד לומדים בו. אך לא אסתייע מילתא.

תמונה נדירה: מגיף את תריסי הבית

כדי שלא יביטו מחוץ המקובלים המתחזים

יריעה מיוחדת ניתן להקדיש אודות התייחסותו של רבינו למקובלים שונים שהתרבו בדור האחרון, ותחת כסות של מביני מדע ויודעי עתידות גורמים הרס ומכריעים בדברים שאין להם יד ושם בהם. ונביא בקצרה. בשלושים שנותיו האחרונות, כשהחלו לבוא אל רבינו רבבות איש לעצה ולברכה, רבים מהם היו מספרים בפניו על "מקובל" פלוני שהורה להם לתת סכומי כסף כפדין נפש, או על "נסתר" פלוני שהודיע על חרם באם לא יישמעו לצדקות שדורש, ועל אחרים שהכריעו לבטל שידוכים מחמת חוסר התאמת שמות, בעיות בכתובה, רוחות ושדים רעים, טיפות שונות המועילות כשיקוי ומרפא, קמיעות ועין רעה, כאלה ואחרים, בדרך כלל היה מבטל מכל וכל את כל הדברים, והיה מרגיע את הפונה ואומר לו שהכל הבל וריק.

משנתו של רבינו היתה ברורה: על הרב לפסוק רק מתוך שולחן ערוך, בין בעיני שמות, ובין בשלום בית או בכל תחום אחר. ולא מתוך דמיונות של ידיעות או כוונות כאלה ואחרים. קל וחומר כשהוא מורה בכך לאסור את המותר ולהתיר את האסור, חלילה לשמוע לו.

כששמע על פלוני שנוטל כסף על עצותיו וסגולותיו ביטל את כל דבריו. וכששמע על אחר המודיע כי אם לא יישמעו לו, רוחות ולילין ירדפו אותו, ביטל את הכל בצטטו את הפסוק (משלי כ"ב) 'כִּצְפוֹר לָנוּד כְּדָרוֹר לְעוֹף פֶּן קָלַלְתָּ חָסֶם לֹא תִבָּא'.

מקובל או מטורף

בענין זה סיפר רבי שיעה אפשטיין: פעם הזדמנתי עם רבינו לברית בה שימש כמוהל מקובל ידוע, והאריך מאוד בברכות המילה, רבינו לא הסתיר את מורת רוח וכשיצאנו התבטא עליו שלא כדרכו.

שאלתי: והרי הוא צדיק מקובל, ומאריך בכוונות על פי תורת הסוד? חיין רבינו: אין לנו אלא דברי הגמרא. האומרת במסכת ברכות (דף ל"ג) אם שגורה תפילתו בפי ידע אני שהוא מקובל... שאר הדברים זה לא מקובל...

קביעות יומית היתה לרבינו ללמוד בספר הקדוש 'לשם שבו ואחלמה' אותו חיבר הגאון המקובל רבי שלמה אלישיב זי"ע זקינו של מרן הגרי"ש אלישיב - חמיו של רבינו. ברשות רבינו היו מספר מהדורות, הן את הספרים בהם למד אביו מרן הסטייפלר והן את ספריו שלו, ואחרי כן מהדורות חדשות יותר.

הנזיפה של הרב אלישיב

סיפר חתן רבינו הגר"ש שטיינמן שליט"א: שאחרי נישואיו סיפר לו חמיו - רבינו כמסיח לפי תומו, שאחרי נישואיו שלו ביקש מחמיו - מרן הרב אלישיב שישלח לו את כל ספרי ה'לשם' והסביר רבינו לחתנו כי ביקש את זה "אע"פ שאני לא מבין בזה, אולי יבוא יום ואני אבין".

לימים הזדמן רבי שרגא לבית הסבא מרן הרב אלישיב, ומרן העניק לנכד הגדול את כל ספרי הלשם שהיו אז תחת ידו, כי חלק מהספרים כבר אזלו ורק בהמשך השנים נדפסו שוב.

ואז אמר לו רבי שרגא 'טוב שיהיה בבית וכמו שאמר השווער שלי רבי חיים, שטוב שיהיה בבית אע"פ שלא מבין'.

כשסיים את דבריו הרים מרן הגרי"ש אלישיב את עינו והביט בו במבט של תרעומת, ואמר לו "ומה היה אחרי זה, הוא לא אמר כך!!!"

כלומר, הרב אלישיב לא הסכים לאמירה כאילו ורבינו עדיין אינו מבין, אלא הבהיר כי זה לא נכון! בהמשך הזמן הבין טוב מאוד!! וההמשך היה שאכן רבינו קבע לעצמו סדר לימוד קבוע בספרי הלשם.

על כריכת ספר לשם שבו ואחלמה משנת תש"ח: לה"ו, קיבלתי ממוח"ז (-מרן הרב אלישיב) שליט"א, במוצש"ב"ק פ' עקב כ"ג מנ"א תשל"ז לפ"ק, שרגא נח שטיינמן

הסתרה שבתוך הסתרה

את רגעי הלימוד בספר הקדוש 'לשם שבו ואחלמה' מתאר לנו בחרדת קודש בנו רבי יצחק שאול קניבסקי, ממה שראו עיניו ולא זר: "אקדים כי מעולם אבי לא דיבר על סדרי לימוד אלו, וכשניסו לשאול היה נראה שאינו מרוצה שמדברים אודות הענין, אבל הרגישו עליו בהליכותיו וגם בתשובות שונות שהשיב שיש לו יד ושם בתורת הנסתר, והדברים אינם זרים לו".

וכאן עובר בנו הגרי"ש לתאר כיצד היה ההכנה לסדר לימוד הנסתר: "בכל בוקר היה אבי מורי משכים קום בעוד לילה, נוטל ידיו ומברך את ברכות התורה, לאחר מכן היה אומר בתחנונים את סדר 'תיקון חצות'.

"אחרי כן היה קם ממקומו וניגש לעברה של רעייתו הרבנית ע"ה, בחדר השני, ושואל אותה: איזה יום היום בשבוע?"

[את פשרה של שאלה זו, לא הבנתי וכנראה גם לא אבין, אך בודאי יש לזה קשר עם צורת הלימוד על פי היום בשבוע, וכך זה היה בקביעות טרם התחיל ללמוד בתורת הנסתר".

"כשהיא השיבה, הוא ניגש לחדר והגיף את הדלתות, ולעיתים גם נעל אותם, ואז ניגש לקצה הארון והוציא משם ספר ועיין בו כרבע שעה, ונדמה לי שלמד בו דף ליום".

"באותם דקות לא היה מפסיק בדיבור. לעיתים קרה ואמא ע"ה ביקשה לשאול משהו דחוף באותם דקות, אבל הוא סימן עם היד שאינו מפסיק

(מערכת וארכיון "דברי שי"ח" שומרת לעצמה את כל הזכויות ואין להעתיק ללא רשות).

הלכות והנהגות

ממרן פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת דברים תשפ"ב | גליון יג'

לקט עניינים על ימי בין הזמנים ממה שקיבל מרן שליט"א מרבותיו צוק"ל

דברי הגרא"ז מלצר זצ"ל בין הזמנים

[א] שמעתי מהגרא"ז מלצר זצ"ל שבחולצ"ק היו לומדים בישיבה בכל יום עד ערב פסח, וראשי ישיבה אמרו שיעור יום יום על דף גמרא רש"י ותוס' בעיון, ולא היה "בין הזמנים" סביב ימי הפסח, והתאונן על כך שהיום יש בין הזמנים בשלש חדשים בשנה - ניסן תשרי ואב, מלבד ישישי שבת בכל שבוע, ואמר שהפסקות אלו הם הגורם היותר גדול לכך שאין יוצאים היום גדולי תורה מהישיבות כפי שיצאו מיישיבת וואלז'ין.

ההתמדה בבין הזמנים

[ב] שמעתי מבחור שבא לרבינו החזו"א זצ"ל ליפרד לפני נסיעתו לביתו ל"בין הזמנים", והציג עצמו בפני החזו"א כבן תורה ושאל כמה שעות צריך הוא ללמוד ביום בבין הזמנים. הוציא החזו"א את הרמב"ם (פ"א מהלכות תלמוד תורה הלכה י"ב) וקרא בפניו את דברי הרמב"ם שבעל אומנות עוסק במלאכתו שלש שעות ביום ולומד תשע שעות ביום, ואמר שבבין הזמנים יכול הוא לנהוג כבן אומנות וללמוד ט' שעות ביום. השיב הבחור ואמר "הלא גם באמצע הזמן איני לומד ט' שעות", והשיב לו החזון איש, הלא לפני כן אמרת לי שאתה בן תורה ועכשיו אתה אומר שאתה אפילו לא בן אומנות... ונבהל החזו"א מעצם הדבר שהבחור מסופק אם לומד תשע שעות בתוך הזמן.

המעלה שבימי בין הזמנים

[ג] מור"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל היה מתנגד מתחילה לימי בין

הזמנים, וסבר שאינו נצרך אלא ליחידים הלומדים בהתמדה גדולה עד שנחלשים ונזקקים למנוחה, והוסיף דממה נפשך, אם הבחור צריך מנוחה כדי שיוכל ללמוד, ראוי להוציאו [בעצת ובאישור רבותיו] באמצע הזמן, ואם אינו צריך, א"כ איזה היתר יש לו לצאת לבין הזמנים, אמנם הוסיף ואמר שהרבה גדולים כבר ניסו לבטל עניין בין הזמנים אך לא עלתה בידם, וכפי הנראה יש מעלה מיוחדת בבין הזמנים, שהלומד תורה בבין הזמנים מוכיח שאינו לומד רק מחמת ההכרח אלא מחמת אהבת תורה, וממילא עי"ז הוא מקבל שכר רב יותר על לימודו שבכל השנה כולה, ומה עוד שעי"ז חוזרים אח"כ לישיבה בהתחדשות ומביא תועלת דתחילת הזמן.

והוסיף שעכ"פ יש לנצל את ימי בין הזמנים שקודם חודש אלול כדי להרבות את זכויותינו לקראת ימי הנוראים הבעל"ט, וכי יש להיזהר לא להסתכל על ימי בין הזמנים כזמן הפסקה מלימוד התורה, אלא כזמן של הכנה לצורך התחלה חדשה

משכת הגזית

לפני עשרות שנים - לפני שהונהג בכל מקום כוללי ערב, סיפר אברך אחד לרבינו שגרשם ל"כולל ערב", והגביר רבינו בחריפות, "עוד מעט ישלמו לך על מה שאתה מתפלל שחרית".

ורבות מתאונן רבינו על מה שהורגל בדור האחרון שמשלמים לאברכים וכן לבחורים בימי בין הזמנים על כל סדרי לימוד במשך כ"ד שעות ביממה, ומרגל בפומיה שבעבר היו משלמים לאברך רק באופן כללי על מה שיושב ולומד כדי להחזיקו, ולא היה התשלום בגדר משכורת אלא בגדר תמיכה כדי שיוכל ללמוד, אבל היום נעשה מזה 'תעשייה' שלמה, שמשלמים לאברך על "כולל ערב", ויש כאלו שמשלמים גם על תפילת שחרית וסדר מוסר וכו', ובימי בין הזמנים משלמים תשלום מיוחד, וא"כ אולי עוד יבוא יום שישלמו גם לאברכים על מה שמניחים תפילין.... והביא דברי הכף החיים שהמקבל שכר על לימודו מפסיד מצוות תלמוד תורה.

ואכן רבינו מדר"ק את נכדיו שלא ללמוד בישיבת בין הזמנים ששם מקבלים שכר בעד הלימוד, אלא לקבוע סדרי לימוד בבין הזמנים ללא תשלום.

שח רבינו בהדרכה לבחורים ב'קעמפ' שע"י הישיבה הקדושה: מי שעוסק בימי בין הזמנים בדברים שירעננו את כוחו ויעזרו לו ללמוד בהתמדה בזמן הבא, הרי זה נחשב כחלק מעסק התורה, שכל מה שמסייע ללימוד התורה נחשב כחלק מעסק התורה, וכמו שביאר החפץ חיים את נוסח הברכה בברכות התורה "לעסוק בדברי תורה", שלימוד התורה הוא כמו 'עסק' הפרנסה שכל העניינים מסביב שנצרכים לאדם לתועלת פרנסתו (כמו משרד ומזכיר וכיו"ב), הם חלק בלתי נפרד מהעסק כיון שמבלעדיהם לא יוכל העסק להצליח, וכך גם בתלמוד תורה כל הדברים הנצרכים לתורה, הרי הם נכללים בתורה בעצמה, וא"כ מי שמתעסק בימי בין הזמנים במנוחה הנצרכת לו בשביל לימוד התורה לזמן הבא, הרי זה נחשב כעסק התורה ממש. אלא שיש ליזהר לא לרמות עצמו לומר שצריך מנוחה באופן מופרז, וכ"ש שלא לפרוק עול תורה ומצוות ח"ו אפילו לא לשעה אחת.

בחדש אלול הבעל"ט, ועל אחת כמה וכמה שלא להיות בלא עול תורה בימי בין הזמנים אלא להמשיך ללמוד בהתמדה וכמוש"כ השל"ה הקדוש (שבועות פרק גר מצוה) "יהיה נעקר ונשרש מן העולם השם של 'בין הזמנים', לא יזכר ולא יפקד, רק כל העתים שווים לטובה, יתנהגו במנהג אחד לתורה, כמו שכתוב (יהושע א, ח) 'זהגית בו יומם ולילה'".

התואר בן תורה תלוי בהנהגת האדם בימי בין הזמנים

[ד] תמיד הוי מרגל בפומיה דמור"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל, שהתואר "בן תורה" הוא תואר מיוחד למי שאף בשעה שהוא יוצא מבית המדרש ניכר עליו שהוא קשור לתורה ודבוק בה בכל הליכותיו, והוא נקרא "בן תורה" כעין התואר "בן עיר שהלך לדרך" - שגם כאשר הוא נמצא בדרך הוא קרוי בן עיר כיון שהוא רגיל בעיר וקשור בה, וגם "בן תורה" היינו מי שגם כשהוא יוצא מהבית מדרש כמו בימי בין הזמנים ניכר עליו שהוא בן תורה, ואף באמצע הזמן ניכר עליו בהליכותיו ובתפילתו ובברכותיו ובצורת דיבורו ובאכילתו שהוא קשור בתורה ורגיל בה, והוא ראוי לתואר "בן תורה", שכשם שהבן קשור באביו ויונק את כל חיותו מאביו שהביאו לעולם, כך גם "בן תורה" קשור בתורה ויונק את כל חייו רק מהתורה.

והוסיף מור"ר זצ"ל ואמר, "יש ב"ה בעולם הרבה 'לומדי תורה', אבל 'בני תורה' המה מועטים ממש, ואני מתפלל תמיד שכל תלמידי הישיבה יהיו 'בני תורה' ולא כאלו שהם רק 'לומדי תורה' ואינם שוקדים על התורה גם בבין הזמנים, ואינם נוהגים כבני

תורה בכל הליכותיהם, שהתואר שלהם הוא 'סטודנטים לתורה' רח"ל, שכשם שהסטודנט אינו לומד אלא בשעות שבהם הוא מחויב ללמוד ואינו משנה את הליכותיו ואורחותיו ע"י לימודו, כך גם מי שאינו מחובר לתורה בכל עת הרי הוא 'סטודנט' לתורה ח"ו.

בימי בין הזמנים מוכיח האדם על מהותו

[ה] שמעתי מידידי הרה"ח ר' יחיאל שוימר ז"ל לבאר את דברי הגמרא בברכות (ט"ז). שדברי תורה הם "כנחל שמעלה את האדם מטומאה לטהרה", שכמו שבמקוה כתב הכס"מ (סוף פ"ו מאבות הטומאה) שהטובל במקוה נטהר רק כשעולה מהמקוה אבל לא כשהוא בתוך המים, כמו כן גם בדברי תורה אין ניכר על האדם שהוא נטהר על ידי לימוד התורה אלא כשהוא יוצא מהתורה - והיינו בימי בין הזמנים או כשהוא יוצא לרחוב ואינו נמצא על יד הגמרא, שאם גם אז הוא נוהג כבן תורה, אות הוא שהתורה נבלעה בקרבו וטיהרה אותו.

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מרן שליט"א

כיבוד אב ואם

לרגל ימי בין הזמנים הננו להביא 'מעשה רב' בענייני כיבוד אב ואם

פעם בשנה היה רבינו נוסע באופן קבוע ללונדון לשהות יחד עם אמו משום "כיבוד אם". שבוע שלם היה נמצא אצלה לשמש אותה, ולאחר מכן היה חוזר לארץ ישראל. בהיותו בארץ ישראל היה כותב מכתב פעם בשבוע לאמו, ואף שלא היה לו מה לחדש לה, מ"מ בכל שבוע היה מחפש איזה עניין לכתוב לה כדי להחיות את רוחה.

ולאחר פטירתה, נסע רבינו מארץ ישראל ללונדון ללויה, והיה כשהגיע ללונדון כבר אחוז באמצע הלוייה, ורבינו ניגש למיטת אמו ופרץ בבכי ואמר "לא זכיתי לקיים כיבוד אם". [ובעניין זה יש לציין הא דמרגלא בפומיה דרבינו, דבירושלמי איתא לבאר טעם הדבר דלאחר פטירת אביו ואמו צריך לקרוע הבגדים עד שיתגלה הלב, ודלא כשאר קרובים דסגי במלבוש עליון, - משום שבפטירת אביו ואמו, חיוב האבלות אינו רק משום היותם קרובים אלא זהו אבלות נוספת על שאיבד מצוות כיבוד אב ואם].

כמה פעמים הגיעה אמו של רבינו לארץ ישראל והתארחתה אז בבית רבינו. וסיפרו בני רבינו כי עיניהם ראו ולא זר גודל פחדו ויראתו מכיבוד אם, כאשר היה מסתובב מפעם לפעם בסמוך לחדרה בשעות המוקדמות לפנות בוקר, ומצמיד את אוזנו לדלת החדר לשמוע אם יש שם קול תזוזה, אולי כבר התעוררה והגיע העת לשמשה.

הסתלקות כ"ק גאב"ד העדה החרדית
הגאון הגדול רבי יצחק טוביה וייס
זצוק"ל

עם הסתלקותו של כ"ק גאב"ד העדה החרדית הגאון הגדול רבי יצחק טוביה וייס זצוק"ל, הננו להביא כמה עובדות והנהגות שנשמעו מפיו.

מעשה מאלף במיוחד סיפר הגאב"ד זצ"ל ממה שנחקק בזכרוננו בימי בחירתו, ששנה אחת נעדר מהישיבה החזן הקבוע לשחרית דראש השנה, ורבה המובהק הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל מינה את מרן רבינו שליט"א שישמש כחזן - על אף שהיה עוד בימי בחירתו, והדבר היה לפלא ולחידוש בעיני כולם, וכשנשאל הגה"מ שניידער זצ"ל על ידי בני הישיבה מדוע לא מינה לתפקיד את אחד האברכים מבני הישיבה, השיב להם שהגה"מ שטרנבוך עדיף בהיותו ירא שמים, ומעלת ירא שמים כזה אינו נמצא אצל שאר אברכי הישיבה ועל כן העדיף למנותו כשליח ציבור בישיבה על אף היותו בחור.

עוד סיפר הגאב"ד זצ"ל שרבינו שליט"א היה הולך בעצמו למקוה מידי יום ביומו, והיה מעודד בחורים ללכת למקוה בלונדון. (המקוה בלונדון היה במצב מאוד לא משופר מבחינה גשמית, והיה צריך עידוד לבחורים שילכו לטבול בו). כמו כן סיפר שרבינו שליט"א פעל רבות שבחורים לא יגלחו זקנם במכונת גילוח, היות שבזמנם כמעט כולם היו מגלחים ולא היו כמעט בחורים מגודלי זקן בישיבה.

והנה בהגיע העת ששמע קול מרחש מהחדר, מיד קפץ כארי להגיש לפניה "כוס תה" (קפפוט), כמסורת אנגליה), [ואף שלעצמו לא הכין מעולם כוס תה, ורק אשתו הרבנית ע"ה היתה מכינה עבורו, כאן לא הניח לאשתו ע"ה להכין], והשתמש לזה במגש של כסף מיוחד שהרבנית ע"ה קנתה, ומעיקרא סברה הרבנית ע"ה לייחד את מגש הכסף לכבוד חג הפסח, אבל רבינו שליט"א אמר שכבוד אמו עדיף מכבוד הפסח, וכדאי להוציא את הכלי היפה ביותר בבית כדי לשמש בו את האמא, ואשתו הצדקנית ע"ה הסכימה לכך בחפץ לב.

והנה בהגישו הכוס תה, לא הלך מיד בחזרה לחדר לימודו, אלא התיישב לפטפט עמה, וצינינו הבנים כי מעולם לא ראו דבר כזה אצלו שיישב וישוחח שיחת חולין, אבל כבוד אמו שאני, וישב עמה זמן ממושך לשוחח על דא ועל הא, והיה אך יצוא יצא מחדרה, קפץ בזריזות וניתר לחדרו, ומיד השקיע עצמו בעולמה של תורה.

שח אחד מבני רבינו: דכירנא כד הוינא טליא, בהיותי ילד בן תשע, ציווני אבי מורי לעשות איזה דבר, ולא שמעתי בקולו. מיד נעמד אבי לידי והתחיל לקרוא בעל פה מילה במילה בקול בכי את לשון המשנה בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין ע"ב): "ירדה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה, שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות", ובכה בדמעות ובכיות ללא הפוגות, הלא התורה אומרת "אינו שומע בקול אביו ואמו.. ותפסו אותו" וגו', והרי כמה החמירה תורה על כיבוד אב, [ותוך כדי ניסיתי להניאו ולומר לו שיותר לא אשוב לזה החטא לעולם, אבל הוא לא שמע כלל אלא אמר כן בקול בכי כמה פעמים], והוסיף בנו שליט"א "זה היה הפעם הראשונה והאחרונה שלא שמעתי בקולו, כי נכנס בי אז פחד הדין ויראת שמים מהו כיבוד אב..."

הדרכות והנהגות

שנאמר ע"י מרן רבינו שליט"א לבני הישיבה הקד - חלמים ומחנכים

אב שיש לו חמש דקות ביום לדבר עם בנו, מה ידבר עמו בזמן המועט

נשאל רבינו מאב אחד שלוקח את בנו לחידוד מידי יום ביומו, ושואל מה לדבר עם הילד בזמן שהוא כאשר זמנו פנוי לשוחח עם הילד. והשיב לו רבינו שישפר לילד סיפורים על גדולי ישראל בעניינים המביאים אהבת תורה ויראת שמים, והביא בשם רבו הגה"מ שניידער זצ"ל על הפסוק "למען תספר באוזני בנך" וגו', דרך השרשרת יסודות האמונה בלב הבנים הוא בדרך של 'סיפור' וכדכתיב 'למען תספר', כי לב הילד רך, והוא פנוי לקלוט סיפורים המושכים את הלב וקונים שביתה בליבו לאורך ימים ושנים.

דרך החינוך - להשריש מושגים של גדלות

מחנך אחד שאל אם בדור החלש שלנו ראוי שלא להחזיר בתלמידים מושגים של גדלות כמו בדורות הקודמים - כדי שהתלמידים לא ייכנסו ללחץ שצריכים הם לגדול גדולי עולם ועל כן אין לדרוש מהם לגדול בגדלות בכל שטחי החיים, רבינו השיב כי אדרבה, כיון שהחופשיים עובדים כנגדינו בכל הכוח בדור האחרון, מוכרחים אנו להילחם נגדם בכל הכח ולהחזיר עוז ותעצומות של גדלות בתוך נפש בנינו ובנותינו ולא לגרום לרפיון ידיים וחלישות, כי אם אנחנו נעבוד ברפיון כשהם עובדים בכל הכוח נגדינו, אז אנחנו מיד אבודים. והוסיף על זה מה שאמר מרן החפץ חיים זי"ע: "הלואי ונמסור נפש לאמת שלנו כמו שהחילוניים מוסרים נפשם לשקר שלהם!"

והוסיף עוד שהשאיפות לגדלות הם תנאי מוכרח לכל בניין קומת התלמיד ברוחניות, שכן רק אם יש לו שאיפות לגדלות אז יוכל להגיע להיכן ששאף להגיע, אבל אם אינו שואף כלל להתעלות, וודאי לא יתעלה, שהלא לעולם לא יגיע האדם למקום שמעולם לא שאף להגיע אליו, ולכן בחור ישיבה שחושב שמסתמא לא יהיה ת"ח גדול, הוא מאבד עצמו לדעת, והורס לעצמו את כל בניין חיי התורה שלו, שבלא שאיפות לצמח ת"ח גדול, אין את היסוד, ואם אין יסוד אין בניין, ומי שמתניאש מעצמו וחושב על עצמו - אני לא יהיה ת"ח, אז ר"ל גם אנחנו כבר יכולים להתניאש ממנו, והביא עוד מה שהתבטא פעם הגאון רבי ברוך בער זצ"ל על עצמו: "בבחרותי השתוקקתי ושאפתי להיות כרבי עקיבא איגור, ונשארתי רבי ברוך בער, אך אם לא הייתי שואף להיות כהגה"מ איגור, לא הייתי נעשה רבי ברוך בער", וכן אמר החפץ חיים, שהרבה בחורים אינם מצליחים כ"כ בלימודם מפני שאין להם שאיפות לגדלות, ואם היו להם שאיפות לגדול גדולי תורה ממש, היו גדלים יותר.

תשובת רבינו לשאלת ילד קטן היאך צומחים תלמיד חכם

סיפר הרב ד"ר דוד רייר שליט"א מהר נוף. הייתי אצל מרן שליט"א עם בני בילדותו לבקש הדרכה איך לצמוח גדול בתורה. וחשבתי לעצמי שמסתמא מרן שליט"א ידריך אותי בסדר לימוד מסוים, אבל להפתעתי השיב לו רבינו "התפקיד שלך עכשיו רק לאהוב את התורה, לא ללחוץ את עצמך, אלא רק להתחבר ללימוד מתוך אהבה גדולה. וממילא תהיה דבוק בתורה כל חיך", וסיים רבי דוד שעצה זו היתה נר לרגליו של בנו, והצליח מאוד בלימודו ע"י מה שחיבר עצמו לתורה הקדושה באהבה רבה.

מון ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א

הכנה לבין הזמנים

אנחנו נמצאים לקראת סיום הזמן, זמן שבו היתה ב"ה הרבה יגיעה ועמלות בתורה של עשרות אלפי בחורי הישיבות, ואחרי כל זה, אנחנו לקראת היציאה לבין הזמנים. ובאמת, שאחרי זמן שעבדו במאמץ כ"כ גבוה יש בהכרח עייפות כלשהיא וחוסר כח, וממילא דווקא בגלל זה יש מקום ליצה"ר להיכנס ולקלקל.

על כן באנו לכאן, לצורך אסיפת חיזוק, ובבחינת אין מזרזין אלא את המזורזין, שבסייעתא דשמיא הבין הזמנים יהיה הכנה אמיתית לקראת העבודה המאומצת והרצופה של אלול הבא לקראתנו לשלום, ושע"י זה נכין את עצמנו כראוי ליום הדין.

בן המלך או כפרי?

ידועים דברי האבן עזרא (יתרו), שהוקשה לו איך יתכן שהתורה תצווה על הלאו של 'לא תחמוד', הרי אדם שרואה דבר יפה שהוא רוצה בו הטבע שלו הוא שהוא יחמוד אותו, ואיך יתכן שתהיה מצוה שלא לחמוד?

כאן אומר אב"ע כלל גדול ויסודי - דבר שאדם מרגיש שהוא בלתי אפשרי מבחינתו הוא לא יחמוד אותו! כשאדם מרגיש כאילו יש קיר שמפריד בינו לבין אותו הדבר והוא מבין שאין שום דרך בעולם שהוא יוכל להגיע אליו, הוא לעולם לא יחמוד אותו, זה כ"כ מופקע מבחינתו שהוא מבין שזה לא שייך אליו.

ממילא, נלמד מזה שמה שהוא כן חומד - ע"כ שזה בגלל שהוא חושב שזה שייך אליו באיזה אופן, אפילו אם הוא יודע שיהיה קשה לו להשיג את זה, מ"מ זה אפשרי מבחינתו שיום אחד הוא יקבל את זה, ולכן הוא מרגיש חמדה לאותו דבר.

כל זמן שיש בליבו את ההרגש ש'יתכן' שזה יבוא לידו יום מן הימים אז תהיה בליבו החמדה, וברגע שהוא יפנים שאין שום אפשרות להגיע לזה, זה מופקע מבחינתו, אז כבר ודאי שלא תהיה לו שום חמדה. הוא נותן לזה משל, כפרי לעולם לא חומד את בת מלך, מהסיבה שהוא מבין טוב מאוד שבת המלך לא שייכת אצלו כלל, אז כבר ממילא אין לו שום חמדה לבת מלך.

אמנם, ר' אייזיק שר צ"ל היה אומר על דברי האב"ע שהמשל ראוי להיות הפוך, הוא אחז שהדמוי הנכון הוא מה שהבן מלך לא חומד באשה כפרית, ההיפך בדיוק. ולא שבערה בליבו של ר' אייזיק החובה להגן על כבודו של הבן תורה - שלא יעלה על הדעת, ואפילו במשל, לדמות בן תורה לכפרי אלא לבן מלך, אלא ודאי שהוא בא לחדש דרך נוספת של התמודדות, כי באמת יש שני אופנים של מלחמת היצר.

אסור - כי זה לא מתאים

האב"ע הגדיר דרך אחת, כדי לא לחמוד צריך להכניס לראש שזה אסור, ואסור פירושו אי אפשר, אדם צריך להבין שמה שאסור לו הוא בלתי אפשרי מבחינתו ואז כשהוא באמת מפנים את זה אז כבר ממילא זה מוגדר אצלו כ'אי אפשר', כך שממילא כבר לא תהיה אצלו חמדה לאותו הדבר. זו הדרך שביאר לנו האב"ע, אם אדם מסתכל על האיסורים שהם ממש בלתי אפשריים מבחינתו - כבר אין חמדה. ולכן התורה מצוה על "לא תחמוד", כי אם תפנים שזה אסור כבר באמת לא תהיה חמדה, זו הדרך הראשונה.

אבל לר' אייזיק היתה דרך אחרת, אפילו אם זה שייך בעצם, שהרי בן מלך יכול לבחור מי שהוא רוצה ואפילו כפרית, אין אצלו את הבעיה של 'אי אפשר', אבל צריכה להיות לו בעיה אחרת, זה לא מתאים לבן מלך לקחת אישה כפרית, זה לא שייך אליו!

זו דרך אחרת לגמרי, לא שזה אי אפשר, זה אפשר, אבל זה פשוט לא מתאים. לחמוד כל דבר שיש לחבר, גם אם יהיה שייך שאני ישיג את זה, פשוט לא מתאים לי לרצות כזה דבר, אני יותר חשוב מכל זה, זו הדרך שר' אייזיק אחז שהיא הנכונה ללחום מלחמת היצר.

ומזה ומזה אל תנח ידך

כשבאים לביהז"מ ויש חששות שמעשה היצר יכנס ויקלקל בכל מיני דרכים, בחור ישיבה צריך לדעת להשתמש עם שני האופנים, שתי הדרכים צריכות להיות מונחות לפניו.

יש דברים מפורשים וברורים שהם אסורים, חיובים כמו - זמן תפילה, זמן ק"ש, חיוב תפילה בציבור, להתבטל מן התורה לגמרי, זה ברור בתכלית הבהירות מה גדר האיסור שלהם, על סוג דברים ברמה הזו אסור לתת מקום לעצת היצר להיכנס.

ובכלל, לגבי ניסיונות בדברים שהם מפורשים בהלכה - צריך פשוט לראות מה כתוב בהלכה ולהכניס אותה טוב טוב לראש, ללמוד קצת מוסר, עד שמגיעים להחלטה הברורה - זה אסור וזה בלתי אפשרי שאני יעשה את זה. אז כבר ממילא אין מקום ליצר להיכנס. הדרך הזו, באופן יחסי, היא עבודה קלה יותר, ישנם דברים מפורשים שרק צריך להכניס אותם למודעות.

אבל יש דברים יותר מסובכים, דברים שלא כתוב במפורש מה הדין שלהם. כל מיני הנהגות שלא כתוב בשום מקום במפורש אם זה מותר או אסור, אלא סוג דברים שפשוט לא מתאימים לבן תורה. ועליהם יש סוג אחר לגמרי של יצר, 'מי אמר שזה אסור? איפה זה כתוב? למה להמציא איסורים? תוכיח לי, וכו' וכו'.

כאן תועיל רק הדרך השנייה, מה שר' אייזיק חידש, אם בחור מבין מה החשיבות שלו, עד כמה גדול ומרומם הוא, אז זה לא שייך שהוא יעשה כאלה דברים, הוא ירגיש שהוא פשוט מתלכלך אם הוא יחליט לעשות את זה. זו צורת המלחמה בסוג הזה של הדברים, כי הם בעצם שייכים, אין איסור או גדר מפורש בדברים האלה, אבל גם אם זה שייך - לבן תורה זה פשוט לא מתאים!

מעיו פרא לבנים אתם

גם מו"ר הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל מדבר על החלק הזה (משנת רבי אהרן ח"א עמ' קנא) - החשיבות הגדולה של בן תורה. התורה קראה לישראל בנים, "בנים אתם לה' אלקיכם", זו לא מליצה בעלמא, אלא זה בחינת בנים ממש, באותה שייכות ויחס, באותה איכות של בנים. "עם קדוש אתה", "עם סגולה", 'חביב אדם שנברא בצלם', 'חביבין ישראל שנקראו בנים למקום', הכלל הוא - שאדם צריך להכיר בכל זה, עד כמה גדול ומרומם הוא מעצם הדבר שהוא נברא בצלם אלוהים, וק"ו שהוא שייך לעם הקדוש שנקראים בנים.

אבל למעשה, אומר ר' אהרן, רוב אנשים לא מכירים בחשיבות של עצמם, הם לא נותנים לב לכל זה, והסיבה היא בגלל שאדם מתרגל להסתכל על עצמו מזמן קטנותו, והרי "עיר פרא אדם יולד", ויצר לב האדם רע מנעוריו, אז זו מדרגה מאוד נמוכה, וגם שהוא כבר גודל, וזה כבר לא שייך אליו, הוא עדיין נשאר עם אותה ההסתכלות, הוא נשאר קטן בעיניו.

מי אני?

אך האמת היא ש'חייב אדם להתבונן ולהכיר בחשיבות הגדולה שיש לו בעצמותו, ובכח שמתהווה בו בפועל עם הכרתו בחשיבות זו'. כל אחד חייב להכיר את החשיבות שלו וככל שמרבים בהכרה הזו, ההכרה הזו היא זו שגם נותנת לו יותר כח.

עיי"ז שהוא מכיר את הכוחות העצומים שיש בו, הוא כבר שייך במדרגה של "בנים", "עם קדוש", אז מעצם ההכרה הזו הוא כבר ימנע מכל מעשה ומכל התנהגות שאינה לפי גודל חשיבותו. ומכ"ש, אומר ר' אהרן, מי שעוסק בתורה, וק"ו בן בנו של ק"ו - בן תורה, שעוסק בתורה תמיד, חייב להכיר דרגתו הנשגבה, וכך ממילא הוא יפנים עד כמה כל הדברים האלה רחוקים ממנו.

אנחנו, בני התורה, הילד שעשועים של הקב"ה, כמה אנחנו צריכים להיות נאים ולשמור את עצמנו ממעשים מגונים. אנחנו צריכים להתבונן ולהכיר בערך עצמנו, בן תורה חייב לחשוב ולהתבונן, מי אני?!

דע מי אתה!

אם רק היינו משקיעים קצת מחשבה כמה רם ערכנו הדברים כבר היו נראים אחרת. שהרי אנחנו לומדים תורה, ומי שלומד תורה מקיים את התכלית שלשמה קיבלנו חיים, ש'לא נברא האדם אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא', התכלית שלנו היא להגיע לדביקות בהקב"ה והדרך שמביאה לזה היא ע"י לימוד התורה, לימוד התורה יותר מכל המצות מביא למדרגה הכי גדולה של קירבה להקב"ה, כמ"ש הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ב).

אנחנו, בני התורה, פועלים בדבר הכי גדול שקיים בכל הבריאה שמביא לידי התכלית של החיים, היש דבר גדול מזה? ויותר מזה, בני התורה מקיימים את העולם, ממש כפשוטו, כמו שר' חיים וולוז'ינר כותב (נפה"ח ש"א פט"ז בהגה"ה), שבלי לימוד התורה, אפילו רגע אחד, כל העולם כולו היה חוזר לתוהו ובוהו, ואנחנו, בני התורה, מקיימים את הבריאה, הכל תלוי בנו!

אם רק היינו חושבים קצת, במה אנחנו עסוקים כל יום - בתכלית של העולם, המסקנה הייתה ברורה - בני התורה עסוקים בדבר הכי נשגב שקיים, הם המקיימים את התכלית שלשמה נברא העולם. וזה דבר שכל אחד מאתנו חייב לחשוב לעצמו - ע"י שאני לומד בתורה הקדושה תדיר אני מקיים את תכלית העולם!

כשמגיעים להבנות האלו, עד כמה רמה ונשגבה דרגת בני התורה, זה מקטין את הניסיון בסוג הדברים שלא כתוב בפירוש שהם אסורים, אותם הדברים שגם אם הם מותרים פשוט לא ראויים לבן תורה, מי שבאמת מרגיש רוממות כבר לא יוריד את עצמו לרמה שלא שייכת אליו.

מה עושים אם אני לא מרגיש שייך בכל זה?

אבל למרות שכל זה נכון, ובאמת במציאות רואים הרבה בני תורה שבאמת מרגישים ככה, יש מיעוט של בחורים שיכולים לשאול ולהגיד, נכון שזו הדרך והמחשבה הנכונה - שבעצם אנחנו בדרגה של 'בנים אתם לה' אלוהים', 'קדושים תהיו', 'עם סגולה', כל זה נחמד לומר, אבל למעשה, אנחנו לא מרגישים שייכים בזה, במציאות שלנו אנחנו מרגישים רחוקים מזה.

מאמר מיוחד לימי בין הזמנים

מאת מרן הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

ראש ישיבת יד אהרן

ניסיונות הדור ודרכי ההתמודדות

כתב האבן שלמה (פי"א) שלכל דור ודור יש את הניסיונות המיוחדים השייכים רק לו, ועל בני אותו הדור מוטלת החובה להתמודד עם אותם הניסיונות (ז"ל "בכל דור ודור שולט מידה אחרת, שמזה משתנים הטבעים וכל מעשי הדור והנהגותיהם ופרנסיהם הכל הוא לפי המידה ההיא, ותלוי בבחירתם בין לטוב בין לרע. וכן הנהגת הקב"ה עמם. והכל כלול בתורה וכו"). בכדי להתמודד בצורה נכונה, יש לברר תחילה מהם אותם הניסיונות שבהם התייחד הדור בשונה משאר הדורות, ורק לאחר מכן לחקור מהי הדרך לעמוד מולם. ואמרו בגמרא שהסייגים והתקנות שתקנו חז"ל הם לפי הניסיונות של אותו הדור, ע"מ שיוכלו להתמודד דווקא מול אותם הניסיונות. אף בדורינו, בכדי לדעת כיצד להתמודד ולעבוד על הניסיונות שבהם התייחד דורינו, צריכים אנו לברר ולדעת תחילה מהם אותם הניסיונות. במאמר זה נתמקד בשתי נקודות אופי המאפיינות את דורינו, שאלו הן הניסיונות עימם אנו מתמודדים, וננסה לדון מהי דרך ההתמודדות עימם.

א.

ראשית כל נבאר את ענין ה'קדושה'.

הן אמת שניסיונות בעניינים של קדושה היו מאז ומעולם מעת חטאו של אדה"ר, וכפי שכתב הרמב"ם בסוף הלכות איסורי ביאה 'אין לך דבר בכל התורה כולה שהוא קשה לרוב העם, אלא לפרוש מן העריות וכו', אך בדורנו ניסיון זה גדל והתעצם הרבה יותר. נעמוד על סיבת הדבר מדוע בדורנו זהו אחד הניסיונות היותר קשים, יותר מבשאר הדורות, שהיו ניסיונות אחרים וניסיון זה לא היה העיקרי בעבודת בני אותו הדור. ונראה שישנם שתי סיבות הגורמות לכך, ויסודם הוא במאפייני הדור.

הסיבה הראשונה היא שיסוד ענייני הקדושה נובע מצלם האלוקים שבאדם ובלי חלק זה שבאדם לא שייכים אליו ענייני קדושה כלל. ופירוש המושג 'צלם אלוקים' הוא שהאדם הינו חלק אלוק ממעל אשר בו ניתנה הנשמה הקדושה שהגיעה היישר מהקב"ה (וכמו שנאמר 'ויפח באפיו נשמת חיים'). והיינו שכח הנשמה שבאדם הוא עצמו כח הקדושה, ורק על ידו האדם עומד נגד פיתוי העולם הזה. בעוד שגוף האדם מושך את האדם אל החומריות, הנשמה שבו מושכתו לרוחניות וקדושה, וע"י כח הנשמה ניתנה לאדם היכולת להתמודד עם הניסיונות אשר יושנו עליו.

והנה, במשך כל הדורות ידעו הכל שיש לאדם צלם אלוקים, ושהוא בר הכי להתמודד עם ניסיונותיו ופיתוייו של היצר, ואופן ההתמודדות היה ע"י שליטת הכוח השכלי שבאדם על הכח הגופני והחומרי. המציאות היתה שכאשר האדם יודע במצפנו על דבר מסוים שהוא דבר איסור ומכיר את חומרת הדבר, היה די בכך שיוכל לאזור כח ולהתגבר על כל ניסיון אשר יקרה לידו. וכך היתה המציאות והנושא היה מוכר וידוע לכל במשך כל הדורות עברו. אכן, השינוי שחל בדורינו בעולם, שביטלו בקרב בני האדם את המושג 'צלם אלוקים' - במחשבתו של האדם החילוני המושפע מתורתם של הפסיכולוגים והוגי הדעות למיניהם, מושרשת התפיסה שהאדם אינו אלא בהמה בעלת משכל ומופקע מנשמת חיים. וכאשר אינו מאמין שיש בו את כח הקדושה, אין לו את כח ההתנגדות בין שכלו לבין רצונותיו ותאוותיו. ממילא אינו מסוגל להתמודד כנגד הרצונות והתאוות החומריות המושכות אותו אליהם.

בציבור בו אנו חיים, הגם שיודעים אנו את דרגתו ומעלתו של האדם אשר הוא חלק אלוק ממעל, אך השקפת העולם שמבחוץ חודרת גם אלינו בדקויות בהרבה דרכים, לכן חומר ענין הקדושה ירד בעינינו הרבה הן חומר האיסורים והן ההקטנה של מעלת האדם וצלם אלוקים שבו. וכאשר חומר הענין יורד, ממילא הכח להתמודד עם אותם ניסיונות יורד גם הוא, כפי שכתב הרמב"ם בהקדמה לדרך עץ חיים שהכח להתמודד מול הניסיונות הוא 'ידיעת האמת'. עיקר הצלחת פיתוי היצר היא ע"י שמחליש בעיני האדם את חומר האיסור, לכן כאשר ידע האדם בידיעה אמיתית וברורה את חומר האיסור כפי שהוא באמת, כך יוכל להתגבר על פיתוי היצר. (וכתב שם שאין באפשרותו של האדם להגיע לידיעת האמת כי אם ע"י אור התורה שחודר אל הנשמה) כאשר לא מכירים ומרגישים את חומרת האיסורים המתייחסים אל האדם שהוא בדרגה נשגבה של צלם אלוקים, וכשמבטלים ממנו את ההכרה בצלם אלוקים שבו, נחלשת הבהירות של ידיעת האמת, ולכן החיים המרוממים בקדושה שהם ההיפך מחיי בהמיות נעשו לניסיון עיקרי בדור זה.

הסיבה השניה לכך שנושא זה מרכזי בדורינו, היא שבכדי לזכות לקדושה מוכרחים ל'גדר', כמו שכתב רש"י על הפסוק "קדושים תהיו" וז"ל: 'שכל מקום שאתה מוצא גדר ערוה, אתה מוצא קדושה'. כוונת העניין, שהפירוש 'קדושה' הוא 'הבדלה', כלומר - שהאדם בעצמותו מופרש ומובדל, וכמו שמחיצה מבדילה בין רשות היחיד לרשות הרבים, ובין קדושה לקדושה גבוהה יותר (כמחיצות שהיו בעזרה), כך האדם שמקדש את עצמו מופרש מכל ענייני העולם ומדברים המקרבים לחטא, ורק בכך זוכה הוא לקדושה עליונה. ואף ענין זה נחסר ונפחת בדורינו, שכבר כמעט ואין מחיצות המפרידות ומבדילות בין קודש לחול, ואין גדרים וסייגים.

אלו שני העניינים שבהם מתאפיין הדור שלנו בניסיונו הגדול של 'קדושה', א. אי ידיעת האמת על כוח הנשמה שבאדם שהוא צלם אלוקים ואי ידיעת חומר האיסור. ב. החיסרון במחיצות וגדרים המוכרחים לכל דבר שבקדושה. והסיבה המשותפת למאפיינים אלו היא חדירת העולם החילוני אל תוך העולם שלנו בכל שכבות הדור (כ"ש שהדבר נוגע למי שנולד בדור זה), וכפי שמורגש בימינו שהכל כבר נגיש ואפשר בקלות להגיע לכל דבר האסור בעולם.

מעתה, דרך ההתמודדות עם ניסיון זה הוא, בעבודה בשימת לב לשני העניינים הללו. החדרת ההכרה בצלם האלוקי שבאדם וחקר ידיעת האמת, (וכבר כתב הרמח"ל שהדרך להגיע לידיעת האמת היא ע"י שמחה ולימוד התורה), והעמדת גדרים ברורים מעשיים של קדושה, המרחיקים את האדם מלהגיע לדבר עבירה.

ב.

הניסיון השני שעלינו להכירו הוא 'עולם התקשורת', ובכלל זה המציאות בה האדם בעולם הכללי מעודכן ומשותף עם כל מה שקורה ומתרחש בעולם בכל רגע נתון, ואף משתף את סביבתו בענייני הפרטים. התוצאה של צורת חיים זו היא שאין לאדם פרטיות ואינו נמצא לבדו אף לרגע אחד. העולם הפרטי שלו נהפך לרשות הרבים ואין לו רשות היחיד משל עצמו, האדם כבר לא ברשות עצמו לשמר את פרטיותו. (בעומק הדבר אף עניין זה מקושר לענייני קדושה כחלק מצניעות, אך לא כאן המקום להאריך בזה). ידועים דברי הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) שקדושתם של בני שבט לוי נובעת מכך שהיו מנותקים מהעולם שבחוץ ומובדלים ומופרשים ממנו, כשם שהיו מובדלים בביהמ"ק, שרק ע"י כך אפשר להיות קודש לה' ולהתמסר לתורה בלבד. לאלו שחיים בעולם של תקשורת, קשה מאוד להרגיש מנותקים מהעולם ולהתמסר לעבודת ה', ובמקום זאת מרגישים חלק מ'העולם הגדול' ע"י שמתקשרים כל רגע עם כל הידיעות שיש בחוץ, אם זה על ידי ידיעת נושאים פוליטיים או כל עניין אחר שאינו נוגע לעבודת ה'.

אך הנה, מכיוון ועניינו של ניסיון התקשורת נוגע לכך שאין האדם מובדל ומופרש לעבודת ה' אלא מעורב בענייני העולם, יש בזה כמה וכמה דרגות שונות זו מזו. יתכן חוסר שמירה מידיעת דברים פשוטים שאין בהם איסור חמור כשלעצמם, ויתכן אף דברים החמורים מכך בהרבה. ובדברים הנוגעים למושג 'ישיבה' נעמוד כעת על שני פרטים מסוימים.

ראשית כל עלינו לדעת שישבה היא מקום שמטרתו שייכות גמורה לתורה תוך ניתוק מהעולם שבחוץ, וכמו ביהמ"ק שהיה מובדל ומופרש מכל שאר העולם כך הישיבה צריכה להיות מנותקת. ואין המכוון כאן לפרישות מעניינים חמורים כעריות, אלא על עצם הניתוק מהעולם החיצוני. אם האווירה בישיבה היא שמחברים לעולם שבחוץ וכגון שכל דבר המתרחש בחוץ נודע מיד גם בישיבה, אין זה ניתוק ולא הבדלה, אי אפשר לגדל שבט בני לוי המסורים לתורה כשהם מחוברים ומתקשרים לעולם החיצוני, התכלית והייעוד של 'ישיבה' היא לגדל בני תורה דווקא בהבדלה והפרשה מהעולם החיצוני כמו שגדלים בחממה סגורה ושמורה.

ולעניין מעשה, המדובר כאן הוא על אותם מכשירים המשמשים אמצעי לידיעת תקשורת, ומשתמשים בהם בריש גלי ובפרהסיא, וכאשר דבר זה מורגש בישיבה אזי האווירה הכללית בישיבה היא שלא נמצאים במקום מנותק מהעולם, אלא נמצאים במקום תקשורת וחיבור לעולם, וי אפשר לגדל שבט בני לוי המסורים לתורה בשום אופן. לכן אף אותם יחידים הנגועים בכך יכולים להזיק לכלל הציבור, וגם כאשר יש הכרח ומקרה הצורך להחזיק מכשיר טלפון, חייבים לדעת כיצד לעשות זאת בצורה הנכונה שלא לפגוע באווירת הישיבה, ולמעט בזה ככל האפשר.

ג.

כפי שהזכרנו, מצבו של הדור בענייני הקדושה ירוד מאד, ואע"פ שנדמה לנו שמצב זה אינו נוגע אלינו, צריך בכל אופן לדעת שכל אחד ואחד יכול למצוא את עצמו במקומות ירודים מאד אם חלילה לא ישמור את עצמו. ונזכיר מה שמסופר על הג"ר יחזקאל לוויןשטיין זצ"ל בזמן מלחמת העולם השנייה כאשר ישיבת מיר עוד שכנה בוויילנא, והיה שם מקרה עם בחור שנפטר ממחלה שנגעה לכישלון בענייני קדושה, וחיכו כולם לשמוע את דברי ר' חצק'ל בלוויה. ונעמד ר' חצק'ל ואמר (בניגון של הספד) **'אנחנו קרובים לגבול, והוא חצה את הגבול'**. הפשט הוא, שאף באותו הדור שהיה בדרגה גבוהה יותר מהדור שלנו, אי אפשר היה לדעת שום דבר, וכל אחד שאין לו מחיצות וגדרים לא יכול להיות בטוח בעצמו שלא יפול.

כ"ש בדורינו שהניסיונות בו כל כך גדולים, ואפשר ליפול בקלות רבה כל כך, ואף להכשיל אחרים ע"י דוגמא לא טובה שנותנים להם. מוכרחים לעשות גדרים ברורים וחזקים כנגד כל הפירצות. לכן אסור בשום פנים ואופן אסור להשתמש בסוגי מכשירים שאפשר לפרוץ אותם, וגם אם נראה שלא יכשלו ויפלו בזה, אין שום דרך להתיר זאת.

אין בזה יוצא מן הכלל, שהרי אף אחד לא יכול לקחת על זה אחריות, וכבר רבים וטובים נפלו, ולכן אסור לתת שדבר כזה יהיה בשום אופן, ועלינו להישמר ככל האפשר ולקחת לעצמינו את מה שאמר ר' חצק'ל **'אנחנו קרובים לגבול'**.

עולמה של ישיבה'

'ארחות הישיבה ומהותה' - ממשנתו של מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

מתוך שו"ת שנערך במסגרת 'שרי עשרות', בו מתכנסים מידי שבוע עשרות בני עליה המיועדים לכהן פאר כמרכיצי תורה, שואבים ממעיינות החכמה של רבותינו גדולי התורה שליט"א לדלות ולהשקות, לתועלת הרבים נאות בארת נדיר מרן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי חיים פיינשטיין שליט"א להקדיש מעותתיו להשיב דבר, להאיר דרך, לסלול המסילה ולהנחיל מסורת אבות על משכנות הרועים, משנה ברורה ויסודות איתנים חצובים במסורת אבות מדורות קדמונים.

הישיבה - בית ועד ללימוד תורה ברבים

בדבריו עמד מרן הגר"ח שליט"א אודות מהותה של ישיבה שלא פרשה מאבותינו מאז האבות הקדושים, וביאר בארוכה את עומק הענין מכמה זוויות ובכמה פנים, בתוך דבריו העמיד כי הישיבה היא 'בית ועד', מקום שמתאספים רבים ללימוד תורה, לדרוש את התורה, לפלפל בתורה, לערוך מלחמתה של תורה, זהו צורת עסק תלמוד תורה, ללימוד בחבורה, אמנם גם מי שנמצא יחידי צריך ללימוד בכל רגע שיכול, אבל עיקר צורת ת"ת הוא ברבים, כך מבואר בגמ' בברכות דף ס"ג ע"א 'הסכת ושמע ישראל, עשו כיתות כיתות ועסקו בתורה, ד'הסכת' נדרש מלשון 'כיתות', לא ללימוד ביחיד, אלא כתות, דהיינו שיושבים חבורות חבורות ועוסקים בתורה. ככל שיש יותר כיתות, וככל שהכיתה יותר גדולה, יש יותר ריבוי דעות, ויש יותר ריבוי ת"ת, יותר ריתחא דאורייתא, יותר ריבוי מלחמתה של תורה, וממילא יותר הבנת התורה.

מלבד הענין המבואר בחז"ל שכח הרבים גדול מכח היחיד שלא לפי חשבון, כמו שכתוב בפרשת בחוקת 'ורדפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו', וכתב רש"י וז"ל כ"ה הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא מאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטין העושין את התורה, למרובים העושין את התורה, מלבד זאת עוד יש ענין מיוחד הנוגע לעסק התורה, כי הרי לכל אחד יש את המחשבות וההבנות שלו, וכשיש ריבוי דעות ומפלפלים אחד עם חבירו, ושומעים סברות נוספות, וכל אחד מתאמץ בכל כוחותיו להביא ראיות לדבריו, על ידי כל זה יש ריבוי פלפול התורה, וריבוי ריתחא דאורייתא, וריבוי אש התורה.

עסק תלמוד תורה הוא גדר של 'מלחמה' - מלחמתה של תורה, כתוב בגמ' בקידושין 'אפילו האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה', ומבואר שעסק התורה שכל אחד אומר את הסברא שלו זה בגדר 'מלחמה', וממילא הם נהיים 'שונאים' זה לזה, וככל שיש יותר 'לוחמים' יש יותר 'מלחמה', והיינו דה'מלחמה' של תורה היא יותר לתפארת, שעל ידי זה מתגלה אש התורה, מחמת ריבוי הפלפול והציוד לכאן ולכאן.

אנו מוצאים שכל חכמי ישראל למדו תורה ברבים, מבחינה זו אין חילוק מה גיל הלומד, צעיר או זקן, כך היא צורת ת"ת, ללימוד ברבים, בש"ס אנו מוצאים את הענין הזה, כתוב בגמ' בביצה 'לעולם אל ימנע אדם עצמו מבית המדרש אפילו שעה אחת', וכך כתוב בגמ' בב"ק 'לא הוית גבן בתחומא', ומבואר שמי שלא היה בחבורה, נחסר לו ההלכה שהתחדשה אתמול, ומדובר שם על חכמי ישראל, על תנאים ואמוראים. אבל יש ענין נוסף שהצעירים צריכים להיות בישיבה, כי באמת עיקר בניית האדם זה בשנות הנעורים, ומה שקנה בבחרותו זה עיקר היסוד שעליו יבנה כל שיעור קומתו במשך כל ימי חייו, ועל כן כדי שיהיה בעולם התורה כל חייו מוכרח להיות בנעוריו בעולם של ישיבה, ממילא הצעירים מוכרחים להיות בישיבה, ככל שיותר צעיר צריך יותר להיבנות, מלבד שזה צורת ת"ת ברבים, ושווה בכל גיל, אבל כאן יש ענין נוסף כיון שכעת הם בונים את עולמם, ומה שרוכשים בשנים אלו, פחות או יותר מגיל 16 עד 20, אלה השנים שבהם האדם צומח וכך נשאר פחות או יותר, כמובן עד זקנה ושיבה אפשר להשתפר וצריך להשתפר, אבל בכל אופן זה שנות הבגין של האדם, ומבחינה זו הצעירים חייבים ישיבה, בלי זה יהיה להם 'פספורט' של העולם הזה, לא של עולם התורה. העולה מזה שהישיבה היא דבר המוכרח, ובלעדיה לא תיכון תלמוד תורה שבעל פה, ולכן הסט"א מקדש מלחמה כנגד הישיבות הקדושות, היו לא תהיה.

ישיבה - ריבוי דעות להוציא הלכה לאמיתה של תורה

סנהדרין גדולה של ע"א יושבים בלשכת הגזית, ומה שהם מכריעים זה ההלכה, ואסור לחלוק על הוראתם, ועליהם כתוב 'לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל', ומי שחולק הוא זקן ממרא וחייב מיתה, כי דבריהם הופכים להיות עצם התורה. הרמב"ן בפרשת בהעלותך כותב 'וציוה המספר הזה בשופטי ישראל, כי המספר הזה יכלול כל הדעות בהיותו כולל כל הכוחות ולא יפלא מהם כל דבר וכו'. מבואר שהענין של שבעים זקנים בסנהדרין, דמלבד הסייעתא דשמיא שיש להם להעמיד תורה שבע"פ על תילה, וכמו שכתב הרמב"ם שהם עמוד תורה שבע"פ, עוד יש בזה ענין של ריבוי הדעות, הרי כשם שאין פרצופיהן שוין כך אין דעותיהן שוות, וכדי לדעת ההלכה צריכים לדעת שיש סברא כזו ויש סברא אחרת, לכן צריכים ריבוי דעות, כדי ללבן ולפלפל ולברר ולהוציא לאור תעלומות חכמה לאמיתה של תורה, אדם יחידי לא שייך שיגיע לריבוי סברות, וגם בריבוי הסברות עצמם יש סברות נכונות וסברות לא נכונות, וצריך לדעת מה לקרב ומה לרחק, מלבד נשמות של יחידים שירדו מהשמים כמו הגר"א וכדומה שלמדו לבד, אבל באופן כללי אדם הלומד יחידי לא שייך שיגיע לסוף אמיתה של תורה, וזהו הענין הראשון במהותה של ישיבה.

הב"ח באחד ההקדמות כותב שלמד בישיבה עם תלמידים כמה פעמים, זה 'הסכמה' לפירוש, שלא נתחבר לבדו אלא עבר ביקורת של כל בית המדרש, זה דרגה אחרת, שכולם שמעו והסכימו והדברים נתלבנו יחד עם כולם, זה ענין אחר, הישיבה היה מעין החכמה.

יש ישיבות שיש שם יותר מידי רבים?

מרן הגר"ח שליט"א: אני לא חושב כך, בעיקרון כמה שיותר רבים זה יותר טוב, אמנם אם יש רבים, צריך להעמיד יותר משגיחים וסגני משגיחים ומשפיעים שיתעסקו ביחידות עם כל אחד, הרי אין מספיק זמן וכוחות נפש להדריך כל בחור, לדבר עם בחור זה אומר להכנס לכל מכלול הענין שלו, ולענות ולכוון ולהדריך, לעודד או לייסר, הכל לוקח זמן, בסוף היום נגמר, והכוחות נגמרים, לכן צריך עוד חמשה משגיחים, צריך שיהיה גם שרי עשרות, עוד משיבים בלימוד, ועוד משגיחים קטנים, זה כוחות עצומים להתמסר לכל בחור ביחידות.

גם בחור טוב צריך יחס אישי?

מרן הגר"ח שליט"א: יש ויש, יש בחורים שלא צריכים התעסקות כזו, אמנם גם הם צריכים לשמוע שיחות, בשיחות שומעים מוסר והשקפה והרבה ידיעות, הרי בחור חושב שידוע הכל, בנתיים הוא לא יודע חובת הלבבות ושערי תשובה, צריך שיחות כדי לרכוש וללמוד את הידיעות, אבל התעסקות אישית לא כל אחד צריך, יש בחורים שלמים בנפשם שזה מיותר להם, המשגיח צריך לעמוד עם כל אחד ולתהות על קנקן כל אחד, צריך להיות מוכשר לעמוד על רוח כל אחד, ככל שהמשגיח יהיה יותר בעל כשרון ומבין אז יכול להתמסר ולחנך בשלימות.

עדיף ישיבה של 750 בחורים כדי שיהיה הרבה רבים?

מרן הגר"ח שליט"א: מבחינת הרבים של תורה בהחלט כדאי, תיכנסו לבית מדרש של 800 בחורים, תראו מה זה אש התורה, אפילו אם הבחור מדבר רק עם 5 בחורים שסביבו עדיין זה אירה ורוח מיוחדת, כולם מדברים על אותו רבי עקיבא איגר, ככל שיש יותר בחורים זה עולם יותר גדול, בן כפר לא שווה לבן כרך.

אמנם מבחינת המשגיח והראש ישיבה אם יש פחות ציבור יש להם יותר אפשרות להתייחס ולהשפיע לכל אחד, לכן מי שצריך יחס מיוחד צריך ללכת למקום יותר קטן, כי לצערנו לא מעמידים מספיק משגיחים, אם יש 900 בחורים צריך להעמיד 50 משגיחים קטנים. ולמעשה יש רק 6 לכל היותר, זה לא מספיק, ובאמת היה ראוי לתקן זאת, אבל צריך להבין שאלו הם שני דברים נפרדים, מצד הלימוד ככל שיש יותר רבים יש יותר אש התורה, הרי אצל משה רבינו נכנסו כל ישראל ללמוד תורה מפיו, והתייחסות הנפשית הפרטית לכל בחור זה משהו אחר, ככל שיש רבים זה על חשבון היחיד.

מבחינת הראש ישיבה אין גבול לתלמידים שיכול להשפיע?

מרן הגר"ח שליט"א: בעיקרון אין מספר, אמנם יתכן שיש ראשי ישיבות שאין להם את הכח להשפיע על כל אחד, ולכן צריך גם הרבה משיבים שיתעסקו עם היחידים, והראש ישיבה הוא עומד על גבם, הוא 'נשיא נשיאי הלוי', שומעים אותו יותר רבים.

בגמ' בכתובות דף ק"ו כתוב שאצל רב היו אלף ומאתים תלמידים, ואצל רב הונא שמונה מאות תלמידים, והיה דורש עם י"ג אמוראים שישמיעו הדרשה לרבים, וכשהיו קמים ומנערים את הגלימות היה האבק עולה ומכסה את כל ארץ ישראל.

אני לא רואה שום חסרון מבחינת הראש ישיבה וריבוי התלמידים, רק מבחינת ההתייחסות האישית בתורה ובמוסר ובבניית הנפש, הרי יש הרבה נבוכים שצריך להתעסק עם הנפש שלהם, יש בעיות, ה' ישמרנו.

כתוב ברמב"ם בהלכות מלכים שהמלך צריך לסבול את הטורח והמשא והתלונות של עם ישראל, וכמו רועה הדואג לכל אחד מהצאן, רועה לא שולט על הצאן ומכה אותם, אלא דואג שיהיה לכל אחד כל צרכו, זה התפקיד של כל ראש ישיבה, אבל ככל שיש יותר רבים כך צריך יותר סגנים וסגני סגנים, אם לא מעמידים אותם, זה באמת בעיה.

איזה תועלת יש לבחור יותר מה-50 בחורים שסביבו?

מרן הגר"ח שליט"א: יש תועלת! נהיה 'שוק' של תורה, בשוק זה אחרת, זה לא רק משהו סגולי, יש בזה גם משהו הגיוני, ברבים הכל נראה אחרת, בן כרך יותר מפותח ויותר מבוגר, בן כפר עד שידוע שבכלל חפץ מסוים קיים, ועד שידוע איך מתעסקים בזה, בן כרך יודע הכל יותר מהר, הוא הופך להיות אדם אחר, רק מכיון שצריך התייחסות אישית לכל בחור לכן צריך להביא עוד משיבים, הרי אפילו בחורים טובים צריכים התייחסות, כשאומרים להם מילה טובה זה אוצר שלם בשבילם, כשהראש ישיבה חייך אליו ואמר בוקר טוב בצורה יפה, הבחור לוקח את זה איתו במשך חודש שלם, בשביל זה צריך הרבה אנשי צוות.

לא שייך לטעון שזה לא ראוי שבישיבה פלוגית לומדים 1000 בחורים, אין בזה חסרון! מה כאן לא בסדר? לא שלומדים 1000 בחורים, אלא שהנהלה לא מביאה עוד 50 משיבים ומשגיחים קטנים שיתעסקו עם כל אחד. צריך שיהיה גם שרי עשרות, המשגיח הגדול הוא שר אלפים, ויש גם מתחתיו, כמובן זה הוצאות רבות, וקשה לומר לראש ישיבה למנות עוד רבנים, אבל כך ראוי שיהיה.

יש הבדל בין בחורים לאברכים?

מרן הגר"ח שליט"א: מבחינת תלמוד תורה דברים אין הבדל, אבל מה זה היום אברך? מתחת בגיל 22-20, פעם בחו"ל לפני המלחמה זה היה גיל צעיר, בחור שרק התחיל, למעשה אברך שהתחתן ויש לו ילדים, הוא אינו צריך הרבה תשומת לב, לא צריך שיסתכלו עליו, הרי הוא מסתכל על אחרים, מגדל משפחה, אבל גם אברך צריך תשומת לב, ועידוד, טפיחה על השכם, שיתעניינו מה חידש ומה אמר, אמנם בשיעור פחות מבחורים, הם שתילים רכים שכעת גודלים.

דרך הלימוד - עומק הפשט וסברא ישרה

עיקר יסוד דרך הלימוד הוא ה'הבנה', שיהיה פשט ברור, מה כתוב פה, ראשית לדעת ברור את הסוגיא, מה רש"י אומר, מה תוס' אומר, ואחר כך גם קצת מפירושי הראשונים, על ידי ההבנה וידיעת גדרי העניינים אפשר לחלק ולדון בין העניינים. יש לדעת שבכל דבר יש את ההבנה הראשונה, אבל אחרי שמתעמקים יותר ומבררים יותר - נוסף יותר עומק ובידור הדברים, יותר צורת הסוגיא.

אנחנו קיבלנו מרבתינו, מהגר"א ומהגר"ח מוואלוז'ין שהעיקר זה הסברא הישרה. רבי חיים וואלוז'ינער כותב באגרת 'גם העיקר לאחוז בסברא הישרה, וכל גדולי הראשונים והאחרונים לא נשתבחו אלא בסברא ישרה, כל הישר בסברא גדול מחבירו', אמנם אנחנו לא יכולים למדוד ראשונים, אבל בעיקרון מי שהסברא שלו יותר ישרה הוא יותר גדול, מבואר שהעיקר הוא ה'סברא הישרה', הבנה של תורה זה העיקר, זה דרך הלימוד שלנו, לא פלפולים גג על גג, אלא לדעת את עומק הפשט והסברא הישרה.

יש ספר מוסמך על הגר"א בשם 'עליות עליה', כתוב שם מעשה שהראו לפני הגר"א ספר עם הרבה פלפול, והגר"א ביקש לשמוע את הענין הראשון, ואז המשיך פלפול עצום עד שהשומעים לא החזיקו ראש מה הגאון אומר מרוב עוצם הפלפול, ואמר להם הגר"א אנחנו יכולים למלאות עגלות שלמות בפלפול, אבל אנו לא לומדים כך, אנו לומדים פשט בהבנה בדברים עצמם.

גם ב'סברא ישרה' עצמה יש דקות, ודקות לפני מדקות, עד אין סוף. אם יודעים מה ההבנה העמוקה ניתן לחלק בין הסוגיות השונות, ומקשים מכאן לכאן, ומבינים שזה שני עניינים, ואז מתיישבים הרבה דברים, זה הידיעה האמיתית של תורה.

לבית הלוי היה גם כח הפלפול, אמר הבית הלוי מה ההבדל ביני לבין בני הגר"ח, הלא הוא רבנו חיים הלוי זיע"א, כשאדם שואל אותי שאלה, אני עונה לו תירוץ, ונמצאו שנינו מרוצים, לשואל הייתה קושיא טובה, ולי יש תירוץ טוב, אבל כשהוא מגיע עם הקושיא לר' חיים, הוא בדרכו מבאר את עומק הבנת הדברים עד שנמצא שהקושיא אין לה התחלה, וכל כולה בנויה הייתה על חסרון הבנה, ונמצאו שניהם יוצאים בלא כלום, השואל יוצא בלי קושיא, והגר"ח יוצא בלי תירוץ, כי אם אין קושיא על מה יש תירוץ? זה הדרך שלנו, לרדת לעומק הבנת הדברים עד שרואים שאין בכלל קושיא, אם יודעים את הגדרת הסברא ניתן לחלק בין הדברים, זה הדרך של הראשונים, ללמוד את העניינים במקום ולהגדיר את עצם הדברים, וזו הדרך של הגר"ח, זקני מרן הגר"ז הלוי כותב בהקדמה לחידושי רבנו חיים הלוי 'והאיר עיני הלומדים בשיטת לימודו המזוקקה שבעתיים ע"פ הדרך אשר הורו לנו רבותינו הראשונים'.

לימוד הבקיאות

הלימוד צריך להתחלק לשני חלקים: עיון ובקיאות, וזהי הדרך הנכונה והצודקת, כי יש חלק נוסף של 'ידיעת התורה', אדם צריך לדעת את כל התורה כולה, כמו שכתוב בתנא דבי אליהו שמביא הנפש החיים, שצריך לדעת אפילו מעשה מרכבה! אמנם כמה שאנחנו יכולים, צריך שיהיה ידיעה רחבה בש"ס, לדעת תורת ה'. שמעתי מאבי מורי זצ"ל שהחפץ חיים זצ"ל אמר לרבי ישראל סלנטער זצ"ל שאם ילמד תקופה ארוכה משנה אחת יהיה זה ת"ת לשמה, כי אחרי שידוע היטב את המשנה יש פחות הנאה מלימוד דברים חדשים, ואם כן עדיף ללמוד את אותה משנה, שבכך יקיים תלמוד תורה לשמה. השיב לו אור ישראל זצ"ל 'מעדארף קענען דעם אייברשטנס תורה הייכט' - צריך גם לדעת את תורתו של הקב"ה. היינו כי אכן צריך ללמוד לשמה, אבל יש עוד ענין בפני עצמו שצריך לדעת תורת ה', נכון שעיקר הלימוד הוא ההבנה העמוקה, אבל יש חלקים נוספים שאפילו שאינם בדרגת חשיבות זו מ"מ הם מעכבים. אי אפשר להיות תלמיד חכם בלי ידיעות רחבות בש"ס! ולכן מוכרחים ללמוד בקיאות. עוד שמעתי מאבי מורי זצ"ל על הגרעק"א שהיו לו שני סדרים, סדר אחד לימוד 12 דף בשעה, ואז כתב את הגליון הש"ס, וסדר נוסף של 12 שעות שבהם למד דף אחד.

לפני כ-40 שנה הייתה העליה מגרוזיה, בין העולים היו שני תלמידי חכמים שבימי בחרותם באו לבריסק כדי ללמוד אצל הגר"ר שמחה זליג זצ"ל הלכה למעשה בורה דעה, וסיפרו שכל בוקר היו רואים את הגר"ח עומד רכון על אדן החלון זמן מה ונראה כאילו הוא בוחה באויר, והיה הדבר לפלא בעיניהם, כשראו שהדבר חוזר על עצמו מידי יום שאלו אודות כך את הגרש"ז, אמר להם 'האט אזיי וי עיר זעט, גייען אדורך, נאך אמסכתא און נאך אמסכתא' - כמו שאתם רואים, כעת עוברים שם עוד מסכתא ועוד מסכתא.

יש חילוק מהותי בין לימוד בעיון לבקיאות, העיון זה ללמוד גמרא ראשונים ואחרונים יחד עם דברי רבותינו ראשי הישיבות, רבי שמעון רבי ברוך בער ורבי אלחנן, ככה מתרגלים לחשוב ולדון בכל דבר, אבל בקיאות זה כדי להרבות עוד ידיעות ועניינים בתורה, חלק הבקיאות זה לימוד יותר מהר, אמנם יש לדעת, לימוד בקיאות הוא לא לימוד בלי הבנה, זה לא לימוד! צריך להבין טוב כל דבר, אבל לא נפנים לעיין בספרים, עכשיו לומדים גפ"ת, [אפשר גם לדלג על תוס' שלא קשורים לפשט, כל אחד לפי עניינו], דהיינו לא להחליש את דרגת הלימוד, רק לא להתפנות כדי להתעסק בעיון בספרים, ברשב"א, בקצות החושן, אבל צריך להבין ולהרגיש כל ענין.

זקני מרן הגר"ז זצ"ל סיפר לאבי מורי זצ"ל שבפעם הראשונה שהגר"ח למד מסכת זבחים הוא למד בבית אחת מתחילה עד פרק כל התדיר, שזה כמעט תשעים דף, ולא חיסר מלחשוב היכן שצריך לחשוב, דהיינו הוא לא רק אמר את המילים והבין, אלא חשב כל ענין שצריך לחשוב. אמנם זה מדובר בהגר"ח, אבל ניקח לעצמנו מה שאפשר לקחת לדרגה שלנו, ללמוד בקיאות זה לא בלי לחשוב, זה לא רק לקרוא מלמעלה, אלא להבין טוב, להרגיש את הקושיות, אבל בלי להקדיש זמן לחשוב על עומק הקושיא, צריך להרגיש שיש כאן משהו שטעון ליבון ובידור, אבל תיכף להתקדם הלאה.

הרי הבקיאות זה על חשבון העיון?

נכון, אבל אי אפשר בלי זה, אפילו שבלמוד בקיאות אי אפשר להתעמק בסברא, אבל צריך את זה, זו הדרך, בסדר א' לומדים בעיון גדול,

ושאר סדרים בבקאות, יותר בהספק.

יש מעלה בלימוד גמרא רש"י?

בהחלט, ואפילו כשלומדים גם עם תוס' לא צריך ללמוד את כל התוס', אפשר לדלג מה שלא נוגע לפשט בסוגיא.

ספרי ה'מראי מקומות'

יש נקודה נוספת בחלק העיון, היום מאד נפוץ ספרי מראי מקומות, לכאורה עושים לנו חסד גדול שמביאים לנו את כל הספרים, ובאמת שכרם כפול מן השמים, אבל יש לדעת שלא זו הדרך! מביאים לנו ארבע-חמש שיטות ראשונים, ולא שייך ללמוד את הכל! פעם בישיבות לא למדו כך, כי פשוט לא היה את כל הראשונים, היה רק רש"א ורמב"ן, אפילו חידושי המאירי לא היה, לא היה חידושי רבינו דוד על פסחים, אני זוכר שזה יצא, לא היה עליות דרבינו יונה, ריטב"א היה רק סוג אחד, לא כמה סוגים, וכך למדו! קיבלתי מאבי מורי זצ"ל שהיו מתעמקים ברש"א! אחרונים היה להם רק קצות החושן ורבי עקיבא איגר, ואיך הם למדו? חשבו מעצמם וחידשו דברים לבד! היה להם כח החידוש, היה קושיא, ניסו לתרץ, ככה התפתח אצלם כח לחדש, אבל היום על כל קושיא שיש, רואים ששלושה אחרונים שואלים את הקושיא, ושלושה אחרונים מתרצים, ללומד כבר לא נשאר מה לעשות, מאבדים את כל כח החידוש והעמל, כל שאלה שמתעוררת מוצאים שזה כבר כתוב בפני יהושע או בנתיבות או ברש"ש, או אצל רבותינו ראשי הישיבות, הכל פרוס על כף היד, זה לא הדרך ללמוד ככה.

אבל יש בזה עוד נקודה: עם כל הרצון הטוב, אי אפשר ללמוד את כל שיטות הראשונים! ודאי לא בחורים צעירים, ואפילו לא אברכים חשובים! הרי צריך להבין שכל דעה זה 'שיטה' עם הבנה שלימה ועמוקה, וצריך זמן רב לעמול על שיטה, ואחרי העמל על שיטה אחת, רואים שהריטב"א אומר קצת אחרת, וזה כבר שיטה אחרת, וצריך לשבת על השיטה השניה 5 שעות, כל שיטה זה עולם שלם, עם עמקות ומהלך ופלפול, מי שזכה להבין כראוי שיטה אחת זה קנין גדול! מה שייך ללמוד ארבע-חמש שיטות ולהבין את כולם לעומק? יש בזה גם סיכון גדול, כי מי שלומד שיטה אחת מתחדדת אצלו ההבנה בשיטה הזו, הוא יודע מה הרש"א אומר, על כל פנים לפי ההבנה שלו, על פי מה שקיבל מהמגיד שיעור או לפי מה שהציבור בבית מדרש אומר, אבל אם מוסיף עוד ארבע שיטות הכל יוצא לא ברור, אפשר לאבד גם את השיטה הראשונה. בספרי המראי מקומות מסכמים את השיטות, ארבע-חמש ראשונים אומרים אותו דבר, צריך לפתוח את הראשונים בפנים, ואז רואים שזה לא ממש אותו דבר, אי אפשר לאחד את כולם, הרמב"ן והריטב"א אומרים אותו דבר?, תפתח ותראה שהריטב"א אומר קצת אחרת, וכבר יש לחקור מה כוונתו.

לכן הדרך הראויה היא ללמוד רק את שיטות הראשונים העיקריות בסוגיא, ואת האחרונים העיקריים בסוגיא, ומאיפה הבחור יידע מה עיקר? זה תפקיד הרבנים! הם צריכים להגיד לתלמידים מה העיקר, שידעו מה ללמוד, הם צריכים לכוון את הלומדים, אבל ללמוד את כל הספרים שכתובים במראי מקומות זה פשוט לא שייך, והאחריות על ענין הזה מוטלת על כתפי הרבנים.

בענין לימוד 'הלכה למעשה'

למה לא לומדים הלכה למעשה?

מרן הגר"ח שליט"א: פה יש טעות! הלימוד בעומק ההבנה זה הלכה למעשה! וכי מה זה הלכה למעשה? לספור כמה שיטות יש?, זה לא הלכה למעשה, ההבנה של הדברים זה השער להלכה למעשה, אם יש בהירות בשיטות אפשר להמשיך לפסקי ההלכה, זה השלב שאחר כך, אבל קודם צריך הבנה נכונה ברש"א, ואז אפשר לדעת אם הרש"א והריטב"א זה שיטה אחת ולצרף אותם יחד כשמגיעים לשלב הפסיקה כשיטה אחת, אבל בלי הבנה אין כלום, לחזור 'טור בית יוסף' בלי להבין את הסוגיא זה נקרא הלכה למעשה?, הרי ככה יודעים רק מה שכתוב, אבל אם יש כלים חדשים שיש בדורות האחרונים אין את הכלים והגישה איך לפסוק, כי צריך להתחיל לדמות מילתא למילתא, למשל בהלכות מכבה ומבעיר, יש מכשירים שונים שאי אפשר לפסוק מה דינם בשבת אם לא יודעים את ההגדרות של מכבה ומבעיר.

יש מורי הוראות שיושבים עם דף עם פסקי הלכות ועונים לציבור מה לעשות מי ששכח יעלה ויבוא, הציבור אמנם צריך את זה, יש כאלו שלא יודעים, אבל זה לא נקרא הלכה למעשה.

היה מעשה בזמן המאבק נגד ניתוחי מתים, שמצאו באשפת ביה"ח 'בלינסון' ארגז עם איברי מתים שנזרקו, העסקנים טענו שאם יתעכבו מלקבור את הארגזים ויעוררו את הציבור עם מראה הארגזים, יהיה בכך תועלת עצומה לטובת המאבק, אך מאידך התעורר ספק כי אסור להלין את המת, אבי מורי זצ"ל אמר שישאלו שאלה זו את דודו מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל, כששאלו אותו השיב שזה פסוק מפורש. במעשה של 'פילגש בגבעה', שם כתוב שהוא חתך ל"ב חלקים ושלה בכל גבול ישראל שיצאו למלחמה, ומפלפל שם אם עשה כדן ועוד, זה נקרא לפסוק מהשורש, מהסוגיות עצמם, מי שמבין טוב יודע איך לפסוק.

ה'משכנות יעקב' היה מגדולי הפוסקים בליטא, תלמיד של הגר"ח מוואלוז'ין, דרכו לפסוק מהסוגיא עצמה, כמעט ולא מזכיר ספרים, זה הגישה של תלמידי הגר"א איך ללמוד, כשיודעים טוב את עומק הבנת הסוגיות ניתן לפסוק.

בישיבות מתעסקים בחלק ההבנה וה'לומדעס', ובהמשך השנים האברך צריך לגעת גם בחלק ההלכה, אבל ההבנה זה הא' של הלכה למעשה! בלי זה אין כלום.

לכאורה אצל הגר"א למדו 'אליבא דהלכתא' כפשוטו, למדו יותר שו"ע מרמב"ם, יש ביאור הגר"א על שו"ע, לא על רמב"ם.

מרן הגר"ח שליט"א: הגר"ח מוואלוז'ין כבר נשאל על כך, בכתר ראש כתוב שהעולם אומר שללמוד פוסקים בלי גמרא זה דגים בלי פלפלין, ואני אומר שזה פלפלין בלי דגים, דהיינו ה'סוגיא' זה הדגים, וההלכה זה הפלפלין, זה רק השלמת הענין למעשה, העיקר זה הלימוד בהבנה.

תשעה באב - בין הזמנים

ומפרש שהנביא הבין שמה שהקב"ה אומר שובו אלי, שנצחק 'השיבנו' ויראה שזה חסר לנו ואנו משתוקקים לזה, ואז יסייע לנו לשוב בתשובה שלימה - ואז ואשובה אליכם.

הקב"ה כ"כ מתגעגע, כ"כ רוצה כבר לגאול, אבל שתשמע צעקת השיבנו אחת אמיתית שתבקע שערי שמים, (ואולי משום זה נסמך לת"ב שהוא זמן החורבן ימי אלול ועשיית, שבה אכן נשמעת צעקת 'השיבנו' מעומק לב. ואכן הדבר האחרון שבו מסיימים את כל עבודת ימים אלו בסוף נעילה לאחר תקיעת השופר אנו אומרים לשנה הבאה בירושלים).

עוד איתא בחז"ל לקתה בכפליים, שנא' 'כי לקתה בכפליים בכל חטאותיה', ומתנחמת בכפליים שנא' נחמו נחמו.

תקותינו שכאשר יפקדנו ישיב אותנו על מקומנו

ומלבד פשוטם של דברים יתכן עוד שהנה שמענו ממו"ר הג"ר הלל זאקס זצ"ל שסיפר שבעת שאישרו את 'הצהרת בלפור' כל הרחוב צהל ושמח, אכן כשהגיע השמועה לידי מרנא החפץ חיים זיע"א הוא התחיל לבכות. וכששאלוהו מה אותה בוכה לכל היותר אל תשמח? פתח פיהו בחכמה ואמר, משל למה הדבר דומה לשני קבצנים שהיו רגילים לאסוף יחד נדבות, והיות ולא היו הרבה אנשים אמידים, נתנו להם מטבע קטנה ושיירי ארוחה, פעם אחת הם הגיעו למקום שבעה"ב ערך לפנייהם שולחן מלא טוב ונתן לה מטבע יפה, הא' התחיל רוקד והשני בוכה, א"ל הראשון פעם ראשונה שנפגשים בכזו קבלת פנים ונתינה ובמקום לשמוח אתה בוכה? א"ל אפרש לך שיחתי ומה ההבדל בינותינו אתה קבצן בן קבצן וכן כמה דורות למעלה כשפ"א אתה נפגש בכזה נדיבות וודאי שאתה שמח. אני דורות ע"ג דורות היינו בית עשיר, וגם אני הייתי עשיר, והסיבה שהוא ערך לנו כזה שולחן, כי הוא היה פועל אצלי בזמן הטוב. אח"כ ירדתי מנכסי, אך לא אבדה תקותי לחזור להיות כבראשונה כשירחם ה' עלי, אבל כשאני רואה כשגם כבר מרחמים עלי משמים זה מסתיים רק באוכל טעים ומטבע יפה, לכך אני בוכה.

וכן המשיל החפץ חיים את משלו, הם (דהיינו החילונים) כבר שנים שאבדו כל קשר לדורות הקודמים ושכחו מהי השראת שכינה וביהמ"ק, וחיים כמו קבצנים חסרי כל,

תשעה באב מגלה כמה הקב"ה מצפה לישראל

נחמו נחמו עמי יאמר אלוקיכם, הנה יש בקינה כ"ח, י"ב חורבנות, ומסיימים ואיך אנחנו!! אכן בחלק האחרון - עד ישיקיף ממעל - מוריד שאול ויעל - ואז אנחנו.

אבל במה נוכל עדיין היום למצוא פינה של נחמה? ויתר ע"כ שגם בתשעה באב עצמו אחר חצות כבר יש דברים זכר לגאולה - אבל ואיך אנחנו!!

ישנה רבנית חשובה שתחי' שבנה היה מופלג בתורה ויראה ונהרג בל"ג בעומר במירוץ. והילדים שמו לב שכל יום חמישי בשעה שבע ארבעים ושתים בערב האמא פורצת בבכי. ולפעמים יותר משעת הלילה, ולשאלתם הסבירה זה היום והשעה בה קבלנו ממנו את הטלפון האחרון ואז פורצים נהרות געגועים שאיני יכולה לעצור אותם.

והנה בדרך כלל כשכועסים על מישהו ומשלחים אותו מביתו על עוולה גדולה שעשה, לא רוצים לראותו שוב, ואם סברנו שתשעה באב זה יום שבה שוב לקטרג על עם ישראל וכל דור שלא נבנה כאילו נחרב ואין הקב"ה חפץ בנו, הנה מעיד אליהו הנביא (תנא דבי אליהו פל"א) מעיד אני עלי שמים וארץ שהקב"ה יושב ומצפה להם לישראל יותר ממה שמצפה האב לבנו והאשה לבעלה שיעשו תשובה, כדי שיגאל אותם ויבנה להם בית המקדש.

בת"ב זה גם מזכיר את כל הגעגועים 'אוי לאב שהגלה את בנו, ולבנים שמעל שולחן אביהם גלוי זהו בכי של געגועים וכבת קול נשמעת במרומים מתי יעשו תשובה ואוכל לגאלם.

בתוך ים של חורבן ואבל, מבצבצת לה קרן אורה של געגועים וצפייה דרוכה למתי יעשו תשובה ואבוא לגאלם, וזה שמסיים הפייטן - עד ישיקיף ממעל - מוריד שאול ויעל - ואז אנחנו, וכשהקב"ה כ"כ מחכה לזה הנה כבר זה כעת לנטפי נוחם.

הקב"ה מצפה לצעקת 'השיבנו'

אבל יתירה על זה מצאנו בסדורו של מרן שר התורה הגר"ח זצ"ל שמבואר בחז"ל שהקב"ה אומר 'שובו אלי ואשובה אליכם' ועם ישראל אומר 'השיבנו ה' אליך ונשובה'?

מסילות בלבבו.

וכבר אמרו חז"ל (סוכה נב, ב) בתחילה הילך ולבסוף אורח ולבסוף איש. ועוד אמרו (שבת קה, ב - נדה יג, ב) היום אומר לו עשה כך, ומחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך עבוד ע"ז, וכך הוא נופל ולוכד ברשותו, ומראה לו פנים שוחקות כאוהבו ודואג להנאתו, אכן כוונתו לאבדו מחיי עולמים - ה' ירחם.

ושמעתי מהג"ר שמריהו רוט שליט"א, ששמע משא מהגאון רבי שמשון פינקוס זצ"ל בליל תשעה באב, שסיפר שאחד מהאכזריות של השטן האשמדאי היטלר ימ"ש וגרורותיו,

שהיו מעמידים יהודים על רצפה נקיה ונותנים להם סם משלשל וכאשר היה מתכלך, היו מצווים עליהם לנקות את זה בפה, והנה מלבד שזה אכזריות נוראה שאין לתאר ורק מזרע עמלק יגיעו לזה, אך נתבונן במדה כנגד מדה, מה רצה הקב"ה ללמדנו בזה. על מה הגעתנו כל הרעה הזאת.

והנה ידוע שכבר פירשו בזה, מדוע מגרמניה תפתח הרעה? כי היא היתה מקור ההשכלה, שאחריה נגררו רבים מבני ישראל בקסמי שוא אשר להם, [וכמו שמבואר באריכות במאמרו של הג"ר אריה לייב מאלין בהקדמת קובץ חידו"ת 'התבונה' שי"ל ע"י בני ישיבת מיר בשנחאי - וקלסוהו רבנן] ותחת אשר היתה התורה מקור מים חיים זכים ונקיים, בלעו בשקיקה את כל הכלוך והסואבה שבספרי המשכילים, [וודאי שאין הכוונה לאותם קדושים אשר נתפסו בעוון הדור].

המכשירים האלקטרוניים וכל קווי הנייעס למיניהם

והנה קמו תרבות אנשים חטאים לספות חרון אף ה' על ישראל, להכניס מכל אותה חלאה שבכל המכשירים האלקטרוניים וגרורותיהם וכל קווי הנייעס למיניהם ונעשים בשקיקה, ותורת ה' תמימה זכה וברה עומדת וזועקת לפני הקב"ה עשוני בניך ככלי שאין בו חפץ, ירחם ה', או לנו מיום דין או לנו מיום תוכחה.

[וידוע שהגר"א מוילנא אמר שאת הגרף פוטוצקי - אברהם בן אברהם, שעלה על המוקד בקידוש שם שמים, ניסו קודם להניאו מלהכיר בדת ישראל ברעות ובטובות, אשר באה לפניו אמו והזכירה לו את כל מחמודי הבית ושהכל מחכה לו ובכתה ונשקה - ועמד בזה. ואמר שגדול הנסיון האחרון מהראשון, וכן רואים שהיום כשזה בטוב השטן מצליח יותר].

מאידיך גיסא הרי ידוע שבזוה"ק כתוב שנסיון זה מל' נס

כשמגיע להם הצהרת בלפור שמבטיח שעל אדמה בא"י וודאי שהם שמחים, אבל אנחנו עשירים בני עשירים זכרנו ימי מקדם שנות עולמים בהיות סוד אלוקי על ראשינו, ונכספה וגם כלתה נפשינו לחצרות ה' לבקר בהיכלו ולחזות בנועם ה', ואכן חטאנו וגורשנו מבית הבחירה, אבל תקותינו אתנו שכאשר יפקוד ה' עמו ויזכרנו לטובה, ישיבנו על מקומנו כבראשונה, עוד תעדי בעדי שני ותוף תקחי תלכי במחול וצהלי במחולך ירום לבבי בעת צורך לאור לך ויגיה לחשכך ויאירו אפילך (סוף קינה מ"א) אבל אם גם כעת עלה זכרוננו לטובה לפניו יתברך וזה מסתיים בעוד שעל אדמה - אהא קא בכינא, ואהא ראוי למיבכי.

וזהו לקתה בכפליים שהרי אין דומה מלך שנלקח בשבי לעבודת פרך לאדם רגיל, שהמלך לקה בכפליים הפסיד את המלכות, וגם אבד את חירותו ככל האדם. וזה מה שהיינו בני מלכים סמוכים על שולחנו של מקום - אבינו, ונשלחנו מבית המלוכה וחוף מזה שעבדנו זדים, אבל מבטיח הקב"ה שהעם לא יתנחם רק בזה שיפרוק מעליו עול בשר ודם אלא עד שישוב ה' וירחם וישיבנו לציון כבראשונה 'השב ידיך למטתך וללון בצלך ולטייל בסוגת גן ורדיך' (קינה מ"ב).

והוא הוא הדבר - אשר זכינו לראות ולשמוע אצל אדונינו מרן החפץ חיים זיע"א.

אבל השטן שידוע שקרוב יום ה' וישבו בנים לגבולם, ואז הוא יתבטל מהעולם וכל מי שיגיע לימים גדולים אלו בתור עובד ה' הרי לנצח 'וכבוד ה' עליך זרח', הוגה כל מיני מחשבות בטוב וברע איך להטות ישראל עם קדושים מדרך הישר, ואז ח"ו אבדתם נצח.

[ועי' בסדור הגר"א על המזמור (תהילים כ) למנצח מזמור לדוד, יענך ה' ביום צרה, ובו ע' תיבות כנגד שבעים שנה של חבלי משיח, והגאולה דומה ללידה, שכל שהלידה קרובה, כך הצער גדול יותר, אך זה סימן שאחריו תזכה לילד, וכשם שהחושך בלילה לאט לאט מוסיף והולך משקיע"ח והרגע החשוך ביותר הוא סוף הלילה רגע לפני עלות השחר, והם המה הנסיונות הקשים שמי שיעמוד בהם, יזרח עליו אור ה' בגאולה השלימה].

והנה בדור הקודם היה זה בצורה של גזירות רעות כעוני ומחסור ואח"כ השואה ירחם ה', אך עדיין לא השיג את מטרתו. ולכן שינה כיוון והיום זורק שפע מהמותר ומהאסור, ומלעיטו מכל דברי הליכלוך שברחוב ובנייעס וכיוצ"ב, והוא שותה בשקיקה וכך לאט לאט מוצא

להתנוסס, והיום הרבה יותר קל לעמוד בזה מפעם, שאין זה נסיון לרעוב ללחם ולרעוד מקור מכות ויסורים, רק לוותר על התענוג המדומה, ולהמשיך שגרת חיים רגילה מבלי לתת למלאך המשחית לבוא אל בתיכם, וכבר זה מרוממי עד שערי רום.

וכבר ידוע ממרן רה"י זיע"א שבכל דור יש את הנסיונות של הדור ומי שעומד בזה, זה גופא הסיבה שעל ידי זה יכול לגדול ולצמוח פי כמה ממה שהיה יכול בימים רגילים.

והנה אנו מברכים כל בוקר 'שלא עשני עבד', ובפשוטו אלו המכורים לדבר הרע הזה, הנה זה כאילו ספק ברכה לבטלה, שהרי הוא עבד מוחלט לדברים אלו. אבל מאידך, יש פה אולי עוד כוונה בשלא עשני עבד, הגמרא בשלהי יומא (פז, א) אומרת הרבה בנים היו לכנען שראוים ליסמך כטבי עבדו של רבן גמליאל, אלא שחובת אביהם גרמה להם.

וזה עוד מסעיפי העבד שעולם ה'שטייגען' שלו הוא עד גבול מסויים, ולעולם לא יוכל להסמך אפילו ראוי לזה, ואנחנו לא עבדים ועולם ה'שטייגען' שלנו אין גבולות והוא מעל ומעבר, ומכל נסיון זוכים בנס להתנוסס, ולהיות אורח חיים למעלה להשכיל. (סיום זמן קץ בישיבה הקדושה תשפ"א)

איך להינצל מהגזירות והכנה לבין הזמנים

הייתי פעם חצי שעה לפני זמן הדלקת נרות אצל מרן ראש הישיבה זיע"א והוא אמר לי: תשובה תפילה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, יש רח"ל הרבה גזירות על עם ישראל ומדת הדין מתוחה. צריך לחזור בתשובה. יש לנו עוד חצי שעה עד הדלקת נרות לחזור בתשובה, לעשות כדי להינצל מהגזירות.

מסירות נפש למען התורה

בשנת תשי"ד הגיע לארץ ישראל מרן הגאון ר' אהרן קוטלר זצ"ל, והייתה אז 'הכנסיה הגדולה' הראשונה בארץ, מרן הרב מפוניבז' הביא את ר' אהרן קוטלר לדבר בישיבת פוניבז', אז לא היה כ"כ הרבה בחורים אבל את הביהמ"ד הגדול כן היה, (שניהם איבדו ישיבות בשואה, הרב מפוניבז' איבד בשואה אלף תלמידים ביחד בכל המוסדות שלו, וגם את הבנים שלו הוא איבד, ושניהם הקימו אח"כ ישיבות פוניבז' וליקווד).

לפני שר' אהרן קוטלר התחיל לדבר, הרב מפוניבז' דיבר כהקדמה והקריא לפניהם את הילקוט שמעוני בפרשת חוקת, שכותב: דבר אחר, פרה - אלו ישראל שנאמר "כי

כפרה סוררה סרר ישראל". אדומה - אלו ישראל שנאמר וכו'.

"ושרף את הפרה לעיניו" - כנגד מש"כ בנבוכדנצר בחורבן בית ראשון - "וישרוף את בית ה' ואת בית המלך", "את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף" - כנגד מש"כ בהמשך הפסוק - "ואת כל בתי ירושלים ואת כל הבית הגדול שרף באש". ולמה הוא קורא אותו הבית הגדול, אלא זה בית מדרשו של רבן יוחנן בן זכאי ששם היו מתנין גדולתו של הקב"ה [לא כתוב שהיו...]. "ולקח" - זה נבוכדנצר. "עץ ארז ושני תולעת" - זה חנניה מישאל ועזריה.

והוסיף הרב מפוניבז' די בסטע פון כלל ישראל - הכי חשובים בכלל ישראל, "והשליך אל תוך שריפת הפרה" - קטל המון שְׂבִיבָא דִי נורא.

נבוכדנצר לקח את חנניה מישאל ועזריה וזרק אותם אל תוך כבשן האש, ויצא ניצוץ מהכבשן ושרף את כל אלה שזרקו אותם לכבשן.

ממשיך הילקוט ואומר, "ואסף איש טהור" - זה הקב"ה וכו', "את אפר הפרה" - אלו גליותיהן של ישראל. "והניח אל מחוץ למחנה במקום טהור" - זה ירושלים שהיא טהורה.

ומאלו שהיו שם העידו שכל מוראות החורבן על כל גדוליו והחשובים שבהם שנהרגו בשואה, וכל מרכזי התורה באירופה נחרתו כציור חי, והציבור היה נרגש ומזועזע, כאשר חלפו רק תשע שנים מההשמדה הנאצית, ולפנינו הבית הגדול, החנניה מישאל ועזריה של דורינו - מרן הרב מפוניבז' ור' אהרן קוטלר, מלאכי ההצלה לקומם את ההריסות ולשקם את בית ישראל ומרכזי התורה מחדש.

וכך תמיד עם מסירות נפש למען התורה גם ככלל וגם לפרט, מתבטל הקושי ובא הסייעתא דשמיא.

פעם היה קולנוע בפתח תקוה שנפתח רח"ל בשבת, ועשו שם הפגנות בראשות הגרב"ש סלומון זצ"ל רב העיר, באו וסיפרו את זה למרן הרב שך זצ"ל, הוא שאל אם עצרו משהו ולקחו אותו לכלא? ואמרו לו שלא, אז הוא אמר, 'כל זמן שלא יהיה מסירות נפש לא יצליחו', וכך הווה בסוף היה מעצרים ואכן זה נסגר לגמרי.

דאצ'ה עומד גם במבחן של אלול

היה אברך שנסע עם ילדיו החולים לשווייץ, ולפני הנסיעה הוא נפרד ממרן ראש הישיבה זיע"א, ובפעם האחרונה

כשהוא הגיע להיפרד מהראש ישיבה, הראש ישיבה אמר לו אתה יודע עוד מעט חודש אלול, אמר לו בבדיחותא אותו אברך שהיה קרוב אליו, אם חושבים בדאצ'ה על אלול זה כבר לא דאצ'ה! נגמור את בין הזמנים ואז נתחיל עם אלול, אמר לו הרה"י: **דאצ'ה שלא עומד בכור המבחן של אלול, שבאלול לא היית נוסע, אז זה א'שטיקל אחטא ואשוב!** וזה טוב שיחרת גם בלבנו, **כל דאצ'ה שלא עומד במבחן של אלול זה אשטיקל אחטא ואשוב.**

הגאון ר' שמשון פינקוס זצ"ל אמר, למה האומר אחטא ואשוב אין מספיקין בידו לעשות תשובה, (יש בזה הרבה פירושים, אבל על דרך הפשט), כי מי שאומר אחטא ואשוב זה אומר שהוא לא מפחד לחטוא, והראיה שהוא חוטא, אלא שהוא מפחד מהעונש - לא רוצה לקבל מכות ולכן הוא עושה תשובה, **זאת תשובה לא צריכים!**

רח"ל יש הרבה מקומות מסוכנים בארץ בצימרים --- צריך לבדוק האם באלול היית הולך לשם... ואם לא, יש בזה משום אחטא ואשוב, ובפרט שכאן זה אפילו לא אחטא ואשוב [לא מתכוונים לעשות ע"ז תשובה], בביה"ז היצר הרע נמצא בצפון, בטבריה ובסיבבה... **בכאלה מקומות אפשר לאבד את התואר ואת הטוהר של בחור ישיבה, צריך להיזהר.**

אנו מגיעים לסוף שנת השמיטה, הייתה פעם אחת בתקופה אחרי שנת השמיטה שהיו הרבה צרות, אברכים שנפטרו ל"ע צעירים, באתי למרן שר התורה זצ"ל והוא אמר לי יש מזלזלים בשמיטה, [והוסיף שיש מתירים להסתמך על היתר מכירה], וע"ז כבר מבואר שגובה מחיר כבד.

עלינו להתחזק במצות השמיטה וליקרה עד למאד, והרי

חז"ל אמרו במוצאי שביעית בן דוד בא, ומי לא ירצה להיות במעמד הזה?!!

היה רב אחד מחוגי המזרחי שאמר למרן הרב מבריסק זצ"ל כתוב "אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב, ותראה רוב עם ישראל לא שומרים תורה ומצות, ומי מעכב שלא יהיה כולו חייב אתה ואני. אז בוא... אמר לו הרב מבריסק זה לא נכון, כל החילונים הם כולו זכאי, מה אתה רוצה מהם? תינוקות שנשבו! ומי שמעכב זה רק אתה וכל דדמי לך, שהם בצד ההפוך מזכאי.

כל הרחוב, כל החילונים זה כולו זכאי, הם תינוקות שנשבו, (אמנם מוסרים בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, שהיום זה אחרת). אבל בחורי ישיבה... איך אפשר ללכת לישון מאוחר ולקום מאוחר, לדבר עם חברים הרבה זמן, נתנו לנו רק 'קב אחד!' רוצה אדם בקב שלו מט' קבין של--- איך אפשר להפסיד זמן קריאת שמע? זה דאורייתא, מצוה דאורייתא, מעות לא יוכל לתקון, גם מג"א אמר מרן הסטייפלער להחמיר, כי זה ספיקא דאורייתא, גם בישיבה, **תפילה ישיבתית איך אפשר להפסיד, לא להתפלל במניין קבוע? איך? תמיד רבותינו דברו על זה, בקונטרס תפילת עמרם כתוב שארבעים ותשע פעמים מרן הרב שך זצ"ל כתב במחשבת מוסר להתפלל בישיבה! ארבעים ותשע פעמים!!!**

מרן ראש הישיבה זיע"א תמיד היה אומר להתחזק ג"כ בשמירת הדיבור, שבית ראשון נחרב בגלל עבודה זרה, גילוי עריות, ושפיכות דמים, ובית שני נחרב בגלל עוון שנאת חנם, ומרן החפץ חיים זצ"ל אומר שזה לשון הרע.

בואו נמשיך להיזהר בזה, ותמיד הישיבה הייתה חזקה בבן אדם לחבירו. ונזכה להתכונן כראוי לזמן אלול הבעל"ט.

(סעודה ג' פרשת מטות תשע"ו עם הוספות מעכשיו).

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמ"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיג לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של 5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

לע"נ

הרב עזיז בן לולו אציל ע"ה

נלב"ע י"ז מנחם אב

תנצב"ה

לע"נ

הרה"ג ר' יחזקאל טויב זצ"ל

נלב"ע כ"א אב תשמ"ו

שקד על דלתי תורה והיא היתה משוש לבו כל הימים

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכו' שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר ב"ש"ה"ק

זכות הלימוד בימים אלו - נוטל שכר כולם

דברי חיזוק לימי בין הזמנים, ולקראת השנה הבעל"ט

כח היחיד - נוטל שכר כולם

אי' בגמ' (ברכות ל"א ע"ב) 'כל היושב בתענית בשבת קורעין לו גזר דינו של שבעים שנה', וביאר רש"י שהיינו משום שבשבת כולם מתענגים ורק הוא מתענה. וצ"ב מה בכך שהוא היחיד שמתענה עד כדי שמשום כן קורעין לו גז"ד של שבעים שנה. ומבואר כאן גודל העניין להיות 'יחיד', שכולם מתעסקים בענייניהם ורק הוא לבדו מתעלה בעבודת ה', וכדאמר 'רשב"י אומר - אם ראית דור שנתרשלו ידיהם מן התורה, עמוד והתחזק בה ואתה נוטל שכר כולם'. ועלינו לדעת שכעת יש לנו הזדמנות לזכות בדבר נשגב זה, כאשר בימי בין הזמנים ידוע שהמצב הוא שיש פחות עסק התורה, ומי שיושב ועוסק בתורה הרי שאין לתאר ואין לשער שכרו בכל רגע ורגע, שהוא נוטל שכר כולם.

בגמ' במגילה (כ"ח ע"א) מובא שכאשר רבי עקיבא שאל את רבי נחוניא הגדול 'במה הארכת ימים' - מחו בו עבדיו של ר' נחוניא "קצת בחייו". ר"ע ברח לראש הדקל ושאל את ר' נחוניא 'אם נאמר כבש למה נאמר אחד' (שכתוב "את הכבש אחת תעשה בבוקר"), אז הורה ר' נחוניא לעבדיו לעזוב את ר"ע כי 'צורבא מרבנן הוא', וענה על שאלתו 'אחד' - מיוחד שבעדרו. ומה שהאריך ימים הוא משום ש'מימי לא קבלתי מתנות ולא עמדתי על מדותי וותרן בממוני הייתי'. ויש לבאר למה ר' נחוניא לא רצה בהתחלה לענות על מה שהאריך ימים, ורק אחרי שר"ע שאל את שאלתו על 'כבש אחד' הוא הסכים לענות לו.

ושם בגמ' אי' כמה תשובות שהשיבו האמוראים במה האריכו ימים. והמפרשים שם (עי' רבינו קלונימוס הזקן, מובא בקובץ שיטות קמאי) מבארים שכל הטעמים בגמ' עניינם אחד הוא - שזכו לאריכות ימים בזכות שנהגו בדברים מיוחדים ונדירים שבד"כ אין כמעט אדם שעושה אותם, והיה להם את מעלת ה'יחידים' שעשו כן לבדם.

ונראה לפ"ז לבאר הדו"ד שבין ר"ע לר' נחוניא, דהנה כשר"ע שאל את ר"נ במה האריך ימים היה זה משום שרצה לעשות ג"כ את אותה הנהגה שנהג ר' נחוניא. אבל ר' נחוניא חשש מלגלות לו את ההנהגה, משום שכל עניינה הוא שר' נחוניא היה היחיד שנהג בה, שמשום כך הוא זכה לאריכות ימים כאמור, ואם כעת ר"ע גם ינהג בה הרי שכבר אין בזה את עניין ה'יחיד'. אך על זה אמר לו ר"ע ראייה מהא דכתי' "את הכבש אחד" שצריך שיהיה מיוחד שבעדרו, והלא קשה: איך יתכן שיהיה אחד מיוחד, הרי יש שני כבשים שצריכים להיות 'כבש אחד' - הן התמיד של שחר והן תמיד של בין הערביים, ואיך יתכן א"כ שיהיו שני 'אחד', וע"כ שא"צ 'אחד' ממש, אלא אפי' אם יש כמה מיוחדים עדיין יש להם שם 'אחד', וזאת היה טענתו של ר"ע לר' נחוניא, שגם כאן אין חשש שתגלה לי את ההנהגה המיוחדת שלך, משום שגם אם אנהג בה אף אני עדיין יהיה בזה את עניין ה'יחיד'. ואז אמר ר"נ 'צורבא מרבנן הוא' וגילה לר"ע את הנהגתו.

לפני שנים היה ליד פרדס חנה עיירה קטנה בשם 'כרכור', ששם התגורר ת"ח בשם הג"ר משה זרצקי (הוא היה תלמיד של הגרש"ש, ובגרודנא קראו לו 'ר' משה מתמיד'). פעם הגיע אליו חתן אחד לשאול אותו היכן כדאי לו לגור. אמר לו ר' משה - כדי לזכות לסייעתא דשמיא תלך לגור לבד. אם תתגורר בירושלים או בבני ברק - יהיו שם רבים כמוך, תלך לגור במקום שאין הרבה ת"ח, ושם תהיה 'אחד ומיוחד' ותזכה לס"ד כנגד כולם (והוסיף 'רק לכרכור אל תעז להגיע'...). כי כשאדם עושה מה שלא כולם עושים אז הוא זוכה ליותר מכולם, נוטל שכר כולם, וקורעין לו גזר דינו של שבעים שנה, אין מעלה גדולה כמו להיות 'יחיד'.

בין הזמנים - הזדמנות להיות 'יחיד'

מגיעים כעת ימי 'בין הזמנים', אמנם כיום אפשר דרא, זכינו וכו' יש ישיבות בין הזמנים ונדיר למצוא בחור שעבר עליו יום בלי שעות לימוד מסוימות, אבל גם כיום יש בעיה גדולה בבין הזמנים של אב שמי שלא נופל בה, ונשאר 'יהודי כשר' אזי הוא בבחינה של 'נוטל שכר כולם'. צריך לדעת שיש הבדל גדול בין הימים הללו לבין ימי בין הזמנים של תשרי וניסן. משום שבתשרי וניסן כל אחד עסוק עם מצוות היום, עם הסוכה והחמץ, והיצה"ר פחות מוצא לעצמו מקום. אבל אב זהו זמן שלצערנו מביא למצב נורא של 'פריקת עול' - אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון את לבו לארץ... בכל העולם אלו חודשים של התפרקות ורח"ל זה יכול להשפיע גם עלינו. כמעט כל אחד יכול לראות על עצמו שבאב הוא קצת פחות יר"ש, לא עבירות ח"ו, אבל התפילה לא אותה תפילה, ומעגלים פינות בכל מיני דינים ומצוות. מרגישים שיוצאים לחופש ועושים מה שרוצים. הגר"י לוונשטיין אמר שכל חודש אלול הוא צריך לקרצף את הבוץ שנהיה על הבחורים בבין הזמנים. הגר"ש פינקוס סיפר שאמר לו בעל תשובה אחד, שבתחילת דרכו הוא שמר שבת רק באיסורים דאו', אך מוקצה הוא לא שמר, משום שהרגיש שיש לו 'מיגו', הרי הייתי יכול לא לשמור כלל... תגיד תודה שאני שומר דאו', ועוד מגיע לו על זה עודף... כך הוא חשב... וכמדומה שרבים מאיתנו ג"כ מרגישים מעט ככה בימים הללו, יש הרגשה כזו - תן לי שלשה שבועות שקט, נתראה באלול. אמר לי אחד מראשי הישיבות: למה נסמך בין הזמנים לתשעה באב? משום שבשניהם מסתובבים כל הזמן עם געלי בית ומחפשים אוכל... האווירה היא אווירה של פריקת עול. ויש לדעת, שאם אצלנו זה לא יהיה כך אזי נזכה ל'נוטל שכר כולם' ולאריכות ימים ולקורעין לו גז"ד של שבעים שנה, אין לשער גודל הזכות של לימוד תורה בימים כאלה. וכמו"כ לגבי התפילה, איפה שמתפללים, בבית או בדאצ'ה, איפה שלא תתקע, הקב"ה הוא אותו קב"ה, וכמו שבישיבה אתה לא תכנס למנחה עם חולצה קצרה ומגבת על הראש, וכמו שבמנחה של ערב יום כיפור אף אחד לא יתפלל בלי כובע וחליפה - תדע שהקב"ה של כ"ב אב הוא אותו קב"ה של ערב יו"כ... יש כל מיני 'הכשרים' של בין הזמנים, הרי הדברים

מחרידים ה"י. בחור צריך לשמור על עצמו, לא לעשות דברים שהיה נמנע מהם בתחילת אלול, כמובן צריך לנוח, אבל להיות יהודי, יהודי כשר, לשמור על הצלם אנוש שלנו ועל הרמה הרוחנית שלנו. עמוד והחזק בה ואתה נוטל שכר כולם.

הדרך ל'מכאן ואילך יערב לכם' - קביעות

המדרש אומר (מדרש אסתר) "ויהי כדברם אליו יום ויום" - 'למוד הוא אותו השבט לומר יום ויום' שבט בנימין למודים לומר יום ויום שכתוב גם אצל מרדכי 'כדברם אליו יום ויום', וכן לגבי אשת פוטיפר "ויהי כדברה אליו יום ויום" - ולפיכך זכה יוסף למלכות. ויש לבאר מהו ענין זה של 'יום ויום'. ונראה שהנקודה בזה היא ה'קביעות', אשת פוטיפר נדנדה ליוסף בכל יום, אך 'וימאן', הטעמי המקרא של 'וימאן' הוא שלשלת, וביארו בנובהרדוק שכשהיצה"ר מנסה את האדם, אין להיכנס עמו לוויכוחים, אם תתנצח איתו הוא ינצח אותך, הוא יותר מנוסה ממך וותיק במקצועו פי כמה. צריך פשוט לומר לו 'לא', ושוב 'לא', ושוב 'לא'. בלא להסביר למה ואיך. וימאן, אחר כך ויאמר.

הבעיה שלנו היא חוסר העקביות. על אף שכולנו יודעים את האמת לאן כדאי להגיע ולאן לא כדאי להגיע, אבל כל הזמן אנחנו מתמודדים מחדש עם כל מיני ניסיונות - האם לקום, ומתי לקום, מתי ללמוד והאם להיכנס לשיעור, וכיו"ב בכל העניינים, ההתמודדות נמשכת לאורך כל החיים משום שבכל פעם ישנם תירוצים חדשים. אם היינו אומרים ליציה"ר 'לא' כבר בהתמודדות הראשונה הרי שהוא היה מבין שדלתנו סגורה והיה מניח לנו לנפשנו. סוד ההצלחה היא קביעות, חומה בצורה. הרי חז"ל אומרים שרק ההתחלות קשות, אך מכאן ואילך יערב לכם. למה אנו לא מרגישים את ה'יערב לכם'? משום שאנו כל הזמן אווזים ב'התחלות', מתחילים מחדש בכל פעם אחרי הנפילה, אם היינו מחזיקים בחומה בצורה ולא נותנים פתח ליציה"ר הרי שהיינו כבר אווזים ב'מכאן ואילך יערב לכם'.

לכל אדם יש את הרגע שבו הוא מבין מה הוא באמת ובמה הוא צריך להתחזק. הרי לכל אחד יש מדי פעם רגעים של חשבון נפש ולפתע מתעוררת בו הרגשה ש'את זה צריך לשנות'. ואז צריך להתחיל מיד שכאן ועכשיו אני משתנה, בלי דחיות וללא עיכובים, אם מחכים אפילו רגע אחד לעולם זה לא יקרה, צריך להתחיל מיד בשינוי, אמנם בהדרגה, אך שמיד יהיה שינוי. וימאן, בלי שאלות. היה רב קהילה באמריקה בשם הרב שווב. לפני שנסע לחו"ל הוא נכנס למרנא הח"ח לקבל ברכת הדרך. הח"ח שאל אותו "אתה כהן?" והשיב בשלילה. "אתה לוי?" ג"כ לא. אמר לו הח"ח "אני כהן ואתה לא כהן, למה, משום שסבא שלי היה כהן וסבא שלך לא היה כהן, אך הא גופא, למה סבא שלי היה כהן וסבא שלך לא היה כהן? משום שכאשר משה רבינו עמד בשער המחנה והכריז 'מי לה' אלי' - סבא שלי קם ורץ, וסבא שלך נשאר לשבת". והמשיך הח"ח - "למה אני אומר לך את זה, כי לכל אדם יש רגע בחיים שהוא שומע קריאה פנימית של 'מי לה' אלי', אל תחזור על הטעות של סבא שלך, ברגע שתשמע את הקריאה הזו תקום, תתפוס את עצמך לידיים". לכל אחד יש את רגע האמת של מי לה' אלי, שאז יש את הדעה הנכונה מה טוב בשבילו, ומאותו רגע הוא צריך רק לשמר את החיזוק ולא לתת פתח ליצר, וימאן עם שלשלת, בלי שאלות וללא ויכוחים. ידועה התמיהה מה היה הניסיון של אברהם אבינו בעקידת יצחק, הרי הקב"ה ציווה לו במפורש. ואמר על זה הגרא"מ שך, שהלא לכל הנביאים נמסרה הנבואה ע"י שראו חזיונות ומשלים והיו צריכים לתרגם אותם לנמשל, אברהם שמע מהקב"ה משל וחזיון והוא היה אמור להבין מזה את הנמשל, וא"כ הרי שהדבר האחרון שהיה אמור להבין זה שהנבואה היתה לשחוט את יצחק בנו יחידו, היו לו את כל הנגיעות שבעולם כדי לומר שלא זה הנמשל של הנבואה. אבל אצל אברהם אין נגיעות, "ואני בתומי אלך" - יצא לו שכך הקב"ה אמר, אז כך עושים. בלי חשבונות, בלי נגיעות. ואני בתומי אלך - עם היציה"ר לא מתווכחים, אם כך צריך לעשות אז כך עושים.

'למוד הוא אותו השבט לומר יום ויום'. לא יום כן יום לא, אלא כל יום כמו אתמול וכמו מחר. החלטתי משהו אז אני אעמוד במה שהחלטתי. סדר היום לא משתנה בעקבות הנסיבות, לא משנה אם אמצע הזמן היום או בין הזמנים היום, אם יש חברותא או אין חברותא, 'יום ויום' כל יום, בלי קשר לנסיבות המשתנות, עושים מה שצריך בכל המצבים.

אאמו"ר זצ"ל בסוף ימיו היה חולה גדול, בקושי נשם. שבועיים לפני פטירתו נכנסתי לביתו בשעת ערב, וראיתי אותו גורר במאמץ רב את הכובע והחליפה. הוא הודיע שהולך למעריב. אמרתי לו: אתה לא חש בטוב, תתפלל בבית. הוא הסתכל עלי בחשש שנוול לו ילד לא נורמלי "הרי צריך להתפלל בציבור". אמרתי לו 'אבל אתה חולה'. "נו, ולכן לא צריך בציבור?" אמרתי 'אבא הרי אתה פטור'. "איפה יש פטור?"... אמרתי לו: הרי אתה רב, אם משהו היה שואל אותך אם במצב כזה להתפלל במנין מה היית מורה לו? "ודאי שיתפלל בביתו, הרי הוא חולה", נו, אז למה אתה לא מתפלל בבית? "כי צריך תפילה בציבור"..." וכך נמשכה השיחה בינינו, ולבסוף ליוויתי אותו לבית הכנסת כשהוא בקושי זז - הפשט הוא, מי שיש לו אפשרות של כן ולא אז ודאי שבמצב כזה עליו להתפלל בבית, אבל יש מי שאין לו אפשרות כזו, ככה הדין אז אין מה לעשות. אין עוד אופציה. זכינו לראות את הגר"ד פוברסקי זצ"ל, בשמונה השנים שהייתי בישיבה לא היה סדר אחד ותפילה אחת שהוא לא הגיע (לשחרית היה מגיע שעתים לפני התפילה), זכורני שנכנס פעם לבימ"ד עם 40 מעלות חום כשכולו רועד, ואח"כ מסר שיעור כשהוא כעלה נידף, לא היתה לו אפשרות אחרת, יש שיעור, אין צד שני. אלו דרגות גבוהות, אבל לשם צריך להגיע. ה'מכאן ואילך יערב לכם' מגיע רק אם יש החלטה נחושה, למאן בלי שאלות.

זכורני מעשה נוסף, כאשר אאמו"ר לא קם לתפילה באחד הבקרים, קראנו להצלה ואמרו שהוא עבר התקף לב, לקחו אותו לבית חולים ושם הוא איבד את הכרתו. הרופא אמר שהוא יכול להתעורר, אך צריך משהו שיעיר אותו, שיביאו 'מוזיקה שהוא אוהב'. נו, איזו מוזיקה הוא אוהב, הביאו גמ' עירובין ואחד הבנים למד לידו כמה שורות. יעיד מנהל המחלקה - לא עברו יותר משתי דקות עד שהוא פתח את עיניו והתיישב על המיטה, לקח את הגמרא לידיו ושאל איפה הוא ומה קרה. אחר כך בירך ברכת התורה וישב ולמד כאילו לא ארע דבר. הרופא אמר בפה פעור 'כזה מחזה עוד לא היה'. זו המוזיקה שהוא אוהב. משום שאצלו התקיימה במלואה ההבטחה של 'מכאן ואילך יערב לכם', זה היה החיים שלו.

צריך לדעת, לאחר בין הזמנים מגיע בעז"ה זמן אלול, התחלה של שנה חדשה, והזדמנות לכל אחד לפתוח דף חדש. צריך לנצל את בין הזמנים ולקחת איזה זמן פנוי לשבת ולחשוב, מה עבר עלי השנה, לאן הגעתי ולאן הייתי אמור להגיע, היכן היו הטעויות ומה ניתן לתקן. עד ששומעים את הקריאה הפנימית של 'מי לה' אלי', וברגע ששומעים את הקריאה הזו יש לקבל החלטה ברורה על שינוי וחיזוק מעכשיו, בעקשנות ובלי פשרות. וברגע שמחזיקים עם זה מעמד זמן-מה אז החיים משתנים, אם כמה ימים ברציפות יהיה 'וימאן' עם שלשלת - מכאן ואילך יערב לכם. ומה אנו צריכים יותר מ'יערב לכם', סיפוק לכל החיים, אם נחליט החלטות ברורות ונעמוד בהם כמה ימים - אז בעז"ה נזכה ל'מכאן ואילך יערב לכם' וליתורת ה' תמימה משיבת נפש'.

שאלות נחמדות בהלכה מהגאון רבי מנחם כהן שליט"א

מראשי ישיבת 'נתיב הדעת'

נכתב ע"י א' השומעים
- עבור קובץ גיליונות -

א. נהג המונית לא גילה למשפחה שהמקום סגור

מעשה במשפחה אחת שנסעו בימי בין הזמנים לנופש בצפון, ובאחד הימים רצו ללכת לא' האטרקציות, והזמינו נהג הסעות שיסיעם למקום האטרקציה, וכשהגיעו בסמוך הבחינו שיש שקט דממה במקום וניכר שקרה משהו, ושאלו לנהג מה קרה ואמר להם שהאטרקציה סגורה היום, ושאלהו מנין לו ואמר להם שלפני שהסיעם לקח משם משפחה אחרת וראה שהמקום סגור. טען לו אבי המשפחה שאם כן לא מגיע לו שכרו כיון שהסיעם בחינם וידע שאין מה לעשות שם שהאטרקציה סגורה, והנהג טען שמ"מ הוא הסיעם וחייבים לשלם לו על עבודתו.

ופסק אחד הרבנים שליט"א שאינו חייב לשלם כיון שלא היה צריך נסיעה זו והנהג ידע כן מעיקרא, ודמי למה שמצינו בב"מ בהשוכר את הפועלים (ע"ז). דאי אתי מטרא ובאו הפועלים מבני מתא שידעו בגשם אינו משלם להם, ועורר א' הבחורים החשובים מבני ישיבתנו דלכא' לא דמי משום ששם למעשה לא עבדו הפועלים וא"כ אינו צריך לשלם להם וכל מה שהיה צד שיכולים לתבעו היינו משום שבגללך באנו וע"ז אומר להם שידעו ולא בגללו באו, אבל הכא כיון שהסיעם הרי עשה מלאכתו וחייב לשלם לו על מלאכתו.

ב. הזיק את חברו ונמצא שהועיל לו

מעשה באדם שכעס על חברו ורצה להזיק לו, ובא לביתו כשלא היה שם איש, ושבר את הדלת. ואחר כך גילה שבאותה שעה פרצה בבית שריפה גדולה, ובגלל ששבר את הדלת הצליחו לכבות את האש. האם חייב או פטור, דהנה כוונתו היתה להזיק אך מכח זה יצא רווח שניצל הבית מהשריפה. (ונראה לפטור כדאיתא במנחות (ס"ד) לגבי פרס מצודה בשבת לדוג ועלה שם תינוק שפטור אף שכיון לאיסור).

ג. חיפוש בפח האשפה בשבת

מעשה בבני זוג שבשבת שבע ברכות שלהם הגיעו לאחר הסעודה לדירה שישנים בה וגילו שנאבד המפתח. ולאחר מאמצים מרובים שלא עלו בידם הגיעו למסקנה שכנראה המפתח נאסף יחד עם המפות לשקיות האשפה, ורצו לבדוק בהם אלא שאולי הוי מוקצה, ופסק להם הג"ר יהודה אריה דינר שליט"א שכיון שרוב הזבל הנמצא בשקיות הוא כלים חד פעמיים שלא בטל מהם שם כלי גם אחרי שמושלכים לאשפה א"כ רוב האשפה אינה מוקצה ויכולים לחפש שם (והאמת שאף לולי טעם זה יש להתיר משום שמחת חתן וכלה שיהיה להם היכן לישון נגד איסור קל של מוקצה דרבנן אפשר להקל).

ד. הוציא את הפחיות ממקרר החנות כדי לקנות אותן בזול...

באחת החנויות פרסמו שעושים מבצע על פחיות 'קוקה קולה' חמש פחיות רק בעשרים שקלים, וא' האברכים שראה את הפרסום הזדרז לאותה חנות כדי לנצל את המבצע, אולם כשהגיע ראה שכל ארגזי הפחיות כבר התרוקנו ולא נשארו עוד פחיות במבצע. אולם לאחמ"כ ראה במקרר של החנות כמה פחיות ובא איתן למוכר לקנות בעשרים ש"ח. אמר לו המוכר, המבצע הנ"ל הוא רק על פחיות שהיו בקרטונים, אבל פחיות שהיו במקרר אין עליהן מבצע משום שהן קרות. הקונה שמע והסכים, והשאיר את הפחיות בקופה כשהוא יוצא מהחנות בידיים ריקות. לאחמ"כ הלך להתפלל מנחה ומעריב, ואחר כך חזר לחנות ולקח שוב את אותן פחיות שהשאיר בקופה וטען למוכר שכעת זה שווה כמו במבצע משום שהן כבר התחממו בזמן שנשארו מחוץ למקרר... טען לו המוכר, עכ"פ מדין מזיק אתה חייב לשלם, שבגללך הפחיות שוות כעת פחות...

ה. אם צריך לשלם לפי ערך המזיק או הניזק

מעשה בא' שקנה שישית מים קטנים שמחירה הוא עשרים שקלים, ובא חברו וגנב לו בקבוק אחד שבבודדים נמכר בשישה שקלים, ויש לדון כמה יצטרך לשלם לו, דמצד הניזק נלקח רק כארבעה שקלים ולגזלן התווסף שישה שקלים.

ו. טעות בשבתות מא"י לחו"ל

מעשה בא' מאנשי חו"ל שיש לו דירה בארץ לצורך הזמן שנמצא בארץ, ושנה אחת רצו בני משפחתו המתגוררים בחו"ל לנסוע לנופש בהרים. אמר להם שיבאו עמו לא"י במקום, והסכימו בני המשפחה ותכננו זמנם לבא, אלא שזמן הטיסה היה אמור להיות סמוך לשבת וא"כ כשיבאו לביתם לא יוכלו לארגן את צורכי השבת, והתקשרו לא' השכנים שם ואמרו לו שצריכים לבא לארץ לפרשת קורח ורוצים שיקנה להם את כל צרכי השבת ביד רחבה וישלמו לו עליהם, אלא שבא"י ובחו"ל אי"ז אותו פרשת קורח וקנו להם את כל הדברים לשבוע קודם שבאו, ויל"ע אם חייבים לשלם על מה שקנו להם, ומקום הספק הוא אם היה צריך להבין שאי"ז אותו שבוע בא"י ובחו"ל.

ז. זה נהנה וזל"ח בהסעה

מעשה בקבוצת בחורים שנסעו לים ביום ו' ושכרו הסעה של עשרים מקומות, והגיעה הסעה של עשרים ושלוש מקומות ולכך הביאו עוד בחורים שיצטרפו איתם, וכשחזרו ביקש אחד המארגנים מכל השלושה שהצטרפו אליהם שישלמו אף הם וטענו שהיו זה נהנה וזה לא חסר, והנה כבר נתבאר בעבר מעשה בא' מב"ב שהגיע לשמחה בא' מהאולמות בירושלים וחיפש אוטובוס לביתו, ואמרו לו שבאולם ליד המשפחה שכרה הסעה ויכול לנסוע איתם, וכשהגיעו לב"ב דרשו ממנו להשתתף קצת בתשלום וטען להם שזה נהנה וזה לא חסר, ונראה שיש לפטרו וה"ה הכא, ויש שטענו שיש אומדנא שכל הנוסע בהסעה לים זה בתשלום.

ה. זה נהנה וזל"ח כשאכל מסיר חבירו

מעשה בבחור אחד ששוקד על תלמודו בלילות שבת הארוכים, וחפצו סבו וסבתו לדרבנו ולהעריכו, ואמרו לו שמכניס לו סיר טשולנט קטן על הפלטה שמיועד רק עבורו כל שבת וכשגומר ללמוד יכנס לביתם ויאכל אותו עד תומו, וכן היה מנהגו מידי שבת בשבתו. ליל שבת אחד כשבא לאכול כמנהגו ראה שיש ב' סירים על הפלטה, ואף שתמה בליבו על הדבר מ"מ לא מנע עצמו מלאכול את מנתו הקבועה, שוב הוברר לו שלא' השכנים נכבתה הפלטה ושם את תבשילו ואלו את הסיר שהיה שייך לאותו שכן, נמצא שלא היה לו טשולנט באותה שבת, ושואל אם חייב לשלם מדין מזיק דאולי הוא אדם המזיק וחייב באונסים, וכמדומה שא"א לחייבו מדין אדם המזיק, ונקט א' הת"ח שמ"מ יש לו לשלם מדין נהנה והינו דמי בשר בזול, ולכא' א"א לומר כן כיון שמוכן עבורו סיר אחר חשיב כגברא דלא עביד למיגר, ומקום הנידון הוא האם הסבא נחשב כשומר על הסיר מדין הכניס פירות לחצר חבירו, ואולי אי"ז חשיב פשיעה בשמירה, ואולי תלוי מי הניח את הסיר שיהיה שייך פטור בעליו עמו.

ט. שבר את המשקפיים וגילה שהוא גנב

מעשה בחנות אחת שעיקר הקניות שם הוא בסוף השבוע לקראת שב"ק, ובעל החנות עלה לקומה העליונה להוריד דברים בשעה שבד"כ אין קונים, וזרק את הדברים מהקומה העליונה ללמטה, ובשעה שזרק בדיוק נכנס גנב לחנות והדברים נפלו עליו ושברו את משקפיו, ויש לדון אם חייב לשלם, ופסקו לו המורים שכיון שאם היה יודע שהגנב נכנס היה יכול לזרוק עליו מדין עביד איניש דינא לנפשיה, א"כ אף שלא עשה זאת מפני עביד איניש מ"מ המעשה נחשב מעשה היתר ופטור ויל"ע לדינא.

י. מצא שטר של חבירו בתוך כליו

מעשה בבחור אחד שבא להחזיר את כובעו במוצאי שבת לקופסה, וראה בפנים שטר של עשרים ש"ח וכשחשב של מי יכול להיות שטר זה או מי יתכן ופרע לו חובו, לא העלה בידו כלום, והבין שמסתבר שכשהכניס את הכובע של יום חול בקופסה נפל לו מכיסו שטר זה, והלך וקנה בו מני מגדים, ואחר כמה זמן בא חבירו ואמר לו שהכסף היה שלו והניחם שם בערב שבת כיון שלא היה לו היכן להניחם, ודרש שיחזיר לו, ושואל אם חייב לשלם לו שהרי אם היה יודע שאי"ז שלו לא היה קונה בזה אוכל, ונראה שישלם ב' שלישים כדין נהנה.

יא. רב קו' אנונימי

בחור אחד מצא רב קו' אנונימי טעון בכסף באחת הגינות, ויש לדון אם הסכום נחשב כסימן, ונראה שכיון שאין הדרך להשיבו אי"ז נחשב כסימן. אבל מ"מ יש לדון אם בהתירא אתא לידיה, ונראה שאם מצא אותו בלילה אין חשש שכיון שהדרך שנמצאים בגן בצהרים וא"כ עד הלילה שמו לב לכך שאבד והוי יאוש.

יב. ברכה בפדיון הבן

מעשה באב שכשבא לפדות את בנו מרוב התרגשות שכח לברך, ורמז לכהן שיחזיר לו את הכסף כדי שיוכל לקיים את המצוה בברכה, ופסקו לו רבני אירופה שדבר זה תלוי בספקו של הגרשז"א האם מי שעשה מצוה יכול לחזור בו תו"כ דיבור, ונראה שכיון שפדיון הבן עניינו הוא הקנאת הכסף לכהן (כמבואר בקידושין ח:): א"כ ודאי שייך לחזור בו מהקניין וא"כ לא היה פדיון ויוכל לברך, והגר"א גינחובסקי כתב דהנה נח' הקה"י והאבי עזרי (מנחת יצחק) אם מי שהפריש תרומה ולא בירך אם מותר לו להשאל על תרומתו כדי לברך, או שיש חיסרון של ברכה שאינה צריכה, והוכיח מכאן בזכר דבר (לר' דוב) ששניהם נקטו שאם יחזור בו יועיל אלא שנח' אם יעשה כן מפני ברכה שאינה צריכה, וכתב דנראה שמי שהפריש ונשאל לא מתקן את מה שלא בירך דא"כ הייתה נחשבת ברכתו הראשונה לבטלה, וע"כ שהוי חיוב חדש ולא יתקן את האיסור, וכתב לפי"ז הגר"א גינחובסקי שכיון שאם יחזור בו לא יתקן ה"ה בפדיון הבן אף שיוכל לברך מ"מ לא יתקן את המעשה שעשה, ונראה שכל דברי הזכר דבר הינם בתרו"מ שנשאל על התרומה אבל הכא שחזור בו תו"כ דיבור מהני למפרע והוי כמי שלא היה.

יג. להרוג דג ביו"ט

הק' א' מילדי בני ברק החביבים בשעת לימודו מסכת ביצה שמבואר במשנה שביו"ט מותר לשחוט בהמה, ומאידך למד שאסור לצוד ביו"ט, והק' באופן שיש דג בנהר והורגו האם יש חשש שעובר על צידה ולא הותר ביו"ט, וכמדומה שההוראה היא ששרי להרוג יתושים המצערם אותו ביו"ט וש"מ שלהרוג לא חשיב צידה, ואולי שאני שאין במינם ניצוד.

יד. הנוהגים כב"י אם אוכלים מה שנתחמם כשי' הרמ"א

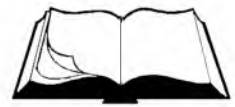
מעשה בא' הישיבות הגדולות החשובות לבני ספרד שנכנסו בחורים בליל שבת אחר חצות למטבח וראו שהפלטה שעליה היה מונח הסיר הענק של החמין נכבתה, ונתקרה החמין ואף שנותר קצת חם מ"מ ודאי אי"ז כדי יד סולדת, ולא ידעו כדת מה לעשות מאחר שהישיבה ממקמת בא' המושבים בארץ ומלבד בני תורה השוקדים על תלמודם יומם ולילה אין נפש חיה. סיבבה ההשגחה העליונה שבאותה שבת היה עימם א' מרבני הישיבה הנוהג כמנהגי הרמ"א, וכשסיפרו לו על הדבר וכשלא היה ברור אם נחשב יד סולדת (מחמת ריבוי השיטות שבדבר), העביר בעצמו את הסיר לפלטה אחרת המיועדת לשימוש אחרים, אלא שיש לדון לאותם הנוהגים כהכרעת הב"י אם יהיו רשאים לאכול מתבשיל זה או לא, וההכרעה היתה שיכולים לאכול וכן הורה להם המורה וכמדומה שיפה הורה.

טו. הוריד את סיר הטשולנט במקום המרק

מעשה במשפחה אחת שבסעודת ליל שבת אבי המשפחה היה טרוד בדבר תורה, וכשניגש לפלטה להוריד את סיר המרק התבלבל והוריד בטעות את סיר הטשולנט, והחמירו על עצמם שלא להחזירו, ועל כן אכלו בליל שבת טשולנט ובשבת בבוקר אכלו את המרק, ויש לדון אם חייבים לברך על הטשולנט מאחר שלא היתה דעתם כלל עליו, דאולי הוי כנמלך, ועיין בשו"ע סי' קע"ז ס"ה לענין אם הביאו לו אחרים, ולדעת השו"ע שבהביאו לו חייב ברכה ה"ה הכא ודאי חייב, ומקום הנידון לדעת הרמ"א.

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

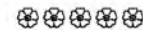
גליון 475

זיכרונות שמעתתא (כא) – "ובלכתך בדרך" אב תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן שד התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקללה
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

שאלות וחידודים לימי הנופש, שאפשר לקיים בהם
"ודברת בם... ובלכתך בדרך..."

תורה

1. בדרך כלל כתוב בתורה 'ארץ' או 'אדמה', פעם אחת כתוב 'קרקע', היכן?
2. היכן מרומז בתורה שסומא אינו שבע? (ב' תשובות)
3. כמה אנשים נולדו במצרים באותן שבע עשרה שנה שיעקב היה חי במצרים לפני מותו, (מש"כ "ובני ישראל פרו וישצו ויגבו", שמות א', ז', זה היה רק לאחר שמותו אחי יוסף והתחיל השעבוד)?
4. מי אמר שירה בשעת בניית המשכן?
5. כשנסעו בני ישראל במדבר ממקום למקום, מי הלך יחד ובלו נעלים?
6. למי היתה כתובת קעקע על ידו?
7. כמה שנים היה קיים נחש הנחושת (נ' חוקת פרק כ"א, פס' ט')?
8. איזו הלכה נלמדת מבלעם הרשע?

נביא

9. מהו ספר הנביא הקצר ביותר בנביאים?
10. יונה הנביא היה בדג זכר ואח"כ העבירוהו לדג נקבה שיש בה הרבה עוברים כדי שיהיה לו צפוף ויתפלל לקב"ה (כמב' ברש"י יונה ב', א'), כמה דגיגים היו שם?

תפילה

11. היכן מזכירים בתפילה כל יום את חטא אדם הראשון שאכל מעץ הדעת?
12. היכן מרומזת שנת השמיטה בתפילת שמונה עשרה?
13. איזה פסוק אינו מהתנ"ך ומוזכר בקריאת שמע?
14. מתי בגלל שאכל צריך להתפלל, ומתי בגלל שאכל מפסיק להתפלל?
15. איך יתכן שמתפלל תפילת חול בשבת ולא צריך לחזור?

ברכות

16. איזו ברכה מברכות הראיה אפשר לברך רק מרחוק ולא מקרוב?
17. איזו ברכה שאומרים כל יום, נתקנה מחמת מכת בכורות?
18. באיזה ברכות מוזכר "אברהם אבינו"? (ג' תשובות)
19. על איזה מאכל מברכים תמיד שש ברכות?
20. איזה מאכל אם אוכל אותו בכוונה מסוימת צריך לברך אחריו ברכת המזון, ואם יש לו כוונה אחרת מברך "בורא נפשות" (ב' תשובות)
21. על איזה דבר מברכים עליו ברכת הנהנין, ולפעמים מברכים עליו ברכה אחרת מברכת הנהנין? (2 תשובות)
22. מתי מברכים "שהכל" ולא שותים אחריו מיד?
23. איך יתכן שבירך על משקה מסויים, ובגלל זה מותר לאחרים לאכול, ולמברך עצמו אסור לאכול?
24. שנים ישבו ואכלו לחם, ויצאו מהבית לכמה דקות, ושוב חזרו לביתם לאכול, אחד מהם צריך לחזור ולברך ברכת "המוציא", והשני לא, הכיצד?
25. מב' בשו"ע (ס' קצ"ט סעיף ט') שטומטום אינו מזמן כלל, לא עם ב' אנשים ולא עם ב' נשים, משום שהוא ספק זכר וספק נקבה. באיזה אופן רק טומטום יכול לזמן ולא זכר?

ענינים שונים

26. באיזה מנין של עשרה בני אדם צריך מדאורייתא שיהיה אחד מהם כהן?
27. איזה דברים כולם עושים בצד שמאל (אפילו מי שאינו איטר)?
28. איזה כהן יש בו קדושה ומותר לאכול בתרומה וקדשי קדשים ובכל זאת מותר בגרושה?

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה') :

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

תשובות

תורה

1. בפי' נשא (במדבר פ' נשא ה', י"ז) "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המושכן יקח הפה"ן ונתן אל המים"
2. א. "המאכל" ק"ל במדבר... למען ענתך" (דברים ח', ט"ז), שטועם כל המינים ואינו רואה אלא מן, מכאן רמז לסומא שאוכל ואינו שבע (גמ' יומא ע"ד:).
- ב. כתוב בפרשת בא (שמות י', ה'): "ולא יוכל לראות את הארץ", שהיו הרבה שורות של ארבה שהעלינו לא ראו כלל את הארץ, וממילא לא היו שבעים ואז ישחית הכל, וממילא "ולא יוכל לראות את תהי הפלטה" (שם), "וכלי יקר" והגר"ש קלוגר זצ"ל עה"ת).
3. י"א שישם ריבוא, וי"א שלושים ריבוא ("בעל הטורים" ריש פ' ויחי עה"פ בסוף פ' ויגש, בראשית מ"ז, כ': "ויפרו ויגבו מאד").
4. כתוב בפסוק "אז ירנו כל עצי יער" (תהילים צ"ו, י"ב), וכתב ב"מדרש תנחומא" (תרומה ס"י ט'), אין "אז" אלא שירה, שנאמר: "אז יגשיר משה" (שמות ט"ו, א'), ואימתי נתקיים דבר זה כשנעשה מהם המשכן, אותם הארזים אומרים שירה לפני הקב"ה.
5. שבת לוי, שנשא את הארון וכלי המשכן והלכו יחפים ("מדרש רבה"

במדבר פרק ה' אות ח', (כנראה כיון שהשכינה הלכה עמם בתוך כלי המשכן, היו חייבים להיות יחפים כמו ליד הסנה).
6. משה רבינו נתקשה במנורה אפילו לאחר שהקב"ה הראה לו את המנורה של אש, חקק לו הקב"ה צורת המנורה על ידו ("מדרש תנחומא" פ' שמנין).
7. כ-700 שנים, עד שחזקיהו כיתת אותו (פסחים נ"ו).
8. דין עמידה על הקרבן בשעת ההקרבה, מזה שאמר בלעם לבלק (במדבר כ"ג, ג'): "התניצב על עֲלֻתְךָ" (רש"י מהדו"ת תענית כ"ו). הובא במלאכת שלמה פ"ד משנה ב', העמק דבר לצני"ב ריש פ' בלק).

נביא

9. ספר עובדיה ובו כ"א פסוקים.
10. שש"ה אלפים רבבות (3,650,000,000) דגים ("ילקוט שמעוני" שם).

תפילה

11. "זכר רחמיק ד' וחסידך כי מעולם הקה" (תפילת שחרית ב"הדוד", וכן בסוף תחנון), ומפרש רש"י (תהילים כ"ה, ו'): "כי מעולם הקה", מימות אדם הראשון שאמרת לו: "כי ביום אֶכְלֶךָ מִמֶּנּוּ מוֹת תָּמוּת" (בראשית ב', י"ז), ונתת לו יום משלך שהוא אלף שנים, עכ"ל.
12. ברכת "גואל ישראל" היא ברכה שביעית, לרמוז שבשנת שמיטה עתידין להיגאל (גמ' מגילה י"ז).
13. "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" (גמ' פסחים נ"ו).
14. מי ששכח לומר "אתה חוננתנו" במוצאי שמיטה, וגם טעם בלי להבדיל, חייב לחזור ולהתפלל שמו"ע (שו"ע ס' רצ"ד סעיף א').
15. אמו של כהן גדול שולחת אוכל לרוצח בשוגג שנמצא בערי מקלט כדי שלא יתפלל על כהן גדול שימות. נמצא שאוכל זה גרם לכך שלא יתפלל.
16. שכן להתפלל מנחה בערב שבת חייב להתפלל ערבית של ליל שבת פעמיים, השני משום תשלומין, ואם בתפילה השניה התפלל של חול יצא בדיעבד, דלא חמור הטפל מן העיקר (משנ"ב ס' ק"ח ס"ק כ"ה).

ברכות

16. קידוש לבנה אפשר לברך רק כשעומד רחוק מאוד, אבל מי שעומד על הלבנה לא יכול לברך.
17. ברכת "השכיבנו" תיקנו בתפילת מעריב משום שבמכת בכורות היו מפחדים ומתפללים אל ד' שיקיים דברו שלא יתן המשחית לבוא אל בתיהם (משנ"ב ס' רל"ו ס"ק ג') בשם רבינו יונה.
18. א. בבית מילה, "להכניסו בביתו של אברהם אבינו".
ב. בברכת זיכרונות בראש השנה, "אשר נשבעת לאברהם אבינו בהר המוריה".
ג. לאחר חליצה הרב מברך "ברוך.... אשר קדשנו במצות וחוקים של אברהם אבינו" (שו"ע אה"ע סי' קס"ט סדר החליצה סעיף ס"ט).
19. לחם, לפני ברכת "על נטילת ידים" וברכת "המוציא", ולאחריה עוד ארבע ברכות של ברכת המזון.
20. א. במדבר כשאכלו מן, אם חשב שיהיה בטעם לחם מברך ברכת המזון, (כמב' בגמרא ברכות מ"ח: שמשוה תיקן לברך ברכת המזון לאחר אכילת המן, ע"י שם) משום שקיבל את תכונת הלחם, אבל אם חשב שיהיה בו טעם ירקות וכד' קיבל תכונת ירקות ומברך אחריו "בורא נפשות" (הגר"ח קניבסקי זצ"ל "טעמא דקרא" פ' בשלח ט"ז, ט"ו).
ב. אכל פת עם דג מלוח, אם כוונתו שהלחם העיקר והדג טפל, מברך לאחריו ברכת המזון, ואם הדג עיקר והלחם טפל כדי שלא יזיק לו, ברכת "בורא נפשות" (שו"ע ס' ר"ב סעיף א').
21. א. דבר שברכתו בורא עצי בשמים, או בורא עשבי בשמים, בהבדלה במוציא שבת מברכים עליו "בורא מיני בשמים" (משנ"ב ס' רצ"ו ס"ק א').
ב. דבר שברכתו העץ או האדמה, אם הוא טפל ואוכל את הטפל לפני העיקר מברך "שהכל" (רמ"א ס' ר"ב ס"א, ועי' משנ"ב ס"ק י' שיש חולקין).
22. א. כשעושים קידוש או הבדלה על חמר מדינה, מברכים שהכל, ושותרים רק לאחר גמר הקידוש.
ב. ברכת "שהכל ברא לכבודו" אחת הברכות משבע ברכות.
23. עשה קידוש בשביל להוציא אחרים, והוא לא רוצה לאכול, הם יצאו ידי קידוש ומותרים לאכול, והוא עצמו אסור לאכול (שו"ע ס' רע"ג סעיף ד').
24. הראשון אכל פחות מכזית, ולכן חייב לחזור ולברך המוציא, (משום שכשיצא לא היה חייב לחזור למקום הראשון, ונחשב היסח הדעת), והשני אכל כזית ואינו חייב לחזור ולברך, (משום שכשיצא היה חייב לחזור למקומו לברכת המזון, ולא נחשב היסח הדעת), וממשיך לאכול על סמך הברכה הראשונה (משנ"ב ס' קע"ח ס"ק כ"ח).
25. כשאכלו על שולחן אחד שני זכרים, שתי נקבות וטומטום, דאז ממה נפשך רק הטומטום יכול לזמן.

ענינים שונים

26. בשומת הקדש, כשברא לפדות חרמי אדם או חרמי קרקע (ערכין כ"ז, רמב"ם ערכים פ"ח ה"ב).
27. א. הסיבה לביל הסדר.
ב. קשירת נעלים מתחילים מרגל שמאל (שו"ע ס' ב' סעיף ד').
ג. נפילת אפיים במנחה, וכן בשחרית למי שאין לו תפילין, (שו"ע ס' קל"א סעיף א').
ד. כשעוקרים רגליים לפני אמירת "עושה שלום" בסוף תפילת שמו"ע עוקרים תחילה רגל שמאל (שו"ע ס' קכ"ג סעיף ג').
ה. וכן באמירת "עושה שלום פונים קודם לצד שמאל (שו"ע ס' קכ"ג סעיף א').
28. כהן שהוא פצוע דכה, מותר בגיורת ומשוחררת (שו"ע אה"ע ס' ה' סעיף

א'), וכן מותר בגרושה וחללה, ובכל זאת י"א שמותר לאכול קדשי קדשים (עי' "חלקת מחוקק" שם ס"ק א', ו"פתחי תשובה" שם ס"ק א' בשם "בית מאיר").

29. כהן שנשא שתי נשים כשרות ונתמנה להיות כהן גדול, כשמוציא יום הכיפורים אסור שיהיה לכהן גדול שתי נשים, ונמצא שחייב לגרש את אשתו לפני יום הכיפורים, ולא יכול לחזור ולשאת אותה כיון שכהן אסור בגרושה (גמ' יומא י"ג; ועי' רמב"ם מאיסור"ב פרק י"ז הלכה י"ג).

30. בגמרא (גיטין י"ב). מבואר לענין מעשה ידים של אשה, שהאשה הולכת לגלות.

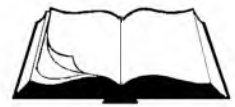
31. א. "יהושע בן נון" (שמות ל"ג, י"א).
ב. "בן הא אומר לפום צערא אגרא" (אבות פרק ה' משנה כ"ג).
ג. "אבא אלעזר בן גימלי" (ביצה י"ג:).
ד. "רמי בר רב יוד" (תענית כ"ב:).
ה. "ריש לקיש" (ברכות ז').
ו. "אלהיו עיני בן הקוף" (פרה פרק ג' משנה ה').
32. לפני האכילה, כ"כ הרש"ש (ב"מ ע"ט): שאדם שוקל פחות לאחר האכילה ממה ששוקל לפני אכילה, ע"י שם. וכן איתא ב"שיטה מקובצת" בשם הרא"ש על המשנה (ערכין י"ט). האומר 'משקלי עלי' נותן להקדש כפי משקלו, שנסתפק הרא"ש אם יתן כפי המשקל לפני שאכל שאז שוקל יותר, או לאחר האכילה שאז שוקל פחות, ומסיק שישלם כמו ששוקל בשעה ששנר, ע"י שם.

שאלות לפלפול

33. א. לאדם אחר לא יכול להיות שליח אבל לאדונו יכול, כיון שיד עבד כיד רבו ("ינפים יפות").
ב. אברהם אבינו שיחררו קודם ששילחו, ומותר לשחרר עבד לצורך מצות נישואין (מהרי"ל ד"סקין).
- ג. יש מתרגמים, כיון שזה היה בכסף של אברהם, אין צריך דיני שליחות רק מעשה קוף בעלמא (עי' ספר "מחנה אפרים" ה' שלוחין פרק ט"ו), ולכן אפשר גם ע"י עבד.
34. א. שמו של יצחק הקב"ה אמר לאברהם לקרוא כך (פ' לך לך י"ז, י"ט), לכן שמו לא השתנה, משא"כ שם אברהם ויעקב שאביהם קרא להם מעצמם, לכן יש מקום לשנותו (ירושלמי ברכות פרק א' הל' ו').
ב. כתוב בפסוק: "אשר קרת את אברהם וישבועתו ליצחק" (דברי הימים א' ט"ז, ט"ז), ובתהילים (ק"ה, ט'): "אשר קרת את אברהם וישבועתו ליצחק". וכתב הרא"ש (סו"ס שמות) שבפעם שמו היה ישחק באות 'שין' והסכים שיקרא יצחק כדי למעט במספר והוא פחות מאתים ועשר, ולכן עם ישראל היו בגלות מצרים רק מאתים ועשר שנים, ע"י שם.
35. אולם עי' רד"ק (שם) שארבע פעמים בתנ"ך מצאנו שמחליפים אותיות 'שין' ו'צדי', ע"י שם, אם כך נמצא שזה אותו השם.
36. איתא בגמרא (נזיר י"ב). אמר לשליח לקדש אשה סתם ומת בדרך אסור בכל הנשים שבעולם, שמא קידש אחת והאשה השניה היא קרובה, ע"י שם. לפ"ז לבן ובתואל רצו להרוג את אליעזר (עי' רש"י) וממילא יצחק יאסר בכל העולם ותתבטל ח"ו הקמת כלל ישראל (ספר "קדושת לוי"), ולפ"ז י"ל שזה כוונת ההגדה שלבן ביקש לעקור הכל.
37. א. קריאת התורה כיון שהיא חיוב על הציבור ועושים כן עבור כולם, ממילא אם אחד יבוא לטלטל השני יזכירו, משא"כ שופר, לולב ומגילה שהן מצוות המוטלות על כל יחיד ויחיד, ולא ירגישו מה השני עושה.
38. א. מכיון שבפועל הרע לחברו מגיע לו עונש גדול יותר, ועונש של 'כאשר זמם' לא מספיק.
- ב. כיון שכבר עשה סימן מן השמים שמגיע לניצוק (דאל"כ לא היה מצליח לעשות לו), ולכן אי אפשר להענישו (רמב"ם פ' שופטים י"ט, י"ט).
39. בית דין של מטה מענישים מגיל 13, לכן מענישים ג' פעמים י"ג = 39, ואילו בית דין של מעלה אין מענישים אלא מגיל 20, ולכן מלקים ג' פעמים 20 = 60 ("דעת זקנים מבעלי התוספות" פ' וירא י"ט, א' בשם רבי יהודה החסיד).
39. לגבי ברית מילה הסיבה שלפני המילה כולם לא אומרים תחנון, משום שכולנו חייבים לדאוג שיעשה הברית מילה, ולכן השמחה של כולם, אבל לאחר הברית כבר נגמר החיוב, שכן כבר קיים את המצוה, משא"כ בחתן מה שאין אומרים תחנון משום שיש לו חיוב לשמוח שבעת ימים, ולכן לאחר החופה עדיין מוטל על כולם השמחה (הגר"נ קרליץ זצ"ל).
40. א. כתב ה"חזון איש" (יו"ד ס' רי"ד על מסכת חולין קל"ו), שגא אינו מסוכן שיהי אדם הנמצא על גג יודע להיזהר, ולא דמי לבור בתוך חצור, ע"י שם, ולפ"ז י"ל שברכת "מעקה" לא ניתנה משום סכנה (קוטנרס "זכרון יוסף" פ' כי תצא).
- ב. מצות מעקה מפורשת בתורה, ולכן תיקנו עליה ברכה אפילו במקום סכנה, משא"כ מים אחרונים שהיא מצוה מדרבנן, לא תיקנו ברכה כשהוא בגלל סכנה ("תורה תמימה" פ' כי תצא פרק כ"ב הערה ע"ה).
41. במצוות של בן אדם לחברו אין חיסרון של חבילות חבילות (כיון שהעיקר זו התוצאה).
42. כתוב: "תספרו קמשים יום" (ויקרא כ"ג, ט"ז), היינו ספירה כתוב לפני שמוכיר את הימים, לכן בתחילת היום, משא"כ בשבועות כתוב: "שבע שבתות תספרנה", לאחר שמוכיר את השבועות כתבו ענין הספירה (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).
43. צריך להפיק את הקרקע, שכולם יוכלו להיכנס לשם ללקוט פירות (כמב' ב"דדך אמונה" שמיטה ויובל פרק ד' ס"ק קצ"א) וזה רק לשנה.
44. עצם הבנין הוא רק ביום אבל כל ההכנות של אבנים, עשיית כלים וכו', זה גם ביום וגם בלילה, וה"ז שאין הזמן גרמא, ולכן נשים חייבות ("הר המוריה" שם).

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 476

זיכרונות שמעתתא (כב) – "ובלכתך בדרך" אב תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן שד התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקללה
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

שאלות וחידודים לימי הנופש, שאפשר לקיים בהם
"ודברת בהם... ובלכתך בדרך..."

שבת

1. איך יתכן שאדם אומר כמה מילים, ועי"ז עובר איסור מלאכת מכה בפטיש ותיקון מנא?
2. איזה צדיק נקבר בשבת?
3. שני אנשים הלכו ד' אמות ברשה"ר וחבילה בידם, ושניהם נעצרו באמצע הד' אמות ואח"כ המשיכו, אחד חייב והשני פטור, הכיצד?
4. איך יתכן שעומד בתוך ביתו בלי לעשות כלום, ועובר על איסור דאורייתא?
5. היו לו שתי כריות בשבת, כרית אחת שמונחת מעליה כסף, וכרית שניה בלי כסף מעליה, איך יתכן שמותר להשתמש רק בכרית שיש מעליה כסף?
6. איך יתכן ביו"ט שחל במוצאי שבת, ויש מאכל שמותר מן התורה לאכלו בשבת, כשמגיע ליו"ט אסור מן התורה לאכול?
7. איך יתכן יהודי שאינו מומר להכעיס והלך לתומו בשבת, ונפלה עליו מופלג והוא עדיין חי, ואין מחללים עליו את השבת?
8. איזה דברים אנו עושים זכר "לשמור וזכור"? (ד' דברים)

הבדלה

9. מבוי במשנ"ב (ס' תפ"ט ס"ק י"ח) שמותר לכתחילה להבדיל במוצש"ק לפני שהתפלל מעריב, מתי אסור להבדיל לפני מעריב?

פסח

10. מתי אוכלים מצות בערב פסח בצהריים, ומברכים עליהם ברכת המצות?
11. איך יכול להיות שמוכר חמץ לגוי ומקיים בזה מצות 'השבת אבידה'?

יום טוב

12. אדם חרדי שבישל חייב משום מלאכת יו"ט, ואדם חילוני בישל אותו דבר והוא פטור, הכיצד?
13. א. מתי אומרים הלל שלם 8 ימים זה אחר זה?
ב. מתי אומרים הלל שלם 9 ימים זה אחר זה?
ג. למי יוצא בכל שנה לומר הלל 10 ימים זה אחר זה?

ראש השנה

14. שופר הוא מוקצה בשבת משום כלי שמלאכתו לאיסור, וכן בראש השנה שחל בשבת, אבל בראש השנה שחל בחול הוא לא מוקצה, באיזה דין טלטול חמור יותר בראש השנה שחל בחול מכל שבת?
15. איך יתכן מי ששמע תקיעות שופר בראש השנה, ויצא ידי חובה, ולאחר שעה אמרו לו שצריך לחזור ולשמוע את כל התקיעות, ולאחר שעה אמרו לו שוב לחזור ולשמוע, ואפי' עשר פעמים?
16. כתב השו"ע (ס' תקפ"ט סעיף ב') חרש המדבר ואינו שומע לא יכול להוציא אחרים בשופר, מתי יכול להוציא את הציבור בשופר?

יום הכיפורים

17. למי מותר לאכול ביום הכיפורים אפילו שהוא לא חולה כלל?
18. איך יתכן אדם בריא ומרגיש טוב, שמברך ברכת "שהכל ניהו בדברו" ביום הכיפורים?

סוכות

19. שני אנשים יושבים זה ליד זה בסוכה, לאחד הסוכה כשרה ולשני פסולה, הכיצד?
20. שני אנשים יושבים בסוכה והתחיל לרדת גשם, לאחד אומרים שאסור לו לברך ברכת "לוישב בסוכה", ואם נשאר שם נחשב הדיט, ולשני אומרים שחייב להישאר בסוכה ולברך ברכת "לוישב בסוכה", הכיצד?
21. לכתחילה אסור להעמיד הסכך על דבר שפסול לסכך בו (עי' משנ"ב ס' תרכ"ט ס"ק כ"ד, "ביאור הלכה" ריש ס' תר"ל, ומשנ"ב שם ס"ק נ"ט), ובדיעבד הסוכה כשרה ומותר אפילו לברך. מתי הסוכה פסולה אפילו בדיעבד ואסור לברך שם באופן שמעמיד בדבר שאסור?

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה'):

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

ד. כתב ה"בית יוסף" (ס' כ"ה בשם ה"אגור" שהביא מזה"ק) שמניחים תפילין של יד כנגד "שמור" ותפילין של ראש כנגד "זכור".

הבדלה

9. אם התפלל מעריב במוצש"ק ושכח לומר "אתה חוננתנו", ואכל לפני הבדלה, חייב לחזור ולהתפלל לפני שמבדיל, דא"כ יש סוברים שלאחר שהבדיל לא יחזור ויתפלל, נמצא שע"י הבדלה מבטל מעצמו דין קנס (ע"י "ביאור הלכה" ס' רצ"ד סעיף א' ד"ה צריך).

פסח

10. ערב פסח שחל בשבת בבית המקדש אוכלים לחם הפנים בשבת (ע"י "משך חכמה" סו"פ אמור), והוא מצה, וצריך הכהן לברך עליו "אשר קדשנו בקדושתו של אהרן, וציונו על אכילת לחם הפנים".
11. ישראל הפקיד חמץ אצל חברו, והמפקיד לא בא לקחת את החמץ עד שעה חמישית בערב פסח, צריך הנפקד למכור החמץ לגוי, ומקיים מצות 'השבת אבידה' שאם לא ימכור לגוי, יאסר החמץ מדין 'חמץ שעבר עליו הפסח', וע"י המכירה מותר ליהנות (שו"ע ס' תמ"ג סעיף ב', ומשנ"ב שם).

יום טוב

12. בישראל בשר וחלב ביו"ט, אדם חרדי לוקה משום שמבשל ביו"ט שלא לצורך, אבל אדם חילוני שדעתו לאוכלו – פטור, דסו"ס זה לצורך יו"ט (תוספות ביצה י"ב: ד"ה הכא).

13. א. בחנוכה ובסוכות אומרים הלל שלם 8 ימים זה אחר זה.
ב. בחול, בסוכות אומרים 9 ימים זה אחר זה (וכן בארץ ישראל מי שאומר תהילים כל חודש לפי סדר הימים, כ"ד לחודש כסלו אומר הלל שלם, ואח"כ 8 ימי חנוכה).
ג. בחול, בסוכות אומרים 9 ימים עד כ"ג לחודש, ולמחרת הוא כ"ד לחודש, ואומרים הלל שלם לפי סדר התהילים. (מי שאומר תהילים כל חודש, כנ"ל).

ראש השנה

14. "כל שבת הוא כלי שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו כגון לשאוב בו מים מותר, אבל בראש השנה כיון שמקיימים בו מצות תקיעה, הרי"ו מיעד לתקיעת מצוה לא ישתמש בו לשאיבת מים או לשתית מים" (משנ"ב ס' תקפ"ח ס"ק ט"ו).

15. עבד נעשה של עשרה שותפים, שמע תקיעת שופר, ואחד מהבעלים שחרר אותו, נקנה עשרית בן חורין וחייב לשמוע עוד פעם (מה שמע בתור עבד כנעני לא יצא לחלק של בן חורין), לאחר חצי שעה עוד אחד מהבעלים שחרר את חלקו ושוב נתחייב אותו חלק בן חורין לשמוע תקיעת שופר, וכן הלאה (הג"ר דוב לנדא שליט"א).

16. בתקיעת שופר של יובל שהוא פעם בחמישים שנה, משום שרק בראש השנה שהמצוה היא בשמיעה הוא אינו בר חיובא כיון שאין לו אותו איבר לקיים את המצוה, אבל שופר של יובל מבואר ברמב"ם (הל' שמיטה ויובל פרק י' הל' י') וב"ד אמונה" (שם ס"ק י"ח) שהמצוה היא התקיעה ולא השמיעה, ולכן יכול חרש המדבר ואינו שומע לקיים מצוה זו, ונחשב לבר חיובא.

יום הכיפורים

17. "איש עתי", שייחדו להביא את השעיר מבית המקדש לעזאזל, ובדרך מרגיש קצת חלש, ואין לו כוח ללכת (ואבל הוא לא חולה כלל), מותר לו לאכול כדי שיהיה לו כוח להמשיך ללכת, וכמו שדוחה איסור ללכת מחוץ לתחום, וכן אפילו אם הוא טמא מותר לו להיכנס לבית המקדש לקחת את השעיר (רמב"ם הל' עבודת יום הכיפורים פרק ג' הל' ז'), אבל תוספות ישינים יומא ס"ז, ותוספות הרא"ש שם חולקים, שדוקא בלכוד אחריו בולמוס מותר לו לאכול.

18. א. אבא שמחך את בנו הקטן לברך ברכה מותר לו לברך משום חינוך (שו"ע ס' רט"ו, משנ"ב ס"ק י"ד).
ב. קטן שאוכל ביום הכיפורים.

ג. חולה מסוכן שחייב לאכול ולא יכול לברך, יתכן שיכול אדם אחר להוציאו הגם שמדובר בברכת הנהנין מכיון שיש לו מצוה לאכול (וכעין מש"כ בשו"ע ס' רע"א שאפשר להוציא אחרים בברכת הנהנין של הגפן בקידוש, כיון שיש מצוה לקדש ולשתות, אולם ע"י במשנ"ב ס' קס"ז ס"ק צ"ד, שמשמע שאי אפשר להוציא השני באופן זה).

סוכות

19. א. בסוכה שיש בסך אוויר פחות מג' טפחים היושב תחתיו לא יצא יד"ח, שאכל מחוץ לסוכה, והיושבים האחרים בתוך הסוכה תחת הסכך, יוצאים.

ב. יש ריח רע בסוכה, אחד מרגיש ולא יוצא ידי חובה משום מצטער, והשני שלא מרגיש בריח – יצא.
ג. סכך גזול, הגזלן לא יוצא בסוכה, והבעלים או מי שיושב ברשות הבעלים – יוצא.

ד. שני אנשים בסוכה והשולחן מחוץ לסוכה, האחד מחזיק את האוכל בידיו, ויצא (שעה"צ ס' תרל"ד ס"ק ז'), והשני אוכל מעל השולחן, אפילו בערב לא יצא.

ה. דופן שלישית שהיא רק לחי לבד, ובשבת שבתוך סוכות הר"ז סוכה כשרה משום 'מגו', ולפ"ז שני אנשים האחד קיבל שבת, אצלו הסוכה כשרה משום 'מגו', והשני עדיין לא קיבל שבת, אצלו הסוכה פסולה.

ו. איש ואשה יושבים בסוכה והשולחן מחוץ לסוכה, האיש לא יצא יד"ח משום גזירה שמא ימשך, והאשה יצאה יד"ח דלא שייך אצלה אצלה הגזירה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

ז. סוכה למעלה מעשרים אמה, והניחו כרים וכסתות, וביטלוהו שם לשבעה ימים, לבן ארץ ישראל יצא כיון שביטלוהו לכל החג, אבל בן חו"ל לא יצא כיון שלא ביטלו לכל ימי החג 'שלו'.

20. אדם רגיל מצטער ופטור משום 'תשבו מעין תדורו', ולשני כגון שהוא עני וגם בתוך זירתו הגשם דולף, אי"כ אין חילוק בין הסוכה לדירה וחייב להיטאר בסוכה (ע"י רמ"א ס' תר"מ סו"ס ה', ומשנ"ב ס"ק ל').

21. אם מעמיד הסכך על עמוד שהוא גזול או מחבר הדפנות עם מסמרים גזולים, נחשב לסוכה גזולה, ופטור בדיעבד ("ביאור הלכה" ס' תרל"ז סעיף א' ד"ה אם גזל עצים, ושו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א תשי"א קפ"א).
22. אם כל הדפנות אינם מחוברים זה לזה (משנ"ב ס' תר"ל ס"ק כ"ה בדעת הרמ"א).
23. אם מתחילה היו רק שלושה עלים בכל קן, ונפל עלה אחד – כשר, כיון שנשארו רוב הקן ורובו ככולו, אבל אם מתחילה היו חמש עלים בכל קן, ונפלו שלושה עלים, ונשארו רק שנים – פסול, כיון שרוב העלים נפלו, וגם אין זה "עבות" (משנ"ב ס' תרמ"ו ס"ק י"ז).

חנוכה

24. היה לו מעט כסף לקנות יין להבדלה או נר חנוכה, וקנה נר חנוכה קודם משום פירסומי ניסא (רמ"א ס' תרע"ח), (ובבבבב יהיה לו יין), נמצא שבכל שהדליק נר חנוכה לא יוכל לעשות הבדלה על כוס יין עד הבוקר, ואסור לו לאכול כל הלילה.

25. שני אנשים שיש להם רק מנורה אחת, יכולים שניהם להדליק בו משני הצדדים, שהרי רואים שזה משני אנשים, שאל"כ היו מדליקים את כולם ברצף (משנ"ב ס' תרע"א ס"ק י"ב, בשם ה"חיי אדם"), אבל מיום ד' של חנוכה הם כבר לא יכולים להדליק ביחד שאין זה נראה משני בני אדם.

26. המהרש"ל קנה לעצמו מנורה חדשה והשתמש בה בפעם הראשונה בלילה השני, ובירך עליו ברכת "שהחיינו" בשעת ההדלקה ("ביאר היטב" ס' תרע"ג ס"ק י"ז).

27. בערב חנוכה לאחר פלג המנחה, הראשון מתפלל מעריב ומזכיר "על הנסים", והשני מתפלל מנחה ואינו אומר "על הנסים" (שעה"צ ס' תרצ"ג ס"ק ד').

28. א. יש להניח שם את המנורה, השמן והפתילות וממילא רואים שכבר הדליק ("שערי תשובה" שם).

ב. כשהנר נכבה נשארת להבה קטנה ואדומה בסוף הפתילה ורואים שכבר הדליק ("בית הלוי" עה"ת חנוכה, אך כתב דצ"ע מסתימת הפוסקים שבכל גווני א"צ לחזור ולהדליקה).

ג. כיון שזה רק לילה אחד אין בו חשד (שו"ת "שואל ומשיב" מה"ת ח"ב תשי"א).

פורים

29. קרא מגילה ובאמצע חייב להסיח דעתו כגון שנחלש והלך לישון או הוצרך ללוות חולה בית החולים, צריך לחזור ולברך כשקורא את החצי השני (שונה הלכות ס' תר"צ סעיף ו'), וכן דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, הובא ב"ביאורים ומוספים" (דרשו"ש שם הערה 14).

30. מגילה שכתובה באותיות לעו (כגון באנגלית), לא צריך שיהיה מוקף גוויל ("ביאור הלכה" ס' תר"צ סעיף ט' דה אבלי).

31. חצי עבד וחצי בן חורין שמע מגילה ושיחררו את חצי העבד, ועכשיו חייב לשמוע פעם שניה, דשמיעה של חצי עבד לא מוציאה את חלק הבן חורין.

32. אם כל דרך מירושלים ועד בני ברק יתמלא בבתים, הכל נעשה כעיר אחת ויש לה דין מוקף חומה שקריאתה רק ביום ט"ו.

33. שמע מגילה בבית הכנסת ונודע לו שהחזן דייל על מילה או למשל החליף את סדר בני המן, ואין לו אפשרות לשמוע ממגילה כשרה, יכול לקרוא את החלק האחרון שהוא המיעוט מתוך חומש, שהוא בעל פה, וחייב לברך כיון שכבר הסיח דעתו מקריאה ראשונה.

קריאת התורה

34. א. בתענית ציבור (חוץ מתשעה באב).
ב. כששמחת תורה חל בשבת (בארץ ישראל) הקריאה לחתן בראשית היא בתחילת ספר בראשית, ואת אותה קריאה קוראים גם בשבת במנחה (היות שפ' בראשית היא בשבת הבאה).

ג. אם חלה פ' שקלים בפ' תצוה קוראים פ' שקלים בשבת בבוקר, ובתפילת מנחה קוראים אותה שוב משום שזו פרשת השבוע הבאה, אמנם בזמנינו לא יתכן שיהיה פ' שקלים בפ' תצוה (גמ' מגילה ל'. ו"טור" או"ח ס' תרפ"ה).

35. א. בחוה"מ סוכות, לפי מנהג א"י קוראים קריאת מוסף היום 4 פעמים.

ב. בשמחת תורה נוהגים לקרוא "וזאת הברכה" כמה פעמים, כדי שכולם יעלו לתורה.

ג. אם חלה פ' שקלים בפ' תצוה קוראים ז' קרואים מתחילת פ' תצוה עד אחר פ' שקלים, והמפטיר חוזר וקורא פ' שקלים, (דא"כ נראה כהמשך קריאת פ' תצוה, ולא ניכר שהוא משום שקלים, גמ' מגילה ל'. ורמב"ם תפילה פרק י"ג הל' כ"ב), אמנם למנהגינו שמפטיר אינו עולה למנין שבעה, קורין ז' רק עד סוף הסדרה, ומפטיר קורא שקלים, ובלא"ה בזמנינו לא משכחת פרשת שקלים בפ' תצוה ("טור" או"ח ס' תרפ"ה).

36. מי שאביו מומר קוראים לו בשם אבי אביו (רמ"א או"ח ס' קל"ט סעיף ג') בשם ספר "תומת הדשן", וכמו שמצינו ביעקב אבינו ששאל בפ' ויצא: "ה'דעתם את לָבָן בן נָחור", בראשית כ"ט, ה', ע"י שם).

37. א. הפטרת פ' מקץ (תשס"א-תשפ"א), בדרך כלל פ' מקץ היא בשבת חנוכה.

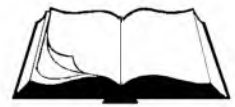
ב. הפטרת פ' צו (תשפ"ב-תת"ג), בדרך כלל פ' צו היא בשבת הגדול או באחת מארבע פרשיות.

ג. הפטרת פ' קדושים (תשל"ג-תשנ"ה-תשפד, 27 שנים), למנהג רבים בארץ ישראל בשנים פשוטות שפי אחרי מות קדושים מחבורות קוראים הפטרת פ' אחרי מות, וכן בשנים מעוברות כשחלה פ' אחרי מות בשבת הגדול ולא קרא הפטרת פ' אחרי מות, משלימים הפטרת אחרי מות בפ' קדושים, ולפעמים פ' קדושים חל ברי"ח או בערב רי"ח אייר.

ד. הפטרת פ' פנחס בחו"ל (תשע"ד-תשצ"ה), בדרך כלל פ' פנחס הוא לאחר י"ז בתמוז וקוראים הפטרת מטות שהיא משלושת הפטרות דפורענותא.

מִי יֵרֵם הָיִים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

4

גליון 477

זיכרונות שמעתתא (כג) – "ובלכתך בדרך" אב תשפ"ב

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" ב"ב

מילה

22. מת יש מצות מילה לתינוק בן יומו?

כלאים

23. איך יתכן שחורש או מנהיג בהמה אחת בלבד, וחייב משום כלאי בהמה?

ממונות

24. איזה חוב ממונ שנעשה בהיתר גמור, אסור למחול עליו?
25. מתי שואל שלא מדעת לא הוי גזל?
26. באיזה אופן אם חבל בחבירו קצת חייב לשלם, ואם חובל יותר-פטור?

קדשים

27. כמה זמן דלקה המנורה בלילות תמוז הקצרים?
28. אחת מארבע עבודות בבית המקדש היא 'הולכה', ואם מוליך בשמאל פסול, מתי 'הולכה' בשמאל כשרה?
29. בשר קרבן חטאת שזמנו לאכול בשבת, מתי מותר לבשל את הבשר בשבת כדי לאוכלו, ומתי אסור?
30. האם אפשר להקריב קרבן כשבעל הקרבן ישן?
31. למה אין מביאים קרבנות מן החיות?

טהרות

32. מתי כלי עץ וכלי אבנים מקבלים טומאה?

משנה

33. מהי המשנה הכי קטנה בש"ס בבלי?
34. איזו משנה הכי גדולה בש"ס בבלי?
35. מהו הפרק הקטן במשניות?
36. מהו הפרק הגדול במשניות?

שולחן ערוך

37. איזה סעיף בשו"ע יש בו רק שתי מילים? (ב' מקומות)
38. היכן מוזכרים בשו"ע משה רבינו ואהרן הכהן ביחד?

משנה ברורה

39. היכן מזכיר המשנ"ב את החטא של מיכל בת שאמר לדוד ע"ה "וְנִקְלַתִּי עוֹד מִזֶּאֱתָ" (שמואל ב' ו' כ"ב)?
40. היכן מביא המשנ"ב דברי חז"ל: 'היום לעשותם ולא היום לקבל שכרם'?
41. היכן מוזכר מה שרבן שמעון בן גמליאל דיבר עם רבי ישמעאל כהן גדול בשעה שהוצאו להורג?
42. היכן מזכיר המשנ"ב תאריך פטירה של אדם שהיה בן דורו של ה"חפץ חיים"?

תשובות

שביעית

1. מדרגות על פי הגאיות בערב שביעית משפסקו הגשמים אסור, מפני שהוא מתקן לשביעית, ובשביעית מותר משפסקו הגשמים מפני שהוא מתקן למוצאי שביעית (משנה שביעית פרק ג' משנה ח').
2. סוגי זרעים שלא מיוחדים לא למאכל אדם ולא להשתמש בהם בתורת עצים, דדינו תלוי במחשבתו בשעת לקיטתו, (כמב' ברמב"ם הל' שמיטה ויובל פרק ה' הל' י"א, ע"י שם). ה"ה אם ליקטן בתחילה לשם עצים, ולא חל עליהם קדושת שביעית כלל, אם אח"כ חשב עליהם לאכילה, חלה עליהם קדושת שביעית (ד"ך אמונה שם ס"ק פ"ד).
3. מאכל אדם שלא היה בו קדושת שביעית (כגון משנה שישית), והחליפו עם מאכל בהמה שיש בו קדושת שביעית, חל גם על המאכל אדם קדושת שביעית, אבל מותר לעשות ממנו רפואה לאדם, כיון שאין לו קדושה מעצמו, רק בא מכוח קדושת מאכל בהמה, לא חל עליו דין מאכל אדם ("תורת זרעים" שביעית פרק ח' משנה א' עמ' ע"ז).
4. מכר פירות שביעית וקנה בו שמן, כמו שאסור להדליק הפירות אסור להדליק את השמן, כיון שזה חילופי פירות שביעית (ירושלמי שביעית פ"ז ה"א, "ד"ך אמונה" הל' שמיטה ויובל פרק ו' ס"ק ל"ט).

מנוות

5. א. להסתפר ע"י גוי אסור, משום חשוד לרציחה (שו"ע יו"ד ס' קנ"ו סעיף א'), וכן להסתכל במראה אסור משום "לא תלבש" (שו"ע

לע"נ מרן שר התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקללה
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

שאלות וחידודים לימי הנופש, שאפשר לקיים בהם
"ודברת בהם... ובלכתך בדרך..."

שביעית

- מה מותר לעשות בקרקע בשנה שביעית ואסור לעשות בשנה שישית?
- איזה מאכל הגדל בשביעית אין בו קדושת שביעית כלל, וע"י איזה מחשבה חלה עליו קדושת שביעית?
- מאכל אדם שיש בו קדושת שביעית אסור לעשות בו רפואה לאדם, (רמב"ם הל' שמיטה ויובל פרק ה' הל' י"א), איזה מאכל אדם עם קדושת שביעית מותר לעשות ממנו רפואה לאדם?
- שמן של שביעית מותר להדליק בו נר (רמב"ם הל' שמיטה ויובל פרק ה' הל' ח'), באיזה שמן של שביעית אסור להדליק נר?
- איזה שני דברים כל אחד לבדו אסור, וביחד מותר?
- עבד כנעני חייב בכל המצוות שאשה חייבת, איזו מצוה אשה חייבת ויש סוברים שעבד כנעני פטור (אע"פ שיכול לקיים את המצוה)?
- איזה מצוה אם לא עשה אותה ביטל 'עשה', ואם עשה חצי ממנה עובר על ביטול 'עשה' וגם על 'לאו'? (ו' תשובות)
- באיזו מצוה צריך שיעור 'רביעית' לצורך קיום המצוה, ובפחות מרביעית לא יצא, ובאיזה מצוה צריך רביעית אבל בדיעבד יצא גם בפחות מרביעית?

איסורים

- איזו עבירה בחו"ל עוברים בלאו אחד, ובארץ ישראל עוברים בשני לאוים?
- מתי אדם מביא עדים שהוא עבר עברה?
- נחלקו התנאים והפוסקים אם איסור צער בעלי חיים בבהמה דאורייתא או דרבנן, מתי לכו"ע איסור צער בעלי חיים הוא דאורייתא?
- מתי אם נשברה צורת הפתח נאסר האוכל?
- איך יתכן אדם עושה עבירה ובגללו הרבה יהודים מקבלים מלקות?
- איזו פעולה אם חילוני עושה אותה היא איסור דאורייתא (כמה לאוין), ולאדם חרדי מותר לעשותה?
- מה מותר באכילה, ואסור בהנאה?
- אילו מאכלים מותר לאכול כל אחד לבדו, ומותר גם לאוכלם יחד בבת אחת, אבל אסור לבשלם ביחד?
- א. איזה שמן קדוש (לא הקדש) מותר להדליק בו נר בין כשהוא טהור ובין כשהוא טמא?
ב. איזה שמן מותר להדליק בו רק כשהוא טמא ולא כשהוא טהור?
ג. איזה שמן מותר להדליק בו רק כשהוא טהור ולא כשהוא טמא?

ציצית

18. איך יתכן בגד ארבע כנפות שחייב בציצית ועשו בו ציצית ואסור ללבשו, ואם חתכו ממנו חלק מהבגד מותר ללבשו, אבל הציצית פסולה משום "תעשה ולא מן העשוי"?

תפילין

- באיזה אופן צריך להניח תפילין של ראש תחילה, ואח"כ תפילין של יד?
- מדוע התורה ציוותה להניח תפילין על יד שמאל, ולא על היד הימנית שהיא יותר מכובדת?
- כתב המשנ"ב (ס' כ"ז ס"ק ט"ו) מי שיש לו בלורית (שיער ארוך) הר"ז חציצה בתפילין, ע"י שם. ויש להעיר לפ"ז איך שמשון הגיבור ושאר נזירי עולם הניחו תפילין, למה שערותיהם אינם חוצצים לפני התפילין?

בית הוראה ע"י ביהכ"נ "דברי שיר", רח' זכריה 4, בני ברק. פתוח בימות השבוע (א'-ה'):

אחה"צ, בין השעות 13:45 - 14:15. טל': 03-6194741

יו"ד ס' קפ"ב סעיף ו'), ושניהם ביחד מותרים שמציל אחד על השני (רמ"א יו"ד ס' קנ"ו סעיף א').

ב. אסור לבדק על מאכל בלי לאכול, אסור לאכול בלי ברכה, ושניהם ביחד מותרים.

6. קריאת מגילה בפורים, אשה חייבת משום 'אף הן היו באותו הנס', אבל טעם זה לא שייך לגבי עבד, לכן יש סוברים שהוא פטור (משנ"ב ס' תרפ"ט ס"ק ב', ושע"צ ס"ק ד').

7. א. אם לא נותן מחצית השקל ביטל 'עשה' ואם נתן רבע שקל ביטל 'עשה' וגם עבר על 'והקדל לא ימעיט' (שמות ל', ט"ו).

ב. אם לא מקיים מצות ראייה בחג, ביטל 'עשה' של: "שלוש פעמים בשנה יראה קל זכורך" (שמות כ"ג, י"ז), ואם נכנס לעזרה בלי קרבן עובר על "ולא יראה פני ריקם" (שם פס' ט"ו), וגם ביטל 'עשה' של ראיית פנים בקרבן.

ג. מילה בזמנה דוחה שבת, אם לא מל כלל ביטל 'עשה', ואם מל בלי פריעה עשה חצי מצוה ולכן ביטל 'עשה', וגם עבר על 'לאו' של חילול שבת.

ד. שחיטת קרבן פסח כשחל בשבת מותרת, אם לא שחט כלל ביטל 'עשה', ואם עשה חצי מצוה ושחט סימן אחד הרי ביטל 'עשה' וגם עבר על 'לאו' של חילול שבת.

ה. אם לא הטיל ציצית בבגד פשתן של ד' כנפות ביטל 'עשה', ואם הטיל רק תכלת בלי לבן, עבר גם על איסור כלאים.

ו. הרבה מצוות כלאים מקיים אותם יש בזה ביטול 'עשה', ואם מקיים חצי מצוה כמו שתי פרשיות בתפילין, או שתי ציציות, יש גם ביטול 'עשה' וגם עובר על "בל תגרו".

8. א. בנטילת ידים בבוקר, צריך לכתחילה רביעית ובדיעבד גם בפחות מרביעית יצא (משנ"ב ס' ד' ס"ק ט"ו). ואילו נטילת ידים לסעודה מעכב נטילה מרביעית ולא פחות.

ב. בקידוש בשבת, ביו"ט ובלייל הסדר צריך רביעית יין לעשיית הקידוש, ואם אין בו רביעית לא יצא (שו"ע ס' רע"א סעיף י"א), אך לענין שתיית הכוס גם כן צריך לכתחילה רביעית ובדיעבד יצא בשתיית רוב רביעית.

איסורים

9. המשיג גבול רעהו, בחו"ל עוברים רק על "לא תגזל", ובארץ ישראל עוברים גם על "לא תסיג גבול רעך" (רש"י פ' שופטים י"ט, י"ד).

10. א. בפ' שופטים (דברים כ', ח') חוזרים מעורכי המלחמה "האיש הקרא בך הקלב", ומפרש רש"י שיש לו עבירה בידו, ע"ש. וכתב הרמב"ן (שם) שצריך להביא עדים על כל הדברים כגון שאירס אשה או נטע כרם או בנה בית או שיש לו עבירה בידו.

ב. שני עדים העידו שראובן חייב מיתה ופסקו בית דין על ידם ולפני שהרגוהו אמרו העדים שהעידו עדות שקר שלא יהרגוהו, אמרין 'כיון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד', והעצה היחידה לבטל עדותם שיביאו עדים שעברו עבירה והיו עדים פסולים.

11. לצער בהמה בשבת, כו"ע מודים שהוא דאורייתא (פמ"ג ס' ש"ח, א"א ס"ק ס"ח).

12. אם יש זרעים ליד כרם, אם יש ביניהם גדר או צורת הפתח – אין בו משום כלאים ומותר, ואם נפרצה הגדר או צורת הפתח ונתייבש מלגדרה, נעשו כלאים ואסור (גמרא בבא בתרא ב').

13. בקרבן פסח אם בני החבורה היה להם חמץ, ואחד מבני החבורה שחט את הפסח על החמץ, כל בני החבורה לוקין (רש"י פסחים ס"ג, בסוף העמוד).

14. לאדם חרדי מותר לדבר לשון הרע על מחלל שבת בפרהסיא וכדומה, שאין זה בכלל 'עמינתך', אבל חילוני שהוא מצב שמחלל שבת בפרהסיא, אין זה את ההיתר הזה, וכשיעשה בעל תשובה יצטרך לעשות תשובה על כל הדיבורים שדיבר מעבר על החילונים (הגר"ח קניבסקי זצ"ל, מובא ב"ביאורים ומוספים" על "חפץ חיים" ה' לשון הרע כלל ח' הערה 17).

15. פירות שביעית ופירות מעשר שני, הראוין למאכל אדם, אסור להשתמש בו באופן אחר, רק לאכילת אדם (רמב"ם ה' מעשר שני פרק ג', והל' שמיטה ויובל פרק ה').

16. א. פירות תרומה מותר לכהן לאכול עם פירות שביעית, אבל אסור לבשל הרבה פירות שביעית עם שמן של תרומה, כיון שגורם לפירות שביעית להיפסל אם נטמא (שביעית טמא מותר לאכול ותרומה טמא אסור לאכול (רמב"ם ה' שמיטה ויובל פרק ה' ד').

ב. מותר לאכול לחם עם קלב, אפי' הרבה, אבל אסור לאפות הרבה לחם חלב, שמא יבוא לאוכלו עם מאכל בשרי (שו"ע יו"ד ס' צ"ז).

17. א. שמן שביעית, מותר להדליק בו נר בין בשמן טהור ובין בשמן טמא.

ב. שמן תרומה, כשהוא טמא מותר לכהן להדליק בו, ובשמן תרומה טהור אסור.

ג. שמן מעשר שני, אם הוא טמא אסור להדליק, אם הוא טהור מותר (ר"ש ורע"ב שביעית פרק ח' משנה ב', אמנם לדעת ה"שנות אליהו' ותוס' רע"א שם אסור בין בטמא בין בטהור).

ציצית

18. יש לו בגד צמר ותפור בו גם פשתן, אסור ללבושו משום כלאים, ואם אח"כ הסיר ממנו את הפשתן, הבגד כשר, אבל הציצית פסולה משום "תעשה ולא מן העשוי", וצריך להתיר הציציות ולקשרן פעם שניה (פמ"ג מש"כ ס' י"ח).

תפילין

19. מי שיש לו תפילין של יד של שיטת רבינו תם, ותפילין של ראש של שיטת רש"י, יניח קודם יניח תפילין של ראש ויברך עליו, ואח"כ יניח תפילין של יד בלי ברכה (משנ"ב ס' ל"ד ס"ק ה').

20. א. כיון שיד ימין עסוקה כל הזמן, אין זה כבוד להניח שם שמות הקדושים, ולכן צוה להניחם על יד שמאל ("חזקוני" פ' בא).

ב. ללמד שאפילו כשהוא חלוש, תמיד קשור עם הקב"ה, ולדעת שהכל מאת ד' (הגר"מ פיינשטיין זצ"ל).

21. מי שבדעתו לגזול את השערות בעתיד נחשב לחציצה, אבל נזיר שאסור לו לגזול את השיער כל ימי חייו, הר"ז בטל לגוף ולא הוי חציצה.

מילה

22. 'מקנת כסף' נימול ביום שנלקח, ואפי' אם קנה אותו ביום שנולד, מלין אותו בו ביום, וכן אם קנה שפחה לעובריה, מלין את הולד ביום שנולד (שו"ע יו"ד ס' רס"ז סעיף א').

כלאים

23. א. בהמה שהיא פסולי המוקדשין יש בה חצי הקדש וחצי חולין, הר"ז כאילו יש בה שני מינים, וחייב משום "לא תתערב בשור ובחמור יחד" (גמרא מכות כ"ב, ע"ש ברש"י ותוספות).

ב. רוכב על הפרידה, לדעת איסי, כיון שבא משני מינים נחשב שרוכב על כלאים (ירושלמי כלאים פ"ח ה"ב).

ממונות

24. המוכר שטר חוב לחברו, אסור למחול, מכיון שמויק שעבודו של חברו (נע"י שו"ע חו"מ ס' ס"ו סעיף כ"ג, ונתיה"מ ס"ק ל"ב).

25. שואל שלא מדעת גזלן דוקא אם משתמש בו, אבל בלי שימוש, לא הוי גזלן, ולכן אם משתמש בו למצוה, כיון שמצוות לאו ליהנות נתנו לא נחשב כשימוש, ולא הוי כגזלן ("שפת אמת" סוכה ל', ושו"ת "עונג יו"ט" ס' מ"ח).

26. אם חובל בחברו פחות משווה פרוטה לוקה ולא משלם, ואם חובל בחברו שווה פרוטה או יותר משלם ואינו לוקה (שו"ע ס' ת"כ סעיף ב').

קדשים

27. היה יוצקים חצי לוג לכל נר, ומה שנשאר מהשמן בסוף הלילה זרקו (רש"י מנחות פ"ט).

יש סוברים שבקץ עשו פתילות עבות יותר כדי שיגמר השמן עד סוף הלילה (רש"י שם פ"ב, ותוספות בשם ירושלמי).

יש סוברים שהיה ממשיך לדלוק למשך עוד כמה שעות בבוקר (רש"י שבת כ"ב: וזבחים יא:).

28. ביום הכיפורים כשמולך את הקטורת לקודש הקדשים, נוטל את המחטה עם הנחלים בימיו ואת הקטורת בשמאלו, (גמ' יומא מ"ז. משום שהמחטה היתה כבדה וחמה, וקשה להוליכה בשמאל, ותמה ב"כסף משנה" (עבודת יו"כ פרק ד' הל' א') אך מפני טעמים אלו מכשירים דבר הפוסל, דהיינו לעשות עבודה בשמאל, ע"ש).

29. אם שחטו בשבת, כגון שער חטאת של ראש חודש או רגלים, כיון שזמנו לשחוט בשבת מותר גם לבשלו בשבת משום חביבה מצוה בשעתה ("קרבן אורה" מנחות ס"ג:), אבל אם שחטו בערב שבת, הגם שזמנו לאכול בליל שבת, ואפילו באופן שאי אפשר לבשלו בערב שבת, אסור לבשלו בליל שבת ("מנחת אריאל" מנחות צ"ט: כמב' במשנה שם לענין שער של יוה"כ שחל בע"ש).

30. נחלקו בזה הראשונים, יש סוברים שאפשר (תוספות ותוספות הרא"ש סנהדרין מ"ז), ויש סוברים שאי אפשר (רמ"ה שם ורבינו יונה).

31. א. לא רצה הקב"ה להטריח להביא קרבנות מן העירים וההרים, אלא מן הבהמות שהם כבר ברשותך ("מדרש רבה" פ' אמור).

ב. בהמות הן נרדפות, אבל החיות נרדפות ("רבינו בחיי").

ג. החיות לא היו בכלל ברכה במעשה בראשית מכיון שהנחש היה ראוי לקללה ("חזקוני", "מושב זקנים").

ד. אדם מתגלגל בבהמה ולא בחיה ("מדרש תלפיות" בשם המקובלים).

טהרות

32. בטומאת צרעת, חידוש הוא שעצים ואבנים בעלמא לא מקבלים טומאה, ובטומאת בתים הם מקבלים טומאה (גמרא מועד קטן ח').

משנה

33. א. "סתם נזירות ל' יום" (נזיר ה').

ב. אחריה – "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" (פסחים קי"ט).

ג. "שטפה נהר ואמר לו הרי שלך לפניך" (בבא קמא קי"ז:). (מהגר"ח קניבסקי זצ"ל).

34. "פרת חטאת ששרפה (זבחים ק"ב). ובה תלי"ט תיבות. אחריה "דיני ממונות בשלושה" (סנהדרין ב'). ובה ש"א תיבות.

35. תמיד פרק ו' ובו ג' משניות.

36. מסכת כלים פרק י"ז ובו י"ז משניות, ואחריה מסכת אהלות פרק ט' ובה ט"ז משניות.

שולחן ערוך

37. א. ה' דם (יו"ד ס' ס"ה סעיף ו'): "והג כבוי" (לענין איסור גיד הנשה).

ב. ה' גיטין (אה"ע ס' קכ"ו סעיף מ"ב): "מותרת בוי"ו" (כאשר כותבים בגט 'הרי את מותרת לכל אדם', ומילת 'מותרת' כותבים בכתב מלא).

38. כתוב בשו"ע (חו"מ ס' ל"ג סעיף י'): "זה שפסלה תורה עדות קרובים לא מפני שהם בחזקת אוהבים זה את זה וכו' ואפילו משה ואהרן אינם כשרים להעיד זה על זה אלא גזירת הכתוב היא".

משנה ברורה

39. בהלכות שמחת תורה, שכל אחד ירקוד ולא יאמר שאין זה מכבודי לרקוד, שזה היה החטא של מיכל (שעה"צ ס' תרס"ט ס"ק י').

40. בענין שכר הידור מצוה (ס' תרנ"ו ס"ק ו').

41. משנ"ב ס' י"ג ס"ק ל"ה.

42. ב' ביאור הלכה" (סו"ס של"ב), מבא כתב יד מבנו ר' אברהם זצ"ל שנפטר בן כ"ג שנה כ' כסלו תרנ"ב, (בנו נסע ללמוד בוולוז'ין, ופרצה שריפה ונפטר מדלקת ריאות).

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

קוה אל השם... וקוה אל השם

"רב לך אל תוסף דבר אלי עוד" (דברים ג, כו)
לאחר שהרבה משה רבינו והעתיך בתחנונים חמש מאות וחמשה עשר תפילות על מנת לזכות ולהיכנס לארץ הקודש, אמר לו הקב"ה שלא יוסיף להתפלל עוד בדבר הזה אפילו עוד תפילה אחת, משום שמשמים נראה שלא טוב הדבר שייכנס לארץ. ואילו (דברים רבה יא, י) 'משוך להוסיף עוד תפילה אחת בלבד, יש בכחה לשבור את המחיצה ולגרום שייכנס. אך כיון שלא טוב הדבר, מבקשו שניח מלהתפלל על כך.

שומה עלינו ללמוד מדברי חז"ל הללו שרק משה רבינו שקיבל ציווי מפורש לחדול מלהתפלל היה עליו להפסיק מהפצרותיו הרבות. אך בכל בקשה אחרת אל לנו להניח מלהתפלל בשום מצב. משום שחזקה על תפילה שאינה שבה ריקם, וגם אם לא זוכים לראות עין בעין בפעולתה, בכל זאת וודאי שהיא פועלת לקירוב הישועה המיוחלת. שימת לב מיוחדת לזה נצרכת דווקא בימי בין הזמנים, כאשר סדר היום השונה גורם להתפלל בזמנים ומקומות מחוץ לשגרה, ובעקבות כך לעיתים התפילה פחות בכוונה, ושאר מרכיביה חסרים. אמנם ידיעה חשובה זו שיתכן ודווקא התפילה הבודדה הזו היא זו שתגרום לגאולה שתבוא - הן גאולת כלל ישראל השלימה, והן ישועתו הפרטית של כל אחד ואחד בכל המצטרך לו.

ואף שכבר הרבה והפציר בתפילות שונות, וייתכן שאף בזמנים מסוגלים ובמקומות הקדושים ועדיין לא נענה. אך ייתכן ומהשמים ממתינים דווקא לתפילה הזו שאם יתפללה כיאות, או אז יפתחו בפניו שערי השפע שיוקם מהם עליו שפע טובה וברכה.

תקופת ההמתנה לשידוך

קבוצת בנות בוגרות סמינרים המעוכבות שידוך זמן רב פנו למרן הגר"ש אלישיב והעבירו את שאלתן וזעקתן הכואבת, בבקשת ברכה ועצה ליזרוז מציאת זיווג. לאחר שבירכן הוסיף מרן במילים ספורות ואמר: העצה היא להתפלל

ולבקש מהבורא יתברך שימלא את משאלות ליבן. אך הן לא הבינו מה תשובה היא זו, והרי זה בדיוק מה שהן עושות זה כבר ימים חודשים ושנים כשהן שופכות את ליבן יום וליל ללא הרף, בתחינה ובקשה מהמזווג זיווגים שכבר יפציע האור בחייהן ויזמין להן את המיועד להן, ועם כל זאת עדיין אין תפילתן נענית.

כאשר הביאו את הדברים לפני מרן הגר"ש ל שטיינמן הוסיף וביאר להן על פי ישועתה הפלאית של האשה השונמת לאחר שעובדיה הנביא בעלה נפטר והותירה אלמנה בודדה עם שני ילדים רכים. ובשל קשיי פרנסת הבית לא הצליחה לשלם את החובות הגדולים, עד שבאו הנושים לקחת את שני בניה תחת חובם. (מלכים ב, ד) ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר עבדך אישי מת והנושה בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים, הרד"ק מביא תרגום מהתוספתא המרחיב לבאר שהתפללה מאתיים שישים וחמישה פעמים כמנין 'צעקה' ולא נענתה ולא ידעה מה לעשות, עד שהלכה לבית הקברות, והשתטחה על קבר בעלה וצעקה ואמרה 'בעלי בעלי היכן היא הבטחתך בשעה שנשית למות, כאשר אמרתי לך על מי אתה עוזב אותי ואת שני בני, והשבת לי שהקב"ה הבטיח לך ואמר לך עוזב את יתומיך ואני אקיימם ואלמנתיך עלי תבטח. ולא נמצאה לנו ישועה עד שגם היתומים צווחים ואומרים קבל אותנו אבא קבל אותנו אבא.

השיב עובדיה ואמר לה לכי לאלישע עם מעט השמן שנותר לך בבית והזכירי לו שהחבאתי את מאה הנביאים במערה ופרנסתים בלחם ומים, ולא כבו נרות השמן מהם ביום ובלילה. ובקשי ממנו שיזכיר את הדברים הללו לפני הקב"ה וישלם לך מה שהלוויתיו. והלכה והודיעה את הדברים לאלישע עכ"ל.

לאחר מכן התברכה בישועה גדולה שממעט השמן השיבה את כל חובות בעלה, ואף נתקיים בה מה שביכרה

שו"ת הלכה למעשה

משולחן ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

הלכות תפילת הדרך

הרמב"ן שסיים בברכה "בא" שומע תפילה בלא הזכיר לאומרים בשמע קולנו (שם).

יישובים ערביים

שאלה האם יישובים ערביים הסמוכים לכביש נחשבים כמקום יישוב שמחמתם אין לברך.

תשובה מרן הגר"ש אלישיב אמר שמאחר והם בגדר לסטים גולנים ורוצחים אינם נחשבים ליישוב הפטור מברכה. ואף עליהם ניתן לכוון בבקשת "ותצילנו מכל כל אויב ואורב ולסטים וכו'".

הגדרת יום חדש לחיוב תפילת הדרך

שאלה מי שיצא לטיול ליום עמוס בנסיעות שונות, ממתי מתחייב לברך שוב תפילת הדרך.

תשובה מובאר בשולחן ערוך (פ, ט) שאין לאמרה אלא פעם אחת ביום. אכן רק לאחר שעברה עליו גם שקיעת החמה וגם זריחה מתחייב שוב.

ביאור הדברים שמעתי ממרן הגר"ש אלישיב שהגדרת 'יום חדש' לענין תפילת הדרך הוא כעין חיוב ברכת עושה מעשה בראשית על ברקים ורעמים. שם חידש הירושלמי שברכת ברקים ורעמים מברכים בכל יום מחדש, אף שמפשוטת הבבלי (ברכות נט, ב) משמע שכבר אם השמים התבהרו כפי שמצוי פעמים רבות בחז"ל, ושוב התקדרו בעננים כיון שזהו חיוב חדש של ברקים שאינם המשיך למה שביקר קודם, מברך שוב אף שזה באותו היום. וביאר מרן שכיון שהוא חידוש הירושלמי ולא ברור ממתי מתחייב יש לצמצם את חידושו. מתחייב לברך על ברקים ורעמים

מרחק נסיעה אווירי

שאלה האם מרחק הנסיעה המחייב תפילת הדרך נמדד בתוואי הכביש או לפי קו אווירי, שהרי ישנם יישובים המרוחקים רק מחמת כביש מפותל ביניהם, בשעה שלמעשה בקו אווירי אינם רחוקים כל כך.

תשובה חיוב תפילת הדרך נמדד לפי תוואי הדרך שהרי נוסע בכביש על הקרקע ולא באוויר. ומחמת כן רק אם ישנה פרסה (3.760 ק"מ) מחוייב לברך.

אך כשנוסע בכביש שיישובים סמוכים אליו בפחות ממרחק זה יכול לומר בלא לחתום בברכה. ומחמת כן כשנוסע מרן הגר"ש אלישיב מירושלים לבני ברק אמר תפילת הדרך, למרות שישנם יישובים הסמוכים בקו אווירי לכביש, כיון שאינם סמוכים במרחק פרסה מהכביש (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב - ברכות שט).

סיום הברכה בשם ה' כשמוספק

שאלה האם יאמר תפילת הדרך כאשר מוספק האם היישובים הסמוכים לכביש בתוך פרסה מהכביש.

תשובה כשמוספק יכול לומר תפילת הדרך ואף לסיים "ברוך אתה ה' שומע תפילה". כפי שהאריך הפני יהושע (ברכות כט, א חד"ה מפני) להוכיח שאין בזה איסור ברכה לבטלה. משום שלא אומרו בתורת ברכה, אלא בדרך תפילה וסיום לתחינתו. וכשם שבכל בקשה יכול להזכיר שם ה' ולומר יהי רצון מלפניך ה' או"א, כך גם מותר לסיים אחר בקשותיו ברוך אתה ה' שומע תפילה.

וכן נראה מכמה תפילות שחיבר

שז"ת הלכה למעשה

««

תשובה עליו לומר תפילת הדרך

פעם נוספת בנסיעתו השניה באותו היום, ואף שכתב השלחן ערוך (ק, ה) "אין צריך לומר אותה אלא פעם אחת ביום" אך כיון שהיא נסיעה אחרת לאחר ששב לביתו מתחייב מחדש, כסיום דברי השו"ע "אם דעתו... לשוב לביתו צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת" הרי שכל הדין שמברך רק "פעם אחת ביום" נאמר רק כשהוא המושך של אותה הדרך, ולא כשהוא הדרך חדשה.

אכן הורה מרן הגר"ש אלישיב שאם עלה לביתו רק להפסקה קטנה כדי להחליף בגדים ויוצא שוב לדרך בינעירונית, לא נחשב כהפסק ואינו מברך שוב.

ותתנני בעיני כל רואינו

שאלה האם יש לומר בתפילת הדרך "ותתנני לחן לחסד ולרחמים" בלשון יחיד.

תשובה אף שיש לומר את כל תפילת הדרך בלשון רבים "שמתוך כך תפילתו נשמעת יותר" (משנה ברוך ק, ט), אכן הוסיף שם "בשם ספר הקנה כתבו שמילת ותתנני לחן יאמר בלשון יחיד" ושמעתי ממרן הגר"ח קניבסקי שכן אכן נוהגים לאמרה בלשון יחיד, והוסיף שאת המשך הבקשה יסיים בלשון רבים "ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו" כמשמעות לשון המשנה ברוך שרק תיבת "ותתנני" אומר בלשון יחיד. הנהגה הנכונה "ותתנני... ובעיני כל רואינו".

שוב רק כאשר א' זהו יום חדש לאחר שיעלה עמוד השחר. ב' עבר לילה למרות שלא ישן בו.

וממילא אם בדרך קודם השקיעה יכול לברך שוב רק לאחר הנץ, אך אם בדרך בלילה לא יברך שוב בכל היום למחרת (שיעורי מרן הגר"ש אלישיב - ברכות תרטט).

טיסה המתארכת מיום ליום

שאלה מי שטס שעות רבות ואמר תפילת הדרך קודם השקיעה, וישן במטוס על מיטתו, האם יכול לברך שוב לאחר עלות השחר.

תשובה לא יברך. ואף שהוא יום חדש לכל הדעות, שהרי עבר עליו שקיעה ועלות השחר בצירוף מה שישן שנת קבע, כסדרת מרן הגר"ש אלישיב (ציוו הלכה תפילה לו) ששינה במטוס נחשבת שינת קבע.

אכן אינו מברך כפי שדייק הגר"י נוביט (הובא באשי ישראל ג, הערה ז) שדברי המשנה ברורה (ק, כו) שמי שלן בקביעות חוזר ומברך בבוקר, אמורים דווקא כשהפסק מנסיעתו בשעה שישן, אף אם ישן באמצע הדרך ואפילו ישן תחת כיפת השמיים שחוזר ומברך. אך אם המושך בנסיעה בשעה שישן אפילו אם ישן על מיטתו כפי שמצוי באוניה שישנו הדר מסודר לנוסעים אינו חוזר ומברך.

נסיעה חדשה באותו היום

שאלה האומר תפילת הדרך בשובו מהעבודה מחוץ לעיר בבוקר. ולאחר שובו לביתו בשעות הצהריים נוסע שוב לשמחה מחוץ לעיר, האם צריך לשוב ולומר תפילת הדרך.

את כל יהבו אך ורק על הקב"ה. שהרי דרך בני אדם לחשוב שהישועה תבוא ממקומות שונים - אם בעיני רפואה גם אם בטוח הוא שהכל מהקב"ה, אך סומך גם על רופא מסוים, עסקן רפואי פלוני או סם רפואי אלמוני. אך כשרואה שלא נענה, העצה עבורו היא לחזור ולהתפלל - חזק ויאמץ לבך וקוה אל השם, לחזק את ולאמץ את לבו בקיווי אל השי"ת ורק אליו יתברך. ועל ידי כן בוא תבוא הישועה.

אכן כל תפילה מקרבת את האדם עוד ועוד לקב"ה ומאמצת את לבו יותר ויותר בתקווה לישועתו. וככל שיקווה יותר לה' ופחות ישים מבטחו בבשר ודם, כך קרובה ישועתו לבוא. וכלשון המדרש (דברים רבה ב, יב) "אמר רבי חייא רבה כתיב קוה אל השם חזק ויאמץ לבך וקוה אל השם הוי מתפלל וחוזר ומתפלל ויש שעה שיתנו לך".

עצת מרן הגר"ש להגיע בזמן לתפילה

כשנשאל מרן הגר"ש אלישיב על ידי בחור מהי העצה לקום בזמן לתפילה, השיבו כי עליך לחשוב שזו הדרך היחידה להרוויח לכמילוי כל הרצונות, ותחשוב כאילו יש לך חנות שבוודאי היית קם מוקדם כדי לפותחה בכדי להרוויח עוד ועוד, כך אם תדע שאתה מרוויח על ידי התפילה ממילא כבר תרצה לקום מוקדם.

דברים אלו אמורים להיות לגד עינינו תמיד בידיעה שהחיוזק הכי גדול בתפילה הוא הידיעה הברורה שעל ידה ניתן לפתוח את שערי השפע ולהשיג הכל. וכל מי שמאחר לתפילה או מתמהמה בעיסוקים שונים קודם שמתפלל, עד שבקושי נשאר לו זמן לתפילה ביישוב הדעת אף אם הם צרכים חיוניים וחשובים. מראה בזה שחסרה לו האמונה בכחה הרב של התפילה והביטחון ברב להושיע היכול להוריק לו כל טוב בכח התפילה.

יהי רצון שנתחזק בתפילה שהיא אחד מהדברים הצריכים חיוזק תמיד מתוך ידיעה שהיא ורק היא המועילה וגורמת לישועה מיד הרב להושיע, ועל ידי שנתחזק בביטחון בו יתמלא כל משאלותינו לטובה ולברכה.

אלישע "ואת ובניך תחיי בנותר" שאמרו חז"ל (בראשית רבה לה, א) שהברכה האחרונה גדולה מן הראשונה, משום שהיא ברכה שיחיו מתשלום זה עד שיחיו המתים.

הסביר מרן הגר"ל שטיינמן שזכתה לנס גדול ועצום הרבה הרבה מעבר למה שביקשה וציפתה, משום שאף לאחר שזעקה שוב ושוב על שאת שני ילדיה שהיו כל עולמה של האלמנה, ובהם הייתה מתנחמת. עומדים ליטול ממנה ולא נענתה. לא התייאשה והמשיכה לצעוק ולהתחנן שוב ושוב אפילו לאחר מאתיים ושישים וארבע פעמים ולא נפלה לזרועות הייאוש. ורק לאחר שזעקה מאתיים שישים וחמש פעם או אז נענתה ממרומים.

ואכן אילו הייתה מתייאשת בפעם המאתיים שישים וארבע, למרות שניתן היה להבין שכבר תש כחה מלזעוק בלא לראות קצה חוט של רווחה. אך בכל זאת הרי לא הייתה נענית. ורק לאחר שהוסיפה שוב עוד תפילה על מצבה העגום, זכתה ונפתחו לה שערי השפע ממרומים.

לפי זה הסביר מרן הגר"ל לבנות מעוכבות השידוך, שלמרות שכבר התפללתם ואף הרביתם בתחינה מעומק הלב שנים רבות. אף אם נדמה לעתים כי תפילתכן לא נענית אין להתייאש כלל, כי זאת וודאי שכל תפילה נענית ומקרבת את הישועה, ואין מי שידוע כמה תפילות עליו להתפלל עד שתבוא הישועה. ושמא הישועה עומדת ממש בפתחו וממתינה לבוא רק אחרי עוד תפילה אחת בלבד.

יסוד זה שמי שהתפלל שוב ושוב ולא נענה, אל לו להתייאש מכח התפילה חלילה, אלא אדרבה עליו לשוב ולהפציר בתחינה. מבואר בברכות (לכ, ב) "אמר רבי חמא ברבי חנינא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה, יחזור ויתפלל שנאמר קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל השם" ופירש רש"י קוה והתחזק ולא תמשוך ירך אלא חזור וקוה. וביאר הגה"צ רבי עזרא ברזל זצ"ל שאם עמד אדם והתפלל ובכל זאת לא נענה, סימן הדבר שהיה חסר לו בקיווי המוחלט בישועת ה', ולא השליך

בית הוראה הכללי
ירושלים

בראשית
החודש שבין חנוכה ושבועות

מוקד ההלכה שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

נדרים

לתרומה להנצחה בגיליון באמצעות
בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "כף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת ואתחנן

כרחק, שבשביל להשיג משהו כאן, מוכרחים להתפלל על זה.

לכן גם משה רבינו, עם כל הזכויות העצומות שיש לו, הוא מוכרח לתפלות כדי להשיג את מה שהוא רוצה. ולכן הוא עומד ושוטח תקט"ו תפילות חדשות ושונות זו מזו, כדי שהקב"ה יזכה אותו להכנס לארץ ישראל. ומשה מבקש, שגם אם לא יזכה להכנס לארץ ישראל בחייו, מכל מקום שיזכה וגופו יקבר בארץ ישראל ועצמותיו יכנסו לארץ, כמו שאמרו רבותינו (סוף מדרש דברים רבה). וכל כך למה? מפני שנאמר (דברים לב, מג) 'זכר אדמתו עמו', מי שנקבר בארץ ישראל, יש לו כפרה בבחינה מסוימת. וכך אמרו בירושלמי (כלאים פ"ט ה"ג וכתובות פ"ב ה"ג) על אחד מגדולי האמוראים, עולא, שהיה צריך הרבה פעמים לצאת מארץ ישראל לחוצה לארץ, כמו שהיה בזמנם שפעמים הרבה הוצרכו לברוח מארץ ישראל, ועולא בכה תמיד ואמר, מי יודע היכן אמות? ואכן, כך היה, שמת בסוף בחוץ לארץ. ולמה בכה? – כי חכמי ישראל הבינו את המעלה והערך של ארץ ישראל, אפילו בשביל הקבורה בה לבד.

פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם

כאן אנחנו רואים את הערך של התפילה. לא משנה כמה זכויות יש לאדם, אם הוא רוצה להשיג משהו – הוא מוכרח להתפלל, ורק התפילה היא שמסוגלת שתבטיח לו את שביקש.

יש לנו שני סוגים של תפילות. הסוג הראשון, הוא מה שתקנו לנו חז"ל, להתפלל שלשה תפילות ביום עם הציבור. וזה דבר שצריך לעשות בשבילו את כל המאמצים, להתפלל את כל התפילות בציבור. אל לו לאדם לפטור את עצמו ולומר, אמנם אני לא מתפלל עם הציבור, אבל סוף סוף אני מתפלל בבית. בזה הקדוש (ויחי דף רלד.) איתא, רבי אבא פתח ואמר, 'פנה אל תפילת הערער ולא בזה את תפילתם' (תהלים קב), פנה, הקשיב מיבעי ליה, או שמע, מאי פנה. כלומר, מה הכוונה 'פנה אל תפילת הערער', היה לו לומר 'הקשיב אל תפילת הערער'. אלא, כל צלותין דעלמא צלותין, וצלותא דיחיד לא על קמיה מלכא קדישא אלא בחילא תקיפא, אמנם כל תפילה היא תפילה, אבל תפילה שאדם מתפלל ביחיד צריך כח עצום וחזק כדי שהיא תבוא לפני הקב"ה. למה? – דעד דלא עאלת הויתא צלותא להתעטרא בדוכתא, עד שלא תכנס אותה תפילה שאדם התפלל ביחיד למקום המיוחד לה, אשנה בה קודשא בריך הוא ואסתכי בה, הקב"ה מסתכל בה וצופה ובוחר אותה, האם באמת התפילה הזו היא תפילה ראויה, האם אכן היתה כאן כוונה כמו שצריך, אם לא היו בה מחשבות זרות וכיוצא בזה. ואיסתכי בחובי ובזכותיה דהווא בר נש, אחרי שבוחנים את התפילה עצמה, בוחנים את האדם. בודקים מי הוא זה המתפלל ומה מעשיו, אם הם טובים אם לא. מה דלא עביד כן בצלותא דסגיאין, אבל בתפילת רבים, הכללים הם אחרים. בתפילה של ציבור, אין את הבחינה הנוראית שהקב"ה 'איסתכי בה', צופה ובוחר אותה ומדקדק אחריה איך הוא מתפלל ומי הוא המתפלל. בצלותא דסגיאין, בתפילת הציבור, אומר הוזהר הקדוש, כמה אינן צלותין דלא זכאין אינן, יש אנשים שהם לא זכאים, ועאלין כולו קמיה קודשא בריך הוא, אף על פי כן כל התפילות של הציבור מגיעות לפני הקב"ה ועולות עד כסא הכבוד, ולא אשנה בחוביהו, הקב"ה לא מסתכל ומתבונן בחובותיהם של המתפללים.

בגין כך, פנה אל תפילת הערער. כלומר, הקב"ה נפנה להתבונן ולעיין, לבדוק ולבחון את תפילת הערער, האם היא ראויה להתקבל אם לאו. מהפך ואיסתכי בה, במאי רעותא אתעביד, איך היתה התפילה ואיך היתה הכוונה בה, ומאן הווא בר נש דצלי צלותא דא, מי הוא זה המתפלל, ומה אינן עובדי, מה הם מעשיו. בגין כך ליבעי ליה לבר נש דלצלי צלותא בציבורא, לכן על האדם להזהר שלא להתפלל לעולם ביחיד, אלא להתפלל כל תפילותיו עם הציבור. מאי טעמא, בגין דלא בזה את תפילתם, אף על גב דלאו כולו ככוונה ורעותא דלכא. כשיחיד מתפלל, 'פנה אל תפילה הערער', יש בדיקה מיוחדת, אבל כשהציבור מתפלל, 'לא בזה את תפילתם', זכות הרבים עומדת להם, ולא בוחנים ומדקדקים אחר כל תפילה ותפילה.

התפילה מוכרחת לאדם כדי להשיג לו את מבוקשו

בפרשה: ויתעבר ה' בי למענכם ולא שמע אלי ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה. ידוע מדרשם של רבותינו, 'ואתחנן' בגמטריא 'תפלה', וכן 'ואתחנן' בגמטריא תקט"ו, מלמד שמשה רבינו עמד והתפלל לפני הבורא חמש מאות וחמש עשרה תפילות.

הגמרא בברכות אומרת (דף לב:) תנו רבנן, ארבעה דברים צריכים חיזוק. ומפרש רש"י, 'שיתחזק בהם אדם תמיד, בכל כוחו. תורה, ותפילה, דרך ארץ ומעשים טובים. תפילה היא מאותם הדברים שעומדים ברומו של עולם, אבל בני אדם מזלזלים בהם. מה הכוונה דברים העומדים ברומו של עולם? מה זה רומו של עולם? הכוונה בזה היא לאדם עצמו, שהרי האדם נקרא עולם קטן בלשון הקדמונים (הרמב"ם בספר מורה נבוכים ח"א פ"ב ועוד). והתפילה עומדת ברומו של עולם, היינו, שהתפילה היא שיכולה לרומם את האדם ולהביא אותו להשגות נפלאות, אך בני אדם מזלזלים בהם, ולא משתמשים בכח הזה של התפילה.

באדרת אליהו על הפרשה כתב הגר"א, שחמש מאות וחמש עשרה התפילות של משה רבינו לא היו בנוסח אחיד וקבוע, אלא בכל פעם היה משה מבקש ומתפלל בסגנון חדש. אף על פי כן, אמר לו הקב"ה כי כבר נגזרה הגזירה, 'אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה'. ובאמת המדקדק יראה, שמשמע שאם לא היה הקב"ה אומר לו 'אל תוסף דבר אלי', לא היה משה רבינו מסתפק בחמש מאות וחמש עשרה התפילות, אלא היה ממשיך עוד ועוד להתפלל כהנה וכהנה. אלא שבגלל שהקב"ה אמר לו להפסיק להתפלל, עצר מתפילותיו.

והנה, זה עצמו שמשה רבינו התפלל כל כך, אומר דרשני. הרי משה רבינו, לכאורה גם בלא התפילה היו לו מספיק זכויות כדי להכנס לארץ ישראל. למי עוד יש זכויות כמו למשה רבינו, שקיבל תורה מסיני ונהג בנו טובת עין ונתנה לנו כמו שאומרת הגמרא (מדרים לה). שזכה וזיכה את ישראל (ואבות ה, יט), והרביץ תורה כפי שלא עשה איש מעולם? ואם כן הוא שהיו לו זכויות לאין גבול, למה הוצרך לעמוד כאן ולהתפלל ולבקש כל כך?

אלא, אמר המשגיח רבי יחזקאל לינשטיין זצ"ל, מבואר כאן דבר נורא, שלהשיג דבר בעולם הזה, לא יעזור שום זכות, וחייבים בשביל זה תפילה.

כמה ראיות מביא המשגיח ליסוד הזה. הנה, מי לנו כאברהם אבינו שהפקיר את עצמו ואת חייו, ואפילו את מעלותיו הרוחניות הפקיר וכמו שכתב החתם סופר (בסאמר פתוחי חותם בראש שו"ת חתם סופר י"ד) שיכל אברהם להתעלות עוד יותר במדרגות הנבואה, ואף על פי כן יתר על כל זה כדי להכניס אמונה בלב הבריות. באיזה בריות? עם מי אברהם אבינו התעסק? עם עובדי עבודה זרה, ואוכלי אדם. האנשים הכי פשוטים ובהמיים שיש. נתאר לעצמנו שמביאים לנו איזה כושי מקו המשווה, ואומרים לנו, בוא ותכניס לו קצת אמונה, ותלמד אותו יהדות. אדם שרואה דבר כזה תמוה, הבאת לי כאן משהו שהוא ספק אדם ספק גורילה, ואתה רוצה שאת כל החיים שלי אקדיש לבול עץ הזה? שאין לו לא דעת ולא תבונה?..

אבל אברהם אבינו, עם אלו התעסק. רק עם אלו. ולא עם אחד ושנים, אלא עם אלפים ורבות, כמו שכתב הרמב"ם (הלכות ע"ז פ"א ה"ג). עם כל אלו האנשים הכי פשוטים שיש התעסק אברהם אבינו, ולהם הקדיש את חייו. אותם הוא לימד דעת, ואותם לימד שיש מנהיג לבריאה שאליו פונים ואליה מתפללים.

יש לך משהו שיש לו זכות גדולה כזו כמו של אברהם, שהקנה להקב"ה שמים וארץ (סוטה ד:)?! ועם כל זה, אומר המשגיח זצ"ל, אנחנו רואים שבשעה שהיה צריך אברהם למצוא כלה לבנו יצחק, שאל אותו אליעזר עבדו איך אצליה למצוא בשבילך את הכלה המתאימה, ואברהם ענה לו שאני אעמוד ואתפלל. אותה תלך ותחפש ליצחק כלה, ואני אתפלל שהקב"ה יהיה בעוזך למצוא אותה. ולכאורה, למה אברהם אבינו אומר לאליעזר שהוא יתפלל? שיגיד לאליעזר, אתה תלך לחפש, ובדאי הזכויות שיש לי יעמדו לך ויסייעו אותך. אלא על

רבי חיים מוולוז'ין בחיבורו רוח חיים על מסכת אבות (פ"ב ט"ג), מבאר שזה כונת התנא שאמר 'אל תהיה רשע בפני עצמך'. כלומר, כשאתה מתפלל לבד, עם עצמך, חלילה אהיה יכול להמצא בגדר של רשע לפני המקום. אבל אם אדם מתפלל בציבור, לא מדקדקים אחריו, ולא בזה את תפילתו.

דרכים להתחזק בכוונת התפילה

והנה, אנחנו יודעים כמה קשה להתפלל תפילה מתחילה ועד סופה בלי מחשבות זרות, ובפרט בדור שלנו שנחלשו הכוחות. הגאון רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל שהיה לפני כמאתים שנה, כותב (יערות דבש ח"א דרוש ג) על זמנו שאם יש אחד שהתפלל שלוש פעמים במשך כל חייו תפילות שהיו מתחילות ועד סופם בלי מחשבות זרות – אשריו ואשרי חלקו. זה היה בזמנו, ומה אנחנו בדרא בתראה, יתמי דיתמי, נענה אבתריה.

ועם כל זה שנחלשו הכוחות וקשה לכוון בתפילה מתחילה ועד סוף, אין זה פוטר אותנו ואנחנו צריכים להשתדל בדבר. הרי אם היה ברור בידינו שאם אחד יתפלל את כל התפילה מהתחלה ועד הסוף בכוונה ראויה ובלי מחשבה זרה, הוא יקבל עשרת אלפים דולר, הוא היה מתפלל בכוונה כראוי או לא? קרוב לוודאי שהיה מתפלל כמו הרש"ש... הוא היה זורק את כל המחשבות הזרות מהראש שלו ומדקדק בכל מילה ומילה שהוא מוציא משפתיו. למה? – עשרת אלפים דולר.. וכאן מבטיחים למי שיתאמץ ש"י עולמות, זה לא מספיק ולא כדאי לו בשביל זה להתאמץ?! נכון שקשה, אבל זה אפשרי.

כדי להצליח לכוון בתפילה, יש שתי דברים שאדם צריך לעשות. הדבר הראשון, הוא ללמוד את הסידור. יש בני אדם שמתפללים כל חייהם בסידור, וכמעט שלא מבינים את מה שהם מוציאים משפתותיהם. ואני לא מדבר על העומק שיש בכל מילה, אלא על פשט המילים ממש, שגם אותו לא יודעים. אם תשאל אחד מהם מה הוא מכוון במילים 'ברוך אתה', הוא יגיד לך אני לא מכוון, אני אומר... או שיגיד לך שהכוונה שאתה מבורך. אבל הרבה טועים בזה, וכמו שכתוב רבי חיים מוולוז'ין שאין הפירוש שאתה הוא מבורך, אלא אתה הוא מקור הברכות. תשאל אחד מה פירוש המילה 'רוקע הארץ על המים'? הרי אתה אומר בכל יום את שמונה עשרה הברכות האלו בנשימה אחת, משל היו חלילה עשרת בני המן.. ומה אתה מתכוון כשאתה אומר 'רוקע הארץ'? הוא יענה לך, מה יש כאן לפרש? 'רוקע הארץ על המים' הפירוש הוא שהוא רוקע הארץ על המים.. או אם תשאל אחד מה הכוונה כשהוא אומר 'אשרי יושבי ביתך עוד יהללך סלה', מה זה 'סלה'? יש אחד שיפרש שזה מלשון 'סלע', שהוא גבוה וחזק.. אבל 'סלה' פירושו לנצח, כמו שאומרת הגמרא בעירובין (נד).

אדם מתפלל כל יום שלשה תפילות, למה שלא יפנה לעצמו זמן להבין את מה שהוא אומר?! הסידור הוא מהספרים הקשים ביותר שיש לנו, וצריך ללמוד אותו. יש הרבה פירושים קלים ונוחים לבאר את סדר התפילה, הן מרביתנו הקדמונים האבודתהם והגאון יעב"ץ ועוד, והן ביאורים שכתבו חכמי הזמן כעין פירוש רש"י על כל סדר התפילה.

זה סגולה גדולה להצליח לכוון בתפילה. כשאדם לא מבין את פשט המילים שהוא מוציא משפתיו, קשה לו לכוון כראוי, והמחשבות שלו הולכות למקומות אחרים. הרמב"ן כותב בפירושו לשיר השירים, שאחד הדברים הכי קשים שיש הוא שיהיו פיו ולבו שווים בשעת התפילה, וזהו נפלא המהות והענין של התפילה, שיהיו פיו ולבו שווים, שהרי לכן התפילה נקראת 'עבודה שבלב', וכמו שדרשו חז"ל (תענית ב.) 'איזו היא עבודה שבלב, זו התפילה'. אך כשאדם לומד את הסידור והוא מבין את מה שהוא אומר, יקל עליו יותר לכוון בתפילה כראוי.

זה דבר אחד. עוד עצה שמעתי פעם מאחד הגדולים, להתפלל שנוכל להתפלל. אם אדם קשה לו לכוון בתפילה כראוי מתחילה ועד סוף, לכל הפחות שישב חמש דקות לפני התפילה ויבקש מוקב"ה, רבונו של עולם, אני מתעתד עכשיו להתפלל תפילת שחרית, ואני מבקש ממך שתעזור לי להתפלל לפניך כראוי. התפילה הזו עצמה תעשה פרי ויסייעוהו מן השמים לכוון בתפילה.

חובת ומעלת התפילה בציבור

מכל מקום, הגם שכמו שנתבאר יש דרכים שאדם יכול להתחזק בהם בענין הכוונה בתפילה, עדיין זו היא עבודה גדולה. והנה, אמרו רבותינו במדרש בשמות רבה (פכ"א ט"ד), שיש מלאך מיוחד שממונה לאסוף את התפילות של כלל ישראל, ומהם לעשות כביכול כתר ועטרה להקב"ה. וכתבו תלמידי הגר"א בספר גבעת שמואל, שבזה יש לנו נחמה ופיוס על ענין הכוונה בתפילה, לאלו שמתפללים בציבור. מדוע? – מפני שכתר מלוכה עושים אותו שיהיה הכי משועבד והכי יפה שיש. הכתר מסמל את המלוכה, ולכן היהלומים שמשבצים בו הם היהלומים היקרים ביותר שיש בממלכה, והזהב ממנו עשוי הכתר הוא הזהב הכי משועבד, וכן הלאה וכן הלאה. אבל אחד הדברים שמשמשים את נוי הכתר, הוא דווקא החורים שיש בו. הכתר לא עשוי כמקשה אחת כולה, אלא עושים בו

חורים בכמה מקומות, וזה עצמו מוסיף נוי לכתר.

אחד כזה שמתפלל בציבור בלי כוונה, מהתפילה שלו יעשו את החורים שבכתר.. יקחו את התפילה שלו, שהיא נקובה במחשבות זרות וכיוצא בזה, ויצרפו אותה לכתר בתור החור שמהווה אף הוא חלק מהנוי של הכתר, ותזכה גם התפילה הזו להיות שובה ועטרה לחי העולמים. אך במה דברים אמורים, כשהוא מתפלל בציבור. אבל אם הוא מתפלל ביחיד, חור לבד מה הוא שווה?...

תפילה בציבור היא אחד הנשקים היותר גדולים שיש בידינו. דוד המלך שלא היו חסרים לו זכויות, עם כל זה הוא אומר (תהלים נה, יט) 'פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי', ומפרשת הגמרא בברכות (דף ה.) שמה שהועיל לו היתה התפילה בציבור.

התפילה מרוממת את האדם ומקרבת אותו להקב"ה

וכשאדם מתפלל, אין זה רק במטרה שישגי את מה שהוא צריך ומה שהוא מבקש עליו בתפילה. והראיה לזה היא, שגם אם יש לאדם כל מה שהוא צריך, יש לו בריאות ופרנסה, יש לו הצלחה ויש לו הכל, עדיין הוא מחוייב להתפלל. מדוע? – הרי כבר יש לו הכל! אלא שמטרת התפילה היא לחזק בלבנו את ענין האמונה בבורא. כשאדם מחדד בקרבו את ההבנה והידיעה שיש אחד שאליו הוא פונה, אליו הוא מתחנן וממנו הוא מבקש, אזי בעצם התפילה הוא מקרב את עצמו לבורא, ומתחזק באמונה ובבטחון בו.

לכן אדם צריך להתחנך בדבר הזה, להתפלל ולבקש על כל דבר שהוא נצרך לו. וגם ישפיע על בני ביתו שיעשו כן. וכמו שהבאנו, אין לך תפילה שאינה עושה פרי לטובה. בראש ובראשונה עצם התפילה מקרבת אותו לבורא ומחזקת לו את הקשר עם ה' יתברך, ומלבד זאת יהיה אדם סמוך ו בטוח שהתפילה שלו תתקבל, ואם לא עכשיו לאחר זמן, אבל בוודאי שתתקבל.

התפילה על הענינים הרוחניים של האדם

ובפרט על האדם לבקש על הרוחניות. לבקש על אהבת ה' יתברך, לבקש על אהבת התורה, ולבקש להנצל מחטא ועוון. וכשאדם מתפלל על דברים רוחניים, תפילתו נשמעת. והרי קל וחומר הוא, אם תפילה על דברים גשמיים נשמעת, קל וחומר שתפילה על עניני רוחניות נשמעת ומקובלת לפני ה' יתברך. ויש קבלה בידינו מרבי סעדיה גאון, שכשאדם מבקש בקשות רוחניות, לא מתבקר פנקסו. כלומר, לעתים כשאדם מבקש איזו בקשה, כגון שמבקש להיות עשיר, דנים על זה בשמים ואומרים, באמת מגיע לו עושר? הבה נראה, מה מעשיו של זה, מה פעולותיו ומה הם מחשבותיו. אחרי זה בודקים, מה יעשה עם כל העושר שניתן לו, דברים טובים או לא? וכך דנים ודנים ויש שקלא וטריא עד שישכימו למלא את מבוקשו. אבל כל זה רק בדברים גשמיים, בהם פותחים את הפנקס של האדם ובודקים אם הוא ראוי למלא את מבוקשו. אבל בדברים רוחניים, כיון שהוא לא מבקש להועלת עצמו, שהרי אדם שמבקש להיות ירא ה', אדם שמבקש שיהיה לו חשק בלימוד התורה, וכי לעצמו הוא מבקש את זה? – הוא מבקש את זה כדי לעשות נחת רוח להקב"ה, והואיל וכן הוא, לא בודקים מה הוא ומה טיבו, מה מעשיו ומה ענינו, ונותנים לו את כל מה ששאל.

אם אדם היה מרגיל את עצמו, שבכל יום בדרך שהולך לעבודתו הוא מתפלל שתהיה לו בעבודה ברכה והצלחה, ולא רק שיריוח הרבה, אלא שלא תעלה לו העבודה בהפסד של קנינים רוחניים, כמה זה היה מקובל ומרוצה לפני הקב"ה. למשל, יטח תפילה שהיצר לא יתפוס אותו ויבטל ממנו תפילת מנחה בציבור, כמו שאנחנו רואים שלפעמים יש חנויות שעומדות כל היום ריקות מקליינטים, ורק בשעת המנחה, כאשר המוכר צריך ללכת להתפלל, פתאום השיירות מצויות. זה נסיון קשה, שדווקא עכשיו שהגיעו אנשים, צריך המוכר להגיד לכולם, רבותי, אני מצטער, אבל אני צריך ללכת להתפלל ותבואו עוד רבע שעה. זה נסיון קשה, והעולם אומר על דרך צחות שזה מה שנאמר (אבות ה, ו) 'המזיקין – בין השמשות נברא'... אלו שבאים להזיק לך להפסיד את התפילה, מגיעים בבין השמשות, כדי שתפסיד את תפילת מנחה... והאדם המאמין בחי העולמים יודע שמובטח לו שאם יתגבר ויסגור את החנות לרבע שעה לא תגרע לו הפרנסה, ואדרבה, הקב"ה ישלח לו כפל כפלים ממקום אחר. אבל מכיוון שזה נסיון גדול, על האדם להקדים תפילה לזה, שלא יבוא לו הנסיון ואם יבוא שיעמוד בו.

וכן למשל, צריך להקדים תפילה על שלא יכשל בלשון הרע במקום העבודה, וכמו שאמרו במדרש תנחומא (פרשת בראשית ס"ה) שהאומן אינו שונא ואינו מדבר אלא על בני אומנותו, אחד שהוא נגר תמיד יגיד שהגרים האחרים הם פחותים, וחטוני תמיד אומר שאני לא כמו החנות ליד שכל הפירות שם מאתמול, אצלי כל הפירות הם טריים, לא מהיום אלא ממחר... וכן הלאה, אפשר חלילה בנקל לבוא לידי לשון הרע ודיבורים אסורים. וכאשר אדם מבקש כאלו בקשות על הרוחניות שלו מעומק הלב, חזקה על התפילות שלו שלא ישובו ריקם, ויעשו פרי לטובה, וה' יהיה בעזרו.

בין הזמנים תשפ"ב

מישכתי התורה

בס"ד

חומרת עוון חילול השם

בימים אלו שיוצאים לבין הזמנים, יכול יותר לקרות שאנשים ייכשלו חלילה בשגגה ללא ידיעתם בעוון החמור של חילול השם, ולכן מן הראוי להבהיר מעט את הדברים.

מפורסם בשם החפץ חיים ז"ל, שחילול השם נמדד לפי מה שאנשים אחרים חושבים על האדם איך הוא צריך להתנהג. ולכן אפילו שהוא יודע שאינו תלמיד חכם או צדיק וכו', אולם אם לפי מראהו, ולבושו הוא נראה שומר תו"מ, וכ"ש בן תורה - עליו להתנהג בהתאם. כלומר, נדרשת ממנו התנהגות בגדר של - לפנים משורת הדין. ולכן אפילו באותם המקרים שאין במעשיו כל איסור הלכתי, והוא צודק מצד הדין, אולם אם בגלל מעשיו יכולים אנשים אחרים לחשוב או לומר שאינו נוהג כראוי, וממילא יגרם מחמת זה בזיון לבורא ית"ש, שכך מתנהגים שומרי תו"מ, מוטלת עלינו החובה להתנהג לפנים משורת הדין, והעיקר שלא יגרם מחמתנו חילול השם.

מקור החיוב על בני תורה להתנהג לפנים משורת הדין

וראיה לכך מהגמ' ביומא (פז). שאב"י אמר, שאם בא לקנות בשר בחנות ששייכת לשני שותפים, בזמן שאין שני השותפים עומדים יחד, הוא היה משלם תחילה לכל אחד מהשותפים זזו, ובהמשך כשהם היו ביחד, מברר בפניהם שלא צריך לשלם פעמיים עבור אותו בשר שקנה, ומקבל מהם עוד בשר עבור הזזו הנוסף. כי אם ישלם רק לאחד מהם, יכול השותף השני לחשוב בו כשיראהו יוצא מהחנות ולא שילם לו, שאב"י ראש הישיבה הגדול, לקח בשר מבלי לשלם עבורו.

ולכאורה הרי ודאי שכל הקונים בחנות זו נוהגים לשלם רק לשותף אחד, כי אחרת במה השתבח אב"י שנהג אחרת משאר האנשים. נמצא ששני השותפים מסכימים שניתן לשלם לשותף אחד בלבד, ומעיקר הדין אב"י היה פטור מלשלם פעמיים, ואדרבה השותף השני שחושד בו - הוא הפושע שחושד בכשרים. למרות זאת מכיון שידע אב"י שמסתכלים עליו כגדול הדור - נהג לפנים משורת הדין, כדי שלא תהיה שום אפשרות שיגרם מחמתו חילול השם, למרות שצדק ע"פ הדין, אם היה משלם רק לשותף אחד.

חילול השם - העוון החמור ביותר בתורה

ויש לדעת כי עוון חילול השם הינו חמור הרבה יותר משלושת העבירות עליהן נאמר - יהרג ואל יעבור. וראיה לכך מדוד המלך, כמבואר בגמ' בסנהדרין (קז). שאמר רב יהודה בשם רב - ביקש דוד לעבוד עבודה זרה. כלומר, להשתחוות לפסל לפני כפשוטו.

הדבר קרה שלש שנים לפני מותו, כשברח מפני אבשלום בנו, שרצה להורגו ולרשת את המלוכה. ובא לקראתו חושי הארכי ואמר לדוד מלך שכמותך יעבוד עבודה זרה? וענה לו דוד יאמרו מלך שכמותי יהרגנו בנו? ופי' רש"י ז"ל חסיד שכמותי - יהרגנו בנו? והיו מתרעמים על מידותיו של הקב"ה, ונמצא שם שמים מתחלל בפרהסיא. לפיכך מוטב שיעבוד דוד עבודה זרה [ואז ידעו שאיננו צדיק וחסיד, וממילא -] לא יתחלל שם שמים בפרהסיא ע"כ.

ומבואר שם בגמ', שגם חושי הארכי הסכים עם דוד שצודק בעצם הדין, שעדיף לעבוד עבודה זרה, כדי שלא יגרם חלילה חילול השם

מחמתו. אלא שענה לדוד, שבנידון שלו לא יתחלל שם שמים, כי הוא אשם שלא נהג כראוי, בכך שנשא יפת תואר שהיתה גויה כשלקחה במלחמה, וממנה נולד לו בנו אבשלום. ולמרות שהתורה התירה זאת, אולם התורה בכוונה הסמיכה פרשה זו לפרשת בן סורר ומורה ללמדנו - שאלו סוג הבנים שיוולדו מאשת יפת תואר. וממילא כולם לא יאשימו את הקב"ה במרידת אבשלום, אלא את דוד בלבד.

נמצאנו למדים, שכדי שלא יתחלל שם שמים חלילה, הסכים דוד לעבוד עבודה זרה ולהשתחוות לפסל, למרות שעל מעשה זה נצטוונו - להיהרג ולא לעשות זאת. ובהבנה עמוקה יותר, ידע דוד בודאות, שאם חלילה היה משתחוה לפסל - מכאן ואילך שמו היה מוזכר לגנאי בתנ"ך ככופר בקב"ה, וממילא כל ספר תהילים - חיותם של מאות מליוני יהודיים במשך יותר משלושת אלפים שנה היה בטל מעם ישראל. ופשוט ששמו לא היה מוזכר בתפילת שמונה עשרה ובשום מקום קדוש אחר. ולמרות הכל הסכים דוד מרצונו - שהכל יעקר ויאבד מהעולם, והעיקר שלא יגרם מחמתו חילול השם, כי זהו הדבר החמור ביותר שקיים בתורת ישראל. מאחר ותכלית בריאת העולם מתמצתת בפסוק שאמר הקב"ה לנביא ישעיהו (כז, כא) "עם זו יצרתי לי - תהילתי יספרו", ולא חלילה הפוך מכך ר"ל.

גדלות המקדש שם שמים

לאור האמור נשמע מכאן, כמה גדולה היא המצוה של המקדש שמו של הקב"ה ברבים בכל אורחותיו והתנהגותו עם בני אדם. ועל אדם כזה, שאפילו אם אינו תלמיד חכם אמר הקב"ה לישעיהו הנביא (מט), "עבדי אתה - ישראל אשר בך אתפאר" כמבואר בגמ' ביומא (פז). כלומר, מי שמקדש בהתנהגותו שם שמים ברבים, זוכה שהקב"ה בעצמו מכתיר אותו - גם בזמן הזה, בתואר הנשגב - עבדי אתה, תואר שבו זכו ונכתבו בתנ"ך - אנשים בודדים בלבד כמו משה רבינו, דוד המלך, כלב בן יפונה וכו'.

לפיכך למרות שברור וידוע לכל - שכל לומדי התורה, ובפרט בחורי הישיבות, האברכים וילדיהם, וכן הבנות ואמהותיהן שלמדו במוסדות בית יעקב - הינם זהירים ומקפידים בהפלגת זהירות מיוחדת, שחלילה לא יכשלו אפילו לא בספק הקטן ביותר כשיש להם ביחס לממון הזולת. וכמו כן מפורסם הדבר, שכולם זהירים בהתנהגותם כראוי לבני ובנות מלכים - וכמותם ירבו בישראל עד בלי די. אולם לפעמים מחמת טירדה אפילו בלימוד התורה או במעשי מצוות אחרים, יכולים להסיח את דעתם מהעובדה - שהינם נמצאים במקומות נופש עם אנשים שבוחנים את התנהגותם בזוכית מגדלת, ומצפים מהם שיתנהגו לפנים משורת הדין, כמו שאב"י הבין שבמעמדו הרם עליו להתנהג לפנים משורת הדין.

ונביא להלן מקרים שצריך לשים לב מראש כשמגיעים למצב זה. וזאת למרות שכל האמור להלן, אולי נפקא מיניה למקרים נדירים ביותר, ורק אצל אנשים ספורים בלבד, בכל זאת משום חומרת עוון חילול השם, כדאי להתבונן בזה.

סיבת החיוב להימנע מלקנות או מלהיות במקום שמפרסם שמחלל שבת

ישנן חנויות למכירת מזון או לשאר צרכי האדם, קניונים, תחנות דלק או מקומות עם מתקנים מיוחדים לנופשים וכו', שמפרסמים בגלוי, ובפרט בכניסה למקום זה, שהם פתוחים גם בשבת [24/7] ר"ל. והנה אע"פ שבמקרים רבים הקונה מהם או מי שנמצא שם, אינו עובר על האיסור ההלכתי של מסייע למחלל שבת וכו', אולם ודאי שבקנייתו ממנו - הוא מחלל שם שמים ברבים, שזה חמור ביותר. כי בעל החנות מכריו ברבים, שהוא מבזה ועובר בשאט נפש על מה שכתוב בתורת ישראל, וממילא הוא מבזה את הבורא ית"ש ברבים וכו'. ואם אדם שחזותו מוכיחה עליו שהינו שומר תו"מ נכנס למקום זה, ועוד נותן לאותו מבזה את הקב"ה אפשרות להרוויח ממנו כסף - בכך הוא מחלל את שמו של הקב"ה. ולכן חובה להבדל מהם - ולא להיכנס בשום פנים ואופן למקומות אלו, גם לא לצורך קניית פריט קטן, שלא יאמרו הבעלים והנוכחים שם - התירו פרושים את הדבר.

ההנהגה הראויה שתמנע חילול השם

כמו כן צריך להקפיד לא לעקוף תור של אנשים או מכונות שעומדים לפניו בתור, בכל מקום שהוא, ואפילו במקרים שהעוקף ממהר מאד לדרכו, ואנשים אחרים שאינם שומרי תו"מ שבאו אחריו, נהגו כלפיו שלא כשורה. כמו כן בנסיעה בתחבורה הציבורית - צריך להקפיד לשלם מיד כשעולים לאוטובוס או לרכבת, עבור כל אחד מבני המשפחה שנוסע, ולא לדחות זאת להמשך הנסיעה, אפילו אם הנהג מסכים לכך. כי שכיח שאח"כ שוכחים מכך או שנרדמים כשעייפים, ונשאר על הנוסע החוב הממוני. ובפרט אם מגיע מבקר - מתחלל שם שמים. וכך יש לנהוג בכל מקום בהזירות מיוחדת בנושא הממוני.

כמו כן, מכיון שבמקומות מסוימים נאלצים לנהל דו שיח עם אנשים שונים שאינם שומרי תו"מ, ושפתם וחשיבתם שונה לחלוטין מהמקובל בעולם התורה. לכן צריכים לדבר עמם בעדינות מרובה, ובלשון מכובדת כפי שרגילים לדבר תמיד, ולא להיגרר לשפה ולמושגי הרחוב שבהם הם משתמשים. והנה פרטנו דוגמאות בודדות בלבד, מכיון שכאמור לעיל - הדבר אינו מעשי בדרך כלל אצל בני ובנות מלכים, שעליהם נאמר "כולך יפה רעייתי - ומום אין בך".

עכ"פ מדוגמאות אלו נלמד למקרים נוספים, שעלינו מוטלת החובה להתנהג גם לפני משורת הדין, כדי שחלילה לא יגרם מחמתנו חילול שמו של הבורא ית"ש, אלא אדרבה נקדש את שמו בהתנהגותנו. ונזכה שבזכות זה, הקב"ה יכתיר אותנו בתואר הנעלה - עבדי אתה, ישראל אשר בך אתפאר.

ישנו דבר נוסף הנוגע בשנה זו שנת השמיטה. שלמרות שהשנה האתרוגים הינם הפקר, ולכן מותר לקוטפם ללא תשלום. אבל היות והעצים עצמם אינם הפקר, ההיתר לקטוף הוא אך ורק בהזירות מרובה, ועם כלים מתאימים ובאופן שלא ינזקו העצים והענפים. ומי שמזיק אותם - דינו כאדם המזיק לכל דבר שחייב לשלם על ניזוק, שלפעמים מסתכם גם באלפי שקלים.

חשיבות הסכם יששכר וזבולון, ומהותו

מבוא

בימי יעקב אבינו חידשו שני בניו הצדיקים - יששכר, וזבולון שנולדו מלאה אמנו, שותפות מיוחדת שאינה קיימת בשום מצוה אחרת בתורה. ויעקב אבינו, ומשה רבינו הסכימו לתוקפה של שותפות זו, והנציחו את הסכמתם בברכות שברכו את השבטים לפני מותם, בזה שהקדימו לברך את זבולון לפני יששכר, למרות שיששכר היה גדול בגיל, ובדרגתו הרוחנית מזבולון. וגם חז"ל במסכת סוטה (כא), וכן השו"ע בבית יוסף, והרמ"א יו"ד (ס"ו רמז, א) הביאו בשם רבינו ירוחם הסכם שותפות זה הלכה למעשה.

מהותו של הסכם זה: מכיון שישנו חיוב על כל אדם מישראל ללמוד תורה כל יום שנאמר "והגית בו יומם ולילה", וחיוב זה חל בכל מצב בו נמצא האדם כמו עני, עשיר, חולה, בעל יסורים, אדם שטרוד

בפרנסתו וכו'. ובנוסף לכך אמרו חז"ל לענין תחיית המתים, שרק אותם האנשים שתהיה להם זכות לימוד התורה יזכו - לטל חיים, ושבעזרתו יקומו בתחיית המתים שנאמר "טל אורות - טליך", כדי שלא יפסידו את מצוות לימוד התורה, והזכות לקום בתחיית המתים, אמרו חז"ל, שאם אותם אנשים שאינם לומדים תורה יאפשרו בכספם ללומדי התורה להמשיך ללמוד בנחת, וללא טרדות הפרנסה - יהיה להם חלק בעצם לימוד התורה של הנתמך על ידם, ויחשב הדבר - כאילו גם הם למדו בפועל את התורה הזאת, ויקבלו בשמים שכר על כך כלומדי תורה.

ההבדל בין סיוע לקיום מצוה, לשותפות יששכר וזבולון

והנה אדם שסייע לעני שלא היה לו תפילין או ציצית, וקנה לו אותם, ומחמת כך העני מקיים מצוות אלו. יקבל המסייע שכר שקיים מצוות צדקה, וכן שסייע ליהודי להניח תפילין, וללבוש ציצית, אולם לא יחשב בשמים כאילו גם הקונה הניח באותו זמן תפילין, כמו כן אין לו שום חלק במצוות התפילין, והציצית שקיים העני מחמתו. משא"כ בלימוד התורה חידשו השבטים, שבגלל חשיבותה הגדולה, והיות שהיא זכות החיים והקיום של כל איש יהודי בעולמו, למרות שבפועל רק יששכר לומד תורה, אולם גם מי שתומך בו כספית, ומחמתו יכול היששכר ללמוד תורה בנחת ללא טירדת הפרנסה, נחשב הדבר - כאילו גם זבולון שתמך בו למד באותו הזמן תורה, ולכן יקבל שכר בשמים כלומד תורה, וגם ילמדו אותו שם את התורה שלמד יששכר מחמתו.

ישנו הבדל מהותי בין תומך בלומדי תורה, לשותפות יששכר וזבולון

אמנם עדיין ישנו הבדל מהותי בין מי שנותן צדקה באופן כללי לאדם מסוים שלומד תורה או שנותן כסף למוסד שלומדים בו תורה כמו ישיבות, כוללים וכדומה, לבין מי שעושה שותפות עם לומד התורה שיתחלקו באופן שווה בשכר התורה, ובמקביל - ברווחים הכספיים שעושה התומך באותו הזמן בעסקיו. השותפות שבה חולקים הצדדים באופן שווה את הכל נקראת - "הסכם יששכר וזבולון" המקורית. ויש לה גדרים ומחויבויות מיוחדות מצד עצמן, ששונים במהותן מנתינת צדקה באופן כללי ללומדי התורה ומוסדות התורה. כי בנתינת כסף באופן כללי - אין הדבר מחייב או יוצר כל זיקה וקשר בין לומד התורה והתורם, מלבד שהתורם קיים מצוה חשובה ויקבל על כך שכר רב בשמים, וכפי שבס"ד יתבאר להלן.

והנה חז"ל בגמרות, ובמדרשים, וכן רבותינו הראשונים מיעטו בביאור פרטי גדרי "הסכם יששכר וזבולון" באופן המעשי. ורק בדברי רבותינו האחרונים ישנם מעט פרטים על כך, כאשר רובם נאמרו ברוחב דעתם הגדולה, אבל אין הם מביאים ראיות לדבריהם מהגמ' והראשונים, ולכן ישנם הבדלים מסוימים בהכרעות בנושא זה.

כמו כן בזמן הזה מסיבות שונות, השתנו ברוב המקרים הסכמים אלו מההסכם המקורי שעשו יששכר וזבולון. אבל מאחר וגדולי ישראל לדורותיהם סמכו ידם על כך, והבינו שרק באופן הזה יסכימו בעלי הממון לעשות הסכמים אלו, לכן ודאי שגם בשמים מסכימים לכך, כדי שתתרבה התורה בישראל. וכפי צורת ההסכמים החדשים - כך נוהגים להורות בזמן הזה לעשות הלכה ולמעשה. וגם גדולי ומנהיגי ישראל עשו הסכמים אלו באופן הזה להחזקת תלמידי חכמים, וכפי שיבואר להלן בעזרת הבורא ית"ש.

גדרי הסכם יששכר וזבולון

א. ההסכם המקורי שעשו יששכר וזבולון היה, שהתנו ביניהם, שיששכר יעסוק בתורה בכל כוחו, וזבולון יעסוק במסחר ובשאר האפשרויות שיכול להתפרנס מהם. והם יתחלקו באופן שווה בתורה שלמד יששכר, ובכל הרווח הכספי שהרוויח זבולון. כלומר, שותפות שווה - בכל, כמבואר ברמ"א יו"ד (ס"ו רמז, א), ובש"ך שם (ס"ק ב).

ב. למרות שלומד התורה אינו עני, אולם אם כדי שיוכל לפרנס את משפחתו כראוי, הוא זקוק לעבוד מספר שעות ביום, יכול התורה להתנות מראש עם הלומד, שלא יעבוד כלל, והוא ידאג לפרנסתו ברווח, ובשביל כך יתחלקו ביניהם באופן שווה בתורה כיששכר וזבולון. וראיה לכך מביא בשו"ת אג"מ יו"ד (ח"ד, סי' לז, ס"ק ג) מיששכר עצמו, שהרי שבטו קיבל חלק בארץ ישראל כמו שאר השבטים, ויכל לעבוד את אדמתו ולהתפרנס ממנה. אלא שזבולון אמר לו, שלא יתעסק כלל עם אדמתו, והוא יפרנסהו בכל מה שנוצר לו ולמשפחתו.

ג. הסכם יששכר וזבולון הינו - שותפות גמורה, שבו היששכר והזבולון שותפים בתורה ובשכר שיקבלו עבורה באופן שווה בעולם הזה, ובעולם הבא. ואין הסכם זה קשור כלל למצוות צדקה שמהותה - לתמוך בעניים הזקוקים לפרנסה. לפיכך אף על פי שלגבי נתינת צדקה לאדם במעמד בינוני שאינו עשיר, אמרו חז"ל שלא יתן לצדקה יותר מעשרים אחוז [חומש] מהרווחים שלו. אולם לגבי שותפות יששכר וזבולון - יכול לעשותה עם חמישים אחוז מרווחיו, כי זה עסק ושותפות אמיתית לכל דבר וענין, וכמו שותפות אחרת בעסק כלכלי, ואינה נחשבת כדבר סגולי או רוחני בלבד. המקור לכך הוא, מדברי השיטה מקובצת בכתובות (ג. ד"ה המבוב, כתב רש"י ז"ל וכו') וכן כתב בספר אהבת חסד (ח"ב, פ"ב, ס"ק ד) וע"ש.

בעשיית הסכם יששכר וזבולון - לא יפסיד יששכר מאומה משכרו

ד. כתוב בשאלות מהגאון רבם של עולם התורה והישיבות, הגר"ח מואלוזין זצוק"ל (באות ג) שעשיית הסכם יששכר וזבולון הינו לכתחילה, ומחמת זה - לא יגרע מיששכר שום דבר משכרו עבור לימוד התורה שלמד. ורק יוסיפו בשמים גם לזבולון שכר שווה בגלל שהחזיק אותו. וכן התבטא החזו"א זצוק"ל, שיש לקב"ה מספיק שכר כדי לתת לשניהם, ומבלי לגרוע זאת מיששכר. וכך גם כתב באור החיים הקדוש בספר שמות פ' כי תשא (ל. יג). והוסיף הח"ח בספרו שמירת הלשון (ח"ב, שער התורה פ"ו) שאפילו אם הזבולון הוא עם הארץ, שלא יודע מאומה מהתורה, למרות זאת ילמדו אותו בשמים את התורה שלמד יששכר מחמתו.

כך שלמסקנה, עשיית הסכם יששכר וזבולון - זהו רצונו של הקב"ה כדי שיתרבה ככל היותר תורה בישראל, ושיוכל היששכר לעמול בתורה בכל כוחו מבלי טרדות, ומובטח ליששכר שמחמת הסכם זה - לא יתמעט שכרו עבור לימוד תורתו.

השינויים שנעשו במאות השנים האחרונות בהסכמי יששכר וזבולון

ה. במאות השנים האחרונות הורו גדולי ישראל, שניתן לעשות הסכם יששכר וזבולון - גם כאשר זבולון לא יתחלק באופן שווה עם יששכר בכל רווחיו הכספיים, אלא יתן ליששכר פרנסה ברווח עבורו ועבור בני משפחתו הסמוכים עליו, כדי שיוכל להקדיש את כל זמנו וכוחו ללימוד התורה בלבד.

ונלענ"ד שניתן להביא ראיה להנהגתם, מהמבואר בגמ' בסוטה (כא). שרבי יוחנן עשה הסכם כזה עם בית הנשיא שבדורו. ומסתבר מאד שהנשיא שהיה עשיר גדול - לא נתן לרבי יוחנן מחצית מרווחיו, שהיה בהם לפרנס משפחות רבות, אלא נתן לו כדי פרנסת רבי יוחנן ומשפחתו בלבד.

ו. במהלך השנים, הקלו לעשות הסכמי יששכר וזבולון גם לתקופות קצרות כמו - לשנה וכיו"ב. ובהמשך הקלו לעשות הסכמים כאלו - לשעות ספורות במשך היום כלומר, זבולון סיכם עם יששכר, שמשלם לו סכום נאה עבור שותפות בתורתו במספר שעות מוגדרות שילמד במשך היום. או שותפות בלימוד בסדר מסוים ביום כמו - שותפות בסדר א' או בסדר ב' וכדומה. ובלמוד בזמן הזה - הם יהיו שותפים בשווה כמו יששכר וזבולון.

ומסתבר שהסכימו לכך גדולי ישראל, עקב מיעוט ה"זבולונים" שמוכנים לתמוך בסכום כספי גדול ביששכר, עבור יום לימוד שלם. ולכן כדי להרבות תורה, ולדאוג שיהיו יששכר רבים יותר בעולם התורה, הסכימו להקל, ולהמריץ יותר "זבולונים" לעשות הסכמים אלו לשעות ספורות ביום או לזמנים קצרים יותר. והיות והכל נעשה לשם שמים כדי להרבות תורה בישראל, ודאי שגם מהשמים מסכימים לכך. אמנם שותפותו של זבולון בתורת יששכר תהיה - בכפוף לגודל הסכום הכספי שתמך בו.

ז. חידש הגאון רבי איסר זלמן מלצר, בעל ספר אבן האזל זצוק"ל, שעשה הסכם יששכר וזבולון עם נדיב, שתרם לו את הוצאות הדפסת ספרו חלק ג' (על הלכות מכירה לרמב"ם). וכך גם עשה עם נדיב נוסף שתרם לו את הוצאות הדפסת ספרו חלק ד' (על הל' משפטים לרמב"ם). וכתב בהקדמת ספרים אלו - שהם יתחלקו באופן שווה בזכויות התורה שיהיו מחמת הלימוד בספרים אלו, כמו יששכר וזבולון וע"ש.

וממנו ניתן ללמוד, שניתן לעשות עם נדבנים הסכמי יששכר וזבולון בכל דבר שיגרום להרבות בלימוד התורה כמו קיום מבחנים, ונתינת מילגות לנבחנים - על מסכתות בש"ס או על הלכות בשו"ע וכיו"ב, שיקבל הזבולון מחצית משכר התורה של הלומדים מחמתו עבור השעות שלמדו תורה כדי להבחן במבחנים אלו. אבל במקרה זה, יש ליידע מראש גם את הלומדים על קיום הסכם זה, וכפי שיתבאר להלן בסעיף י.

ח. למרות שהתקבלה ההלכה כהכרעת הש"ך ביו"ד (סי' רנב, ס"ק ה) בשם שו"ת המבי"ט, שמותר לקבל כסף מיהודי מומר או ממחלל שבת ר"ל לצורך צדקה לעניים, ועבור ביהכנ"ס, אולם כתבו האחרונים [שו"ת אג"מ יו"ד ח"ד סי' לז, ס"ק יז, ובשו"ת מנחת יצחק ח"ו סי' ק] שאין לעשות שותפות של הסכם יששכר וזבולון עם מחללי שבתות, כדי שלא יחשבו שבכך מתכפר להם עון חילול שבת, ושאר האיסורים החמורים שעוברים, וימשיכו לחטוא ר"ל.

אמנם גם לדבריהם, עדיין נוהגים רבים שמקבלים מהם כסף באופן כללי עבור לימוד תורה הן עבור מוסדות התורה כמו ישיבות, כוללים וכו', והן עבור עזרה לת"ח יחידים, שהרי רובם ככולם בחזקת עניים, וקימ"ל כש"ך שמקבלים מהם צדקה לעניים.

כמו כן נלע"ד, שאם הבן חוזר בתשובה, ואביו רוצה להחזיקו ומתעקש שזה יהיה דווקא ע"פ הסכם יששכר וזבולון, ולא באופן כללי - ישמע הבן לאביו ויעשה עמו הסכם זה. וכך גם יש להורות במקרים הדומים לכך. וניתן להביא ראיה לכך מדברי האור החיים בפ' כי תשא (ל. יג) וע"ש היטב.

ט. אדם בעל אמצעים כספיים רבים, יכול לכתחילה לעשות הסכמי יששכר וזבולון עם כמה תלמידי חכמים ובתנאי, שיספק לכל אחד מהם את צרכיו בעין יפה כפי שמקובל, באופן שלא יצטרכו להיכנס לחובות עבור ההוצאות השוטפות ויוכלו ללמוד בנחת.

י. מנהל מוסד רוחני כמו ישיבה או כולל וכיו"ב, אינו רשאי לעשות הסכמי יששכר וזבולון עם נדבנים על תורתם של הבחורים או האברכים שלומדים אצלו, ללא קבלת הסכמה מראש מכל אחד בנפרד שמסכים שיהיה לו שותף בתורתו. ולכן אם עשה הסכם כזה ללא ידיעת היששכר - ההסכם לא חל, והזבולון לא יקבל מאומה מתורת יששכר. אע"פ שלמרות זאת, קיים זבולון מצוות צדקה, והחזקת תורה, ויקבל על כך בשמים שכר רב.

יא. אמנם רשאי מנהל מוסד להתנות עם האברכים, שמי שיסכים לחתום הסכם יששכר וזבולון עם התורם - יקבל מילגה חודשית גדולה יותר ממי שלא יחתום, וכל אברך רשאי להחליט כהבנתו.

יב. מי שיש לו הכנסה כדי מחייתו כנהוג אצל משפחות אברכים, ותוספת הכסף לא תשנה אצלו את עמלו בתורה - עדיף שלא יעשה הסכם יששכר וזבולון. אמנם אם כתוצאה מהתוספת בשכר יגרם לו שילמד תורה בשעות נוספות או יוסיף לו הדבר באיכות הלימוד או

שהדבר יגרום לפתרון בעיות אחרות במשפחתו שהפריעו עד כה ללימודו התקין - יעשה לכתחילה הסכם יששכר וזבולון.

יג. יששכר שעשה הסכם יששכר וזבולון, אולם הסכום הכספי שקיבל מזבולון - לא מספיק לו לפרנסת משפחתו. ואין ביכולת הזבולון להוסיף לו ממון - רשאי יששכר לעשות הסכם כזה עם זבולון נוסף, ואינו זקוק להסכמת השותף הראשון. וכל אחד מה"זבולונים" יקבל חלק מתורת יששכר בכפוף לחלק היחסי שעזר לו לפרנסתו החדשית, ובגללו לא עזב את לימוד התורה.

הסכם יששכר וזבולון מועיל רק לתורה שיששכר ילמד מכאן ואילך
יד. הסכם יששכר וזבולון ניתן לעשות - אך ורק על התורה שילמד יששכר מכאן ואילך בזכות כספו של זבולון. אולם אין שום אפשרות ליששכר למכור לזבולון או לכל אדם אחר את התורה או כל מצווה אחרת שקיים, בעבור כסף. ואפילו אם יעשה על כך שטר מכירה - לא יהיה לו שום תוקף הלכתי ומעשי. כלומר, זבולון לא קנה ממנו מאומה, ולעומת זאת יששכר איבד את מה שהיה לו. כי במכירתו הוכיח - שמזלול ואינו מחשיב את לימוד התורה שלו.

המקור לכך הוא מהגמ' בסוטה (כא.) לגבי אחיו של הלל הנשיא, שלא יכל לקנות את התורה שהלל למד בימי עוניו, ולא סייע בעדו באותה תקופה. וכן גם פסק הרמ"א יו"ד (ס"ד רמז, א.). וכן כתב בשו"ת מהר"ם אלשקר (ס"ק קא) בשם רב האי גאון וצינו הגרע"א שם על השו"ע, ותוכנו הובא בשו"ע עם רע"א השלם, וע"ש בדבריו.

ביאור מכירת הצדיקים את שר מצוותם לאחרים

טו. כתוב בספרי קורות חייהם של צדיקים מופלגים מדורות קודמים, שמכרו את שרם בעולם הבא או את שרם מקיים מצווה מסוימת וכו'. והנה אפילו אם הסיפורים הללו או חלקם נכונים - עדיין ישנו הבדל מהותי בין דברי רב האי גאון למקרים אלו.

רב האי גאון אסר על מקיים מצוות או לומד תורה וכו' למכור את שר קיום מצוותו או למכור את חלקו בעוה"ב תמורת קבלת כסף או קבלת טובת הנאה אחרת - עבור עצמו. כי בכך הוא מראה זלזול וחוסר החשבה במצוות שקיים, וממילא מכירתו - אע"פ שלא חלה, אולם המוכר יפסיד את שר מצוותיו בעוה"ב. משא"כ אותם הצדיקים עשו זאת אך ורק - לצורך הקב"ה, ולהרבות כבוד שמים. ואדרבה, דווקא בגלל שהחשיבו והעריכו מאד את המצוות שקיימו, היו מוכנים למען הבורא ית"ש, לתת אפילו את זה לצורך קירוב יהודיים שהתרחקו משמירת המצוות או שרצו לחטוא בחטאים חמורים אחרים, ונתנו להם במתנה את חלקם בעוה"ב, כדי שהחוטאים יחזרו מעתה בתשובה, וישמרו תורה ומצוות. או שמכרו זאת לעשירים כדי שיבנו מכספם מקוה טהרה בעירם, שבלי המקוה נכשלים רבים בעוון כרת ר"ל. ועשו זאת רק במקרים שלא היתה להם אפשרות אחרת להשיג כסף לצורך כך. או שעשו זאת להשגת כסף מעשירים להצלת חיי יהודים שנשבו ע"י הגויים, או לצורך קניית אתרוג כשלא היה ניתן להשיג במקומם בשום אופן אתרוג כשר באותה שנה וכדומה.

נמצא שאדרבה אותם הצדיקים קיימו במכירתם בשלימות - את המצווה של "ואהבת את ה' אלוהיך - בכל לבבך, ובכל נפשך, ובכל מאודך". דהיינו, שנתנו והקריבו למען הבורא ית"ש את כל נפשם, ומאודם, וכל מה שהיה להם בחייהם, ועבורו עמלו כל חייהם במסירות נפש עילאית.

טז. הסכם יששכר וזבולון - לא צריך לכותבו, ולא צריך לעשות קנין על כך, ומספיק ששני הצדדים התנו על כך בפיהם באופן ברור. אמנם רובם נהגו לעשות הסכם זה בכתב, וכך גם כתב החזו"א הסכם כזה

לאנשים אחרים [קובץ אגרות חזו"א, ח"א סי' מז] וכך מודפס בספר מכתבים ומאמרים לגאון רבי אליעזר מ. שך צוק"ל [ח"ג עמוד עה] וע"ש.

וזהו הנוסח בקצרה: אנחנו החתומים מטה מאשרים בחתימת ידינו שהותנה בין הרב _____ והגבן הר"ר _____ שיהיה לשנינו חלק שווה בזכות התורה שלומד הרב _____, כעין ההסכם שעשה זבולון עם אחיו יששכר, ושמעון עם עזריה אחיו. ותמורת זאת יתן לו בלנ"ד הר"ר _____ בכל חודש סכום כסף בסך _____ למשך _____, וכן לאחר מכן כל זמן שיתרצו הצדדים להמשיכו.

בזאת באנו על החתום בתאריך _____

נאום: _____ נאום: _____

יז. למרות שזבולון עשה הסכם שותפות עם יששכר - אין הוא נפטר מחמת כך ממצוות לימוד תורה שכל יהודי מחויב בה, בכל זמן שיכול ללמוד תורה.

ההבדל המהותי שבין התמיכה הכללית בלומדי תורה, למי שיש לו הסכם יששכר וזבולון

כתב הרמב"ם בהל' דעות (פ"ו, הל' ב) מכלל מצוות העשה של "ובו תדבק" הוא, להדבק בחכמים ותלמידיהם - ולתומכם, ולהחזיק בידם ע"כ. נמצאנו למדים, שכל הנותן צדקה באופן כללי לתלמיד חכם או למוסדות התורה, מקיים בכך את המצוות: א - ובו תדבק. ב - מצוות צדקה לעניים מהודרת במיוחד, כי ת"ח עני - קודם לעני שאינו לומד תורה. (תע"ן בגמ' ב"ב ח. במעשה עם רבי). ג - סיוע ללימוד תורה וקיומה בעולם. והינו מבורך בכלל הברכה "ברוך אשר יקיים את דברי התורה הזאת". [והאריך בכך הח"ח בספרו שם עולם, שער החזקת התורה פ' טו, ועוד].

את המצוות האמורות לעיל מקיים, בכל סכום כספי שנותן להחזקת התורה ולומדיה, וניתן לתת לכתחילה כספים אלו ממעשר כספים. ולכן אדם שאינו עשיר, רשאי לתת עשירית ולכל היותר עשרים אחוז [חומש] מרווחיו לצורך החזקת התורה, ואסור לו לחרוג מכך, כדי שלא יזדקק חלילה אח"כ לבריות שיפרנסו אותו.

התורם באופן כללי ללימוד התורה של יחידים או למוסדות התורה - לא נחשב לו כאילו למד תורה בזמן זה, ואינו שותף בתורה שנלמדה באותו הזמן מחמתו. אע"פ שודאי שיקבל שר רב בשמים עבור המצוות החשובות שקיים, כפי שפורטו לעיל.

לעומת זאת מי שעושה הסכם שותפות יששכר וזבולון - דינו כשותף ממש בתורתו של יששכר, ונחשב שגם הוא למד תורה בשעה שיששכר למד, כמו כן יש לו מחויבות לספק ליששכר את כל צרכיו לתקופה שבה חל ההסכם שביניהם, כדי שיוכל ללמוד בזמן זה ללא כל טירדת הפרנסה.

והיות ויש כאן שותפות ממשית - לכן לא נחשב הדבר שזבולון נתן צדקה לעניים, אלא השקיע את כספו בעסק התורה עבור עצמו. לפיכך אין זבולון רשאי לתת ליששכר את כסף השותפות מכספי המעשר שלו, ואפילו במקרה שיששכר עני. כי מהות ההסכם ביניהם הוא - שותפות עסקית, ורווחית, שאיננה קשורה כלל להלכות צדקה. והדבר דומה לשותפות של זבולון עם יששכר העני בנכסי נדל"ן או מטלטלין, שאינו יכול להחשיב השקעה זו כצדקה לעניים, ולתת אותה מכספי המעשר, למרות שמקיים בכך מצוות "והחזקת בו" כמבואר ברמב"ם (פ"י מועשר ע"ה, הל' ז). ולפיכך רשאי זבולון להשקיע גם חמישים אחוז מכספו בשותפות זו, שכאמור איננה קשורה כלל להלכות צדקה, ולדיני מעשר כספים.

העלון יוצא לע"נ: הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מענייני החידוק

גליון 67 | שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל

בכוח הפזמון של ידיד נפש אב הרחמן

שמעתי מעשה נורא בעת הפזמון ששרים בסעודה שלישית בש"ק אחד סיפר שאצל אחד הצדיקים ששרו ידיד נפש אב הרחמן אמר שאנו אומרים בכל יום בברהמ"ז 'הקל אבינו מלכנו' ואומרים שהקב"ה הוא אבא ומלך באמירת אבינו מלכנו וגם אלוקינו, אבל בסעודה שלישית אומרים ידיד נפש אב הרחמן וכן בתפילת שחרית אומרים ונתנו ידידים כו' וכן נוהגים בהרבה קהילות לומר ידיד נפש לפני קבלת שבת. וסיפר על יהודי אחד שהיה לו ידיד שדאג לו הרבה שנים וביום אחד קם בבוקר והלך להתפלל וראה איך שכל הביהכנ"ס הגבאים והמתפללים מפסיקים לכבדו ומזלזלים בו וזה חזר על עצמו כמה פעמים עד שנודע לו שהידיד הנ"ל עומד מאחורי כל הנסיונות הנ"ל, וב"ב וחבריו יעצוהו לנתק את קשריו עם אותו ידיד והוא המשיך להאמין שאותו ידיד הוא ידיד נפשו והמשיך בדרכו הראשונה ואחרי כמה שבועות זה המשיך בכלל ובעבודה שהוא עבד שקיבל נסיונות קשים וע"י בירור עמוק ראה איך שאותו ידיד עומד מאחורי כל הנסיונות שהוא עובר גם במקום עבודתו ואז כבר הגיע עליו לחץ גדול יותר מהרבה כיוונים שהוא צריך להתנתק מאותו ידיד והוא המשיך להתחבר עמו ובהמשך זה הגיע לביתו שנפגע שלום ביתו והכל נגרם ע"י אותו ידיד נפשו ושם כבר זה הגיע למצב של הגיעו מים עד נפש ואותו אדם לא נשבר ואח"כ זה המשיך גם עם ילדיו שהתחילו להציק לו ואחרי בירור גדול נתברר לו שהכל בא ע"י ידידו הנ"ל עד שגם במיטתו שהלך לישון ראה עפר וחצץ עד שיום אחד קם בבוקר וראה שמאחורי כל העפר והחצץ יש מרגלית יפה ונאה ששווה מליונים ואז נגלה לו אותו ידיד ואמר לו שכל מטרתו בכל הנסיונות שעבר זה כדי לראות כמה הוא ידידו באמת וכשהמשיך להישאר ידידו עד שהגיעו מים עד נפש אז גילה לו את המרגלית השווה מליונים. ובודאי שאחרי שמתבוננים בסיפור הנ"ל בגודל ההתקשרות שיש לבנ"א עם ידידיו זה מחזק אותנו שאנשים שמאמינים שהקב"ה הוא ידיד נפשו כמו שאומרים בסעודה שלישית ידיד נפש אב הרחמן ולפעמים מתחילים אצל בנ"א נסיונות קלים ואז יותר קל להמשיך את הידידות עם הקב"ה אבל לפעמים זה ממשיך בכ"מ שאדם הולך הוא רואה קשיים ונסיונות וזה מתבטא בעבודה ובכולל ובביתו ועם ילדיו ואפי' במיטתו. ויש אנשים שבשלב מסוים

נשברים הן ע"י עצמן והן ע"י עצות מאנשים שאין רוח חכמים נוחה הימנו וכידוע, אבל אם אדם מאמין שהקב"ה הוא ידיד נפשו כמו שאומרים ידיד נפש אב הרחמן והוא מחזיק באמונתו גם אם סובל יסורים בכ"מ שהוא הולך ובסוף הוא יגלה את היהלום הגדול של האור ויראה שכל החושך זה סיבת האור וכל המטרה של החושך שהוא יכיר כמה שהקב"ה מנסה אותו אם כל הידידות שלו זה אהבה התלויה בדבר כמו אמנון ותמר או שזה כמו אהבת יהונתן ודוד שאינה תלויה בדבר. ושמעתי חיזוק נפלא בענין הנ"ל ע"פ הגמ' בע"ז שלעתיד לבוא יבואו אומות העולם אצל הקב"ה ויבקשו ג"כ מצוות והקב"ה יתן להם מצוה קלה כמו סוכה ולבסוף הקב"ה מוציא חמה מנרתיקה ואז אומות העולם בועטים בסוכה, והגמ' שואלת שגם ישראל פטורים מן הסוכה שמצטער פטור מן הסוכה ומתרתת הגמ' שכל ישראל הם לא בועטים ואומות העולם בועטים, ומקשים העולם מדוע הקב"ה צריך לנסות את אוה"ע דוקא ע"י ניסיון של מצטער הרי גם בקיום המצוה עצמה של סוכה יש הרבה פרטי דינים איך מתנהגים בסוכה וגם הידורים בעשיית הסוכה וכו', והתירוץ הפשוט שאומות העולם כל מטרתם בקיום המצוות הוא כדי לקבל שכר ובודאי שישמעו את כל ההידורים של קיום המצוה אפי' בחומרות של החזו"א של מעמיד דמעמיד יקיימו את זה בהצלחה, ואחד צייר את זה דידוע שכל החנויות של מכירת הסוכה נמצאים סמוך לשיבת מיר הק', ובערב סוכות יתמלאו כל האיזורים של הישיבה"ק באומות העולם, הא' ללמוד את כל ההל' בהידור, והב' לקנות את הסוכות עם כל ההידורים והנוי, ובהגיע חג הסוכות היו מקיימים את המצוות בהידור גדול משום שיודעים שאחרי זה יבואו בתביעה אל הקב"ה שמגיע להם שכר אבל ישראל אף שמקיימים את המצוות וההידורים מ"מ עיקר מטרתם זה להתקרב אל הקב"ה והמבחן בזה שהקב"ה מוציא חמה מנרתיקה אז אומות העולם שחושבים שכל מטרתן של מצוות סוכה הוא מחמת השכר שמקבלין אז כשאין להם את השכר בועטין בסוכה, אבל ישראל שכל מטרת המצוה של סוכה הוא מחמת רצון הקב"ה אז כשפטורים מן המצוה הם לא בועטים ומאמינים שהקב"ה מוציא חמה מנרתיקה יש כאן רצון ה' שנשב בבית ובודאי שיש כאן ענין של שפך לו קיתון על פניו אבל ח"ו לבעוט בסוכה אצל ישראל. וסיפר לי יהודי שמחזיק כולל שעמד פעם קרוב לכמה שעות בחום היום עם מסכה

על פניו משום הקורונה וחיכה לטרמפ או מונית ולא הגיע עד שהגיעו מים עד נפש וכבר לא היה לו כוח לעמוד מרוב חום וכו' עד שהתחיל לומר מה שדוד אמר הושיענו אלוקים כי הגיעו מים עד נפש והתחיל לרקוד מרוב שמחה וקשר עם הקב"ה דווקא במצב של מסי"נ ובאותו רגע עצר לידו רכב ואסף אותו והביא אותו הביתה ואמר לו שהוא עבר שם במקרה ונתן לו סכום של אלפים רבים עבור החזקת כולל שבדרך כלל הוא אוסף את זה בכמה שבועות. ומזה רואים שדווקא שאדם נמצא בסף היאוש אם הוא מתחזק באמונה ומקבל בשמחה אז מגיע האור הגדול, וכך יהיה בסוף הגלות כידוע שאנשים מגיעים לסף היאוש ומחזיקים את האמונה ואז יתגלה הקב"ה ויראו שכל החושך זה סיבת האור כמו שאומרים שאצל ישראל אומרים 'יהי ערב ויהי בוקר' דהבוקר הוא אחר הלילה ואצל אומות העולם הלילה הולך אחר היום דהיינו החשך אחרי האור.

וידוע קושית הראשונים (הובא בריטב"א בשם הר"מ מיגאש) על דברי הגמ' ביומא דכשנכנסו להיכל ראו את הכרובים עומדים פנים בפנים והקשו הרי ידוע מה דאחז"ל בכ"מ דכשאין ישראל עושין רצונו של מקום אז איצודי איצודי ומדוע דווקא בזמן החורבן של ביהמ"ק שהוא יום הכי קשה לישראל בריחוקם מהקב"ה כמו שאומרים ומפני חטאינו גלינו מארצנו דווקא אז עומדים הכרובים פנים בפנים שזה הידידות הכי קרובה. וראיתי בכמה ספרים שכתבו דידוע מה דאחז"ל שיום ת"ב הוא יום לידתו של משיח וקשה להבין מדוע דווקא ביום החורבן הוא זמן לידת המשיח, ובמהר"ל כתב שקודם החורבן לא שייך לידת משיח, ועיי"ש דהאריך בזה אבל עדין צ"ע מדוע דווקא ביום הקשה ביותר הוא זמן הלידה. וראיתי בספרים הק' דכתבו דידוע דבמגילת איכה אומרים חטא חטא ירושלים על כן לנידה היתה ומדוע זה נחשב לטומאת נידה, וכתב דבודאי ביהמ"ק נחרב בגלל חטאים כמו שאומרים חטא חטא כו' אבל הקב"ה מגלה לנו פתח גדול שדווקא בזמן הפרידה בין ישראל לאבינו שבשמים אז מתמלאים הגעגועים הגדולים של ישראל לאבינו שבשמים וזה בעצם כל הענין של טומאת נדה כידוע כמו שאומרים במשל שרוב האנשים המגיעים לכותל זה אנשים שגרים רחוק יותר דעד כמה שאדם יותר רחוק מהמקום יש לו יותר געגועים למקום וכן ישראל ביום התרחקותם מהקב"ה אז מתחיל הגעגועים העזים לקב"ה וכשאדם מתגעגע לקב"ה אז מתחיל ישועתו ואז נולד משיח. וידוע שאחרי ת"ב

מתחילים ימי בין הזמנים, ובודאי דזה נתחדש עקב חולשת הדורות כדי להתחדש לזמן אלול, וידוע דבכל דבר שרוצים התחדשות זה דווקא בזמן של ריחוק אז אדם נזכר כמה טוב ללמוד תורה וכמה טוב להתפלל בישיבה, וזכורני לפני הרבה שנים שהיה בחור שהיה כלוא בבית האסורים ושלח מכתב לבני הישיבה"ק כמה הם מפסידים בזה שהם לא שומרים את סדרי הישיבה וכמה תענוג הוא להתפלל בישיבה הק' וכמה תענוג הוא סדרי הישיבה. ומזה רואים שלפעמים ההתרחקות היא גורמת את הקירוב הכי גדול וזה כל מה שאנחנו רואים בגלות שאנשים היו בביהמ"ק וחשבו שזה דבר פשוט וטבעי בנין ביהמ"ק ואז התחילו לזלזל בזה ואז נחרב ביהמ"ק כדי להראות לאדם כמה צריך להתגעגע להתקרב להקב"ה. ושמעתי מהגר"ש פינקוס זצ"ל שדרש פעם בסיבת חורבן ביהמ"ק ע"י משל שהביא באחד שנפל לידו בשבת עיסקא ושגג ששכח ששבת היום והרויח סכום גדול של כסף וכשהעירו לו ב"ב ששבת היום אמר ב"ה שיש ביהמ"ק ונסע לא"י והשקיע סכום כסף על נסיעתו עם כל התנאים הגשמיים וגם בשהותו בא"י שכר חדר במלון יוקרתי ובודאי שגם השקיע ממון רב בקניית קרבן חטאת ואחרי כל ההוצאות ראה שעדיין העיסקא משתלמת יותר מההוצאות וניצל את ביהמ"ק בשביל הביזנס שלו ובודאי שנתכפר לו החטא אבל בתוך כל העיסקא חשבן את הוצאות הקרבן בתור הוצאות ולכן נחרב ביהמ"ק שאם אדם מרגיש את ביהמ"ק כמקום של הוצאות ולא כמקום של הכנסות זה חורבן ביהמ"ק. וסיפר לי אחד מידידי שנסע פעם לחו"ל וביקר אצל אחד עשיר גדול וראה שם שפע גדול של עוה"ז ועוה"ב ויצא משם וחשב איך העשיר הנ"ל מתפלל על בנין ביהמ"ק השלישי הרי ב"ה גם בגלות יש לו שני שולחנות ואחרי כמה שבועות שחזר לא"י ושמע שאותו עשיר נמצא בחקירות בבית המשפט על העלמת מיסים והוא בוכה כל היום על חורבן ביהמ"ק. ומזה רואים שאין שום אדם מישראל שמרגיש שהמצב של הגלות הוא תכלית אמיתי וכמה שנראה בחוץ שאנשים שיש להם שני שולחנות מרוצים ממצבם זה טעות גדול וכל יהודי ויהודי בוכה ומתפלל בפרט בתקופה אחרונה שמתרבים חבלי משיח ובפרט בשנה זו שהלכו לעולמם כמה מגדולי ישראל שעם ישראל הרגיש בביתם כאורים ותומים בכל השאלות שנשאלו כמה צריכים להתפלל ולבכות שהקב"ה ירחם עלינו ויבנה את ביהמ"ק השלישי בב"א.

**לזכות ידידי הרב יונתן חיים בן מלכה
הי"ו שכל העלונים הוא בזכותו ע"י ידידו
משה בן שרה ומשפחתו**

**לזכות ידידינו הרב משה והרב רפאל חסן
להצלחה בכל העניינים ולע"נ אביהם הרב
יהושע בן מרים ז"ל**

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

מלך מלכי המלכים! הוא חייב להתנהג אחרת. ואע"פ שגם בבית שלו צריך לדעת ש'מלא כל הארץ כבודו' אבל יש הנהגה בבית שלך ויש הנהגה בבית של הקב"ה.

וכשבונים בית כנסת יש אחרים שאומרים לעשות תנאי שלא יתקדש כדי שאנשים לא יכשלו באיסור של אכילה ושתייה ודיבורים בטלים, אבל מצד אחד אם יעשו תנאי כזה לא יהיה לזה קדושת ביהכ"נ, ודנים בזה לכאן ולכאן. אבל צריך לשים לב! **אי אפשר לתפוס את החבל בשני ראשים!!! חייבים בית מיוחד עם מורא מקדש, אם אין מורא מקדש אין שכינה, השכינה לא תשרה כאן.** לכן חייבים בית בצורה כזאת, ואם עשו תנאי נניח שהרוויחו את הדין של דיבור בביהכ"נ, אבל נשארנו בחסרון שאין לנו מקום שיהיה לנו כמקדש מעט.

הדבר חייב להיות ברור שכשרוצים משכן לשכינה בעולם לפחות יש לשמור על קדושת 'מקדש מעט'. ודאי שכולנו רוצים שיתקיים במהרה 'והשב את העבודה לדביר ביתך' אבל נתאר לעצמינו אם יבנה היום בית המקדש, איך נכנס לשם?! איזה הרגשה תהיה לנו אם נכנס לשם עם כל העסקים והדיבורים והקלות ראש שחופפת עלינו במשך היום, היתכן שנכנס כך לתוך בית המקדש? - לא יתכן. לכן הדבר הראשון שאנחנו צריכים לקיים במקדש מעט זה להראות שאנחנו מקבלים עלינו מורא שמים, להתנהג כאן במורא ויראה. הראשונים מעירים מוסר שמחייב אותנו מאד, קשה להעלות את זה על השפתיים אבל להבדיל אצל אומות העולם... ההתנהגות הזאת מובנת לכל יצור, שנכנסים למקום כזה צריכים להתנהג אחרת וחייבים ליידח בית עם התנהגות כזאת, אחרת נשאר בחוץ.

הדבר הזה טעון חיזוק מאד מאד... הדבר הזה תלוי גם ביחידים וגם בציבור, כל אחד על עצמו ישתדל לקבל על עצמו לא לדבר דברים בטלים בבית הכנסת, וכל שכן בחזרת הש"ץ וקדיש, לשים לב - עכשיו מקדשים שמו של מלך! הקב"ה כביכול יושב ורואה, והוא הולך ומדבר ועושה עסקים עם אנשים אחרים?! ב'קדיש' אדם צריך לעמוד באימה וביראה, לשמוע ולכוין, כמו שכתוב בפוסקים, כל ציבור ויחיד צריכים להשתדל לעמוד על כך, אחד הדינים היחידים שכתוב על כך בשו"ע 'וגוערין' זה על מי שמדבר בחזרת הש"ץ. כי פירוש הדבר הוא: לא רק שהוא מדבר אלא שהוא מחלל את קדושת המקום, כשהוא מדבר הוא מבטל את המורא מקדש שבמקום. בבית המדרש של כולל חז"א בימים נוראים לא היה מקום מרווח לציבור והיתה צפיפות גדולה כך שלילדים לא נשאר בכלל מקום. והילדים מצאו לעצמם מקום ברחבה שלפני ארון הקדש, ליד הש"ץ. וכדרכם של ילדים קטנים שאין להם שכל הם באו ושחקו. והדבר מאד חרה וכאב למו"ח הרב זצ"ל והוא כתב מכתב שודאי המקום הזה לא מיועד למשחק ילדים, וזה מוריד את כל הרגש של האימה שיש. עומדים בימים נוראים מול ארון הקדש באימה לשכך כעס וחיימה, ורואים ילדים שמשתוללים זה מבטל את הכל.

אבל חמור מכך כשאנשים מבוגרים מסתובבים בביהכ"נ ומדברים בקלות ראש, בצורה כזאת זה מוריד את כל הג'שים מול ארון הקדש באימה. את החלק הזה חייבים לתקן. ודאי שכל יחיד צריך לקבל את זה על עצמו, וגם מי שיש בידו להביא לזה את הגבאים את ראשי הקהל או את הרבנים, לעשות חיזוק כללי בנושא שלא יכניסו לביהכ"נ פלאפונים אלא א"כ כבויים לגמרי, ושיעמדו על המשמר בזה, ובסייעתא דשמיא נזכה בקרוב ל'השב את העבודה לדביר ביתך'.

השבוע עש"ק 'תשעה באב - חזון' בזמן שאנו אכלים על חורבן ביהמ"ק ומצפים לבניין ביהמ"ק השלישי, ברצוננו להביא חלקים משיחת חיזוק מאת מורינו ורבינו הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א, בענין קדושת בית-המקדש שהוא מקום להשראת השכינה, ואף אחר החורבן נשאר לנו 'מקדש מעט' שזהו בתי הכנסיות ובתי המדרשות:

ננסה קצת לעמוד על ענין זה של מהותם של בתי מדרשות ובתי כנסיות. ידוע בתורה שכאשר כלל ישראל יצאו ממצרים המקום להשראת השכינה היה במשכן. כביכול הקב"ה רוצה דירה בתחתונים, שאע"פ ש"אדיר במרום ה'" אבל רצונו הוא שיהיה לו גם דירה בתחתונים. ולכן הקב"ה צווה למשה רבינו לקחת יריעות ולעשות משכן, כביכול מקום מיוחד כדי שיהיה השראת השכינה בתחתונים. ואחרי המשכן היה משכן שילה והלאה עד שהגיעו ל'בית עולמים' - בית המקדש, המקום שהקב"ה קבע להשראת השכינה. המציאות של השראת השכינה כאן בתחתונים זה בבית המקדש. וזה כשהיה הבית על תילו, 'שלוש פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני האדון ה'.'

ובעונותינו הפסדנוהו 'ומפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ואין אנחנו יכולים לעלות ולראות ולעשות חובותינו בבית בחירתך מפני היד שנשתלחה במקדשך', אבל נשאר לנו מקדש מעט! מורא מקדש נוהג במקדש מעט, עדיין יש גם בגלות 'מקדש מעט' - בתי כנסיות ובתי מדרשות' כביכול שעדיין בבחינה מסוימת השכינה שרויה שם, וכביכול שאם אין את זה אין מקום לשכינה בתחתונים.

אבל צריכים להבין מה המציאות ששייך מקדש מעט שיהיה שכינה בעולם. בביהמ"ק היה קדש הקדשים והקדש, ויש דינים למי מותר להכנס, למי אסור להכנס, ואיך להכנס. המשנה אומרת: לא יכנס אדם להר הבית בנעלו בפונדו וכו', כביכול שאדם נכנס לבית המקדש הוא צריך לחיות באוירה אחרת, שאע"פ שמלא כל הארץ כבודו, אבל בבית המיוחד לשמו יתברך כל אדם שמגיע צריך לדעת, לכאן לא תכנס ותתנהג כמו שאתה חי בבית שלך - מורא מקדש!!!

וחז"ל קבעו גם בבתי כנסיות מעין זה. והנה ידוע שנפסק בשו"ע שבבית הכנסת לא מועיל תנאי, כלומר שאי אפשר לעשות תנאי בשעת בניית ביהכ"נ שלא יתקדש, כדי שיהיה מותר לנהוג בו אכילה ושתייה. והאחרונים מקשים מדוע לא מועיל תנאי, הלא על כל קדושה מועיל תנאי, על נוי סוכה מועיל תנאי, על תיק של תפילין מועיל תנאי, וא"כ מדוע על ביהכ"נ אין מועיל תנאי? ומישיב בביאור הלכה (ס' קנא) זה לשונו: 'אפשר שיש לתרץ, דבית הכנסת שאני, כיון דמצוה שישראל יהיה להם מקדש מעט בכל מקום שהם כדאייתא בסימן ק"נ דכופין זה את זה לבנות ביהכ"נ לכן גזרו חז"ל דביהכ"נ הקבוע לא יועיל תנאי ביישובן שישתמשו בה תשמישי חול דא"כ אין שם ביהכ"נ עליו כלל אלא כבית בעלמא'. **כביכול חז"ל הבינו: אי אפשר לתפוס את החבל בשני ראשים!!! המציאות שצריכה להיות כאן השראת השכינה מחייבת בהתאם שכשנכנסים לכאן מתנהגים במורא! אין מציאות שאדם יהיה קרוב לשכינה ומתנהג כמו שמתנהג בבית, זה תרתי דסתרי.** וכלל ישראל בכל מקומות מושבותיהם חייבים ליחד מקום שיהיה להם כמו ביהמ"ק, חייבים שיהיה מקום עם כל חומר מורא מקדש, ולכן גם במקדש מעט חייבים שתהיה צורה של בית מיוחד לשם ה', שכאן ההתנהגות שונה מהרחוב. אדם צריך לדעת שהוא עכשיו נכנס לביתו של

לעילוי נשמת רבן של כל בני הגולה מרן שר התורה רבי שמריהו יוסף חיים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוקלה"ה

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, הג"ר מנחם מנדל בן שרה בילה, מזכה הרבים הג"ר אברהם בן שרל, ראובן בן טלאת, רפאל בן רייזל, ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל ויונה בן שרה אסתר. ולעילוי נשמת ה"ה מרת רוחמה רחל בת הג"ר יוסף ע"ה.

לזכות התורם בבני חיי ומזוני

בירורי הלכה

האיש, דארונו ספרים בכלל תשמישי קדושה וצריך לגונזם, ושם כתב דימכרם לאחר מכירה שאין בה הערמה, ויכול למכור אפילו במועט, ובכסף יקנה צרכי קודש.

ובאמת יש לדון בהם היתר, דעיין במשנ"ב קנ"ד ס"ק ט' וכתב ז"ל ואותם תיבות המיוחדים לשים בהם ספרים שלנו שספרים מכוסים בנייר ובעור או בקרשים מיקרי התיבה תשמיש דתשמיש וכו' דאינם עשויים אלא לשמירה בעלמא עיי"ש, ומעתה יש לדון דכל הספרים שלנו כיון שיש להם כריכה, אף שמונח הספר על הסטנדר או על בארונות הספרים, מיהו אין נוגעים בארון ובסטנדר אלא הכריכה, ונמצא דלא הוי אלא תשמיש דתשמיש, דבמדף בארון או הסטנדר, מונח עליו הכריכה ומשמש אותו והכריכה משמשת את הספרים, וממילא מעיקרא לא קדוש, ואין לו דין תשמישי קדושה כלל.

ואולם כל זה התייחס גבי סטנדר, אולם גבי ארונות הספרים, שמונחים בו הספרים, פעמים שהגליונות עצמם נוגעים בארון הספרים, וכן נמי בספרים בכריכה דקה הגליונות של הספרים נוגעים במדפים ונמצא דהוא תשמיש קדושה דהמדפים עצמם משמשים את הספרים ולא את הכריכה שמחזיקה את הספרים ונמצא דמדפים אלו משמשים ספרים מכורכים וגליונות הספרים, ובחלקם הוא תשמישי קדושה, ובחלקם הם תשמישי דתשמישי קדושה, והיה מקום לדון דכיון שהוא גם תשמישי קדושה יש לו מתקדש הן לענין תשמישי חול והן לענין גניזה.

ואחר העיון נראה דאינו, דבביה"ל סי' מ"ב סעי' ג' ד"ה תפילין כתב, שקית שמיועדת להנחת תפילין וטלית כהדדי (דשקית התפילין הוא תשמיש קדושה, ושקית הטלית הוא תשמיש מצוה בעלמא) דכיון שמתחילה עשוי אף לקבל תשמישי מצוה שחשיב כחול גבי תשמישי קדושה, ממילא הכלי לא נתקדש דהוי כאילו התנה מתחילה שיהיה מותר להשתמש בו חול. ומעתה אף בהנ"ל אף שהארון מיועד לספרים ויש בהם כאלו שמחמתם יש לדון את הארון כתשמיש קדושה, מיהו כיון שמתחילה מיועד אף לספרים מכורכים שהם כחולין גבי תשמישי קדושה הוי כהתנה מתחילה להשתמש בו אף תשמישי חול וממילא מותר להשתמש בו אף כל דבר, דכל שהתנה מתחילה להשתמש בו אף שימושי חול, (או תשמישי מצוה שחשיב כתשמישי חולין לענין זה, וכן להשתמש בו תשמישי דתשמישי קדושה דכחולין לענין זה) הרי מעיקרא לא נתקדש. [הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעד אברהם קורצטג שליט"א, ר"מ ישיבת הרב מן ההר]

ומור"ר הגרמ"מ לובין שליט"א השיב: דבמשנ"ב סי' מ' סק"ד מבואר דכריכת הספרים אינה נחשבת לכיסוי דהיא מגוף הספר, ומה שמבואר במשנ"ב סי' קנ"ד סק"ט (=הבמבוא לעיל) אולי איירי בכריכה תלושה. אבל יש להתיר כשהארון מיועד להנחת עוד חפצים.

בדין שולחנות בית הכנסת, סטנדרים וארונות ספרים להניח בהם דברי חולין ולגבי חיוב גניזה

א] בשו"ע סי' קנ"ד ס"ג, תשמישי קדושה כגון תיק של ספרים ומזוזות ורצועות התפילין וארגז שנותנים בו ספר תורה או חומש יש בהם קדושה וצריך לגונזם וכו'. ובמשנ"ב ס"ק ז' כתב, דתיק של ספרים היינו תורה נביאים וכתובים שהם קדושה, והתיק הוי תשמיש קדושה, וה"ה לשאר ספרי הקודש, מבואר דאף תשמישי קדושה לספרי הקודש שלנו יש בו דין תשמיש קדושה, (וראיתי מי שחילק בין ספרים של פעם, לספרים העשויים בדפוס שלנו היום, והוא מילתא דחידוש).

ולפ"ז יש לעיין בשולחנות שלומדים עליהם ובסטנדרים שמניחים עליהם ספרי קודש וכן נמי ארונות ספרי קודש, דאף אלו יש לדון אותם כתשמישי קדושה, ונמצא דיש לאסור להניח עליהם דברי חולין כמקלו ותרמילו, עטים, וכדו'. ואולם בשולחנות י"ל שייעודם לאו דוקא לתשמישי קדושה דהיינו מיועדים לכל דבר, בזה כיון שמתחילה עשויים אף להניח שאר חפצים לא נעשו תשמישי קדושה, והוי כמו שמתנה על תשמישי קדושה מתחילה להשתמש בו תשמישי חול, ומועיל תנאי זה כמבואר בסי' קנ"ד סעי' ח' וסי' מב סעי' ג', אבל בסטנדרים שבד"כ אין עומדים אלא לתשמיש קודש, וביותר ארונות ספרים שמיועדים לספרי קודש, לכאורה יש לאסור להניח עליהם דברי חולין מצד תשמישי קדושה. אמנם י"ל דלב ב"ד מתנה עליהם מתחילה להשתמש בהם תשמישי חול, כמבואר ברמ"א (סי' קנ"ד) דכתב, ונהגו ליהנות בכמה הנאות מדברי קדושה כגון מטפחות של ספרים ושלחן שבביה"כ ומעילים של ס"ת, וכתבו הטעם משום דכיון שנהגו כן וא"א לזהר לב ב"ד מתנה עליהם מעקרא כדי שלא יבואו בני אדם לידי תקלה, ואע"ג דלא התנו כאלו התנו דמי.

ומור"ר הגרמ"מ לובין שליט"א השיב: דגם בסטנדרים וארונות-ספרים (המיועדים גם להנחת שאר תשמישים) אמרינן דנקנו ע"ד להניח שאר חפצים (ול"צ להגיע ללב ב"ד מתנה). ולענין חיוב גניזה אם מיועד לעוד שימושים (כנהוג בזמנינו) א"צ גניזה.

ב] והנה יש לחלק בין סטנדרים של בית הכנסת, וארונות ספרים של בית הכנסת, לבין סטנדרים וארונות ספרים של בית, דלכאורה לב ב"ד מתנה עליהם זהו בתשמישי קדושה של ציבור, אבל בתשמישי קדושה על היחיד לא שייך האי דינא, כמבואר במשנ"ב שם ס"ק לה, ומעתה סטנדר שבביתו שנקנה מתחילה ומשתמש בו להנחת ספרים, וכן ארונות ספרים שבביתו (שלא ייעדם מתחילה גם להנחת חפצי נוי), לכאורה הוי תשמיש קדושה ואסור להניח בו חפצי חול, ואף בסיום תשמישים כגון שבלו או שרוצה להחליפם טעונים גניזה, דהא תשמישי קדושה טעונים גניזה, וכן ראיתי בשם הגריש"א בספר אשרי

סיפור השבוע

בתחילה ניסה רבי שלמה זלמן להתחמק מלענות על השאלה, אמר לו הרב אני המרא דאתרא וגוזרני עליך שתגיד לי את האמת, **כשמעו את גזירת הרב ענה, מנהגי כבר מאז להתאבל על חורבן בית המקדש והנה נתנו לי מתנה מן השמים שבכל לילה ירמיהו הנביא בא אלי ליער לומר עמי יחד תיקון חצות.** שאלו הרב מכיון שיש לך זכיה גדולה כזו לערוך תיקון חצות יחד עם ירמיהו הנביא א"כ למה אינך שואלו על מה ולמה באה המגיפה הנוראה בעירנו? השיב רבי שלמה זלמן למחר אני אשאל את ירמיהו הנביא. למחרת הגיע רבי שלמה זלמן ואמר לרבי נפתלי כ"ץ, **שירמיהו הנביא אמר לו שארבעים שנה קודם שנחרב בית המקדש הוא כבר היה צריך להיחרב אבל כיון שלא היו מדברים אז דברים בטלים בבית הכנסת, בית המקדש נשאר על תילו עוד ארבעים שנה ולא נחרב אף על פי שהי רשעים באותו דור, אבל כשהתחילו לדבר בבית הכנסת נחרב בית המקדש וכל הצרות שאירעו ליהודים הם משום שמדברים דברים בטלים בבית הכנסת.** רב העיר הכריז שכל בני העיר יתאספו בבית הכנסת הגדול, והרב עלה ודרש על ענין מורא וכבוד בית הכנסת, וסיפר להם את כל המעשה הנ"ל ומה שאמר לו רבי שלמה זלמן שזוהי סיבת המגיפה רח"ל. **געו כל העם בבכי והיתה התעוררות גדולה ובאותו מעמד קיבלו על עצמם ועשו תקנה שאף אחד לא ידבר בבית הכנסת שום דיבור חול. תיכף אחר קבלה זאת נעצרה המגיפה וליהודים היתה רווחה.**

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

טהרות בעיון אליבא דהלכתא
תורת הטהרה

אמר ואמר

בירורים בהלכות הכהנים

גליון 15 | תמוז תשפ"ב

תוכן העניינים:

- תחבורה ציבורית [לא] לכהנים
- כניסת כהנים למוזיאונים
- מיעוט הטומאה בנפטרים בבנין
- עדכונים מהמדרך לכהנים
- סקירה קצרה על פעילות 'המדרך לכהנים'

"אמר אל הכהנים... ואמר אליהם לנפש לא יטמא..." (ויקרא כא, א)

יו"ל ע"י מפעל תורת הטהרה שע"י רשת הכוללים ללימוד סדר טהרות בעיון

תחבורה ציבורית [לא] לכהנים

במסלול הימני, ואכן, בחוזה בין משרד התחבורה לחברות הזכיות ישנו סעיף המחייב את החברה לדאוג לכך, ואף לקבוע זאת בהסכם חתום עם הנהגים.

בנוסף, לשכת הרב מפרסמת אחת לשנה אוזרה לכהנים לשים לב על כך שאכן ההסכם מתבצע בפועל, ולהזכיר לנהגים מבעוד מועד על כך. אמנם כפי הנשמע מעדויות רבות פעמים רבות הנהגים מסרבים להשמע להוראה אם מפני שאינם מודעים לה כמו בעבר, ואם מפני שמעדיפים לעקוף ולקצר בנתיב השמאלי בומני עומס. המציאות היא שמרבית הנהגים בכלל אינם יהודים וכלל לא מבינים את משמעות הענין ומתייחסים לבקשת הכהנים כאל טרדנים המפריעים בשעת הנסיעה.

"הייתי צריך לחזור ממודיעין עילית מאוחר בלילה" - סיפר הרב א. מב"ב - "והאוטובוס האחרון שיצא היה קו 240, כשעליתי שאלתי את הנהג אם הוא נוסע דרך צומת גמזו והוא השיב בחיוב, בקשתי ממנו שישע דרך הנתיב הימני, אך הוא מצדו השיב בולזול אף אחד לא חייב לך שום דבר, כשאמרתי לו שיש הוראה של החברה ליסוע רק בדרך זו המשיך לסרב והגיב מה עוד..." ישנם נהגים שכאשר מבקשים מהם לנסוע בנתיב הימני מתחילים להתווכח ובין כה ובין כה

הכביש המדובר משמש מדי יום חלק גדול מהנוסעים ממודיעין עילית לבני ברק ולא לעד, וכן מערים רבות נוספות לאלעד.

באופן רגיל הנסיעה לא הייתה אמורה להיות בעייתית מפני שבדרך כלל הנסיעה היא בנתיב הימני שאין בו מכשול, אך הנסיון בשטח מגלה כי שכיח מאוד שיש רכבים נוספים בנתיב הימני ובפרט כשיש משאיות, והנהגים שמעוניינים למהר עוקפים משמאל ונוסעים במסלול השמאלי האסור.

המשימה נעשית קשה אף יותר בשעות אחר הצהריים כאשר כביש 6 פקוק ובעקבותיו הנתיב הימני המוביל אליו פקוק אף הוא כאשר דווקא בנתיב השמאלי האסור לכהנים התנועה זורמת. בנוסף האוטובוסים הנוסעים ממודיעין עילית לבני ברק מעדיפים לרוב את המסלול השמאלי גם ללא סיבה אחרת, כיון שברמזור הקרוב הם פונים שמאלה לכביש 1.

ההסתברות היא שבכל אוטובוס עמוס בנוסעים ישנם מספר כהנים, אשר לא כולם מודעים למכשול, ולא כל האוטובוסים נוסעים בנתיב הכשר לכהנים.

רבני מודיעין עילית בראשות המרא דאתרא פעלו רבות בענין הכביש המדובר והגיעו לסיכום עם משרד התחבורה שעל החברה הזכנית להורות לנהגים שמסלול הנסיעה הוא רק

לפני כ - 25 שנה במהלך עבודות בכביש 444 סמוך לצומת גמזו, כחלק מפרויקט סלילת כביש 6 והקמת מחלף בן שמן, נמצאו במקום מערות קבורה. במהלך העבודות שלאחר הגילוי נפגעו חלק מהמערות. לקראת המשך העבודות נבנו כיפין על חלק מהמערות, כיום ניתן לראות על אי התנועה לאורך הקטע, את ארובות הטפח היוצאות מהמערות שתוקנו, ואשר נועדו לאפשר את יציאת הטומאה ובכך למנוע דין קבר סתום. אך מסיבות שונות אחת המערות הושארה ללא כל תיקון.

לאחר בדיקות ובירורים מעמיקים לקביעת גבולות הטומאה, ועם הצעת הדברים לפני מרן פוסק הדור הגר"ש אלישיב זי"ע"א, התקבלה ההוראה כי בנסיעה מדרום לצפון דהיינו מצומת גמזו (מודיעין) לכיוון אלעד וראש העין, בקטע שמהצומת ועד הגשר הראשון שחולף על הכביש (הגשר של כביש 443), יש לכהנים להיזהר לנסוע רק בנתיב הימני, כמובן שהוראה כזו להקפיד על נסיעה מסלול מסויים מצריכה ערנות מוגברת, אך אין עצה ואין תבונה נגד ה' ומי שלא ידקדק לנסוע בנתיב הימני הרי הוא נכשל באיסור טומאת כהנים רח"ל.

האתגר היותר גדול במקרים כגון אלו, הוא כאשר הכביש האסור הוא חלק ממסלול תחבורה ציבורית או כביש מרכזי לאוטובוסים ציבוריים,

קו המידע לכהנים 08-313-2020

כל המידע החשוב לכהנים במקום אחד! כבישים, טיסות, בתי חולים, נפלים, קברי צדיקים ועוד...

שלוחה 8 < השארת הודעות למערכת | שלוחה 9 < עדכונים חשובים ומוקדי מכירה | שלוחה * < מענה אנושי

או במייל A083132020@gmail.com או בפקס 073-3638698

ניתן לקבל מידע חשוב למארגני טיולים במייל הנ"ל. למי שאין מייל, ניתן לקבל עדכונים בדואר רגיל, נא להשאיר פרטים בשלוחה 8

חדש! חדש! חדש! מידע אוטומטי על קוי תחבורה ציבורית שיש בהם חששות לכהנים בשלוחה 9 ואח"כ 3.

חשוב מאוד שציבור הכהנים יירשם בקו המידע או במייל. בשביל שנוכל לעבוד מול הגורמים בבתי חולים ובשאר מקומות!!

❖ כניסת כהנים למוזיאונים (ב') ❖

שמיים לסגור חלל הקבר, או כיסוי עראי לקבר. ועוד נחלקו הראשונים האם גולל שפירש מטמא שלדעת רש"י גולל שפירש טמא, וכן מבואר בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תע"ו, אבל לדעת הרמב"ם (הל' טומאות מת פ"ו ה"ד) והתוס' בסוכה כ"ג א' ד"ה גולל שפירש טהור.

והנה בחכמת אדם כלל קנט אות ב' כתב ונ"ל דאם לקחו מצבה מן הקבר אין הכהן מוזהר עליו. ובקונטרס מצבת משה (הנפס בסוף החכמ"א) סי' י"א ביאר דבריו שיש להתיר מס' דספק שמא הלכה כהסוברים שמצבה אינה בכלל גולל, ואת"ל דהוי גולל שמא הלכה כהסוברים שגולל שפירש טהור.

ארון קבורה "גלוסקמא" במוזיאון הכט בחיפה

ולפ"ז נראה לכא' שארון קבורה - 'גלוסקמא' - הנמצא בתוך מוזיאון ואין המת בתוכו והרי הוא כמי שפירש מהקבר, 'יהיה דינו ג"כ כמו מצבה, שיש ספק האם ארון הוא בכלל גולל שלדעת רש"י הרי הוא גולל אבל לדעת שאר הראשונים אינו בכלל גולל, ואת"ל שהוא גולל שמא הלכה כהסוברים שגולל שפירש טהור.

אלא שהעיר הגאון ר"י פישוהף שליט"א דיתכן שאין לדון כאן משום ס"ס, שהרי לרש"י ע"כ גולל שפירש טמא דאל"ה יקשה עליו דאי"ז ע"פ השדה וכמו שהקשו התוס' בכתובות הנ"ל, וא"כ אין לומר שמא הלכה כרש"י שארון הוא גולל ולהוסיף ע"ז צד שגולל שפירש טהור דעד כמה שסוברים כרש"י ע"כ הוא מוכח מהגמ' גולל שפירש טמא, וכל דברי החכמ"א היינו רק במצבה שפירשה ולא בארון המת שפירש ע"ז.

אמנם שמא י"ל דרש"י לא ס"ל כק' התוס' שעל פני השדה היינו דוקא בולט ע"פ השדה כמו מצבה, אלא לעולם כל כיסוי ארון הוא גם בכלל פני השדה, וא"כ אין הכרח בשיטת רש"י שגולל שפירש טמא, אף שרש"י גופיה ס"ל הכי בעירובין ט"ו, מ"מ אין ב' הנידונים תלויים זה בזה, ושפיר י"ל שעדיין יש כאן ס"ס ספק אם ארון בכלל גולל וספק אם גולל שפירש טהור. וכן הוסיף עוד הגר"י פישוהף שהעירוהו דהא בראשונים ברכות י"ט ת"י על קושיית תוס' איך האהילו על הגולל דמיירי שהיה חלל טפח בין גג הארון וא"כ י"ל דהכי ס"ל לרש"י וממילא לא תליא זה בזה וע"כ למעשה יש להקל כהוראת החכמ"א בכל גזונו ובפרט דבדבר"כ בכל גלוסקמאות אלו יש גם ספק שמא הם של עכו"ם.

ידוע ומפורסם שישנם מוזיאונים שהכניסה לכהנים אליהם אסורה. וזאת מפני שיש שם עצמות מת אשר מטמאים באהל [מאמר מקיף בנושא הופיע בעבר בגליון אמור ואמרת 13 מאת הגאון ר' נפתלי ברוך שפיצר מח"ס ברכת האהל, ובו האריך לדון בענין שלדים המונחים בארונות זכוכית והמסתעף]. במודריך לכהנים התפרסמה רשימת המוזיאונים המותרים והאסורים לכהנים. כמו כן ניתן לשמוע בקו המודריך לכהנים שמספרו 083 132020 בשלוחה 6. בשונה מכך ישנם מוזיאונים אשר אין בהם עצמות מת אלא רק ארונות שבעבר שימשו לקבורה [גלוסקמאות] וכעת הם ריקים מעצמות, ויש לברר

האם צריך לחשוש שהם מטמאים באהל משום גולל ודופק על אף שהם ריקים. והנה שנינו במשנה אהלות פרק ב' משנה ד' הגולל והדופק מטמאים במגע ואהל ואין מטמאים במשא, ובביאור מהו גולל ומהו דופק מצונו כמה שיטות בראשונים ז"ל.

שיטת רש"י חולין ע"ב א' ד"ה גולל שהגולל הוא כיסוי ארון ודופק הם הקרשים שבצידי הארון. ובתוס' כתובות ד: ד"ה עד הקשה ר"ת דאיתא בברכות יט: מדלגין היינו על גבי ארונות, ואיך היו מדלגין והלא הגולל והדופק מטמא באהל, ועוד דעל פני השדה לרבות גולל ודופק ולרש"י הלא ארון אינו על פני השדה. ואומר ה"ר דוד מנצינבורק כי לרש"י הכוונה שהגולל מטמא דוקא כשפירש מהקבר אבל בעוד שהוא טמון בטל אגב קרקע ולא מטמא באוהל. וכן מבואר ברש"י עירובין ט"ו א' ד"ה גולל.

שיטת ר"ת בתוס' כתובות שם והר"ש באהלות שם שהגולל הוא אבן רחבה וגדולה שמניחין מצבה על הקבר לסימן, מלשון וגללו את האבן, ואותה אבן מונחת על שתי האבנים אחת מצד זה ואחת מצד זה ונקראין דופק, כדקתני איזהו דופק שהגולל נשען עליו.

שיטת הרמב"ם הל' טומאות מת פ"ב ה"ט' שהגולל הוא כיסוי עראי שאינו מחובר כגון שכיסה אותו בכלים או באבנים והדופק הוא כלים או אבנים המעמידים את הגולל. שיטת האור זרוע (ח"ב הלכות אבילות סי' תכ"ד) שגולל הוא כיסוי הקבר הסותם את חלל הקבר, ודופק הם האבנים שעליהם נשען הגולל.

והנה יוצא שנחלקו הראשונים אם גולל הוא ארון קבורה, או מצבה, או אבן

הרה"ג ר' ישעיהו ויינר שליט"א

עוד כתב הרה"ג ר' דוב כהן שליט"א דעדיף להוציא את המת דרך המעלית ולא דרך חדר המדרגות, וזאת מפני שהמעלית סגורה רוב הזמן ואילו חדר המדרגות פתוח, והעירו שיש בנינים שהמציאות שונה, דאפשר לנעול את חדר המדרגות שהמת עתיד לרדת בו, ולכה"פ לסגור את הדלת לחניון כך שלא תהיה אפשרות לפתוח את הדלת שבין חדר המדרגות הטמא לחניון המשוהף וכשחדר המדרגות נעול החניון טהור, ואז תהיה תנועת העולים ויורדים רק דרך המעלית, ויוכלו לרדת רק דרך החניון משום שקומת הכניסה טמאה משום סט"ל צ.

ואפילו בבנינים שאין אפשרות לנעול מ"מ אם יש אפשרות לסגור את דלתות חדר המדרגות ע"י קפיץ הרי שרוב הזמן יהיו הדלתות סגורות (ודלתות המעלית נפתחות לעיתים יותר קרובות מדלתות חדר המדרגות), כמו"כ אין אפשרות לנעול את המעלית וכשהמעלית הטמאה תהיה פתוחה לחניון יהיה כל החניון טמא, ויותר מזה דהרבה פעמים כשהחניון טמא הוא חוזר ומטמא את כל הבנין משום שביציאה מהחניון יש מרפסת שמאחילה מלמעלה וכיו"ב.

כמו"כ כהן שהוא שכן של הנפטר ורוצה לצאת מהבנין יוכל לצאת לקומה שלו ולרדת במעלית ולצאת החוצה דרך החניון משום שהוא יודע שבשעה שהוא במעלית היא ודאי לא פתוחה לקומה של הנפטר וא"כ המעלית טהורה (ורק צריך מישור שישימור שבדקות שיוצא הכהן מהדירה עד שתגיע המעלית לא תפתח דלת חדר המדרגות הטמא). עדיפות נוספת להחליט מחדר המדרגות משום שרוב המעליות קטנות מדי וגם אם יחליט להוציא דרך המעלית יודעים הם שיתכן שאנשי הח"ק לא יעשו כן וא"כ אין תוקף להחלטתם.

❖ מיעוט הטומאה בנפטרם בבנין ❖

בגליון הנפלא "אמור ואמרת" (גליון 14 עמ' 2) כתב הרה"ג ר' דוב כהן שליט"א "עצה טובה לכהנים להכיר טוב את הבנין שבו הם גרים על כל מבואותיו חורין וסדקין, כדי לדעת בעת הצורך ל"ע מה מחובר ומה נפרד. וא"א בשעת מעשה להתחיל לבדוק זאת". יש להוסיף שעצה זו לא זו בלבד שתתן לכהן מענה בשעת הצורך שיוכל לדעת מיד מה דין המקום, וגם יוכל מיד לומר לאחרים, אלא גם תמחיש לו את כל דיני אהלות ויזכרם בצורה מוחשית ועל ידי כך יוכל גם לדעת גם במקומות אחרים. ושמעת מאחד מהמתעסקים בדבר באשכנזיה דרבינו חיים זצ"ל בדיני התפשטות הטומאה בבנינים מסביב, שסיפר שאילו היה צריך אז להחליט על כל הבנינים לא היה מספיק לעשות זאת, אלא שלפני מספר שנים כשנפטר הרב נחמיה ציטרון זצ"ל בשבת והתעוררה השאלה לבהכ"נ לדרמן ולכל הבנינים מסביב, ובשבת בבוקר הכריזו בבהכ"נ לדרמן שייצאו כל הכהנים מכיון שהטומאה הגיעה מביתו (רח' נחמיה 20) לביהכ"נ דרך העצים, ולאחר בדיקה מעמיקה התברר שברחוב נחמיה התחברו חמשה בנינים זה לזה ונטמאו כתוצאה מחיבור העצים והגגונים והמוגנים וכו'. וכבר אז בדק את המקומות וראה את חיבורי הבנינים, ולכן היתה לו המלאכה קלה יותר בפעם זו.

עוד יש להוסיף שהדבר נחוץ לא רק כשיש טומאה בבנין זה אלא גם כאשר מתקיימת הלוויה שהמיטה עלולה לעבור תחת עץ שמתחבר לבנין זה או לאחד הבנינים הסמוכים, וכמובן שהכהנים מעדיפים להשאיר בביתם, ועליהם לדעת מראש מה האפשרויות לכך. וכדאי לכהן לבדוק את ביתו מראש כדי להיות מוכן לתרחיש כזה ולראות איך יוכל לנעול את דלתותיו וחלונותיו באופן הראוי, וגם אם אינו כהן צריך הוא לדעת כדי להורות לאחרים וכדאמרין במו"ק ה. לענין ציון קברות "האי צורבא מרבנן כל מילי דמתא עילויה רמיא".

עדכונים מהתקופה האחרונה שע"י המדרין לכהנים

מתוך רשימת עדכונים והוספות למדרין

לקבלת הרשימה המליאה נא לשלוח בקשה לדוא"ל: a083132020@gmail.com או בפקס: 0733638698. כמו כן ניתן לשמוע בקו המידע 08-3132020 בשלוחה 9 ואח"כ 7. לעדכונים אחרונים הקישו 9 ואח"כ 5.

בקווי האוטובוסים הבינעירוניים [שלוחה 9-2-2-12].

תחבורה ציבורית בטבריה:

חדש בקו המידע!! שלוחה אוטומטית לבירור קווי אוטובוסים עם חשש לכהנים בשלוחה 9 ואח"כ 3.

יש להקיש את מספר הקו ב3 ספרות ומיד תקבלו את המידע.

עקב שינויים בתנועה אין לנסוע בתחנה המרכזית טבריה!! דהיינו שיש לרדת מספר תחנות לפני התחנה המרכזית וכנ"ל להיפך בחזור שיש לעלות רק במרחק כמה תחנות מהתחנה המרכזית.

ניתן לקבל את מפת טבריה ואת העדכונים ומסלולי הנסיעה וההליכה בטבריה - ללא עלות - בדוא"ל של 'המדרין לכהנים': a083132020@gmail.com או בפקס: 073-3638698. כמו כן ניתן לקבל בדוא"ל מצגת יפה הממחישה בעזרת תמונות את מסלול העקפה באיזור הטיילת.

מסלול נחל השופט - כהנים המעוניינים להגיע למקום - יש להתייעץ לפני הטיול עם המענה האנושי, או לקבל הדרכה במייל. **פרוד** - סמוך לשוב וליד חניון פרוד ישנו מסלול הליכה לנחל פרוד, צמוד לנחל יש את קבר רבי ישמעאל ורבי נחמיה העמסוני, וישנם עצים המאהילים על הקבר ועל חלק מהמעבר, יש להיזהר מלהיכנס מתחתיה העצים הנ"ל.

הנורא של שורות קברים בנויים קומה ע"ג קומה. וגם לפני כמה עשרות שנים בעת החפירות בחצר הרמב"ם חזרו ונראו המראות הללו, על עצמות הקדושים אשר היו טמונים שם מאות ואלפי שנים, וכפי שמופיע בהרחבה בספר 'הרב מבריסק'. ועל כן, כהן המעוניין לנסוע לכיוון טבריה [וכן אימהות עם תינוקות כהנים] חובה להיערך מראש, ויש לבדוק היטב את מסלול הנסיעה והטיול בטבריה, לפני שיוצא לטיול. ויש להצטייד במפה שיצאה לאור בחוברת, וכן להתעדכן בקו המידע שלוחה 9 ואח"כ 2 וכפי שמופיע להלן. כמו"כ ניתן לקבל בחינם עדכונים והדרכות מפורטות בכתובת המייל.

עם זאת חובה להדגיש כי העיר טבריה מלאה במכשולים בעיני שמירת העיניים ובמיוחד בימי הקיץ ובפרט בטיילת על שפת החוף, ואין בהדרכה הנ"ל גושפנקא להקל ח"ו בשמירת העיניים, והחכם עיניו בראשו שלא יצא שכרו בהפסדו.

עדכון חשוב: רחוב ר' יהודה הלוי חסום כעת לתנועה, אך יש בו מעבר רגלי. ולכן ישנם שינויים רבים בתחבורה ציבורית בטבריה, ואין אפשרות להסתמך על פירוט הקווים המותרים המודפס במדרין אלא בשלוחה 9 ואח"כ 3. כמו"כ נוספו הרבה עדכונים חדשים [לדוגמא: חלק מרחובות המגינים והצנחנים בטבריה הינם בחשש] ניתן לשמוע בשלוחת העדכונים.

הדרכה מוקלטת 24 שעות ביממה לכל המסלולים בטבריה

כיצד להגיע מרחוב אלחדיף לאיזור קבר רבי מאיר בעל הנס או להטיילת ולהחוף הנפרד [שלוחה 9-2-2-2]. או בכיוון ההפוך [שלוחה 9-2-2-3]. וכן מכיוון קבר רמבעה"נ ו'אקוה כיף' לכיוון צפון [שלוחה 9-2-2-4]. כיצד ניתן להגיע מהצפון (איזור מירון או הקייאקים) לקבר רמבעה"נ או 'אקוה כיף' [שלוחה 9-2-2-5]. או ממרכז הארץ לרמבעה"נ ו'אקוה כיף' [שלוחה 9-2-2-6]. הדרך מדרום טבריה לכיוון טבריה, השכונות החרדיות ומחלף גולני [שלוחה 9-2-2-7]. מאיזור קרית שמואל עד ליציאה הצפונית מטבריה ניתן לעקוף במסלול רגלי [שלוחה 9-2-2-8]. לדרכי הגישה למלון 'קיסר' וממנו [שלוחה 9-2-2-9]. לאיזור קבר הרמב"ם וממנו [שלוחה 9-2-2-10]. למתחם קבר רבי מאיר בעל הנס [שלוחה 9-2-2-11]. למידע על התחנות המותרות

בתי חולים: הנצרך לעבור בדיקה או טיפול בבית חולים באופן שאינו דחוף, יוכל להתיעץ עם הרבנים בקו המידע להצעת חלופות כשרות לכהנים.

ביה"ח איכילוב במחלקת דנה ילדים נוצרה לאחרונה בעיה לכניסת כהנים, ומי שהוצרך להיכנס לשם יש להתיעץ עם הרבנים בשלוחה כוכבית ואח"כ 2.

חיפה - ביה"ח אסותא - לב המפרץ [תחנה מרכזית תחנת רכבת והרכבלית] נעשה תיקון במקום וכעת החשש שטומאה הוא רק בימי חמישי בשעות אחה"צ בין 16:00 ל-19:30.

ביה"ח שערי צדק - שטחי ההמתנה לכהנים בכניסה לבנין מחוברים לבנין ואסור לכהנים לשהות בו.

מלון יולדות **אסף בייבי** באסף הרופא הינו בחשש, יש להתיעץ עם הרבנים בשלוחה * 2.

מירון - לפני ההגעה למקום, יש להתעדכן בקו המידע בשלוחה 9-2.

טבריה - המפורסמות אינם צריכים ראייה. - בחפירות במאה שנים האחרונות נודע ללא ספק, כי מרכז העיר טבריה תחתית שוכן על בית קברות יהודי קדום, וכפי שמופיע בכל ההיסטוריונים והארכיאולוגים, מפיהם ומפי כתבם. קברים אלו הינם יהודים, [חוץ מבתי קברות מסוימים אשר היו ידועים כעכ"ם, וגם עליהם נכון להיזהר. וביותר כאשר מאהיל עליהם]. ובמיוחד בכביש הראשי 'אלחדיף' ושלוחותיו אשר נסלל ע"י הישמעאלים, וכאשר נעשו עבודות תשתית בכביש לפני עשרות שנים -נמצאו תחתיו מאות קברים צפופים רח"ל, מהם ישנם בוודאי קברים רבים שלא פונו ולא נחרשו, ובחלקם נמצאו עצמות, ומצבות. חוץ מעפר קברות אשר מטמא באהל, כמבואר בפוסקים. וכן הסכימו הרבנים.

דברים אלו נתאמתו ע"י חקירה ודרישה ועדויות רבות שהגיעו למערכת. כך שכהן אין לו להתקרב למקומות אלו. לפני כעשרים שנה הוציא לאור ארגון 'טהרת כהנים' מפה של המקומות שנמצאו בהם קברים וכי' בהסכמת גאב"ד טבריה זצוק"ל ובעידודו, וכן הסכימו הפוסקים. ניתן לקבל את המפה המעודכנת של הכבישים הבעייתיים במייל של המערכת, או בתוך חוברת 'המדרין לכהנים'.

ידוע לנו גם שחלק מהבניינים במקומות אלו נבנו במקומות שהיו בהם קברים, וכפי שהעידו עדי ראייה מהימים ההם, על המחזה

תחבורה ציבורית [לא] לכהנים - המשך

הם כבר אחרי הגשר... וכבר שמענו על כהנים שירדו באמצע הדרך מחמת סירוב הנהגים ליסוע בדרך המותרת.

למרות שכבר נעשו בעבר מספר פניות לאישי ציבור לסייע לשבט הכהונה ולהנגיש את הנסיעה בתחבורה ציבורית לכהנים, עדיין לא נראה שום שיפור בנושא וכעת שוקלים בארגון "המדרין לכהנים" להרים את הכפפה ולפנות בהתארגנות ציבורית לכל הנוגעים בדבר לשים סוף למכשול חמור זה. המעוניין לסייע בדבר מתבקש ליצור קשר ולהשאיר הודעה בקו המידע שלוחה 8.

חשוב לציין שישנם מקומות נוספים כדוגמת העיר טבריה שהתחבורה הציבורית הנוסעת לערים החרדיות עוברת ברחובות האסורים לכהנים למרות שניתן בקלות ליסוע דרך רחובות מקבילים שאין בהם חשש לכהנים. ניתן לקבל פירוט מלא במייל, או בקו המידע בשלוחת תחבורה ציבורית להקיש 9 ואח"כ 3.

מדוע צריך להתעדכן בקו המידע?

בחרנו שלוש שיחות מתוך שיחות רבות המגיעות לקו המידע שע"י המדריך לכהנים, כדוגמא:

השואל: כיצד ניתן להגיע מתחנה מרכזית בטבריה לחוף הנפרד?

הרב המשיב: כיצד אתה מגיע לתחנה מרכזית?

השואל: באוטובוס של אגד קו 962.

הרב המשיב מעדכן: על אף שבמדריך ציינו שמסלול הקו הוא ללא חשש, אך בעקבות שינויים בהסדרי תנועה ברחוב יהודה הלוי, אי אפשר להמשיך בקו זה ובכל הקוים המגיעים בטבריה עד תחנה מרכזית, אבל אל דאגה יש דרך להגיע ליעד בלי שום טומאת כהנים, בשלב זה פירט לו המוקדן את המסלול הכשר.

שואל: בעוד כחודש אני נצרך טיפול מסוים [שאינו ספק פיקוח נפש] בבית חולים ומבקש לדעת אם מותר לכהן להכנס עבור צורך כזה לבית החולים

הרב המשיב, מעדכן: הטיפול המדובר קיים גם בבתי חולים מסוימים שיש בהם סידור לכניסת כהנים, וניתן לעשות שם את הטיפול באותו רמת מקצועיות וללא חשש טומאת כהנים, עליך לבקש אישור מיוחד מקופ"ח שיפנו אותך לשם.

נביא כאן שיחה שכאשר יותר ערניים, שואלים בזמן וחוסכים עוגמת נפש, המדובר באחד התלמודי תורה שיצאו לטיפול שנתי המשולב בתפילה על קברי צדיקים בגליל. רק באמצע הנסיעה התעורר אחד המלמדים לברר מה נעשה בקברי צדיקים עם הכהנים, הנה ציטוט מהשיחה.

המלמד: אנחנו כעת נוסעים למירון להתפלל שחרית ולאחר מכן אטרקציה בכינרת.

הרב המשיב: לעת עתה במירון אין אפשרות לעלות לכיוון הציון בלא להכנס לחששות טומאת כהנים, מכיון שלצערנו גשר הכהנים נהרס אחרי שבועות השתא. העצה האחת היא לסדר מקום אחר לתפילה בצפון המתאים גם לכהנים, ובפרט שמלבד הבעייתיות באיזור הר מירון, גם הדרך ממירון לטבריה קצת מסובכת עבור הכהנים.

בנימה אישית, כמה חבל שלא השכילו לברר מראש עניין מהותי כל כך ובודאי היינו עוזרים להם לסדר את המסלול המתאים ביותר לציפיות של הילדים וגם לשבט הכהונה.

לפני כשנה הוקמה מערכת 'המדריך לכהנים' על ידי מכון תורת הטהרה בשיתוף אגודת 'טהרת כהנים' בראשות הגאון רבי דוד הכהן מונק שליט"א והגאון רבי יוחנן לומברד שליט"א, ואגודת 'התאחדות הכהנים' בראשות הגאון רבי אליהו בייפוס שליט"א, אשר הוקמו בהכוונת גדולי הדור וצוק"ל ולהב"ח גדולי הדור שליט"א.

בשלב ראשון הודפסו אלפי חוברות צבעוניות 'המדריך לכהנים' הכוללות את כל המידע הנצרך לכל כהן: כבישים, אתרים, בתי חולים, טיסות, מסלולים, מוזיאונים, תחבורה ציבורית, וכן מידע הלכתי של טהרת כהנים.

בחוברת אף הובא מכתבם של גדולי ישראל שליט"א כשאלוהים הצטרפו עשרות רבני קהילות התומכים בפעולות האגודה, וקוראים לכל בתי החולים לעשות פתרונות לכהנים המקובלים בהלכה לדעת גדולי ישראל.

חוברות 'המדריך לכהנים' יצא לאור גם במהדורה מיוחדת עבור רבנים ובתי הוראה, חוברות אלו מחולקות חינם.

כמו"כ הוקם מרכז מידע ענק בטלפון ובמייל, הזמין לכל כהן לכל שאלה. ותוך פחות משנה כבר מחוברים לקו ולמייל אלפי כהנים! כן ירבו.

כמו"כ ניתן לפנות בפקס שמספרו 073-3638698.

מאז צאת המדריך ועד היום נוספו עשרות עדכונים חשובים לכהנים, ניתן לקבלם בכתובת המייל, ולמי שאין לו גישה במייל ניתן לקבלם בדואר רגיל בהשאת הודעה ברורה בשלוחה 8. כמו"כ ישנה שלוחת עדכונים בקו המידע שלוחה 9 [ניתן להרשם לקבלת צינתוק כל אימת שיש עדכון חדש]. כמו"כ הוקמה שלוחה מיוחדת לעדכונים על מירון וטבריה מפני שהדברים שם משתנים כל העת, ולכן הנוסעים למקומות אלו יש להם להתעדכן לפני ההגעה למקום.

בקו המדריך לכהנים ישנה שלוחת מענה אנושי - *2 - על ידי רבני האגודות שליט"א העונים לשאלות הקשורות בטהרת כהנים, כמו"כ ישנה שלוחת מענה אנושי - *1 - למידע על כבישי הארץ. בבין הזמנים האחרון ענו הרבנים על עשרות שאלות מידי יום.

בין השאלות: טיולים של בין הזמנים, וזכות התגלגלה ע"י ארגון איחוד בני הישיבות אשר בכל הטיולים הם מתייעצים עם קו המידע לפני היציאה לטיול, גם חידורים וישיבות יודעים להתייעץ לפני שיוצאים לטיול, בשביל לא להכשיל ח"ו את הכהנים, ולדאוג שהכהנים לא יפסידו ח"ו מזה שהם כהנים.

בדיקת בתי חולים

כל העת נעשים בדיקות תקופתיות על ידי רבני האגודות שליט"א הבודקים את מצב בתי החולים לכהנים ע"פ הנחיות גדולי הפוסקים וצ"ל, מכיון שהדברים משתנים כל הזמן - ולכן כהן הנצרך להכנס לבית חולים שלא למטרת פיקוח צריך להיות

בקשר עם מענה אנושי לפני שנוסע לבית חולים. וכן אם צריכים לקבוע תור מראש לטיפול או בדיקה בב"ח יש לפנות למענה אנושי בכדי לראות אם ישנו מקום שעושה דבר זה ללא חשש לכהנים.

המליצה למארגני הטיולים

יש לבדוק מול קו המידע בזמן תכנון הטיול, בכדי למנוע בעיות מיותרות, אבל גם בזמן הטיול עצמו קורה הרבה שמשנים מסלול ויש לבדוק גם אותו. ובמיוחד בטבריה שיש לבדוק היטב את כל הפרטים לפני היציאה, ניתן לקבל חומר מפורט במייל.

ניתן לקבל הדרכה ממוחשבת בקו המידע בשלוחת העדכונים, להקיש 9 ואח"כ 2.

כמו כן כשיש שאלות של טומאת כהנים בהלוויות או נפלים ל"ע יש להיות בקשר עם הרבנים בקו המידע.

בחודשים אלו נפתחה הרשמה ל"שימוש חכמים" בבדיקות בתי חולים, על המעוניינים להרשם בשלוחה 8.

כמו"כ נפתחה שלוחה חדשה של מידע אוטומטי על קוי תחבורה ציבורית שיש בהם חששות לכהנים, בשלוחה 9 ואח"כ 3.

יש להקיש את מספר הקו ומיד תקבלו תשובה על התחנות והמיקום בו יש חשש לכהנים.

חשוב לציין שבטבריה יש שינויים מפעם לפעם בקוי התחבורה ועל כן כדאי להתעדכן קודם הנסיעה במסלולי הקוים הכשרים לכהנים.

נתקלתם במידע חדש העשוי לעזור לאלפי כהנים?

הקישו 8 בקו המידע וזכו את כלל הכהנים!

בתי הוראה שעדיין לא קיבלו את מהדורת הרבנים יש ליצור קשר עם קו המידע או המייל.

לקבלת המצגת החדשה של המדריך לכהנים, ניתן לשלוח בקשה למייל של המערכת.

בתפילה שלא תצא תקלה תחת ידינו.

טהרות בעיני אליבא דהלכתא

תורת הטהרה

מערכת "אמור ואמרת" טהרות בעיני אליבא דהלכתא
שע"י רשת הכוללים ללימוד סדר טהרות בעיני

דוא"ל: T402422@gmail.com

פקס: 1533-5709254

לתרומות: ב"קהילות" או ב"נדרים פלוס"

בשם "תורת הטהרה"

נדרים פון: 03-7630585 שלוחה 6394

פרקי אבות

על פי דברי מרן רבנו הגראי"ל שטינמן זיע"א

גליון 15 פניני חכמה

משרה בלי כבוד

מספר המשגיח הגרמני מישקובסקי שליט"א: נכנסתי פעם עם יהודי בעל מעלה גדול, שפעל בצדקות במסגרת משמרה הצניעות, והיה מודרך בצעדי על פי גדולי ישראל. בשלב מסוים הציעו לו משרה הרבצת תורה במקום מסויים. הוא בא וסיפר על כך בשמחה למדן זצוק"ל. היו לנו כל מיני מחשבות כיצד יגיב מרן זצוק"ל להצעה, לחיוב או לשלילה, אך מרן זצוק"ל הגיב באופן מפתיע, כשהוא מתייחס לעניין אחר בהצעה: "אני מתפלל עליך", אמר מרן למראה פניו השמחות מהבשורה. "עד עכשיו היתה בידך מצווה שאין בה כבוד, ואדרבה, לפעמים בזיונות וזלזול, ואתה הולך להחליף אותה במצווה שהיא גם עם כבוד וגם עם כסף!"

♦ ♦ ♦

"נכנסתי פעם עם יהודי נכבד מאד, שבא לספר כי הוא חפץ מאד בבחור פלוני, מתמיד ות"ח, כחתן לבתו, עד כדי כך שהוא ורעייתו מוכנים למכור את הדידה שלהם ולהצטמצם במידה מסוימת כדי לרכוש זאת. חתן. הוא סיפר על כך למדן, והוסיף ואמר: "כדי לשכנע אותם, אני יצהיר בפני הוריו כי אני מוכן לתת להם הכל ממש".

אלא שמרן זצוק"ל, רוח אחרת היתה עמו. "אל תאמר את זה", הורה לו. ברגע הראשון לא הבנו מדוע. אלא שכמדומני שמרן זצוק"ל גופא המשיך והסביר לו טעמים של דברים: "אם תפרעו יתר על המידה, הרבה יותר מהסענדרט", הצד השני יכול לחשוב כי יש לך בעיה רצינית סמויה, ולכן אתה מציע כל כך הרבה כסף וללא חשבון. וממילא רק תפסיד מכה..."

ואם בענייני שידוכים עסקינן, הנה תשובה מחוכמת ונפלאה נוספת: "היה בחור ישיבה שניגש לשידוך, וככל שהשידוך התקדם, הוא גמר ברעהו כי השידוך נאה וראוי עבורו, אלא שהיתה לו בעיה: אמו ואחותו נפגשו עם המיועדת, והללו הביעו את דעתן כי בעיניהם איננה מוצאת חן. הן אמרו לו שזכותו לעשות כרצונו, אבל עליו לדעת כי המיועדת לא נושאה חן בעיני חסותה וגיסתה לעתיד. הבחור לא ידע את נפשו. ושלה אותי להציג את השאלה בפני מרן זצוק"ל.

אין כאן המקום להעיד מה היתה הוראתו של מרן זצוק"ל למעשה, אבל אני נזכר במושכל ראשון ובתגובה הראשונית של מרן, שהיב מיד ככה: "נו, הררי בגמרא כתוב שחמות שונאה את כלתה וכלה את חמותה. אצל רוב האנשים זה קורה אחדי תקופה, ואצלו זה סך הכל הוקדם בכמה חודשים".

גם רפואי

לפני כמה שנים, נסתלק לבית עולמו הגאון רבי שמואל פרידמן זצ"ל, ראש ישיבה בני ראם. קשר מיוחד שרר בינו לבין מרן ראש הישיבה זצוק"ל. הגר"ש מצידו היה עולה באופן קבוע למעונו של מרן זצ"ל ליטול את עצתו בענייני הישיבה ואורחותיה, ומרן זצוק"ל האיר לו פנים בחביבות מופלגת, ואף נשא מדי יום תפילה לרפואתו.

אה הסיפור הבא שמענו מפי יבלחט"א הגראי"צ טובי שליט"א:

לפני מספר שנים, נתון היה רבי שמואל בסכנת חיים ממש, והוא הוזקק בדחיפות להשתלה לב בשליחותו, נכנסו בני משפחתו קמיה מרן ראש הישיבה זצוק"ל, והציגו בפניו את הספק שעלה אז: ניתוח מורכב זה יכול להתבצע ע"י אחד משני רופאים. האחד, רופא בעל שם ידוע, בעל ידי והבי בתחום זה, רק שחסרון אחד יש לו - הוא נחשב לבעל גאווה גדול.

השני, אמנם בקי במלאכתו, אך איננו מגיע למקצועיותו של הראשון, אלא שהיא אדם אנושי ולא יהיר כלל.

הכל סברו שההנחיה תהיה לבחור ברופא הראשון, שכן השאלה היא מקצועית ורידא, ומה לי כעת אם מידותיו מתקנות והגונות.

אלא שמרן זצוק"ל הכריע לקחת דווקא או; הרופא השני, הפחות מומחה - אז אינו גאוותן. וכה הסביר, כפי שאחד כך סיפר זאת הגר"ש פרידמן עצמו, ליבלחט"א הגראי"צ טובי שליט"א:

"ניתוח זה מורכב במיוחד, וזקוקים להרבה סייעתא דשמיא להצלחתו, ושהקב"ה, כביכול, יהיה עם הרופא במלאכתו הקשה להצלת החיים. אלא שמקרא מלא הוא "תועבת ה' כל גבה לב", [במסכת סוטה אמרו 'כל אדם שיש בו גסות הרוח אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם', והוסיף מרן זצוק"ל, כי אף שמדובר ברופאים גרים, הרי שבחינה 'תועבת' שייכת גם אצל עכו"ם], ומשכך, יש לחוש שמא ח"ו תהיה כאי סייעתא דשמיא, שכן הקב"ה אינו שורה על בעלי גאווה, ועל כן יש להעדיף את הרופא השני, שבשל מידותיו ראוי יותר לסייעתא דשמיא".

כפי שפורסם, בזכות הוראה של מרן זצוק"ל,

גם ניצלו חייו של הגר"ש: אחרי השתלת הלב המדוברת, נישאה בתו תחי' בארץ, בעוד הוא שוכב מאושפז בבית החולים בחו"ל. מדן זצוק"ל הדחף לרעיית הגר"ש, הרבנית פרידמן תבלחט"א, להגיע ארצה לחתונה, אף הוסיף במפיע - "עם סיום החתונה, עליה לשוב מיד לחו"ל לסעור את בעלה בבית החולים". הרבנית עשתה כך, ועם שובה לביתה גילתה כי הוא סובל מדימום חריג, שצוות הרופאים לא שמו לב אליו. היא הזעיקה מיד את הרופאים, שמיהרו להציל את חייו. וכל חייו הפליא הגר"ש זצ"ל את הסייעתא דשמיא של הציות לדעת תורה, כאשר רק בזכות שובה המידי ניצל חייו בס"ד.

♦ ♦ ♦

ועל זאת הוסיף הגראי"צ טובי שליט"א, וסיפר עובדא דהוי בדידיה: "אחד מבני משפחתי נזקק לניתוח גב מורכב. הזמנו תור אצל הרופא בחו"ל שהמציא את שיטת הניתוח המיוחדת הזו, ונחשב כמובן כמומחה העולמי לטיפול בבעיה זו. כמה ימים לפני יציאתנו לחו"ל לניתוח, נודע לנו כי הרופא המדדים, העומד לצידו של אותו מנתח, ומבצע את פעולה ההרדמה - לא יהיה נוכח בניתוח. עקב יציאתו לחופשה. ידידי, הרב אלימלך פירר שליט"א השיג עבורנו מרדים חילופי כעל שם מיוחד במינו, שהיה מוכן לנסוע עמנו לחו"ל תמורה תשלום הגון, ולהיות הרופא המרדים בניתוח המסובך.

קודם נסיעתנו, נכנסתי אל בית מרן זצוק"ל ליטול את ברכתו, וסיפרתי את מהלך הדברים. אלא שהפתעתי הורה מרן זצוק"ל לבטל את שיתוף הפעולה בין המרדים מהארץ לרופא מחו"ל, ולבקש דווקא מרדים אחר, מקומי, שרגיל לעבוד יחד עם הרופא החו"ל, וכך הסביר:

"הלא בשעת הניתוח, הפה של הרופא ושל המרדים המשתתף חסום במטלית מהודקת [מחשש חיידקים וזיהומים], והם עובדים יחדיו ומשתפים פעולה באמצעות קריצות העיניים וסימנים משותפים הידועים להם. ככל שלצידו של המנתח יעמוד מרדים שאינו בקי בשיתוף הפעולה איתו, הרי שהמלאכה המשותפת שלהם עלולה להיפגם ולא להתנהל בצורה נכונה, ובניתוח כה מורכב - אין ליטול סיכון של חוסר התנהלות משותפת נכונה!"

להארות הערות והוספות: 0527680034@okmail.co.il

בסוד שיח

דברים שהתבטא מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל על מרן הגראי"ל שטיינמן זצ"ל [חלק ג']

מנהיג את הציבור

רבינו הגר"ח היה שואל ודורש פעמים רבות מה שלום ר' אהרן לייב, ומוסיף 'ה' יעזור שיהי' לו כח', הוא צריך להיות בריא, הוא מנהיג את הציבור, וצריכים אותו. רבינו מתעניין בשלומם בכל הזדמנות.

לא יודעים בזכות מה חיים.

שמע רבינו, שמרן הגראי"ל שטיינמן מזכירו בכל תפלת שמונה עשרה, אמר רבינו, ש"מרן הגראי"ל שטיינמן אדם גדול מאד, ואי-אפשר לדעת מאיזה זכות אנו חיים. והוסיף שפעם אמרו להסטיפלר זצ"ל אתה עייף וחלש, למה אתה מקבל אנשים. והשיב לו, אין אנו יודעים בזכות מה חיים.. (צדיק כתמר יפרח).

לקיים בנו חכמי ישראל

רבינו אמר ש"שנים רבות מתפלל על מרן הגראי"ל שטיינמן, כמעט כל תפלת 'שמונה עשרה', מוסיף את נוסח התפלה 'לקיים בנו חכמי ישראל' וכשאני מתפלל 'לקיים בנו חכמי ישראל' אני מכוון עליו.. (מנחת תודה) ופ"א אמר רבינו הגר"ח שמתפלל על רבינו הגראי"ל שטיינמן בכל יום בתפילת שמונה עשרה בברכת על הצדיקים.

בברכת 'על הצדיקים'

רבינו אמר ש"הדור עומד על מרן הגראי"ל שטיינמן, וכתוב בספר חסידים שתמיד יהיו יחידים שעליהם הדור עומד, ובדורינו זה הוא.. (צדיק כתמר יפרח) [אמנם שמעתי פעם מרבינו הגראי"ל שהדור נשען על רבינו הגר"ח קניבסקי].

גורל הגר"א

(סיון תשע"ד) סיפרתי לרבינו שאחד בא לרבינו הגר"ח וביקש ממנו שיעשה 'גורל הגר"א' לברר מה עלה בגורלם של השלשה בחורים שנחטפו, אמר הגר"ח 'גורל הגר"א צריך לעשות אחד שיש לו 'רוח הקודש' תלכו לרבינו הגראי"ל, בתחילה ביטל רבינו מה שאמרו עליו 'רוח הקודש' ואח"כ אמר א"כ שאפשר לברר דבר כזה, למה יש עגונה נעשה גורל הגר"א ולא יהיו עגונות, אלא שיש דברים שאי אפשר לעשות. [וציוין שרבינו עצמו עשה פעם אחת גורל הגר"א קודם שעזב את בריסק, והכל לפי ראות עיני החכם].

שאלו שאלה לרבינו הגר"ח, ק, שלח את השואל להגראי"ל שטיינמן והוסיף שיש לו רוח הקודש. סיפרו זה להגראי"ל אמר בצחות 'מום שבך הוא נותן לאחרים'.

הדור לא היה ראוי

שמעתי מרבינו הגר"ח ביום פטירת רבינו, שלמעשה היה צריך להיות עד מאה ועשרים שנה, רק הדור לא היה ראוי לכך, והוסיף אני הייתי מתפלל עליו כל יום.

ענה אמינית

מספר הרה"ג ר"י כהן שליט"א: הייתי נוכח כשספרו לרבינו את צערו הגדול של מרן רה"י על הכבוד הרב שהנחילו לו בנסיעה לחו"ל [עיי' "הנהגות רבינו בעל אילת השחר", פרק כמלאך על אדמות], ורבינו מאד התפלא, מה הוא הצטער? הרי לא כיבדו אותו אלא את התורה שלו! פירוש המילים אינני מבין, אבל אולי כך ההרגשה של מי שזוכה לעונה אמינית.

אל תוותר לו!

הכרת הטוב גדולה יש לעולם התורה למרן הגר"ח על הספר אילת השחר על מסכת זבחים. כאשר ממרומי גילו של מרן הגראי"ל החל למסור שיעור במסכת זבחים, נכדם המשותף של שניהם, הרב גדלי' הוניגסברג סיפר למרן הגר"ח שהחלו ללמוד מסכת זבחים. אמר לו מרן הגר"ח:

כבר הורה זקן

שנים רבות היה רגיל הגר"ח לא ליטול ידיו אחר שגזר שערות ילדי ה'חלאקה', כיון דבגמ' פסחים ק"ב א' איתא מאן דשקיל מזייה ולא משי ידיה מפחיד תלתא יומי משמע דוקא שלו. מאז ששמע שרבינו חושש ליטול ידיו אף הוא התחיל לחשוש על כך והתבטא כבר הורה זקן.

שאלו את רבינו הגר"ח על מה שהרבנית חילקה אוכל מביתה כשהוא היה אבל, והרי הגרע"א בגליון השו"ע (יו"ד סי' שע"ו) הביא שלא להוציא מבית האבל, והשיב: כבר הורה זקן, ר' אהרן לייב האט מתיר גיווען.

עוד מספר הגרמ"י שניידר וכמובן כמים הפנים אל פנים, כמה הי' מרן חרד על כבודו של רבינו, כידוע ומופרכים.

וגם מה שהי שומע מרבינו, הי אצלו כהוראה חד משמעית, עד שכשנסתי אליו פעם אחת בנוגע לשאלה קשה בענין מקואות, והי איזה פרט נוסף שנתלבטתי בו, לא רצה לחשוב כלום, רק אמר בקול רם "כבר הורה זקן". אמר הגר"ח כשאני רואה מכתב שחתום עליו ר' אהרן לייב או מו"ח או ר' מיכל יהודה, איני קורא אותו, אלא מיד חותם.

לא נוכל לראותו

אמרתי לרבינו הגר"ח מה שהגראי"ל אמר שרק כאן בעוה"ז אפשר להכנס לרבינו שם בעוה"ב כבר לא נוכל לראותו.

אמר לי רבינו שבעצם הדברים אמורים כלפי הגראי"ל, רק היות שאינו יכול לומר ע"ע, אמר דברים באופן זה.

והוסיף את המעשה עם ר"ת ששאלו אותו איך נותן לתלמידו הכהן לשרתו והשיב שבזוה"ז שאין עבודה בביהמ"ק שרי, ושאלו א"כ למה נושא את כפיו ולא השיב, וכת' הטי"ז (או"ח סס"י קכ"ט) שבעצם היתה לו תשובה, אלא לא רצה להשיבה ע"ע, והת' הוא דלשרת את ר"ת זה והקדשתו.

ברכת אשר חלק

שיטת רבינו הגר"ח קניבסקי שגדר ברכה זו שעל מי שנחשב מגדולי הדור שיועד ללמוד אפשר לברך. ודעתו היתה שאפשר לברך על מרן הגראי"מ שך זצ"ל, וכן על מרן הגר"י אלשיך זצ"ל. ועכשיו מורה רבינו לברך על מרן הגראי"ל שטיינמן.

עוד שמענו מרבינו: בחיי מרן הגר"י ש הייתי מברך עליו ברוך שחלק בשם ומלכות, הוא נחשב "חכם ישראל", לפניו, זכורני שאבא זצ"ל אמר לי לברך על מרן הגאון ר' אהרן קוטלר זצוק"ל, וכן פעם ביקר כאן בארץ בעל האגרות משה, מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל הורה לי לברך עליו בשם ומלכות. כיום יש לברך על מרן רבי אהרן לייב שטיינמן.

שאלו את רבינו מי נקרא מופלג בחכמה? וענה, מרן הרב שטיינמן. ובאותו ענין, כידוע כי המוני בית ישראל זכו בחול המועד פסח תשע"ז ליכנס אל הקודש פנימה, לביתו של מרן הגראי"ל ולברך ולהתברך. מחמת הדוחק הגדול שהיה שם והציבור האדיר שהגיע זירזו הגבאים המסורים כל אחד ואחד שלא יתעכב כלל, ורגע כמימרא נכנסים ויוצאים.

בנושא זה שאלו את רבינו כי במשנה ברורה (רי"ש סימן רכ"ה) נפסק כי הרואה חכם מחכמי ישראל שלא ראה אותו שלושים יום מברך שהחיינו וברוך שחלק, ושאלו כי במציאות אצל מרן הגראי"ל הזמן כל כך מועט שבקושי אפשר לומר רבע ברכה, איך יש לנהוג במקרה כזה, האם לברך לפני הראיה או אחרי, או לא לברך. וענה כי ברגע שרואים אותו יש להתחיל לברך בפניו ברוך שחלק מחכמתו, ואפשר גם להמשיך הברכה שלא בפניו, ואח"כ שהחיינו - שזה ברכה על עצם השמחה, ואין צריך ברגע הראשון.

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 55 | אב תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

כמה צריך להיזהר בשעת כעס...

ילמדו בהתמדה, ויסיימו את המסכת, יתן להם פרס.

ומה הוא הפרס? - 'מכוניות מתנגשות' בתוך הכיתה... ההינו, שכל הילדים יורשו להפוך את כסאותיהם, להסיע אותם כמו מכוניות, ולהתנגש האחד בכסאו של השני.

הילדים ידעו והבינו שאם ילמדו טוב, יהיה להם 'יום של הנאה'. הם עשו את המתבקש מהם, סיימו את המסכת, ואף נבחנו עליה.

והנה, הגביר מגיע לתלמוד תורה, ועובר עם המנהל מכיתה לכיתה. הוא מתרשם מרצינותם של התלמידים, ומתפעל ומתרגש מצורת הלימוד, וגם מהסדר והניקיון השוררים בכל פינה בבניין הת"ת.

עד שמגיע תורה של כיתה המלמד הנ"ל. הדלת נפתחת, והמנהל חושב שעוד רגע קט הוא מקבל התקף לב...

כן, בדיוק ביום זה קבע המלמד עם תלמידיו להוציא לפועל את ה'יום של הנאה' עם הכיסאות הפוכים...

לפני הגביר הנכבד נפרשת תמונה מבעיתה של ערכוכיה 'בלגן' נורא, כאשר כל הכיסאות הפוכים, והילדים 'מתגלגלים' על הרצפה,

כלית ברירה נאלצתי לקבלו כמות שהוא, ולהמשיך להעסיקו בת"ת, עם כל גזיונותיו.

על הכל הייתי יכול לוותר, עד שנקלענו פעם לאירוע פלוני, והנהגותיו של המלמד ההוא חצו כבר את כל הגבולות האפשריים.

הת"ת שלנו הלך וגדל, והבנין נעשה צר מהכיל את מאות התלמידים שחסו בצילו. והנה, הגיעה לאוזני ידיעה שאחד הגבירים המפורסמים מבקש לתרום בניין לתלמוד תורה, לעילוי נשמת הוריו. יצרתי עימו קשר, וסיכמנו שיערוך ביקור בת"ת שלנו.

לקראת הביקור, כינסתי את כל המלמדים והודעתי להם על האורח החשוב האמור להגיע. עדכנתי אותם בכך שהגביר יכנס לכל כיתה וכיתה, ועל כן יש לוודא שהכל יהיה נקי ומצוחצח כראוי, ושהילדים יעניקו לו את מלא הכבוד.

גם המלמד ההוא השתתף בכינוס שערכתי לכל המלמדים, וגם הוא שמע את כל ההוראות.

באותם ימים עשה מיועדנו זה פעילות עם ילדי כיתתו, וסיכם עמם שאם

את הסיפור הבא סיפר מנהל תלמוד תורה גדול באמריקה (והובא בספר "ברכי נפשי"):

בתלמוד תורה שלי, סיפר המנהל, ישנם מלמדים רבים, ועם כולם אני מסתדר היטב, לכד ממלמד אחד, ה'מצטיין' באי סדר וברשלנות, וכל מה שאני מסכם איתו, הוא שוכח בתוך זמן קצר...

כשאני מתקן, למשל, תקנות חדשות למלמדים, כולם זוכרים ליישם אותן, חוץ ממנו... המלמד הזה פשוט לא זוכר מאומה מכל הסיכומים, ועושה הכל להיפך.

אני הייתי מפטר אותו מזמן, אבל יש לי בעיה; למרות שאני אישית לא מסוגל להסתדר איתו ועם תכונותיו, אבל כל הילדים העוברים תחת ידו, יודעים ללמוד מצוין. גם אלה שלא הצליחו במקומות אחרים, כשהגיעו אליו - גדלו וגם עשו פרי.

גם כל ההורים מרוצים ממנו בצורה יוצאת מן הכלל, ובכל פעם כאשר מקיים הת"ת כינוס של ההורים עם המלמדים, השבחים הכי גדולים היוצאים מפי ההורים, הם על המלמד הזה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת: k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 053-3145900

ומתנגשים האחד עם רעהו, והקול - קול רעש גדול כעין תאונות דרכים... ואם לא היה די בכך, הרי שהמלמד שלנו היה גם הוא על הרצפה, ושיחק ביחד עם הילדים...

פניו של המנהל חווירו ככים. הוא לא האמין שהמלמד יעולל לו כזאת. בתוך כדי דיבור התנצל המנהל בפני הגביר, וגם המלמד קד קירה לפני האורח וביקש סליחה על המראה הלא - חיובי של הכיתה.

למרות בקשת ההתנצלות, גמלה ההחלטה בליבו של המנהל, שהוא, עם המלמד הזה גמר!

מיד לאחר שעזב הגביר את הת"ת, קרא המנהל למלמד והורה לו לקחת את חפציו ולהסתלק מהמוסד בזה הרגע!

המלמד ניסה שוב להצטדק, ולומר ששכח מההוראות שניתנו, אבל הפעם לא השתכנע המנהל וצעק עליו: "מה זה שכחתי?! אני לא מוכן לקבל יותר את התירוץ הזה. לך מכאן!"

"ברצוני רק לידע אותך שיש לי עשרה ילדים בבית, והינך מפקיר אותי ללא פרנסה" התחנן המלמד, אבל המנהל לא הסכים לשום דבר; "אתה גרמת לי נזק גדול, ואף אני אינני מחויב לך מאומה!"

ראה המלמד שכלתה אליו הרעה, ויצא מן הת"ת.

לא עוברים יומיים, ואחד הילדים הקטנים בביתו של המנהל נופל ושובר את הרגל. עובר יום נוסף וילד שני נתקע בחלון זכוכית ונשרט בצורה חמורה. כעבור יומיים נוספים 'נתקע' ראשה של בתו הקטנה ואין

היא מסוגלת להזיזו, ומתאשפזת בבית חולים. ואם לא די בכל אלה, גם אשתו נופלת ברחוב ושוברת את ידה ואת רגלה.

מנהל הת"ת הבין שיש דברים כגו, ניגש לאחד מגדולי הדור וסיפר לו את רצף האירועים המוזרים המתרחשים בביתו. השאלה הראשונה של הגדול הייתה: האם גרמת לאחרונה צער לאדם פלוני?

המנהל הנהן בראשו לאות הסכמה, והזכיר את הסיפור שהיה לו עם המלמד, תאר את הרקע למעשה, ואת ה'תקר' שאירע בעת ביקורו של הגביר.

אמר לו החכם: "עשית את אשר לא יעשה. לך מיד לפייס את המלמד, ותדע לך שמדובר בסכנת נפשות".

עשה המנהל כפי שנצטווה, התקשר אל המלמד וביקש ממנו סליחה ומחילה, והתחנן לפניו שיחזור למלאכתו בת"ת.

המלמד, בטוב ליבו, הודיע מיד שהוא מוחל על כל מה שנעשה איתו, ובאשר לחזרה לעבודה - "מצאתי לי תפקיד בת"ת אחר, ואין ברצוני לשוב אליכם", אמר.

ולא להאמין מה שארע אחר כך.

לאחר שבוע, מספר המנהל, אני מקבל אגרת מהגביר ההוא, המבקש ממני לסוד למשרדו, כי ברצוני לתרום את כל הכסף להקמת בניין חדש לתלמוד תורה!

במכתבו מציין הגביר, שבמהלך ביקור במוסד התפעל מדברים רבים, אולם מדבר אחד התפעל במיוחד. "בניגוד לתלמודי תורה אחרים שבהם ביקרתי, ולא הייתי מרוצה מהקפדנות

היתרה השוררת בין הצוות החינוכי לתלמידים, ראיתי ונוכחתי שאצלכם אין הדבר כך, והראיה - שהמלמד ההוא 'בכיתה ההפוכה', הוריד את עצמו אל הילדים, ושיחק איתם יחד על הרצפה - - -

זה הדגם המדויק של התלמוד - תורה שחיפשתי, כדי לתרום לו בנין", סיים הגביר את מכתבו.

ומעיו של המנהל נהפכו בקרבו - - - מעשה זה אפשר ללמוד שני דברים עיקריים: האחד - לדרוש מעצמנו לשלוט על רגעי הכעס. לא פעם קורה שאנשים 'מתחממים' על משהו או על מישהו, וברגע זה הם שופכים עליו קיתונות של רותחים, מוציאים מפיהם דברים שאינם כהוגן, ולאחר מכן לא יוכלו לסלוח לעצמם על כך.

אלה שאינם יודעים להתאפק, ובשעת כעסם הופכים עולמות, עלולים לאבד, חלילה, את כל אשר להם בגלל דיבור אחד שאינו כשורה.

הדרך הטובה ביותר כשעה זו היא, לשים מחסום לפה. להחליט שלא מוציאים ולו מילה אחת. אשרי האדם היודע כיצד עושים זאת.

הלקח השני הנלמד מהמעשה הנ"ל הוא, שלעולם לא יוכל אדם לידע מהיכן תצמח לו הישועה. לפעמים נראה לנו שאם נצטרך בכיוון מסוים, משם וודאי לא נרשע; והשי"ת מוכיח לנו שההפך הוא הנכון, ודווקא משם נגאל בנאות עולמים.

(אדרבה)

שי"ח אליהו

האם הולכין בממון אחר החזקה

בכתובות (כט.) תד"ה ועל אחזקת אבהתא, אע"ג דרובא עדיף מחזקה, ואם אין הולכין בממון אחר הרוב כ"ש אחר חזקה, שא"ה דאיכא רובא וחזקה וכסברת התו"י לעיל (טז.)³.

הנהגות והליכות, ספיקות והערות בד' חלקי השי"ח

אמירת ד"ת ללא כונה לאחר ברכה"ת

שלח לשאול את מרן החזון איש אם באמירת "יברכך" ו"אלו דברים" שלאחר "ברכות התורה" לא התכוין ואמר בלי כונה, האם יצא ידי חובת ברכת התורה? וענה החזון איש שיצא ידי חובה⁴.

עניית אמן על ברכת כהנים בק"ש וברכותיה

"מהרשום אצלי מהר"א זצ"ל הוראה שיש לענות אמן על ברכת כהנים בק"ש וברכות⁵. אולי טעמו משום שהוא דבר שבקדושה שאין נאמר בפחות מ' שזה טעם הדברים שמתירין להפסיק בק"ש כמ"ש בשו"ע הגר"ז⁶.

טלטול מוקצה הנמצא בכיס שבבגדו

"כלי שמלאכתו להיתר שאסור לטלטל שלא לצורך כלל [עי' או"ח סי' ש"ח ס"ד], אם מטלטל מתוך עצבנות ופיזור, מקרי ג"כ לצורך שרצונו של אדם זהו צורך. [ר"י פלק נ"י (בשם החזו"א)]. וכ"כ בעה"ש (סי' ש"ח ס"ק ט"ו). וכעין זה העיד ר' אלי' דושניצר זצ"ל שמותר לילך [במקום המותר בהוצאה] עם בגד שיש בכיסו דברים שאי"צ להם ולא מקרי מטלטל שלא לצורך כלל, הואיל וטורח לו לנערם מהכיסים" עכ"ל⁷.

שיעור זמן 'סמון לסעודה'

שאל את מרן החזון איש מהו הזמן הנצרך לקלוף קודם הסעודה עבור תלמידי הישיבה, והשיב שהזמן הנצרך הוא חצי שעה⁸.

נטילת תרופות ביום טוב

אמר בשם החזון איש שיש לאסור נטילת תרופות ביום טוב כמו בשבת⁹.

אכילת מצה למי שאין לו שינים

שאל את מרן החזון איש שהיות ואין לו שינים איך יאכל את הכזית מצה של מצוה בלילה הראשון של פסח. וענה לו החזו"א שישירה במים עד שתתרכך ויכלנה. [עי' במ"ב סי' תס"א ס"ק י"ד]¹⁰.

זמן ספירת העומר למתפלל ערבית מאוחר

שאל את מרן החזון איש לענין מתי יספור ספירת העומר בכל לילה, שבהיות והוא נשאר בתפלת ערבית עם התלמידים בישיבה, אך הוא מתפלל במנין מאוחר יותר, לכן שואל האם יספור עם תלמידיו בישיבה או יספור היכן שמתפלל ערבית. והשיב לו מרן שיספור עם תלמידיו בישיבה בתחלת הלילה¹¹.

קנין חצר בחתול שהיה בא לביתו

כשאשתו הרבנית זצ"ל נפטרה היה חתול א' שהיה בא לביתם, והרבנית היתה זורקת לה עצמות, וחשש אולי זכתה בה בקנין חצר ועכשיו הוא יורשה מדין ירושת הבעל ושמה תזיק לאחרים,

3. הקדמת הגר"ח לנחלת אליהו "מהערותיו רשום אצלי":
4. "ארחות רבינו" (ה, עמ' צב).
5. "נחלת אליהו" (הקדמה).
6. הוראות והנהגות מרן החזון איש (שבת סעיף כז).
7. "נחלת אליהו" (עמ' שיח).
8. "ספר הזכרונות" - הנהגות ופסקי החזו"א מכת"י מרן הגר"ח ק.
9. "ארחות רבינו" (ב, עמ' עב).
10. מפי השמועה.

אחד מגדולי בית היוצר דלומז'א ומתלמידיו המובהקים של ראש הישיבה דשם פה קדוש החסיד שבכהונה מרן הגאון רבינו אליהו דושניצר זצוק"ל, הלא הוא מרן שר התורה רשכבה"ג הגאון רבינו חיים קניבסקי זצוק"ל, שהיה קשור עם רבו הגאון בעבודתו אהבה, לאחר פטירתו של רבו, טרח רבינו הגר"ח בהוצאת הספר הכולל את חידושי תורת רבו "נחלת אליהו", עבר על כתביו והגיהם, וכן הוא חתום על הקדמת הספר וסידור הדברים.

תקצר היריעה מהכיל את מדותיו של מרן הגאון החסיד שבכהונה רבי אליהו דושניצר זצוק"ל אשר היה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, מתהלך בתומו צדיק, כולו קודש לה', מיחידי הדור במדות הצנע לכת, שמירת הלשון וזיכוי הרבים, נהג בזהירות יתרה בדיני ממונות, פיו היה פה קדוש, תפילותיו נשארו פרי וברכותיו התקיימו, ממאריה דחושבנא ומאריה דדינא ולא הניח דבר קטון ודקדוק קל שלא נהג והידר בו, היה דוגמא חיה לשלמות רוחנית ונפשית, חסידותו, תמימותו, ענותו, זהירותו, דאגתו לזולת, וכל יתר מדותיו הנעלות, תקצר היריעה מלהכילן. מרן החזון איש זלה"ה העיד עליו שהיה מל"ו צדיקים שבדור ושזכה לגילוי אליהו.

להלן לקט עובדות והנהגות, שמועות והערות, חידושים וביאורים שנכתבו בכתביו ונאמרו מפיו של מרן הגר"ח זצוק"ל בתורת וארחות רבו הגדול, ונערכו מחדש בספר "אדרת אליהו" שבימים אלו נשלם והולך ע"י הרה"ג ר' נחום סילמן שליט"א שידידו רב לו בעריכת ספרים בתורתם ומשנתם של גדולי הדורות ומאורי האומה, הספר כולל את הליכותיו של אותו צדיק וקדוש למען ידעו הדורות הבאים על דמותו של אותו צדיק שהתהלכה בתוכנו.

בקשת המערכת שטוחה בפני כל מי שיש תח"י שמועות והנהגות חדשות מרבינו [דברים שלא התפרסמו עדיין] להעבירם אלינו וזכות הרבים תהא תלויה בו. כן נבקש בשורות אלו מנדיבי עם אשר לבם חפץ לסייע בהדפסת הספר ולזכות את הרבים בהנחלת תורתו של האי גברא ולזכר עולם לתלמידו המובהק מרן בעל "דרך אמונה" זצוק"ל, לפנות אל המערכת בטל-052-7682413 מייל adratkodesh@gmail.com

פנינים וחידושים בסוגיות השי"ח

מחוסר זמן האם נחשב כמחוסר מעשה

קדושין נט. כל כמה דלא מטא גיטא לידיה כו' - ר"ל דמחוסר מעשה, אבל כאן מחוסר זמן לאו כמחוסר מעשה דמי. מהגר"ר אלי' הכהן דושניצר זצ"ל¹.

הפקעת קדושין שלא כרצון חכמים

כתובות ג: כל דמקדש אדעתא דרבנן כו'. ואפילו אם יאמר שאינו אדעתא דרבנן, מ"מ אפקעינהו רבנן, משום שהוא עשה שלא כהוגן שלא קידש אדעתא דרבנן כמבואר ביבמות (קו.) דבעשה שלא כהוגן אפקעינהו לקדושין וע"ש בתוס', גם כאן הפקיעו אם יקרה אח"כ מקרה גט כזה. מהגר"ר אליהו הכהן דושניצר זצ"ל².

1. "שיח השדה" (ג, עמ' קמה) על קדושין (נט.).
2. "שיח השדה" (ג, עמ' קמו) על כתובות (ג.).

אמר לנו רבי אליהו דושניצר זצ"ל דברי רש"י (בראשית יט, כ) שצוער איחרה ישיבתה אחר ישיבת סדום וחברותיה שנה אחת, א"כ שנה אחת יותר קובעת¹⁷.

עומק הדין

על קרח ועדתו אמרו בירושלמי (פרק י' ממסכת סנהדרין הלכה ד) "כך היתה עדתו של קרח שוקעת ויורדת עד שעמדה חנה ונתפללה עליהן". בהיותי בפתח תקוה בישיבה, רבי אליהו דושניצר זצ"ל אמר לנו דברי מוסר פעם בשבוע. ואמר בשם הגאון רבי איצל מפטרבורג זצ"ל כי מהירושלמי הנ"ל רואים כמה עומק הגיהנום, כי מזמן קרח ועדתו [ב' אלפים תמ"ט] עד ימי חנה [ב' אלפים תתע"א] עברו כמה מאות שנים, ואילו חנה לא הייתה מתפללת היה שוקע עוד. הנה עומק הגיהנום והוא נורא למתבונן¹⁸.

מלך עוזר ומושיע ומגן

זכורני שרבינו אמר באחד הועדים בישיבת לומז'א דפתח תקוה, הרי כוונה בברכת אבות מעכבת וצריך לדעת מהו מלך עוזר ומושיע ומגן?

וביאר עוזר אני עושה והוא עוזר, מושיע הוא עושה הכל, מגן שלא יבוא אלי הדבר כמו מגן שמונע מלבוא. וכן מפורש ב"שיח יצחק" יצחק דעוזר הוא בצירוף השתדלות הנעזר, ומושיע הוא בלא השתתפות כח אחר, ומגן הוא קודם בוא הצרה עכ"ד¹⁹.

עובדות והנהגות מגדולי הדורות

שמחת חתן

סיפר עובדא על הגה"צ רבי שמחה זיסל זיו מקעלם זצ"ל שהיה פעם בחתונה, ולקח סכין ועשה תנועה מול החתן כאילו רוצה לתקוע בו, והחתן חייך, ואמר רש"י כבר יצאתי ידי חובת שמחת חתן²⁰.

קיצבת מילים

אמר רבינו בשיחה לפני התקיעות בשם הגה"צ רבי איצל בלאזער זצ"ל כי יש לכל אדם קצבה כמה תיבות ידבר במשך ימי חייו, אך דברי תורה אינם בכלל הקצבה. ולכן צריך להזהר לא לדבר יותר מדי כדי שח"ו לא ישאר אח"כ²¹.

עצה להקל התענית

סיפר לנו רבינו בועד כי מרן החפץ חיים תלה בישיבה פתק לפני צום תשעה באב ובו כתוב עצה להקל התענית, לשתות כוס תה מתוק מאד ואח"כ כוס שני בלא סוכר כלל.

תורה בתשעה באב

סיפר שמרן החפץ חיים היה תולה פתק בישיבה בכל שנה בערב תשעה באב שמי שקשה לו ללמוד דברים המותרים יכול להקל ללמוד דברים שאסורים ללמוד בתשעה באב עד הלילה²².

ועוד מסר בשם מרן החפץ חיים שאמר כי יש כל כך הרבה דברים ללמוד בתשעה באב שמספיקים לשלושה חודשי לימוד²³. וכמדומה שאמר אז עוד בשם החפץ חיים שגם בתשעה באב יש מצוה ללמוד²⁴.

ורצה להפקירה, וחשש כיון שאינה ברשותו אין יכול להפקירה. ושאל למרן החזו"א ופסק שיכול להפקירה, ובכ"ז חשש לזה ותפס את החתולים שהיו שם בחצר ונתנן בשק, הכניסם לפני ג' בחורי הישיבה והפקירם ואח"כ הוציאם לחוץ¹¹.

ועוד כתב הגר"ק "יש בזה כמה גירסאות, ואני זוכר שאמרו אז ששמו את החתול בשוק והוליקו מחוץ לעיר עפ"י בקשתו אחרי שהפקיר אותה, אלא שאמנם חזרה שוב למקומה משם¹¹".

ביטול תורה לכבוד המת

כשרעיתו הרבנית ע"ה נפטרה, קבע את הלוייה לשעות הצהריים "בין הסדרים" משום ביטול תורה של בני התורה שישתתפו בהלוויה [ואף שנפטרה לפנות בוקר ועברו כמה וכמה שעות]. והוסיף עוד הגר"ח: "ה' עזר לו שנפטר בעצמו בבין הזמנים, שלא יהיה ביטול תורה".

בישיבה למד איתי נכד של רבינו, הוא סיפר לי שבשנה הראשונה שנפטרה הסבתא - אשת ר' אליהו, באו כל המשפחה אל ביתו ורצו לעלות יחד איתו לקבר. התפלא מאד ר' אליהו ואמר: על מה הביטול תורה הגדול הזה? לא הבין מה קרה¹².

עוד סיפר לי חתנו של רבינו - הגאון רבי גרשון חנוך פישמן זצ"ל שכאשר היה היאר-צייט של חמותו אשת רבינו, הגיע מהרצליה לפתח תקוה, וכאשר נכנס לחמיו שאלו מה הוא עושה כאן וענה הרי היום היארצייט, אמר לו ר' אליהו אין זה דוחה לימוד התורה, ולה בוודאי לא ניחא בזה¹³.

פרובול מדין זכיה

ב"דרך אמונה" (הלכות שמיטה ויובל פרק ט הלכה ט) כתב:

אם א' אין נמצא כאן וחברו חושש שישכח לעשות פרובול, יכול לעשות פרובול עבורו מדין זכיה. אבל מי שהוא פורק עול ואין חושש לעשות פרובול, א"א לעשות עבורו פרובול מדין זכיה. ובציון ההלכה (ס"ק רצה) כתב מקורו: "נחלת אליהו ס' ס"ד בשם החזו"א".

שמיעת לשון הרע לתועלת המספר

שאל למרנא ה"חפץ חיים" מהו כאשר מספרים לו לשון הרע ועל ידי זה ירגע המספר ויפיג דאגתו מלבו ולא יספר לאחרים. ענה לו החפץ חיים: תשמע ואל תאמין¹⁴.

חשש עין הרע

פעם ראוהו באיזה שמחה שסוגר את עינו הימנית, וכשנשאל ע"כ השיב כי ממולו יש וילון יפה וחושש שיתן בו עין רעה, ולכן סוגר את עיני הימנית עפ"י דברי הגמרא בברכות (נה): שהחושש לעין הרע של עצמו "לחזי אטרפא דנחיריה בשמאליה" [דופן השמאלי של חוטמו]¹⁵.

פניני אגדה

יגעת ומצאת תאמין

פירש את הנאמר (אבות ו, ד) "יגעת ומצאת" שפירוש הדבר הוא כמו מציאה, יגע כאן ומוצא שם¹⁶.

שנה אחת יותר קובעת

על מה שהאדם חושב כי כבר עברו הרבה יוהכ"פ והכל כשורה,

11. "נחלת אליהו" (הקדמה).

12. מנחת תודה" (עמ' שנ).

13. "דרך שיחה" (א, עמ' תקז).

14. "תורת הח"ג" (ליקוטי הגרא"ד, עמ' 32). ד.

15. "דרך שיחה" (א, עמ' עו).

16. "דרך שיחה" (א, עמ' תעט).

17. "דרך שיחה" (עמ' רפא).

18. "כל משאלותיך".

19. "דרך שיחה" (א, עמ' תרנט).

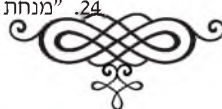
20. "מנחת תודה" (עמ' 34).

21. "דרך שיחה" (ב, עמ' שצט). ו"מנחת תודה" (עמ' מו). וראה ב"ארחות יושר" (ערך שתיקה) מש"כ בזה.

22. "דעת נוטה" (ח"א עמ' י"א).

23. "מנחת תודה" (עמ' 34).

24. "מנחת תודה" (עמ' רמח).

לימוד בשעות המאוחרות בלילה

סיפר רבינו כי מרנא החפץ חיים זצ"ל היה נכנס לשיבה בשעה 11 בלילה ומכבה את אור החשמל, באמרו "גם מחר זה יום"²⁵.

לימוד תורה כסגולה לרפואה

סיפר רבינו כי בשיבת ראדין נפל למשכב אחד מתלמידי הישיבה שבראשה עמד מרן בעל "חפץ חיים". החרדה והדאגה לשלומו של החולה אחזה בכל תלמידי הישיבה שהתפללו לרפואתו במהרה. באותם ימי חרדה ודאגה ביקש ראש הישיבה מתלמידיו, להוסיף על שעות לימודיהם הרגילות, רבע שעה נוספת בכל יום לזכותו של אותו בחור שנבצר ממנו ללמוד בימים שבהם היה רתוק למיטתו. ובזכות לימוד התורה של הרבים קם מחליו וחזר לתלמודו²⁶.

נחו של המציל נפשות ישראל

סיפר רבינו כי בהיותו בעיר מינסק פגש ברוקח יהודי שהיה ממונה על כל צרכי המצוה שבעיר כמו בארגון המצוה של חברה קדישא, הכנסת כלה ועוד, שאלו רבינו הכיצד הגעת לכל אלו?

הלה השיב כי בעבר היה רחוק משמירת התורה והמצוות, פעם פגשו מרן הח"ח ואמר לו "הנני מקנא בך", הלה לא הבין את דבריו של הח"ח, והח"ח הוסיף ואמר "הנני מקנא בעולם הבא שלך". תוספת הדברים לא הבהירה לרוקח את משמעות הדבר, והח"ח נאלץ לפרש את דבריו:

בתור רוקח עסוק אתה בהצלת נפשות מ ישראל וכל המקיים נפש אחת מ ישראל כאילו קיים עולם מלא כמו שלימדונו חכמים במשנה במסכת סנהדרין, ואם אכן כזו היתה כוונתך בכל מעשה לשם מצוה, היית זוכה מאד.

דברי הח"ח היוצאים מן הלב נכנסו ללבו של אותו רוקח, והוא החל לכוון בעבודתו לשם מצוה, מתוך שהתחיל להתעסק בדבר לשם מצוה, הרגיש פתאום נעימות של מצוה, ואז כשזכה לטעום טעם של מצוה ניסה עצמו להתעסק בעוד מצוה תפילה ותפילין וכו' עד שחזר בתשובה שלימה ונעשה צדיק גמור²⁷.

שאלות ותשובות בתורת הגאון רבי אליהו דושניצר

גוף נקי בציץ ותפילין

שאלה: ראיתי בס' נחלת אליהו להר"א דושניצר ז"ל שכותב דהא התפילין בעי גוף נקי ילפינן מציץ. וציין שם רבינו שליט"א לשבת

25. מוסש"ק (תשס"א, חג הסוכות).

26. את המעשה הזה סיפר רבינו הגר"ח זצוק"ל בתקופת מחלתו האחרונה של אביו מרנא הקה"י, והובאה ב"המודיע" (ח' מנחם אב תשמ"ה, גל' 10239).

27. בספר "תולדות יעקב" לתולדות מרן הקה"י בעריכת נכדו הגר"ש קניבסקי שליט"א (עמ' רצג) מובא כי באחד מימי השבעה לפטירת הקה"י, הופיע הצוות הרפואי שזכו במעט לטפל בבעל הקה"י, הם נבנסו חבושי כפות ונותרו לבדם עם בנו הגר"ח זצוק"ל שנתן לכל אחד מהם כמתנה את הספר חיי עולם לזכותו של אביו.

הגר"ח סיפר למנחמים את אשר שמע מרבינו: בהיותו בעיר מינסק פגש ברוקח יהודי שהיה ממונה על כל צרכי המצוה שבעיר כמו בארגון המצוה של חברה קדישא, הכנסת כלה ועוד, שאלו ר' אליהו הכיצד הגעת לכל אלו? והלה השיב כי בעבר היה רחוק משמירת התורה והמצוות, אך ארע והוא פגש במרן החפץ חיים זצ"ל שפנה ואמר לו הגם שהנך גובה מעות על שרותך, בכל זאת השתדל לכון כי הנך חפץ לקיים מצוות ביקור חולים ורפואתם. הרוקח הוסיף שדברי הח"ח חדרו עמוק ללבו והוא שב בתשובה שלמה.

הגר"ח פנה אל צוות הרופאים וביקשם כי יכוונו גם הם בטפוליהם וברפואתם לשם מצות ביקור חולים ורפואתם, והוסיף שאם יעיינו בספר חיי עולם אותו קיבלו מידו, יוקל עליהם למלא את בקשתו.

[הללו הודו כי כל אותן השבועות בהן שהו במחיצת הצדיק חיזקו אותם מאוד, ולאחר מכן פנו אל קברו של רבינו הקדוש לבקש את סליחתו אם לא נהגו בו כשורה].

יב. וצ"ע דהתם לא הוזכר דבעי בציץ גוף נקי אלא דבעי דלא יסיח דעתו. ואם אנו באים לדמותו בעצמנו, הלא צ"ב מנלן דציץ בעי גוף נקי וערבך ערבא צריך?

תשובה: ביומא (ז:) מי לא בעי מינא, משמע דזה פשוט דאסור מן התורה, ואולי דגם זה דמי קצת להיסח הדעת מקדושת השם שעליו וילפא מתמיד [אע"ג שאינו היסח הדעת ממש כמ"ש רבינו יונה]²⁸.

מי שמצא שהותר קשר התפילין ובחזקת חיוב מצות

שאלה: בספר נחלת אליהו מהגר"א דושניצר ז"ל בחידושי דינים (אות ח) איתא: שאלה מעשה היה שנקרעו הגדין של התפילין באופן שנפסלו התפילין וראה זאת אחר תפילת שחרית, ונסתפקתי אם חייב מדינא להניח עוד הפעם את התפילין משום דאיכא חזקת שחייב להניח והספק הוא אם יצא או לא, והחזקת הגוף של התפילין שהיו שלמים איתרע משום דהרי נקרע לפניך והוי תרתי לריעותא, כמו במקוה שנמדד ונמצא חסר דאמרינן העמד טמא על חזקתו וחזקת שלם דמקוה איתרע משום דהרי חסר לפניך. וצ"ע אם גם כאן שייך סברא דחסר ואתא. ואולי בזמן מועט לא שייך סברא זו [א"ה. עי' מ"ב (סימן רלב ס"ק רלג) בשם אליהו רבה] עכ"ל. לכאורה ההיא דמ"ב (סימן לב ס"ק רלג) לא איירי בספק אימת הותר הקשר, אלא דקים ליה שכבר הותר מקודם [ועפ"י רוב אין דרך שיותר אחר ההנחה], ולפי זה אין לפשוט מכאן נידון ספק אימת נפסלו התפילין. ובעיקר הדבר יש בזה נידון באחרונים אי במצוה איכא דין חזקה מחמת חיובה וצ"ת בצל"ח ברכות (כא.) ובשו"ת רע"א (סימן ז).

תשובה: ציינתי רק עיקר הדין שאם בטעות לא היה עליו תפילין, צריך לחזור ולקרות קריאת שמע בהם²⁹.

כוונת פירוש המילות בברכה ראשונה דשמונה עשרה

שאלה: קיימא לן (ש"ע או"ח סימן קא סעיף א) "המתפלל צריך שיכוין בכל הברכות. ואם אינו יכול לכוין בכולם, יכוין לפחות בברכת אבות", והיינו שיכוין פירוש המילות וכמו שכתב המשנה ברורה סק"א. האם צריך לדעת הפירוש המדויק של הגדול והגבור והנורא ועוזר ומושיע ומגן' שכל תיבה יש לה משמעות פרטית וכמו שביארו המפרשים או רק הפירוש בערך, והיינו שהם לשונות של גדולה ועזר?

תשובה: זכורני כשלמדנו בישיבה היה שם המשגיח ר' אלי' דושניצר שהיה צדיק גדול, והוא אמר לי הרי צריך לכוין בברכה ראשונה, א"כ צריך לידע הפירוש של מלך עוזר ומושיע ומגן, הסביר לנו מה זה עוזר ומושיע מגן, הרי שצריך לכוין. אם זה מעכב, איני יודע, אבל כך הוא עשה³⁰.

מעבר כנגד המתפלל לברכת כהנים

שאלה: כהן שאין לו דרך אחרת לעבור בשביל לישא כפיו, האם מותר לו לעבור לפני המתפלל?

תשובה: ר' אלי' דושניצר תלמיד הח"ח היה צדיק גדול והוא היה כהן, ואמר שהוא עובר לפני המתפלל כדי לברך ברכת כהנים, לפי שברכת כהנים דאורייתא ולעבור כנגד המתפלל רק דרבנן, אבל שאלו אותו האם מותר לכהן לעבור לפני המתפלל כדי ליטול ידים לברכת כהנים וזה לא רצה להתיר, כיון שיש לסמוך על הרמב"ם שא"צ לרחוץ³¹.

28. "דעת נוטה" (ג, עמ' שפג).

29. "דעת נוטה" (ג, עמ' תצא).

30. "שמענו כן ראינו" (עמ' קמח).

31. "שמענו כן ראינו" (עמ' קעג).

שאלה: מפי השמועה כי הגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל ראה בחור שמניח ידו על גמרא והעיר לו בעדינות ידך קודש, כי יד יהודי ובן תורה בפרט קודש, נכון, אבל הגמרא היא קודש קדשים. ורבי יצחק אלחנן ספקטור פוסק שגם בספרים גופא אין להניח 'ראשון' על 'גמרא' או 'אחרון' על 'ראשון', ולכן אל תניח את היד על הגמרא?

תשובה: אבי זצ"ל נהג שלא להניח ראשון על גמרא ואחרון על ראשון, ויש אומרים כי לא הניח אחרון על רבי עקיבא איגר. ושאלתי פעם את החזון איש על ענינים אלו, ואמר לי דעתו שהכל מותר להניח על גמרא, כי כולם באים לפרש את הגמרא.³⁷

רב ותלמיד

שאלה: מהי הגדרת רב ותלמיד?

תשובה: אני אסביר מהו רב ותלמיד, בפתח תקוה, היה שם משגיח הגאון הצדיק רבי אליהו דושניצר זצוק"ל, כאשר הוא ישב בפינה ולמד, כל הישיבה למדה. וכאשר הלך, כבר לא למדו כל כך כמקודם. וככה זה בכל מקום שיש אדם גדול "סי לערענצאך אנדערש" - הלימוד נלמד אחרת. הראיה לבד נותנת כל כך הרבה.³⁸

קיצבת מילים

שאלה: שאלה: בשם אבי הגאון [רבי מרדכי מן] זצ"ל טעם למה בשנה מעוברת אומרים "ולכפרת פשע" במוסף דראש חודש, כי כידוע ימי האדם קצובים לו מראשיתן, כמאמר הכתוב (תהלים צ, י) "ימי שנותינו בהם שבעים שנה" וג', ובשנה מעוברת על פי חשבון השנים נמצא שנותן לנו הקב"ה מתנת חנים חודש נוסף, וכנגד חודש זה תיקנו להוסיף "ולכפרת פשע" על הפגיעה בכבודו וכפיות הטובה ע"י החטאים.

תשובה: נגזר על האדם כמה ימים ורגעים יחיה, ולא רק שנים. שמעתי מרבי אליהו דושניצר זצ"ל בשם ר' איצל, לפני ימים נוראים, כי יש לכל אדם קיצבה כמה תיבות ידבר במשך ימי חייו, ולכן צריך להיזהר לא לדבר יותר מדי, כדי שח"ו לא ישאר אח"כ בלא דיבור, אבל דברי תורה אינן בחשבון.³⁹

חשש עין הרע

שאלה: אדם אחד מצליח מאד וחושש מעין הרע, מה יעשה?

תשובה: במסכת ברכות (נה:) אמרו כי מי שחושש לעין רעה של עצמו "לחזי אטרפא דנחיריה בשמאליה" [דופן השמאלי של חוטמו]. ופעם אחת ראו את הגה"צ רבי אליהו דושניצר זצ"ל בשמחה סוגר עין אחת כל הזמן, וכששאלוהו על כך השיב כי ממולו יש וילון יפה וחושש שיתן בו עין רעה, ולכן סוגר עין הימנית כדי שיראה צד האף השמאלית שלא יתן עין רעה. ושם בגמרא אמרו כי מי שחושש מעין הרע של אחרים, לנקוט בוהן ימין בבוהן שמאל ולימא וכו' ויעשה כך.⁴⁰

שאלה: בשבת מותר לברור אוכל מתוך פסולת רק סמוך לסעודה. ובספר נחלת אליהו מובא שהחזו"א פסק דהיינו חצי שעה קודם הסעודה. ויל"ע אם לוקח הכנת הסעודה כשעתיים, האם מותר להתחיל לברור ולהכין שעתיים לפני הסעודה? תשובה: מסתבר שמותר.³²

שאלה: בספר נחלת אליהו להגר"א דושניצר זצ"ל כתוב שהחזו"א אמר שגדר לאלתר בבורר הוא על חצי שעה, האם כשהזמן הנצטרך להכנת הסעודה הוא פחות מחצי שעה ג"כ מותר לברור חצי שעה קודם לפי החזו"א?

תשובה: המקרה שם היה בישיבה, ושיער החזו"א שהזמן שצריך לברור הוא על חצי שעה. אבל לכאורה במקום שצריך לברור פחות מחצי שעה או יותר יהיה תלוי לפי הזמן שצריך. אבל מהלשון שם משמע שחצי שעה מותר תמיד.³³

הרגל נעשה טבע בדיבורים אסורים

שאלה: שמעתי בשם ר' אליהו דושניצר זצ"ל שאמר על מה שיהונתן יצא לשדה וירה חיצים ליתן סימן שצריך לברור (שמואל א, כ), וקשה למה הוצרך היה לסימן, ולמה לא אמר לו מפורש, הרי זה פיקו"נ ומותר ואף מצוה לומר לדוד ששאל רוצה להרגו? וע"כ אף שמותר, ההרגל נעשה טבע, וכשמתרגלים לדבר לשון הרע כשמותר יכולים להמשיך ולדבר גם כשאסור.

תשובה: כך כתבו שאפילו כשמותר לא לומר מפורש.³⁴

עצה להקל התענית ולימוד תורה בערב ת"ב

שאלה: שמעתי מהגה"צ רבי שלמה בלוק זצ"ל שמרן החפץ חיים היה נותן עצה לפני תענית כדי שיוקל יותר, סימן שסבר שמותר הדבר [להקל את הצום ע"י לקיחת קלי צום וכדומה]?

תשובה: נכון. הגה"צ ר' אליהו דושניצר זצ"ל סיפר בועד כי מרן החפץ חיים היה תולה פתק בישיבתו בראדן לפני תשעה באב ובו היה כתוב ב' דברים. א' עצה להקל התענית לשותות כוס תה מתוק מאד ואח"כ כוס שני בלא סוכר כלל. ב' מי שקשה לו ללמוד דברים המותרים בערב ט"ב יכול להקל ללמוד מה שרגיל בכל יום. אבל אין ראיה מזה, כי כתב העצה לאלו שבלא"ה לא יוכלו לצום.³⁵

ביטול תורה בשביל כבוד הנפטר

שאלה: מרן שליט"א סיפר לי מעשה שמרן למד בישיבה בפ"ת והיה שם משגיח צדיק גדול רבי אליהו דושניצר זצ"ל כשאשתו נפטרה, ובשנה עלו לקברה הגיע לשם חתנו ואמר לו הגר"א שזה ביטול תורה ולא היה צריך לבוא, וגם היא אשתו של הגר"א לא מרוצה מזה. והוסיף מרן שליט"א שהוא עצמו סיפר זאת למור"ר שליט"א. והשאלה ממה נפשך שאם לא היו עשרה למה לא עשה טוב שבא, והרי היו צ"ל שם קדיש מסתמא. ואם היו שם עשרה א"כ

למה הוא החתן לא עדיף מאחרים, דסוף סוף יש לו יותר קורבה מצד משפחה של אשתו של הגר"א ד?

תשובה: תורה עדיף.³⁶

32. "דולה ומשקה" (עמ' קסז).

33. "עם מקדשי שביעי" (עמ' רכ).

34. "ביד הלשון" (עמ' 339).

35. ס' "ורפא ירפא" להד"ר ר' משולם הרט הי"ו.

36. ס' תשובות הגר"ח (ב, עמ' תתי"ד). והביא שם עוד בשם הגר"ח ק שבשלושים יש ענין מפני תקנת חז"ל וציין הגר"ח את המקור "עי' יו"ד סי' שד"מ ס"כ".

37. "כל משאלותיך" (עמ' קמח).

38. מפי השמועה.

39. "דרך שיחה" (א, עמ' שצט).

40. "דרך שיחה" (עמ' עו).

רשימות מכתבי וגנזי הרב דר' הרט שליט"א רופאו האישי של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

"הביאני המלך חדריו" (שה"ש פרק א' פס' ד')

זכות גדולה היתה לי במשך עשרות שנים הייתי קרוב אל הקודש וזכיתי לקשר של אהבה והארת פנים מאת מרן.

תחילתו של קשר זה לפני כשלושים שנה, הגעתי לבית הרב ומצאתיו שקוע בלימוד עמדתי והסתכלתי ממושכות אך הוא כלל לא הרגיש שהגעתי. באותו הזמן אחד מנכדיו של הרב היה חולה ולא היה רופא שיבדוק אותו. הרבנית ע"ה ביקשה מהרב שיבקש ממני לבדוק את הילד, ואכן הוא פנה אלי בבקשה שאבדוק את הילד. עניתי לרב שאני מצטער אך באתי בלי מכשירים רפואיים. ענה לי הרב: אין צורך במכשירים הלא זו רק "השתדלות", תבדוק אותו ללא מכשירים!

מאז זכיתי בזכות הגדולה ונהייתי מקורב לבית הרב ולמשפחתו הן כרופא והן כבן בית. הרב והרבנית העניקו לי את ההרגשה של קשר משפחתי וטרחו בשמחה להגיע לשמחותינו, הרבנית ע"ה באה לבקר את רעיתי בפתח-תקוה אחרי הלידה, ולהבדיל הרב בא לנחם אותי בפתח-תקוה אחרי פטירת אבי ז"ל.

כתוב בפרקי דרבי אליעזר פר' כ"ה: "הולך אל החכמים יחכם, למה הוא דומה, למי שנכנס לבית המרקחים אע"פ שלא לקח ולא נתן כלום, מ"מ לקח ריח טוב והוציא עמו, כך כל מי שהולך עם הצדיקים לוקח מדרכיהם וממעשיהם הטובים".

זאת היתה תחושתו בהיותי קשור לבית הרב זי"ע.

מדי יום שישי עשיתי לי קביעות לבוא לבית הרב ולשאול בנושאים רפואיים. על פי רוב הייתי מגיע קודם שהיה הרב שב לביתו ממנחה, ועד שהיה חוזר הרבנית ע"ה היתה מכבדת אותי ב"טועמיה", כשהרב חזר הביתה התייחס אלי בסבר פנים יפות ובחיוך. שבוע אחד הייתי עסוק בעבודתי ולא הקדמתי, הרב אליהו מן שליט"א שאל את הרב מה יהיה עם ה"טועמיה חיים זכו" של ד"ר הרט, ענה הרב: מי שמרפא ילדי ישראל גם נחשב ל"טועמיה".

כולם יודעים את ההתמדה הגדולה של הרב בלימוד התורה בכל עת בכל מקום - גם כשאושפז בבית חולים לא פסק מללמוד. פעם כשרצו לאשפזו לא הסכים. הפרופסור ביקש שאשכנע את הרב שיסכים להתאשפז. - הסברתי לרב את חשיבות האשפוז, אך הרב אמר שיש לו בבית "חולין", שאלתיו האם יש לרב מרפאה בבית עם חולים? ענה: לא! מסכת חולין מחכה לי בבית! אני רוצה להמשיך ללמוד!

לא רק בנושאים התורניים ניכרת התמדתו של הרב וכח הרצון שלו אלא גם בנושא "ונשמרתם לנפשותיכם", כגון:

בשנת תשס"ב לקה הרב באירוע מוחי ונצרך לעשות פיזיותרפיה - באופן טבעי לאנשים בגיל מבוגר הדבר קשה הן מבחינה פיזית כי הולכים ונחלשים והן מבחינת כח הרצון, אך מרן זצ"ל עשה את כל התרגילים בכל הכח והמרץ והדבר היה מפליא מאד. כח הרצון שלו היה אדיר: לחזור ללמוד! - ובזה התמיד עד לשנה האחרונה. בפעם אחרת אחרי תפילת שחרית הרב לא הרגיש טוב, כאבה לו הבטן, בדקתי אותו ומצאתי שיש חשש שמצריך בדיקה דחופה של כירורג - אמרתי לבני הבית שיש לקחתו לבי"ח, לאחר מספר שעות הלכתי לבקרו בבית החולים מצאתיו שמח על כך שבס"ד אין צורך בניתוח. חשבתי שמא שמחתו היא על שנחסכו ממנו הכאב והטירדה מהניתוח ומכל מהלך ההחלמה והריפוי שאחריו, אולם הוא הסביר לי: אני בכור ואם היו מנתחים אותי הייתי נהיה בעל מום ולעתיד לבוא הבכורים יעבדו בבית המקדש וכבעל מום לא אוכל לעבוד. זה מה שהדאיג אותו ולא המצב שלאחר הניתוח.

אנשים רבים וטובים מקפידים מאד במצוות, אך הם מקיימים אותן במתח עם סבר פנים חמורות. רבי חיים

זי"ע תמיד היה במצב רוח טוב והיה מתבל את דבריו לפעמים בהומור. כשהיה צריך לעשות בדיקות דם, אמר שבדיקות עושים בערב פסח, או כשאמרתי לו שהרב צריך לעשות "הליכות" לשם בריאות, היה אומר לי שהוא כבר הולך שלוש פעמים ביום ב"עושה שלום".

"תלמידי חכמים כל גופם אש" - פעם בדקתי את הרב וביקשתי לראות את הגרון שלו. ראיתי שכל פיו אדום כאש - נראה ממש כסנה בוער. במשך השנים הרבות שאני עוסק ברפואה כבר ראיתי אלפי גרונות אך דבר כמו זה לא ראיתי אף פעם! זה לא שהיה חולה או כאב לו הגרון - אלא פשוט גופו היה כסנה בוער. לא סתם היה פיו מפיק מרגליות, שכל דיבור שיצא מפיו - היה כעת קבלת התורה מסיני. אצל הרב התקיים מה שאמרו חכמינו ז"ל במשנה בפרקי אבות: - "כל הלומד תורה לשמה נהנים ממנו עצה ותושיה".

המוני בית ישראל מכל העולם התייעצו עם הרב בכל שטחי החיים, אני אתיחס יותר לשאלות הקשורות לרפואה:

- לפני כעשרים שנה, אירע שנערה בת 12 התחילה באופן פתאומי לראות כפול, בבדיקות נמצא גידול שלוחץ על עצב הראיה. נקבע לה תור לניתוח בגרמניה. הרב בירך אותה שתראה רגיל. כשהגיעה לגרמניה לפני הניתוח עשו בדיקת T.C. של המח ולא נמצא גידול, הכל נראה רגיל. הילדה חזרה לראות כרגיל.

- בחור ישיבה סבל מכאבים ברגלו, בצילום מצאו שיש גידול שלוחץ ברגל. הוא בא לבקש ברכה, והרב ראה שזקנו מגולח - אמר לו הרב: תקבל על עצמך לגדל זקן ותהיה בריא. הבחור קיבל על עצמו לעשות כדברי הרב. כשלקחו את הצילומים למומחה גדול, הוא מצא שאין זה גידול, אלא מבנה שונה קצת מהרגיל ואין צורך בניתוח! ילד בן שש שנסע על בימבה נחבל ולא היה מסוגל להזיז את רגליו. הילד אושפז בבית חולים. הרופאים היו פסימיים, האב הגיע לרבנו ביום רביעי של השבוע לבקש ברכה. הרב בירך "לקראת שבת לכו ונלכה". לקראת השבת הילד ירד מהמטה והלך רגיל והיה לפלא!

- לבחור ישיבה מאמריקה מצאו גידול בעצם החזה בערב פסח. ביקשו עבדו ברכה מהרב. הרב אמר שילמד הלכות חול המועד ויבריא. הבחור אכן למד חזר ולמד ובירר את הלכות חול המועד ואף הוציא סיכום הלכות אלו, והגידול נעלם.

- הרב היה מקפיד לא לברך מי שאינו שומר שבת. הגיע לרב יהודי חילוני שאשתו היתה מאושפזת בבי"ח ללא הכרה. הרב אמר לו שיקבל על עצמו ועל אשתו לשמור שבת. שאל היהודי איך אגיד לאשתי לשמור שבת, הרי היא בלי הכרה. ענה הרב: תלחש לה באוזן מספר פעמים שתקבל על עצמה לשמור שבת. כעבור מספר ימים פתחה האישה את העיניים ובהמשך התאוששה ויצאה מבית החולים עם קבלה לשמור שבת.

- לזוג חרדים שגרו בפ"ת היתה בעיה רפואית. הם קיבלו עצה מהרב שלא להשתמש בשבת בחשמל ואף לא במים הבאים ממקור שלא שומר שבת. בפ"ת באותם זמנים עדיין לא היה גנרטור וגם לא מים של שומרי שבת, הדברים היו לא פשוטים, - להשתמש בשבת בלוקסים ובחביות מים מוכנות מלפני שבת. אולם הם עשו כעצתו, וכמובן, זכו שברכתו של הרב התקיימה.

- פקידות של בנק מסוים התחילו לסבול מכאבי רגליים. הדבר היה מוזר שזה קרה לכולן בחול המועד. הרב אמר להן שיפסיקו לעבוד בחול המועד, כי זה "רגל", ואכן ברגע שהפסיקו לעבוד הכאבים חלפו.

הרבה ישועות זכו המוני בית ישראל לראות בכח ברכתו של הרב זי"ע הכל היה מכח התורה, וכך גם עצותיו לרפואה לברכה ולהצלחה תמיד היו מכח התורה.

- מי שסבל מכאבי רגליים הרב אמר לו ללמוד "כיצד הרגל".
- מי שסבל מכאבי עיניים - ללמוד מסכת בכורות שם יש פירוש של מומי עיניים.

- מי שסבל מכאבי ראש שילמד פירוש "הרא"ש" על המסכת אותה לומד.
- מי שהיו לו בעיות עם שלום-בית שילמד פרק "השלום" (מסכת דרך ארץ - פרק עשירי).
- נערה שסבלה מכאבי בטן ממושכים, היתה מאושפזת בכמה בתי חולים ולא מצאו לה מזור. הציעו לה לשטוח את תלונותיה לפני הרב. הרב שאל אותה שאלה שבאף בית חולים לא שאלו: "האם את מכבדת את ההורים שלך?" הנערה פרצה בבכי: איני מסוגלת לכבד אותם הם פגעו בי כשהייתי צעירה...

דבר השם היה בפיו, מעולם לא יכלו להקיש וללמוד מתשובה אחת למקרה דומה אחר:

- בחור ישיבה חולה צליאק שאל את הרב האם לאכול מצות בפסח. הרב אמר לו שיאכל, לא רק כזית אלא כל כמות בכל ימות הפסח - הוא יצא שמח וטוב לב וסיפר זאת לחברו שגם הוא חולה צליאק.
- הלה רץ מהר לרב וביקש לשמוע ממנו אף הוא את ההיתר אך התאכזב כשהרב ענה לו שיאכל מצות מיוחדות המיועדות לחולי צליאק.
- התפלא הבחור כיצד התיר הרב לחבר ועליו הוא אסר, תשובת הרב היתה פלאית: אני עונה את מה שהקב"ה שם בפיו!
- נערה ביקשה מהרב ברכה לשידוך, והוסיפה ושאלה אם לשנות את שמה לשם עדינה. הרב הגיב: לא ראוי, הרי עדינה זו אשתו של לבן!
- באותו שבוע הגיע אלי למרפאה אברך עם בתו הקרויה עדינה. אמרתי לו שכדאי לו לשאול את הרב על השם. האברך מיהר לבית הרב ושאל האם להחליף את שם בתו. ענה לו הרב: למה להחליף? הרי זהו שמה של האמא של רחל ולאה!

בשנים אחרונות הגיעו לשולחנו אין ספור של שאלות רפואיות קשות מכל העולם: ארה"ב, אנגליה, ארגנטינה, צרפת ועוד. במילים ספורות היה עונה וחותר לכאן או לכאן בשאלות של חיים ומות, כאשר שם האלוקים בפיו, וכדבריו כן היה.

לדוגמא:

- אחרי ניתוח מח מסובך, היתה מחלוקת בין שני רופאים האם לעשות ניתוח נוסף כדי לתקן את הנעשה בניתוח הראשון. אחד אמר לעשות ניתוח נוסף והשני סבר שלא לנתח שוב. תשובת הרב היתה: אם כעת החולה מרגיש טוב - "שב ואל תעשה".
- חולה היה צריך לעבור ניתוח מורכב והיה באפשרותו לבצע את הניתוח בבית חולים מצוין אך מרוחק מביתו, כשמטבעם של דברים יהיה זה ללא עזרה מצד המשפחה. האפשרות השניה היתה: לקיים את הניתוח אמנם ברמה גבוהה מאד אך נמוכה יותר מבי"ח הנ"ל, ואז הוא יוכל לשהות בקרבת משפחתו. בקשו את הכרעתו של הרב. הרב ביקש שיביאו לו תנ"ך כדי לעשות גורל: אם הספר יפתח בעמוד שבו האות הראשונה תהיה "ק" סימן ל"קרוב", ואם האות הראשונה תהיה "ר" סימן ל"רחוק". הספר נפתח והאות הראשונה היתה "ק", לכן הרב פסק שיעשו את הניתוח בבית חולים הקרוב לביתו של החולה.
- בזמן מלחמת המפרץ הגיעה אלי אמא עם בתה בת השש מהדרום וסיפרה שהבת שלה נכנסת לחרדה איומה כל אימת שנשמעות אזעקות. היא מתחבאת מאחורי הכורסא ולא יוצאת משם, האמא ביקשה לתת לה תרופת הרגעה. אך אני הצעתי שאשאל את פי הרב. הרב אמר: תגיד לילדה שלכל ילד יש השגחה פרטית ואין לה מה לפחד. ה' שומר עליה - והילדה נרגעה!
- לפני כשנה הגיע יהודי מארה"ב כדי להתייעץ עם הרב על כאבים שהיו לו בפנים. מצאו לו גידול במח שלוחץ על עצב הפנים וצריכים לנתחו. הוא שטח לפני רבינו את מצבו ושאל האם לבצע את הניתוח, התשובה הייתה:

אך ורק להתפלל! היה קשה לאיש לעכל את התשובה הזאת, הוא נכנס לחתן רבינו יבדלחט"א הגאון הרב שרגא שטינמן שליט"א וביקש הסבר לדברי הרב. רבי שרגא הציע לו לגשת לד"ר הרט (-כלומר אלי) ולהכנס שוב לרבינו ולהסביר לו את חשיבות הניתוח. לתומי חשבתי שאצליח לשכנע את הרב אך הוא נשאר בשלו: לא לעשות ניתוח רק להתפלל! היהודי חזר לביתו, אחרי שבועיים קיבלתי ממנו טלפון שהמשפחה והרופאים החליטו לעשות שוב סי טי של המח, - היתה להם הפתעה גדולה, הגידול נעלם והיהודי הבריא.

• אשה צעירה לפני לידה רצתה לנסוע להוריה באמריקה כדי שאמה תהיה עמה בזמן הלידה. הרב אמר שתגיד להוריה לבוא לארץ ולא לנסוע לחו"ל, הברכות בארץ מתקיימות יותר.

• אשה שחלתה בסרטן היתה צריכה לעבור פעולה כירורגית לפני ראש השנה. הרב נשאל האם לעשות את הפעולה לפני או אחרי ראש השנה. אמר לה הרב לדחות את הפעולה לאחר ראש השנה. "שנה חדשה גזרות חדשות", אחרי ראש השנה כבר לא היו צריכים לעשות את הפעולה כי הבריאה.

• אשה מדרום אמריקה, ילדה מספר לידות בניתוח, עקב כך הרופאים אסרו עליה לידות נוספות, אך האשה רצתה מאד עוד ילדים, והם באו לשאול את פי הרב, הרב ענה שאם היא מאד רוצה שלא תשמע לעצת הרופא וד' יעזור לה. וכך הווה.

• ילד בשם רן שהיה חולה מאד אושפז זמן רב בבי"ח. האב הגיע לבקש ברכה. אמר הרב "רן" זה לא שם שיחליף לאהרן. האב שאל אולי לחזור לשם המקורי של הסבא שהיה ראובן, אך בכל אופן הרב המליץ על השם אהרן. ההורים החליפו את השם לאהרן, ואף עשו מדבקות חדשות בשמו החדש ותוך יומיים הילד הבריא.

• אברך נכנס לרב עם בעיה רפואית קשה: ילדו נולד עם מום לב מאד מורכב. החדר הימני בצד שמאל והחדר השמאלי מצד ימין. הוצע לו לערוך ניתוח בבי"ח מיוחד לניתוחי מומי לב בעיר בוסטון שבארצ"ב, שם אמרו שהניתוח יכול להיות מאד מסוכן ומצריך מיומנות גדולה כי צריכים להחליף הרבה צינורות דם. וח"ו אם הניתוח לא יצליח הילד עלול לסבול כל החיים. ביקש האב ברכה שהניתוח יצליח. הרב חשב מעט והציע לאב לקנות תפילין ולתת ליתום או לבעל תשובה חסר אמצעים. והסביר: את התפילין במקור היו צריכים להניח על יד ימין החזקה, אך קבעו להניח על יד שמאל. כשם שהופכים את התפילין כך יקרה בניתוח. האב ניגש לפועל חילוני שהכיר ושאל אותו: אולי אתה יודע מישהו שרוצה להניח תפילין? הפועל ענה שאמנם לא התכוון להניח תפילין אך למען בריאותו של הבן אהיה מוכן לקבל על עצמי להניח תפילין, ולא רק פעם אחת אלא לתמיד! ואכן הניתוח הצליח מעל למשוער.

במשך השנים שאלתי את הרב הרבה שאלות מעשיות בעבודתי במרפאה. למשל כיצד לבדוק את הילד מצד ימין של הרופא או ימין של הילד, האם להענות לבקשת ההורים לכל מיני אישורים לא נכונים, ועוד ועוד כהנה וכהנה, לאורו הלכתי ודבריו היו לי לעיניים כאשר ישאל איש בדבר האלוקים.

בתקופת הקורונה הייתי מוצף שאלות רבות בטלפון. שאלתי את הרב האם אני יכול לסגור את הטלפון על מנת שלא יפריעו לי בלימוד. הרב אסר זאת עלי בטענה שזה חסד גדול וצריך לעזור לזקוקים לכך.

אכן זכינו שהתהלך בתוכינו איש אלוקים קדוש חסיד וצדיק בכל דרכיו, שידע את כל התורה כולה, והקפיד על קיומה בכל פרטיה ודקדוקיה, את הכל עשה בשמחה ובטוב לבב. ומסר נפשו לטובת הכלל, איש אשר תפילותיו וברכותיו התקבלו והתקיימו בזכות רוח הקודש שפעמה בו.

הלואי שמשיח צדקינו יבוא בקרוב ויקיצו וירננו שוכני עפר בב"א.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת דברים תשפ"ב

קנאת סופרים של שכנים טובים

אחינו בני עשו הישבים בשעיר... ונפנו ונעברו דרך מדבר מואב" (שם פסוק ח); אולם שם, בגבול מואב, הם נבלמו שוב על ידי דבר ה': "אל תצר את מואב ואל תתגר בם מלחמה כי לא אתן לך מארצו ירשה כי לבני לוט נתתי את ער ירשה" (שם פסוק ט). וכך קרה גם כאשר עברו על יד ארץ בני עמון (שם פסוק יח-יט).

והנה, כבר הורגלנו בקריאת פסוקי הפרשה, ואנחנו מקבלים כדבר מובן מאליה את העובדה שקרובי משפחה אלו התיישבו בסביבתנו. אולם אנחנו רואים כעת שהיתה כאן תכנית - הם לא התיישבו שם מעצמם, הם יושבו שם בכוונה תחילה. היתה זו תכנית של הקב"ה שעמים אלו לא יותקפו על ידי צבאו של עם ישראל, אלא ישארו שכנים שלנו. בל נחשוב שדבר זה פשוט "קרה" בצורה כזו. לא, הם הוצבו שם בכוונה תחילה, כחלק מתכנית אלקית עליונה.

שכנים רעים

שכנים אלו לא היו שכנים שקטים החיים לעצמם. הם דאגו שנדע שהם שם! כל מי שלמד אפילו מעט נ"ך יודע שעמים אלו לא היו הטובים שבשכנים; הם היוו מטרד תמידי עבור עם ישראל במשך שנים על גבי שנים. "כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל" (ירמיה יב, יד). הפסוק מדבר אודות אויבים משובעים אלו של עם ישראל שהטרידו והציקו להם ללא הרף. עמים אלו נקראים לנצח "שכני הרעים".

אולם כפי שנראה, שכנים אלו, אותם יישב הקב"ה על גבולותינו, נקראו בתואר זה בגלל סיבה שונה לחלוטין מאשר שנות ההטרדה המרובות שגרמו לעם ישראל לסבול. כעת נלמד מהו הפירוש האמיתי של "שכן רע". אולם דרושה לכך הקדמה, אז שימו לב היטב לדברים הבאים.

"שכן רע" על פי חז"ל

הגמרא מסכת ברכות (ח, א) דנה אודות אדם המתגורר בשכונה שיש בה בית כנסת, אולם הוא אינו מנצל עובדה זו. "אמר ריש לקיש כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע". חז"ל מעניקים לו תואר מיוחד של בוש, אות קלון: אדם זה הוא "שכן רע".

גיאוגרפיה על פי התורה

בפרשת השבוע אנחנו למדים אודות שכניהם של עם ישראל, העמים אשר התגוררו בסמוך לארץ כנען. כפי שנראה, מיקומם של עמים אלו לא היה מקרי, ויש כאן שיעור חשוב ביותר, אותו ביקש הקב"ה ללמד אותנו בכך שמיים אותם במקומות אלו. אנחנו ננסה ללמוד את הנושא הזה, לא רק היכן מיקם הקב"ה כל עם, אלא לאיזו תכלית הוא עשה כך. כפי שנראה, יש כאן "גיאוגרפיה" אלקית, תכנית עליונה אותה הוציא הקב"ה אל הפועל.

והנה יש המתעניינים בלימודי גיאוגרפיה, אולם לימוד כזה ללא המבט הנכון משאיר את לומדיו עם ראש ריק וחסר תוכן. אנחנו נשתדל ללמוד "גיאוגרפיה" על פי התורה, ובכך נשיג ראש של תורה.

שכניהם של עם ישראל

"פנו וסעו לכם...", אומר הקב"ה לעם ישראל, "ראה נתתי לפניכם את הארץ, באו ורשו את הארץ" (דברים א, ח-ז). זה היה ציווי של ה' לעמו כאשר התחילו לעשות את דרכם לארץ ישראל.

ובכל זאת, הדרך לארץ לא היתה ישירה. בעודם עושים את דרכם לכיוון ארץ כנען, הקב"ה לא נתן להם יד חפשית ללכת בכל דרך שירצו; הם לא הורשו להילחם כפי רצונם בעמים הסובבים אותם. כל צעד וצעד צריך היה להיות על פי התכנית האלקית - ישנם עמים שעתידיים היו להישמד לנצח, ויש אחרים שנגזר עליהם להמשיך ולשמש כשכנים של עם ישראל לזמן רב.

סיחון מלך האמורי וממלכתו הושמדו על ידי עם ישראל. גם עוג מלך הבשן אבד לנצח. כך גם העמים אשר ישבו בארץ כנען - זכרם נמחק לעולם ועד. אולם השי"ת התיר לאדום, עמון ומואב להישאר במקומם כשכנינו, ממש על גבול ארצנו, למשך שנים רבות.

תכנית עליונה

כאשר עם ישראל התקרב לארץ אדום, הזהיר אותם הקב"ה לבל יהינו להתקרב לשם, "אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר" (דברים ב, ה). אשר על כן, "ונעבר מאת

דיכאו אותנו בצורה קשה, ולכן הקב"ה אומר, "אני מתכוון להעניש את השכנים הרעים הללו". אך כיצד ניתן לייחס את הפסוק הזה למי שמכבד את בית הכנסת ולעולם אינו פוגע ברכוש בית הכנסת, אלא שהוא לא תמיד נכנס כשאחרים נכנסים. כיצד זה הופך אותו ל"שכן הרע" המוזכר בפסוק זה?!

שלושה סיפורי הצלחה

על כרחינו צריכים אנו לומר, שעמים אלו נקראו "שכנים רעים" מסיבה אחרת לגמרי ממה שהבנו עד כה. כמובן שהם היו אויבים שהטרידו אותנו במשך שנים רבות, אולם שכן רע הוא משהו מעבר לכך. שכן רשע פירושו מישוהו שחי בקרבת מקום לאדם טוב שממנו הוא יכול ללמוד, אך הוא אינו משתנה לטובה! זהו שכן שאינו מנצל את שכנותו באופן הנכון!

כאשר הקב"ה הושיב אויבים אלו בסמוך לעם ישראל, כוונתו בכך היתה שהאויבים ילמדו מאיתנו ויהפכו להיות טובים גם כן. השומעים אתם? זהו חידוש גדול שהגמרא מלמדת אותנו: עמון, מואב ואדום הוצבו ליד ארץ ישראל בתקווה שהם יבחרו להיות שכנים טובים, ושיצא מהם משהו.

ובמידה מסוימת זה עבד. אנחנו יודעים שרות הגיעה ממואב. כיצד זה קרה? רק בגלל שמואב התגורר בשכנות לעם ישראל. אז כעת אנחנו יודעים מדוע הקב"ה יישב את מואב ליד גבולותינו – כדי שתצא מהם רות המואביה. רות היא תוצאה של תכנית אלקית, תכנית שממנה נולד דוד המלך. לעתים אנחנו שוכחים עובדה זו, שרות פירושה דוד המלך. אין ספק שמדובר בהישג גדול ביותר!

גם מעמון יצאה נשמה יקרה, הלא היא נעמה העמונית, אשתו של שלמה המלך ואמו של רחבעם המלך, ולמעשה היא אמם של שושלת מלכי בית דוד. רות באה ממואב ונעמה מעמון – פירושו של דבר הוא שמלך המשיח יגיע משתי נשים אלו, משני עמים אלו (עי' ב"ק לח, ב). זה לא עניין של מה בכך! זה אומר שהמשיח יבוא בזכותם של שכנים טובים. וכוונתו של ה' יתברך היתה שיהיו עוד כמו רות ונעמה, ושהן לא יהיו היחידות שיהיו מושפעים לטובה משכניהם הטובים.

ואמנם אין ספק שהיו עוד רבים כאלו. מאדום הגיעה עוד נשמה גדולה מאוד, הלא הוא המלך אגריפס הראשון, מלך יהודה. הוא גדל בין הגויים, וחי כמו גוי ברומא. אולם כשהקיסר מינה אותו למלך יהודה, הוא החליט להפוך לתלמידים של חכמי ישראל. הוא היה ירא שמים כל כך גדול, הוא היה כל כך אדוק וכל כך צנוע עד שהוא הפך להיות אהוב על העם כולו (עי' סוטה מא, א). אם כן, מאדום יצא לפחות צדיק אחד.

הבה ונחשוב במי מדובר כאן. לא כתוב בגמרא שאדם זה אינו מתפלל – הוא מתפלל, אלא שהוא מתפלל בבית. יתכן אפילו שהוא כן הולך לבית הכנסת לחלק מהתפילות. לדוגמא, הוא הולך לבית הכנסת לתפילת שחרית של שבת, אבל בליל שבת לא רואים אותו שם. כמובן שאנחנו דנים אותו לכף זכות, הלא יש עוד הרבה בתי כנסיות. אבל ידוע מה שהעולם אומר, "כשיש שני בתי כנסיות אתה לא נכנס לאף אחד מהם!"

אנשים הנוהגים כן לרוב אינם רואים בכך כל בעיה. חלקם אפילו מחזיקים את עצמם ליראים ושלמים! אולם הנה מגיע ריש לקיש, ויש לו תואר אחר לגמרי ליהודי זה, הרואה את שכניו הולכים לבית הכנסת, אבל הוא סוגר את התריסים כדי שאף אחד לא יראה אותו מתפלל בבית. ריש לקיש אומר לנו שהוא אינו "ירא ושלם" – הוא שכן רע! אותו התואר שניתן לעמים הרשעים שהתעללו בנו במשך מאות שנים!

וכמקור לדבריו מצטט ריש לקיש את הפסוק המדבר אודות שכנינו הרעים – עמון, מואב ואדום. מנין שהשכן שאינו מגיע לבית הכנסת נקרא שכן רע? "שְׁנָאֹמֶר כֹּה אָמַר ה' עַל כָּל שְׂכֵנֵי הָרָעִים הַנִּגְעִים בְּנִחְלָה אֲשֶׁר הִנְחַלְתִּי אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל". ובהמשך הפסוק מתאר ירמיה הנביא את העונש שיוטל על עמים אלו על כך שהם היו שכנים כל כך רעים, עונש שמטיל ריש לקיש גם על השכן הרע הזה, "וְלֹא עוֹד אֶלָּא שְׁגוֹרִם גְּלוֹת לוֹ וּלְבָנָיו שְׁנָאֹמֶר הִנְנִי נִתְּשִׁים מֵעַל אֲדָמָתָם וְאֶת בֵּית יְהוּדָה אֶתוֹשׁ מִתּוֹכָם".

דרשות חז"ל

וכעת מתעוררת שאלה, כי הנה כאשר חז"ל דורשים פסוק מסוים, על אף שזו דרשה ולא המשמעות הפשוטה של הפסוק, עם זאת, חייב להיות קשר מסוים בין הדרשה לבין הפסוק, ולא יתכן שהדרשה מנותקת לחלוטין מפשט הפסוק. וכאן אנו ניצבים בפני מבוכה מסוימת, שהרי הפסוק אינו מדבר על שכנים שאינם מגיעים לתפילה, אלא על כאלו שיורים עלינו חיצים!

נדמיין לרגע אדם שבכל יום כשהוא עובר ליד בית הכנסת, הוא מרים אבן וזורק אותה לעבר בית הכנסת, ושובר שמשת חלון. איני יודע מדוע מישוהו יעשה דבר כזה, אבל הבה נדמיין לרגע קט שכך אירע. בכל יום כשהוא עובר ליד בית הכנסת בדרכו לעבודה, הוא מרים אבן ושובר חלון. לאדם כזה אכן הגיוני מאוד לקרוא שכן רע. על שכן שכזה בהחלט אפשר לומר שמוכח מהפסוק שהוא נקרא שכן רע. אבל אם הוא רק עובר מבלי להיכנס, איזו ראייה יש מהפסוק שראוי הוא להיקרא בתואר זה של "שכן רע"?

אני מקווה שהשאלה ברורה. עמון, מואב ואדום הטרידו אותנו, התנכלו לנו, פרצו אל גבולותינו וניסו לכבוש את ארצנו. שוב ושוב הם נלחמו בנו. לפעמים הם

ה'. עד עכשיו היו בעולם שני עבדי ה', אדם וחווה, וכעת מגיעה תגבורת. כך התייחסה האם הראשונה אל הבן שנולד לה, כקנין למען ה', וזו הסיבה שהיא קראה לו "קין".

משמעויות משתנות

עם זאת, ישנה משמעות נוספת לשם זה, וכפי שיתבאר. אך תחילה עלינו ללמוד יסוד חשוב, והוא, שכאשר אנו לומדים חומש ומוצאים שתורה מבארת טעם מדוע ניתן שם מסוים, למרות שהתורה מספקת לנו הסבר לשם, הסבר זה אינו ממצה לגמרי את משמעות השם. השומעים אתם? גם כאשר התורה כותבת סיבה לשם, אל לנו לחשוב שבסיבה זו הסתיים העניין.

דוגמא לדבר, כאשר לאה ילדה את יהודה, היא קראה לו בשם זה כביטוי ל"הפעם אֹדָה אֶת ה'". היא כל כך שמחה שנולד לה בן נוסף, ואמרה, "מעתה אהלל את ה' אפילו יותר מבעבר". ולכן היא קראה את שמו יהודה, שמשמעותו "הוא יודה".

אולם אנו מוצאים שכאשר יעקב אבינו בירך את בנו, הוא אמר, "יְהוּדָה אֶתָּה יוֹדוּךְ אֶחֱיךָ" (בראשית מט, ח) - "יודוך" מלשון "הוד", כלומר "אחייך ירוממו אותך". רואים אנו אם כן שיעקב אבינו נתן לשמו של יהודה משמעות אחרת לגמרי; לאה דיברה על לרומם ולשבח את ה', ויעקב הבין זאת במובן של רוממותו של יהודה בעצמו, שזוהי משמעות שונה.

והנה באים חז"ל (במדרש שמואל) ומוסיפים משמעות נוספת לשם זה, משמעות מיוחדת במינה. חז"ל אומרים שפירוש השם יהודה הינו, "הוא עתיד להודות לה'" - משום שמייהודה עתיד לצאת דוד המלך שישבח ויהלל את ה'. וכך אכן קרה - עד היום, העולם כולו מהדהד מ"שירי דוד עבדך" - כל התפילה שלנו בנויה ממזמורי התהילים.

משמעויות השם קין

העיקרון שעלינו לפעול על פיו הוא, שגם השמות שניתנו בתורה יחד עם טעם והסבר, אין זה אומר בהכרח שזהו ההסבר היחיד. ומכאן ניתן להבין שישנו רובד נוסף בהבנה מדוע חווה נתנה לבנה את השם קין: "וַתֵּלֶד אֶת קַיִן וַתֹּאמֶר קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'". חווה אמרה, "ה', הנני אסירת תודה לך כל כך על כך שנתת לי תכלית בחיים - הצלחתי לקנות איש למענך, להביא אדם לעולם הזה כדי לעבוד אותך".

חווה אמרה, "קניתי! רכשתי לעצמי משהו; יצא לי משהו מהחיים". אשה הזוכה ללדת עוד ילד, היא זו שמקבלת הכי הרבה מהחיים. האם יש הישג גדול כמו להוליד צאצאים, בנים ובנות? זהו קנין אדיר.

נמצא שהפירוש של "קניתי" הוא, "קיבלתי משהו מהחיים", וכאשר חווה קראה לבנה קין, כוונתה היתה

אחריות כבדה

אולם הקב"ה פסק שכל זה אינו מספיק, כי שכן טוב הוא כזה שהולך "עד הסוף"! ומכאן הגיע הפסק הנצחי: "עַל כָּל שְׂכָנֵי הָרָעִים!" וכעת למדנו גם למה. עמים אלו נקראים שכנים רעים משום שהם לא הביטו אל מעבר לגבול, ולא השתדלו ללמוד משכניהם. עם ישראל היו אנשים יוצאי דופן, והיה הרבה מה ללמוד מהם. אבל השכנים המרושעים הללו שמרו על עיניים עצומות, הם אטמו את ראשם. זהו שכן רע מהסוג הגרוע ביותר!

ולפיכך לומדת הגמרא מכאן לאדם שיש לו בית כנסת טוב בשכונה, מקום שאחרים הולכים אליו על מנת להתפלל, לשמוע שיעורים, ללמוד מוסר - והוא אינו נכנס; הוא אינו מסתכל על שכניו על מנת ללמוד מהם ולהידמות אליהם. זהו שכן רע, שגרוע יותר ממי ששובר את חלון בית הכנסת!

התורה קובעת שאם אינך מנצל את ההזדמנויות שהקב"ה נותן לך, אז אתה שכן רשע בדיוק כמו עמון ומואב, וכל העונשים המוזכרים בפסוק הזה יחולו חלילה גם עליך. זו אחריות כבדה ביותר עליה אנחנו לומדים כעת, ואסור לנו לתת לדברים לחלוף ליד אוזנינו מבלי שתהיה להם השפעה עלינו.

מי שאינו מנצל את ההזדמנות לחקות את מעשיהם הטובים של שכניו, עליו לדעת שהוא כמו עצם בגרון של השכונה! שכן טוב מחפש תמיד לראות את דרכיהם הישירות של שכניו, ומנסה לרכוש אותן לעצמו.

שמות פופולריים

והנה, על מנת להבין את העניין קצת יותר טוב, נלמד כעת נושא שראוי לתשומת לבנו. כשאמנו הראשונה, הלא היא חווה, ילדה בפעם הראשונה בהיסטוריה, היה עליה לבחור שם לבנה.

בימינו, כשאמא בוחרת שם לבנה או לבתה, זה לא מאורע מרעיש כל כך. בסך הכל, היא עברה ליד מודעה שהכילה שם שמצא חן בעיניה, וזהו זה - זה יהיה השם של הילד. ישנן כל מיני דרכים נוספות שבהם אנשים בוחרים שמות לילדיהם, והצד השווה שבהם שאין בהם משמעות כל כך עמוקה.

אולם במקור, כאשר ניתן שם, היתה לכך משמעות גדולה בהרבה - השם היה אמצעי חינוך. בפרט כאשר חווה נתנה שם לבנה, אין כל ספק ששם זה היה בעל חשיבות עליונה.

עלינו להבין, שכאשר חווה ילדה בפעם הראשונה בהיסטוריה, בוודאי היתה בה שמחה עצומה והתרגשות רבה. עד אז, רק הקב"ה ברא את בני האדם. והנה היא חזתה זה עתה בנס, שיצא ממנה בן אדם, מושלם לפרטי פרטיו. ולכן היא קראה, "קָנִיתִי אִישׁ אֶת ה'" - כלומר למען

כאשר חוה נתנה לבנה את השם קין - קונה, גם ענין זה היה בכלל כוונתה. אין ספק שכללי הדקדוק הידועים לנו, היו נהירים לה פי אלף. היא התפללה שבנה יהיה קנאי, ושלעולם לא יהיה מרוצה מהישגיו; במקום זאת הוא צריך לראות מה אחרים משיגים בחייהם, ולקנא בהם. היא רצתה שהוא ינסה להתעלות אפילו על אביו!

וכך הוא אכן ניסה לעשות. הראשון שאי פעם הקריב קרבן לה' היה אדם הראשון, וכפי שאומרים חז"ל (עבודה זרה ח, א) שאדם הראשון הקריב שור בעל קרן אחת. וזו הסיבה שקין המשיך בדרכו של אביו והביא מנחה לה'; כי הוא למד מאימו שהוא חייב להיות קנאי. לכן הוא קינא באביו הגדול; כל דבר טוב שאביו עשה, רצה גם קין לעשות.

היופי שבקנאה

זוהי הקנאה הטובה שכל אדם נולד איתה. אין אדם בעולם שאין בו את רגש הקנאה - כל אדם נורמלי יכול לחוש את רגש הקנאה הומה בליבו, ואין ספק שרצון ה' הוא שכך יהיה. הקב"ה הטביע בשכלנו מידה זו של קנאה כדי שנרכוש דברים - זוהי תכליתה של מידה זו.

כמובן שמי שמעולם לא למד את הנושא אינו יודע למה נועדה מידה זו, ולכן הוא מכוון אותה בצורה לא נכונה. מידה זו סוערת בתוכו ו"תופסת" את האדם, אבל הוא מקנא בדברים הלא נכונים. לפלוני יש רכב יקר יותר ממני, לאלמוני יש בית יפה יותר, ועוד כל מיני דברים בלתי חשובים - בזה אנשים מקנאים. זהו בזבוז של אנרגיה טובה - לא זו המטרה של רגש זה. אתה לוקח רגש יפהפה ומבזבז אותו על הבל וריק.

הסכנה שבקנאה

לא רק שזה בזבוז, זה גם מסוכן, וכמו שאומר הפסוק (איוב ה, ב): "ופתה תמית קנאה" - הפתי יומת על ידי קנאתו. הידעתם שיש אנשים שמתו כתוצאה מקנאתם? אדם הולך לחדר מיון כתוצאה מכאב מציק, ומגלה ל"ע שהוא חולה במחלה האיומה.

איך הכל התחיל? הוא אכל את עצמו מקנאה מכל מיני דברים בלתי חשובים, הדברים יצאו מכלל שליטה, ובכך הוא הביא על עצמו את המחלה. אנשים רבים כל כך חלו כתוצאה מקנאה. "ורקב עצמות קנאה". לא רק שהחולה מאבד ממשקלו עקב איבוד השומן כתוצאה מקנאתו, אלא זה גורם גם לעצמות להרקב.

החיוניות שבקנאה

ונשאלת השאלה - מדוע ברא השי"ת מידה כזו, שבכוונה להרוס את חייו של האדם בצורה שכזו? התשובה היא, שמידה זו היא חיונית ביותר! אנו זקוקים לה כדי שלא נהיה שאננים, שלא נהיה שבעי רצון ממה שכבר יש לנו. אנחנו חייבים דחף חזק ושאיפה עזה לקנות את כל

שהוא ילך בעקבותיה. בכך שקראה לבנה "קין", נשאה חוה תפילה שבנה יהיה איש שעסוק בקניית קניינים, שישתדל להשיג לעצמו את כל הדברים שיגרמו לו להצליח בעולם הבא.

נצל את שמך

זאת ועוד, אין ספק שכאשר חוה אמו של קין נתנה לו שם זה, היא לא יצאה ידי חובתה בטקס קריאת השם בלבד. היא ציפתה מקין לעשות שימוש בשמו האצילי, ולהפנים בנפשו את הרוח הזו - שצריך להוציא מהחיים כל מה שרק אפשר. והיא דיברה איתו על כך כל הזמן. "קין בני, אתה יודע שכאשר נולדת נתתי לך את השם הזה, כי אני רוצה שתזכור תמיד שהשם שלך הוא מלשון 'קניתי'. אני רוצה שתהיה אדם שקונה ורוכש מעלות טובות".

והיא ציפתה ממנו שיחשוב על כך בכל פעם שהוא שומע שקוראים לו בשמו. בכל פעם שהיא קראה לו, "קין", בוא הנה והוצא את האשפה", או "קין, צא בבקשה אל השדה ועזור לאביך עם המחרשה", היתה בכך הוראה ברורה: "בני, לא הגעת לעולם הזה רק על מנת לחיות, קין - הגעת לכאן כדי לקנות, כדי לצאת עם דברים ביד!"

מה לקנות

אילו דברים מוטל עלינו לרכוש? זהו נושא בפני עצמו - ויידרשו לכך כמה וכמה שיחות. אבל חוה ראתה בעיני רוחה דברים גדולים שמצופה מהאדם לרכוש בעולם הזה. "קִנְה חֶכְמָה... קִנְה בִינָה" (משלי ד, ז) - לקנות חכמה ודעת דרכי ה'. לרכוש מידות טובות, הרגלים טובים ומעשים טובים - זה מה שהאם הראשונה רצתה מבנה הראשון.

וזוהו תפקידנו בחיים. האדם הראשון שאי פעם נולד, קיבל שם אצילי כדי ללמד אותנו לקח אצילי, שכל הנולדים בעולם הזה, מאז ועד סוף כל הימים, נולדו כדי להיות "קונים"! להשיג דברים בחיים, לקנות מצוות, לקנות תורה, לקנות מידות טובות, לקנות דעת, לקנות אמונה. לזה נועדו החיים, לקנות את כל הגדולה שניתן להשיג בעולם הזה.

לא באנו לעולם הזה רק כדי לחיות חיים שקטים ונחמדים, עם מעט "כיף" ו"בידור" כשרים מפעם לפעם. לא, לא זו המטרה. העולם הזה הוא רק הכנה לעולם הבא, ואנחנו כאן כדי להיות "קונים", לרכוש סחורה - יש הרבה מאוד דברים אותם מוטל עלינו להשיג במשך שהותנו כאן בעולם הזה.

קנייה וקנאה

אבל כאן עוד לא מסתיים הסיפור, כי כעת נלמד ש"קנה", מלשון קנין, קשור ל"קנא" מלשון קנאה. כל מי שלמד קצת דקדוק יודע שהאות ה' והאות א' הן אותיות מתחלפות, ו"קנה" - לקנות מהשני, ו"קנא" - לקנא בשני, קשורים זה לזה, שכן רק אדם שמקנא, יכול להפוך לקונה.

מהר", או שהם מתפללים אחרי זמן קריאת שמע. ולכן הוא מחליט לאמץ את העקרונות הללו. עקרונות שכללה! הוא ממשיך להסתובב ולאמץ עוד ועוד עקרונות "טובים" מכולם, ובסופו של דבר הוא הופך לאיש של עקרונות! לאט לאט הוא אוסף את כל הדברים הרעים עד שהוא הופך ל"מוזיאון" של כל התכונות הבלתי רצויות.

הנהגה מעין זו היא ההפך משכנות טובה. שכן טוב בוחר בקפידה מה לחקות וממה ללמוד. הדוגמאות לחיקוי הן אינסופיות, כי לכל אחד יש מעלות שונות. בכל אדם תוכל למצוא לכל הפחות דבר אחד שעליך לנסות ולחטוף לעצמך. איך יתכן שאנשים נכנסים בשאננות לבית הכנסת ורואים שם יהודי שהמגיע להישגים נאים בלימודו, ואינם מרגישים שמץ של דחף לחקות אותו או אף להתעלות עליו? האם אין להם את האינסטינקט הטבעי הזה של קנאה כלפי השני?

האיש הזה קם מוקדם ומשתתף בשיעור המתקיים בבית הכנסת לפני תפילת שחרית. אדם אחר נשאר בבית הכנסת אחרי תפילת מעריב, בזמן שכל האחרים הולכים הביתה. יתכן שזה שקם מוקדם שב לביתו בשעה מוקדמת, וזה שנשאר מאוחר מגיע בשעה מאוחרת. אם תבין למה נועדה מידת הקנאה, אתה תנסה לקנות את שתי המעלות גם יחד!

אינך יכול לאמץ את שתיהן? בסדר, אבל עליך לקנות לפחות אחת מהן! כולנו צריכים להתחיל ולקנא באחרים ולקנות מהם דברים טובים. כאשר אתה רואה בבית הכנסת אברך שמאריך בתפילתו, או אפילו בחור צעיר - אמור לעצמך "גם אני רוצה את זה!" יהודי שמתגורר כמה רחובות ממך מתפלל בהתלהבות גדולה; הוא נהנה להתפלל; אז אתה מחליט שאתה הולך לקנות את זה. אתה מקנא בו! טוב מאוד! בכבוד רב - נסה לחקות אותו. תלמד להכניס את הלב שלך לתפילה.

אתה רואה יהודים שיודעים מסכתות שלמות? אל תהיה שאנן! "אני גם כן צריך לדעת מסכתות! למה שאני לא אעשה סיומים כמו שהוא עושה?"

גלגולה של ישיבה

זכינו ובשכונת פלטבוש הסמוכה שוכנת ישיבת מיר. האם אתם מבינים מה משמעות הדבר עבורנו? זו ברכה עצומה! אין אנחנו מספיקים להודות להשי"ת על כך שנתן לנו שכנים שכאלה. אולם עבור אנשים רבים הדבר מהווה בעיה רצינית. אתם חושבים שזו טובה לכולם? הו לא, עבור שכנים רעים זו אינה טובה כלל וכלל. עד שהישיבה

המעלות הטובות, ההשקפות הנכונות והמעשים הטובים של שכנינו.

קנאה פירושה שאם אתה רואה יהודי שמתפלל שמונה עשרה בצורה טובה וראויה, אתה אומר לעצמך, "זה משהו שאני רוצה לקנות! אעשה כן אף אני". אם אתה רואה מישהו שמגיע להישגים בלימודו, ברכישת מידות טובות או ביצירת חיי נישואין שלווים ומאושרים, ואתה מקנא בו, בזה אתה עושה שימוש במידת הקנאה כפי כוונת השי"ת. זהו שאמרו חז"ל (ב"ב כא, א): "קנאת סופרים תרבה חכמה".

כעת אנחנו יודעים למה נועדה הקנאה - היא נועדה עבוד תכלית החיים! זו הסיבה שנתן לנו הקב"ה דחף עוצמתי שכזה, והאדם החכם מנצל את קנאתו להתחדש תדיר, ולהוסיף עוד ועוד צדקות. וזוהי תכלית החיים, לרכוש את כל המעלות הטובות ולהשתפר כל הזמן.

איזה מין שכן אני?

ומכאן נשוב לתחילת דברינו. עמון ומואב נקראו "שכני הקעים", לא רק משום שהציקו לנו לאורך ההיסטוריה, אלא כי הם היו שכנים של אנשים טובים - האנשים הטובים ביותר, הלא הם עם ישראל - והם לא ניצלו הזדמנות זו כדי לקנא בדרכיהם ולחפש כיצד לחקות אותם.

וכעת אנחנו לומדים שבעצם כולנו שכנים טובים או חלילה להפך. בעיוורונם, אנשים בדרך כלל מתעלמים מכל הסובבים אותם; הם חושבים שלאף אחד אין דברים שכדאי ללמוד מהם, ולכן כל אדם ממשיך ללכת בדרך המוכרת לו מימים ימימה.

אולם למדנו עכשיו שאחת הסיבות לכך שאנחנו נמצאים בעולם יחד עם אנשים נוספים היא בגלל שיש דברים שאנחנו צריכים ללמוד מהם. זו הדרך לנצל את שכניך ומכריך - להציב לנגד עיניך את כל התכונות הטובות שלהם. כאשר אתה מבחין במעלה מכל סוג שהיא אצל מישהו, עליך לקנא בו ולנסות לרכוש אותה גם כן. אל דאגה - זה לא יבוא על חשבונך.

לכל אחד יש מעלות

ישנם אנשים שמוצלחים מאוד בלחקות אחרים, אלא שמה שתופס את תשומת לבם הם דוקא הדברים השליליים שנמצאים אצל הסובבים אותם, ואת זה הם מאמצים לעצמם. הנה לנו יהודי שאומר לעצמו, "בשטיבל הזה והזה - אני לא רוצה להגיד את השם - מתפללים

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

אותנו החובות הלבבות. שכן נוסף הוא בעל מידות טובות ודרך ארץ. יש עוד יהודי - שנוצר את פיו ולשונו; הוא לא מדבר הרבה, וגם כשהוא פותח את הפה הוא מדבר בצורה שקולה ומדודה, ונזהר מלדבר על אנשים אחרים. "אה! כך הייתי רוצה להיות!" תנסה לרכוש את זה ממנו.

דוגמא נוספת: הנה לנו עקרת בית שעומדת על רגליה כל היום כולו ומתוך נאמנות רבה מכינה אוכל ודואגת לכל בני הבית. זהו לקח שכדאי לכל אחת לקחת, כיצד להיות נאמנה למשפחתך, ולחשוב על אחרים במשך כל היום כולו. לעקרות הבית הללו מגיע כל הכבוד הראוי, על כך שהן חיות חיים שכל כולם הקרבה עצמית. יש נשים שבעודן מבשלות, חושבות אודות ענייני השבת שנתבארו כאן בעבר. היא עומדת על יד הכיריים כמו הכהן הגדול בקדש הקדשים. מדוע כל אשה אינה יכולה לחקות את זה?! בוודאי שכל אחת יכולה.

הנה אדם שהוא בעל צדקה. אל תסתכל על כך בשווין נפש - תתלהב מזה! תשאף גם אתה להיות כמוהו! ישנה אשה המוכרת לי, המתגוררת לא הרחק מכאן, שעסוקה תמיד בעזרה לעניים. היא שולחת תמיד חבילות לנזקקים. היא אוספת בגדים ושולחת אותם לאנשים הזקוקים להם. היא גם עוזרת לכלות עניות להינשא. היא עושה עוד הרבה דברים טובים. איך יתכן שאנחנו מתגוררים ממש כאן בסמוך, במרחק קצר ממנה, ואיננו עושים שימוש בדוגמא הנפלאה הזו הניצבת מול עינינו?

בית של תורה

לפעמים רואים זוג, שמונעים מעצמם דברים רבים על מנת שהבעל יוכל להישאר בכולל למשך שנים רבות. הם חיים בדירה קטנטנה באחד השיכונים הגרועים בעיר. היא הולכת לעבודה כל יום, בנוסף לכך שמדי פעם המשפחה מתרחבת. בעלי השאיפות הללו חיים חיים של תורה! איך זה שאנשים לא מקנאים בהם? במקום להסתכל עליהם מלמעלה ללמטה, תתחילו להסתכל עליהם מלמטה ללמעלה; עליהם צריך להסתכל גבוה מאוד!

כולם צריכים לקנא במספר הילדים שיש להם. זהו דבר נפלא שצריך לחקות אותו. ילדים! משפחה עם הרבה ילדים! כולם צריך להרגיש, "הלוואי שיכולתי לעשות דבר כזה!" כולנו זוכרים כיצד "וַתִּקְנָא רָחֵל בְּאֶחָתָהּ" (בראשית ל, א) אין לנו כלל השגה עד כמה עמוקה היתה קנאתה כשראתה איך שאחותה רוכשת הישג אדיר כל כך, בזמן שהיא נשארה מאחור.

רחל הבינה מה המשמעות של להביא ילד לעולם. היתה לה את המסורת המסורה לה מדור לדור, המסורת של "קְנִיתִי אִישׁ אֶת ה'", והיא רצתה גם כן לקנות דברים בעולם הזה. הדבר גרם לה להתפלל בחזקה - היא שפכה את לבה בתפילה, ולבסוף, רק בגלל רצונה העמוק לקנות את מה שהיה לאחותה, חנן אותה ה' יתברך בילד משלה.

קבעה את מושבה כאן, פלטבוש היתה פטורה מה"מחייב" הזה, שכן היא היתה שממה רוחנית. מה כבר ניתן היה לצפות מאנשים? אולם כעת שמבצר התורה עבר לשכון בקרבם, המצב כבר לא כל כך פשוט עבורם, שכן מעתה מצפים מכל אחד ואחד להיות שכן טוב!

אגב, כעת אנחנו יודעים מדוע ישיבת מיר הוגלתה לפלטבוש. בעבר שכנה הישיבה במיר, עיירה קטנטנה בפולין, והיו לה הרבה מאוד שכנים. כל עוד הקב"ה ראה שהיהודים שהתגוררו בעיירות בפולין תפקדו כשכנים טובים וניצלו את הישיבה בכך ששלחו את בניהם ללמוד בה ולהביא את רוח התורה חזרה לעיירותיהם, אז הם היו ראויים לישיבת מיר. אבל כאשר ראה ה' שהעיירות בפולין ובליטא מתחילות לשלוח פחות ופחות מבניהם לישיבה, אז הוא אמר: "כעת אתם הופכים לשכנים רעים, ואם כך, יש לי מקום טוב יותר עבור הישיבה. פלטבוש זקוקה לישיבת מיר!"

ועכשיו אחריות גדולה מוטלת על כתפיו. מדוע איננו משתפרים כתוצאה מהעובדה שהישיבה נמצאת כאן? כל אחד ואחד מאיתנו חייב להתחיל לקנאות בהם! "מה, רק לבחורים הצעירים מותר ללמוד בהתמדה?! למה שלא ננהג כך גם אנחנו?!"

שלוחות של ישיבת מיר

שכן טוב אומר לעצמו, "אם הם יושבים ולומדים, אז גם אם אין לי את האפשרות להגיע לישיבה בכל יום כפי שהם עושים, אבל לפחות אבוא בלילות שבת הארוכים, בשבת בוקר ובשבת אחר הצהריים".

אינך יכול ללכת ללמוד בישיבה? אז תתכנסו יחד, כמה חברים, ובנו לכם "ישיבת מיר" משל עצמכם בבית הכנסת שלכם! אם לא תצליח למצוא אנשים כאלו בבית הכנסת, אז שב בביתך ובנה את "ישיבת מיר" שם!

אם ברצונך להיות שכן טוב בעיני ה', עליך לחקות את בחורי הישיבה עד כמה שתוכל. "במוצאי שבתות, במקום לבזבז את חיי וללכת לבקר את הדוד בשכונת קראון הייטס, אנהג כמו בחורי הישיבה המבליים את מוצאי השבת בבית המדרש. אני גם כן רוצה להיות גדול בתורה". תתפלאו לשמוע, אך גם מי שהתחיל ללמוד בשלב מאוחר בחייו, יכול להפוך לתלמיד חכם גדול ביותר, אם רק ינצל את זמנו הפנוי.

חסידים ואנשי מעשה

השכנים שיכולים לשמש לנו כדוגמא לחיקוי הם אינסופיים - אם רק נפתח את העיניים. אולי יש לך שכן שהוא חסיד המתחסד עם קונו, עבד ה' אמיתי. הוא מצליח בעבודת האמונה והופך לבעל דעת; אתה רואה שהוא משקיע את ליבו במחשבה אודות השי"ת כפי שמדריך

מבחן עבורנו

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

איזו עצה יוכל הרב לתת כדי לסייע לי
בשמירת העיניים?

תשובה:

הנקודה הראשונה היא כך: כאשר הראש שלך ריק מתוכן, כל מיני שטויות ודברים לא טובים יחדרו אל תוכו, מה שאין כן כאשר הראש מלא במחשבות טובות. אפילו את השיעורים שאתה שומע כאן - הקפד לחשוב עליהם כל הזמן, נסה לחשוב כיצד לקיים את הדברים ששמעת. וכשאתה לומד, גם כאשר אתה לומד הלכה, הקפד למלא את ראשך ברעיונות ובמושגים הללו, גם כשעוזבים את הספר, גם כשיוצאים מבית המדרש. ואז, כאשר דעתך מלאה במחשבות טובות, כל המחשבות והמראות המרושעות לא יהיו מסוגלות להיכנס אליה כל כך בקלות. זהו הענין הראשון, הדבר החשוב ביותר - לשמור את דעתך מלאה במחשבות של תורה.

עצה נוספת, כשאתה הולך ברחוב - תסתכל על המדרכה. אל תסתכל ימינה או שמאלה - אלא אם כן אתה חוצה את הכביש. כשחוצים את הכביש צריכים להביט שמאלה ימינה, שמאלה ימינה, אבל אחרת, תסתכל רק על המדרכה. תלמד היטב את הבטון במשך כל הזמן שאתה הולך. שמור את עיניך מכוונות כלפי מטה. אתה תתפלא כמה עצה זו תועיל לך.

נקודה נוספת שחשוב לזכור, וזהו עוד רעיון שאמור לעזור לך, שכל האנשים מסביבך הם בהמות; רחמנות עליהם! כולם שרויים ללא שום דעת. הם לא חשבו על הקב"ה אפילו פעם אחת במשך כל חייהם. אפילו לא פעם אחת! אז איך תוכל להשוות את עצמך אליהם? הם כמו בהמות. "ורוממתנו מכל הלשונות" פירוש שצריכה להיות לך חשיבות עצמית מסוימת מכיון שאתה יהודי. דע מי אתה! אל תביט על אף אחד אחר. מה הם בשבילך? אלו הם אנשים המבזבזים את חייהם. אבל אתה חי בצורה אחרת. אתה חי עם ה' שנמצא בדעתך. אז תסתכל רק על המדרכה.

יש כאן לימוד עצום שאנחנו לומדים כעת. כל אחד ואחד מאיתנו צריך להשתדל לקנאות ולרכוש דברים טובים כל ימי חייו. זהו הלקח של התכנית הגאוגרפית האלקית עליה דיברנו בראשית דברינו - אחת הסיבות לכך שהקב"ה שם אותנו היכן שאנחנו, עם השכנים והמכרים שיש לנו, היא כדי שנהיה שכנים טובים בכך שנלמד ממעלותיהם הטובות.

זהו אחד הלקחים הגדולים שלמדו חכמינו מפרשת השבוע - כיצד הקב"ה יישב את העמים על גבולות ארץ כנען כדי לבחון אותם - האם יהיו שכנים טובים או לא? והלקח החשוב ביותר הוא עבורנו - האם נהיה שכנים טובים, נקנא בכל הדברים הטובים שמסביבנו, ונשאף לחקות אותם?

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

שכנים של בית המקדש

ההזדמנות הטובה ביותר ללמוד משכנים טובים היתה בזמן בית המקדש, כשהשכינה שכנה בינינו וצדיקים הקיפו אותנו מכל עבר. יכולנו ללכת ברחובות ירושלים ולראות נביאים, נזירים, כהנים וחכמים. ואחת הסיבות לחורבן ולגלות היתה בגלל שהיינו שכנים רעים ולא השכלנו ללמוד מהם.

בלי נדר, השבוע נעשה מאמץ ללמוד מהטוב של השכנים המקיפים אותנו. בכל יום נבחר אדם אחד שעמו אנחנו באים במגע לעתים קרובות, נלמד מעלה אחת טובה שלו, וננסה לרכוש אותה.

בהיותנו שכנים טובים נזכה להתגשמות הפסוקים בירמיה (יב, טו): "וְהָיָה אִחֲרֵי נִתְּשִׁי אוֹתָם אָשׁוּב וְרַחֲמָתִים וְנִשְׁבָּתִים אֵשׁ לְנַחֲלָתוֹ וְאֵשׁ לְאַרְצוֹ", במהרה בימינו אמן.

חלוקת ספרי הלכה ללומדי קדשים

בימים אלו שעם ישראל בציפייה לגאולה ולבניין בית המקדש, הננו להודיע על חלוקה מיוחדת של ספרי הלכה - לכוללים וקבוצות הלומדים מסכתות מסדר קדשים, וכן מסכתות: פסחים יומא חגיגה נזיר סוטה והוריות.

1. 'ליקוטי הלכות' (של מרן הח"ח זצוק"ל).
2. 'תורת הקרבנות'.
3. ספר (או חוברת) עם פסקי הלכות על המסכת.
4. 'מאגר הספרים - הלכות המקדש והקרבנות' (הכולל מאות חיבורים להלכה בענייני קדשים).

נא לשלוח: שם כולל, כתובת הכולל והמסכת הנלמדת
למייל t8429433@gmail.com
או להשאיר הודעה בטל: 050-4134645

וכבר כתב מרן החפץ חיים זצוק"ל
שקירוב הגאולה תלוי בלימוד הלכות הקרבנות

לקראת מוצאי שביעית

**מלאכת הקודש עומדת להסתיים!
ומשיח עומד אחר כותלנו!**

לאור דברי החפץ חיים זיע"א שצריך לעסוק בלימוד דיני הקרבנות, כדי להיות מוכנים לעבודת בית המקדש שייבנה בב"א, הננו לבשר כי בהשתתפות עשרות ת"ח שסיכמו את דיני המקדש והקרבנות במשך השנים האחרונות, אנו עומדים לקראת סיום כתיבת עיקרי הלכות המקדש והקרבנות - בתוכנית 'לגיונו של מלך'.

**מתוך למעלה מ-180 נושאים בדיני המקדש והקרבנות,
נשארו בס"ד רק 20 נושאים שעדיין לא נכתבו.
פרטים על התוכנית מעבר לדף.**

**רשימת הנושאים שעדיין לא נתבררו כראוי להלכה:
ניתן לקבל בכל נושא את פירוט הדינים, וכן מראי מקומות להלכה.**

קרבנות יחיד: זמן ההקטרה • דיני ההקטרה • מצוות האכילה • מעשה האכילה • נדרי הקרבן • הבאת שמן יין לבונה ועצים • מנחת חוטא • קרבנות נזיר טמא • קרבנות נזיר טהור (ולחמי נזיר) • קרבן בכור • קרבנות מצורע.

קרבנות ציבור: חיוב הבאת קרבנות ציבור • הקרבת המוספין (שבת ר"ח ומועדים) • הזאת חטאות הפנימיות • שריפת חטאות הפנימיות.

איסורים ופסולים: איסור כל שממנו לאישים • איסור שאור ודבש • איסור כיבוי אש המזבח • איסור הכנסת טומאה לעזרה • שריפת נותר ופסולי המוקדשין.

ניתן לכתוב סיכומי הלכה גם בנושאים שכבר נתבררו באופן חלקי.

לקבלת מפתח נושאים - הלכות המקדש והקרבנות, יש לפנות בטל' או במייל.

**כל סיכומי ההלכה שיישלחו עד כ"ד אלול תשפ"ב
יפורסמו בס"ד בקובץ 'לגיונו של מלך' ג'**

לעדכון ולפרטים: 03-6183447, 03-6189607 (בשעות הצהריים)

לשליחת ההלכות: t8429433@gmail.com

אין המלאכה נקראת אלא על שם גומרה!

מבצע שלא יחזור - להרגיש את בית המקדש!

השבוע (פר' דברים) בדוכני המכירה בבתי הכנסת:

תורת הקרבנות ח"ב 20 ש' בלבד (במקום 40)! חוברת עולת בהמה למעשה 5 ש'!

לגיונו של מלך

מפורסמים דברי מרן ה'חפץ חיים' שזעק במשך עשרות שנים על החובה הגדולה לכהנים לויים וישראלים ללמוד ולברר את דיני עבודת הקרבנות בבית המקדש, כדי להיות מוכנים היטב לפני הגאולה. וכן טרח בסוף חייו לייסד חבורת תלמידי חכמים שיתעסקו רק בסדר קדשים ודיני עבודת הקרבנות, כדי שיהיה לכהנים ממי לשאול.

'תורת הקרבנות' נוסד לפני 13 שנה לאור דברי החפץ חיים, להושיב תלמידי חכמים ללמוד קדשים בעיון אליבא דהלכתא, ולברר את כל דיני עבודת בית המקדש.

לאחר נסיון רב הוברר שהאופן המועיל ביותר לבירור כל הדינים, הוא על ידי שכל אחד לוקח נושא אחד ומברר אותו בשלמות בכל פרטיו ודקדוקיו, עד ההלכה למעשה.

במסגרת תוכנית 'לגיונו של מלך', הצטרפו עשרות ת"ח שכתבו חיבורים חשובים על דיני המקדש והקרבנות, וכן נשלחו עשרות סיכומי הלכה נבחרים בענייני המקדש והקרבנות, שפורסמו בקבצים המפוארים 'לגיונו של מלך'.

הדרכה לכתובה

1. לומדים את הסוגיא עם ספרי הראשונים והאחרונים, ומציינים כל דין וחדוש שנמצא. וכן רמב"ם ומפרשיו, ערוך השולחן (העתיד), ליקוטי הלכות (לחפץ חיים), וחזון איש. במחלוקות ראשונים ואחרונים מביאים את שתי הדעות, (דעה מחודשת אפשר להביא רק בהערות). בלימוד הסוגיא יש לחשב את כל הנפק"מ להלכה, ואת הספיקות שיש לדון באותו נושא.
2. רצוי לעבור על מה שאחרים כתבו באותו ענין ולראות מה ניתן להוסיף. ניתן לראות את רוב החיבורים ב'מאגר הספרים' - הלכות המקדש והקרבנות. מי שאין לו אפשרות למאגר, יבקש מהמכון וישתדלו לשלוח לו את החיבורים שצריך.
3. הכתיבה המועילה ביותר, היא בצורה של פסקי הלכות עם מקורות בשולי העמוד. גם מי שלא כתב מעולם בסגנון זה, יכול לנסות להתחיל לכתוב. רבים ניסו והצליחו למעלה מהמשוער.
4. לאחר כתיבת יסודות הדברים, כדאי לחשוב כאילו עומד בבית המקדש וצריך לקיים למעשה דינים אלו שעוסק בהם, ועל ידי זה מתעוררים פרטים רבים וספיקות חדשים.

התועלת בכתובה

1. תועלת גדולה למסכם ההלכות, בהבנת הסוגיא ובבירור פרטים רבים, ובחיבור לסוגיא וזכירת הדברים לאורך זמן.
2. תועלת עצומה לכל העוסקים בקדשים, שיהיה לפניהם סיכום ברור לסוגיא שעוסקים בה. וכן תועלת לכל לומדי התורה.
3. המטרה העיקרית היא להיות מוכנים לקראת ביאת המשיח ובנין בית המקדש בקרוב, שינהגו כל הדינים למעשה.

מענה הלכתי - 'משמרת המקדש'

השלב השני של תוכנית זו, שכל מי שכתב הלכות על נושא מסוים, יצטרף לענות על שאלות שמתעוררות בנושא שכתב, כחלק מהרבנים המשיבים בקו 'משמרת המקדש' - המענה לבירורי הלכה בענייני המקדש והקרבנות (כעין 'לשכת הכהנים' שרצה לייסד מרן ה'חפץ חיים' זיע"א). מספר הקו: 03-676-2034

**כל הסיכומים שיישלחו יכנסו בס"ד לקבצי 'לגיונו של מלך' הבאים,
וכן ל'מאגר הספרים' הכולל מאות חיבורים בהלכות הקודש והמקדש.
באם יתאפשר יינתנו מילגות לכותבים הנבחרים.**

**בכל שלב ניתן להעזר בטל': 03-6189607, 03-6183447 (בשעות הצהריים)
ובמייל: t8429433@gmail.com**

כמו כן היודע על ספר או חוברת עם הלכות מסודרות בענייני המקדש והקרבנות, נא להודיע בהקדם כדי שנוכל לעדכן ב'מפתח נושאים', ולהכניסו ל'מאגר הספרים' (הכולל את כל החיבורים בדיני קדשים להלכה).

נופש ומרגוע כהלכה

על סעודה שלישית בנתניה קרוב לחוף הים באיסור * על טעויות ומכשולים הלכתיים במקומות הנופש * שיחה עם המארגנים ומוסרי השיעורים לקראת ימי בין הזמנים שיחלפו עלינו לטובה ללא אסונות רוחניים וגשמיים * סיפורים מרתקים וסיוע - לנופש כהלכה * שלא להלכה ושלא למעשה להעיר ולעורר * הרב א. חפץ עם פרטים פרקטיים*

היציאה מהשגרה להחלפת כוח מזמינה סיטואציות הלכתיות שאין להם אח ורע בימים שבשגרה 'מוסף שבת קודש' פנה להרב הגאון ר' אליקים גרינק שליט"א שאירגן שיעורי תורה לקראת היציאה לבין הזמנים, ואחר כך בשיח תורני עם אחד ממגידי השיעורים שנרתם גם לתחום הזה - הג"ר דוד שריבר שליט"א שפותח ומבהיר:

אין ספק שההפתעות ההלכתיות הן רבות, ואני שומע על מקרים הלכתיים מגוונים, שאלות שלא נפגשים בהם במהלך השנה בהיותנו בבית או בין כותלי בית המדרש. אתה יוצא ונתקל לפתע בסיטואציה נדירה ואין לך את מי לשאול, ובסופו של יום, אם הנך יודע ספר, אתה מוצא פתרון, שבימים כתיקונם לא היית מתקרב אליו... והניסיון קשה. ולפעמים, אפילו לא מעלים על הדעת שנכשלו...

אך יש להדגיש שבכל מקרה, על פי רוב, כאשר משקיעים מחשבה מראש, חוסכים בעיות ונמנעים ממכשולים או פתרונות דחוקים וקולות. הידיעה מראש חוסכת תקלות. כמו כן, אפשר לפתור בעיה הלכתית אמיתית עם הוצאה כספית לא גדולה, וכיון שבמשך השנה אנו מוצאים כסף על הידורים ודקדוקי ההלכות, אין סיבה שלא ננהג כך בזמני הנופש.

בנחלי הצפון

רק לפני שעה הסברתי לאחד מבני המשפחה, היוצא לנופש, כי עם תכנון מראש, הוא יחסוך גם בעיות רבות של 'מראות אסורות' שבשנה שעברה נתקל בהם במעיינות בצפון.

לדוגמא, ישנן מקורות מים ונחלים שאתה נוסע שעה עד שאתה מגיע למקום עם המשפחה, ואתה פוגש שם בקבוצות מטיילים חילוניים, ואז האכזבה גדולה, אתה נאלץ לברוח משם בגלל הפריצות. אך לפעמים עם מחשבה מראש, במקום לצאת ממירון לכיוון הג'לבון בשעה 11 בבוקר, מתפללים ותיקין ויוצאים לכיוון 7 בבוקר, וכאשר מסיימים את המסלול, רק אז מתחילים להגיע המרעין בישין... בכך, חסכת ניסיונות שהילדים רוצים שלא לעזוב את המקום וחסכת אכזבות. בכל מקרה, החוויה במים ובמעיינות נעימה יותר בשעות הבוקר המוקדמות. אלו רק סתם דוגמא למחשבה.

קשה לתפוס את כל המכלול של היציאות לנופש, נתמקד במשפחה טיפוסית שהחליפה דירה או שכרה דירה בצפון - אנו אומרים להרב שריבר שליט"א

עוד הרבה לפני הצפון, גם משפחה בבני ברק שבסך הכל החליפה דירה עם משפחה בקרית ספר, אם היא לא מכירה את המקום ולא שמה לב ולא יודעת, יכולה להיכשל, סיפר לי אברך בבין הזמנים הקודם, כי הוא פגש משפחה שיצאה עם עגלות בשבת אחר הצהריים, כמה מאות מטרים בלבד לכיוון הוואדי הסמוך לבתי המגורים ברחוב פוניבז' בקרית ספר. הוא מיהר אחריהם ואמר להם כי הם יצאו מהעירוב ואסור להם לטלטל את העגלות. הם השיבו לו: אנו לא מתלמידי החזון איש...

הוא הסביר להם בסבלנות: יצאתם מחוץ לעירוב, אתם מטלטלים באיסור גמור. עד שהם קלטו והם נאלצו להשאיר שם את החפצים. לפני כמה שנים ראיתי משפחה קטנה שנפשה בשבת בנתניה, הם ירדו בשבת אחה"צ והתקרבו מעט לכיוון החוף הנפרד. מי שמכיר, העירוב בנתניה מסתיים הרבה לפני הכניסה לחוף, אפשר לראות את חוטי העירוב המתוחים אחרי הכביש ליד הים, והדרך היורדת יותר פנימה לכיוון הים היא מחוץ לעירוב.

הם ירדו עם חפצים ונכשלו בהוצאה של עגלות וחפצים - מרשות היחיד לכרמלית, ואח"כ כל ד' אמות עברו איסור גמור. והם התיישבו בציד המדרגות לכיוון החוף, וסעדו 'סעודה שלישית'...

אנחנו רגילים למקומות ישוב, שהנושא של עירוב הוא הידור או חומרא, אבל בישובים רחוקים קטנים שהרבנות המקומית עושה את העירוב, לפעמים, העירוב הוא ברמה הלכתית כזו, שבכשרות המאכלים לא היית מכניס את האוכל לפה...

ואם העירוב שבישוב לא כשר, אסור לך לצאת עם חפצים מהבית לגינה הסמוכה, ובדרך כלל, אפילו אם אתה שוכר בית וחצר או גינה צמודה, אין להוציא לחצר הפרטית שלך. גם אם אתה נמצא במתחם סגור לחלוטין, כשנמצאים ביחד כמה משפחות באותו בנין, או באותו חצר, צריך עירוב ביניהם, ותלוי אם כולם אוכלים ביחד באותו חדר אוכל, וקשה להאריך בפרטים שאנשים נכשלים בהם בבתי מלון, שאפילו אם אוכלים יחד, לפעמים יש עובד או מישהו אחר שלא קשור אליהם שמצריך עירוב, - וגם כשעושים עירוב אבל לפעמים יש גוי עובד שמתגורר שם, או בעה"ב חילוני, ולפעמים אוסר את העירוב. ולכן צריך לברר אצל היודעים את פרטי ההלכות, ובפרט אם רוצים לסמוך על חצר סגורה, או לגדר את החצר וכדו' צריך לברר את פרטי המציאות וההלכה.

יציאה מחוץ לתחומי המושבים בשבת

האיסור של חוץ לתחום, הוא גם מקרה נפוץ ביותר.

יוצאים ממושב - למושב סמוך, או סתם בהליכה לא רחוקה, נכשלים בהליכה מחוץ לתחום.

במקרים רבים, מותר ללכת ולהיכנס ליישוב הסמוך לכאורה, רק מרחק הליכה של אלפיים אמה בלבד, וההיתר ללכת מסתיים בנקודה מסוימת, באמצע הישוב!

היה כבר מעשה בתלמיד חכם שהתאכסן בחזון יחזקאל וקם מוקדם בבוקר ויצא להתפלל במנין המוקדם של הישוב הסמוך - קוממיות,

ולא ידע כי גם כאשר נכנס כבר לקוממיות, היה אסור לו ללכת מגבול מסוים והלאה - וכי בית הכנסת המקומי היה מחוץ לתחום הליכתו. רב המקום זצ"ל אירגן קבוצת אנשים שתעטוף אותו ותלווה אותו בחזרה - במחיצה של בני אדם (פטנט הלכתי) - שליוו אותו בחזרה עד שיכנס לתחום שבת שלו. זאת, כדי שלא יאלץ להישאר בקוממיות. מעשה שהיה.

כאשר שוהים בישוים, גם בישוים גדולים שיש בתים רבים, אם הישוב לא מגודר כהלכתו, בהליכה בתוך הישוב עצמו! אפשר להיכשל באיסור תחומין, (כגון, אם המרחק בין הבתים וכדומה מקום של שיעור 33 בתים, שאז אין לו מעלה של עיר וצריך למדוד את הליכתו ממקומו, כלומר, מהבית עצמו אסור לו ללכת מרחק של קצת יותר מקילומטר.

גם כאשר מניחים עירוב תחומין צריך לדעת את ההלכות היכן להניח.

בכלל אמרו פעם: מי שמגיע למקום נופש ביום שישי בצהרים עמוס במזוודות ובאוכל מבושל ולא מבושל, ובלי להכיר את המקום מראש, הסיכוי שלו כמעט בוודאי שיכשל במשהו.

בדרך לנופש

אנו לא פוסקים הלכות אבל בכל זאת כדי לעורר מה לשאול ומה לתכנן מראש, הבעיות בדרך עצמה עוד לפני שמגיעים למקומות הנופש

רבי דוד שריבר שליט"א: כאשר רוכשים במסעדות ותחנות עצירה, קפה. מהמבט של בישולי עכו"ם, לרוב הפוסקים מותר לקנות קפה במסעדות של גוי. אבל מצד עצם כשרות הקפה, תלוי אם המכונה מוציאה רק מים חמים, ואין בה בישול של דברים נוספים, מותר לקנות קפה כאשר אתה רואה שהוא לוקח את המים מהמכונה הזו.

כשרוכשים שם בורקס וכדו', שכבר מוכן לאכילה (ועם הכשר) ומבקשים מגוי שיחמם במיקרוגל, אין בכך איסור של בישולי עכו"ם, אך יש לחוש בלביעות של מאכלים אסורים, והעצה היא שיעטוף בתוך ניילון, או נייר כסף ויכניסו בתוך כלי סגור, ואז כשהוא בב' כלים סגורים וזה מועיל בשעת הדחק. - וכן לגבי פיצות מוכנות אלא שהם לא אפופיות, אם המחמם הוא ישראל והחשש רק בלביעות. אך שבפיצות יש לחוש אם הוא גוי ויש אומרים גם מחלל שבת, משום בישולי עכו"ם.

כאשר הגעת לצימור הקטן שרכשת בישוב ואתה מבין כי בעל הבית חילוני

כאשר יש בדירה רק כיור אחד, לכתחילה שלא יניח כלים חמים בתוכו, וכן לא לערות על הכלים שם מים חמים,

כד חשמלי לא צריך לחשוש שמא חיממו עליו דברים אסורים, אבל אם הוא מתכת נכנס לשאלה של איסור שימוש ללא טבילה,

אין לקחת כלי צונן משכן שאינו שומר תורה ומצוות, או להשתמש בכלים שמוכנים באכסניה, כי נכנס לשאלה של שימוש ללא טבילה.

להשתמש בסכין יותר חמור, ובעיקר אם חותך מאכלים חריפים שיכול בכך להיכשל במאכלות אסורות ממש, כי החריף מפליט בליעות ישנות מאוד ומשביחם, ולכתחילה לא ישתמש בו בכלל, אלא אם כן יערה עליו מים רותחים. - וכן מבקצץ ירקות, סלייסר וכדו' אפילו שחותך מאכל קר יש לחוש שהחילוני חתך ירקות חריפים או פירות חמוצים של טבל, או פירות ערלה.

בעיקרון, אין אפשרות לסמוך על בעל המקום שמשתמש רק כשר, כי לא תמיד הוא נאמן, ובמיוחד אם משכיר לאחרים, כי יתכן והם השתמשו באיסור.

ישנם מקרים של תפילה בדרכים או בפארקים או ליד חוף הים

הגאון ר' דוד שריבר: מעיקר הדין אסור להתפלל במקום שאינו מגודר, ולכן צריך להתפלל לפני יציאה לים או לדרך. מלבד שאין להיכנס למרחץ ולצאת לדרך משהגיע זמן מנחה קטנה.

אם הוא בים כאשר רק ערוותו מכוסה והפלג העליון של גופו גלוי, גם אם רואה שעד שימצא את בגדיו ויתלבש יעבור השקיעה, בצורה כזו לא יתפלל כלל, אך אם הוא עם גופיה, בשעת הדחק שאם יתלבש כראוי יפסיד את זמן השקיעה. יש להתיר (בשם מרן הגריש"א), ואם יפסיד את המניין אם יתלבש כראוי, עדיף שיתלבש כראוי ויתפלל ביחידות. לברך ברכות מותר ללא כיסוי פלג גופו העליון.

על קצה המזלג מכשולים מפתיעים שלא מעלים על הדעת

(1) איסור יחוד יכול להיות מצוי, כאשר נוסעים יחד כמה משפחות, שהגיסים נמצאים בבית אחד, וחלק מהבעלים יוצאים מוקדם בבוקר להתפלל או לטייל, או חוזרים מאוחר בלילה, ויש לשים לב להיזהר מיחוד, וחמיר טפי כי לבו גס בה.

(2) מצוי שמי שנמצא ליד הים בשעת בשקיעה רוצה לצלם את השמש, יש בכך שאילה של איסור דאורייתא. (ראה שו"ת מנחת יצחק ח"י סימן ע"ב שו"ת שבט הלוי ח"ד קע"ד ובחוט שני כרך של הלכות פסח).

(3) להיכנס לחצר של כנסיה וכל שכן לכנסיה, אפילו לצורך שירותים, מבואר בש"ך שאסור, ואפילו להיכנס לחצר ע"ז אסור, וכל שכן אם נכנס כדי להביט בצורה יפה שיש שם וכדו' - להיכנס למזרז מחלוקת - כמו כן אין להסתכל מבחוץ על דבר יפה שלהם, כגון גן הבהאים בחיפה וכן בסמוך לטלז - סטון (מזרז השתקנים) שיש בהם גינות שנעבדו לשם עבודה זרה. ונחלקו בפוסקים גבי כניסה או ראייה במקומות השייכים למוסלמים.

(4) דבר נוסף נחוץ מאוד לציין, הוא ענין הקביעות עיתים לתורה, שדווקא אצל בעלי בתים וכדומה שיש להם קביעות לך היומי או שיעור לימוד אחר, יותר מצוי שמקפידים, אבל מי שרגיל שכל יומו מלא בתורה, ובימים אלו הוא לא קבוע ליד תלמודו, לעיתים שוכח שיש חיוב קביעות עיתים על כל איש מישראל בכל מצב וזמן, והוא חיוב יומי כמש"כ הרמב"ם שחייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה, וכן פסק השו"ע ביור"ד סימן רמ"ו ס"א, ואע"פ שפסק שם ובשעת הדחק אפילו לא קרא רק קריאת שמע שחרית וערבית לא ימושו מפיק קרינת ביה, מאן לימא לן דבין הזמנים שעת הדחק קרינת ביה... מה גם, וכי בלולב ומצה ושאר מצות גם כן מניח את חיובו לשעת הדחק.

מהלכות המצויות בימי הפגרה. שאלות ותשובות

מחוץ לזמן ולמקום

השאלות נשאלות והגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א משיב על אתר ובקצרה * איך אתה מוצא את עצמך בשבת בדירת נופש ללא עירוב? * מה תעשה עם מנין לשחרית לפני נץ החמה? * האם יש לקבוע מזוזה בדירת נופש? * איך אוכלים ארוחת ערב עם בגד ים? * כיצד נוטלים ידים על שפת הים? * האם חייבים לצאת עם תפילין לכל מקום? הגרי"א דינר שליט"א השיב.

ראיית הים ממטוס

בטיסות לחו"ל נראים הרים גבוהים ממרומי הטיסה, בעיקר, נראים ימים ונהרות, יש שמברכים עליהם את הברכה הראויה, האם אכן כך? ישנה דוגמא מעשית, גם לאנשים על הקרקע לא רק ממטוס, לדוגמא, אם רואים את הים מרחוק ונראה רק כמו ענן כחול בסוף הרקיע, וכעין שרואים את הים מלמעלה בשיבת פוניבז' או כפי ששאלתם כאשר רואים בעת שטסים במטוס, אמר לי מרן בעל "שבת הלוי" שליט"א, דבזה לא נחשב ראייה לברך עליו, כי רק כאשר מרגישים נפלאות הבורא של הים ורואים ברור הריבוי מים, אז שייך לברך עליו (ע"ע משנ"ב ס' תקס"א ס"ק ז').

שכח לברך על הים

מצוי, שבנסיעה ראשונה לחוף הים, אדם רואה את הים אך שוכח לברך? רבי יהודה אריה שליט"א: אם רואה למחרת פעם שניה אינו מברך עליו ("ביאור הלכה" ס' ר"ח סעיף ו' לענין ברכת מקום שעשה לי נס, ומשום שאין זה חידוש אצלו, וה"ה בזה, וכן הורה בעל "שבת הלוי" שליט"א). אולם, אם נוסע לים וראה את הים בדרך, ושוב נתכסה ממנו מחמת בתים או הרים וכד', ולאחר כמה דקות שוב נתגלה, אמר לי בעל "שבת הלוי" שליט"א שזה נחשב לראיה אחת, מאחר שזה בדרך נסיעתו לים.

לברך ברכה כאשר לבוש רק בגד ים

מצוי מאד שאוכלים עם בגד ים. מה לענין אכילות ברכות ונטילות הידיים? מי שלובש בגד ים בלבד, ומחגורה ולמעלה אין עליו שום בגד, אפילו אם הוא לבוש כיפה לכתחילה לא יברך שום ברכה ("ביאור הלכה" ס' צ"א ס"א ד"ה יצא). ובשעת הדחק התירו לומר כך קריאת שמע כדי שלא יעבור זמן קריאת שמע. אבל להתפלל תפילת שמונה עשרה - אסור באופן זה אפילו בשעת הדחק (שו"ע ס' ע"ד ס"ו). לגבי נטילת ידים ליד הים: מי שיוצא מהים ומעונין לאכול פת, והרי ידיו הן טהורות מטבילה בתוך הים, בכל זאת מאחר שלא כיוון בתוך הים לשם נטילת ידיו, ויש סוברים שלא מועיל בכ"ג, מן הנכון שיטמא ידיו כגון שיגע בנעליים או בחבירו שעדיין לא נטל, ובזה יתחייב בנטילה לכו"ע ("ביאור הלכה" ס' קנ"ט ס' י"ג). עוד יש לדעת כי מי שנמצא בחוף הים ורוצה לאכול פת, אינו יכול ליקח מי הים בתוך כוס ולשפוך על ידיו, דמאחר שאינם ראויים לשתייה, פסולים לנטילה אפילו בדיעבד, ורק כשרים לטבילת ידים (שו"ע ס' ק"ס סעיף ט'). כשטובלים ידים בתוך הים, לדעת המשנ"ב (סו"ס קנ"ט) יברך "על טבילת ידים", ולדעת ה"חזון איש" (סו"ס כ"ג) יברך "על נטילת ידים". בחוף הים, כשנוטלים ידים לאכול פת, צריך ליזהר שלא לגעת בגוף בזמן האכילה, ומי שנגע במקומות המכוסים - אע"פ שעכשיו הם מגולים, צריך ליטול ידיו מכלי, אבל לא יברך (משנ"ב ס' קס"ד סו"ס ק"י"ג).

לקחת את התפילין איתו בנסיעה

שאלה נוספת קמיה הגאון רבי י"א דינר שליט"א: מי שנוסע מחוץ לעיר, ואפילו דעתו לחזור מיד, מה יעשה לענין תפילין? מדינא צריך לקחת איתו את התפילין כמו שמבואר במשנ"ב סימן ק"י ס"ק כ', האם השאלה האם בזמננו כשנוסע מבני ברק לירושלים וכדו' גם צריך לקחת עמו התפילין? והתשובה: עיקר הטעם הוא שמא ישאר שם, ולא יהיה מצוי לו תפילין שם, ויתבטל מהנחת תפילין, אולם היום שגם בירושלים וכד' מצוי תפילין, לא חייב לקחת עמו, אבל אם נוסע למקום שאין שם תפילין כשרות לכתחילה, יש לקחת עמו התפילין כך שמעתי מפי מרן הגר"נ קרליץ שליט"א). ומ"מ יזהר שהקשר של ראש יהיה במקומו, וכמבואר במשנ"ב ובפרט כאשר נוסע לטיול ויש חשש שמא ישכחם באיזה מקום, או יוזקו מגשם או משמש, שאינו צריך לקחת עמו התפילין לטיול. אמנם מובא בשם החזו"א ובעל "קהילות יעקב" זצ"ל שהקפידו לקחת עמם את התפילין, אפילו לנסיעה של מספר שעות ("ארוחת רבינו" ח"א עמ' רל"ז).

מזוזה במגורי חופשה

במקומות נופש בחו"ל האם חייבים במזוזה? אם שוכרים בית בחו"ל לשלושים יום או יותר חייבים לקבוע שם מזוזה, ולאחר שיוצא, מאחר שזו רשות עכו"ם מותר להורידה. ובארץ ישראל כאשר שוכר בית אפילו רק לזמן מועט יש חיוב מזוזה מיד, ואם אין חשש שהמשכיר יפסיד את המזוזות אין להורידן כשיוצא כך מבואר בשו"ע יו"ד ס' רפ"ו. (א. חפץ: לא שאלנו את הרב, לגבי רשות השתמשות בחדרי אירוח, האם זה נחשב כשכירות שמחייבת מזוזה)

נטילת ידים מברז

שאלה: בימי החופשה, כאשר נוסעים לטייל למקומות רחוקים, קורה לפעמים, כשרוצים לנטול ידים לאכילת פת, שמוצאים ברז מים אך

אין שם כלי לנטילה, מה עושים?

תשובה: מבואר בשולחן ערוך סימן קנ"ט ס"ט, שבמקום שיש ברז ואין כלי, הרוצה לנטול ידים יכול לפתוח את הברז ולסגור בכל שפיכה ושפיכה, ופעולה זו נחשבת לכח גברא, כמו כלי. והוסיף המשנה ברורה סקס"ד, בשם אחרונים, שצריך לסגור ולפתוח כמה פעמים בכל יד ויד, מכיון שהברז הוא דק ולא די מים בקילוח הראשון ליטול בו ידו כראוי (וקילוח שני לא נחשב לכח גברא).

אולם כל זה נאמר דוקא לענין ברז של חבית וכמבואר שם בשו"ע, אבל בברזים שלנו לא מועיל פתרון זה, כי הברזים שלנו מחוברים לבית, וכמו כן ברזים שבגנים הינם מחוברים לקרקע, ואם כן, הגם יש בפתחתם כח גברא, אין זה מועיל, כי אין עליהם שם כלי כלל, ונטילה זו פסולה אפילו בדיעבד וכן הורה מרן הגר"נ קרליץ שליט"א.

במקום שאין עירוב

שאלה: במקום נופש שאין עירוב איזורי כלל, וכל הבנין לא עשו עירוב, היכן מותר לטלטל בשבת בתוך שטח הבנין?

תשובה: א. אסור להוציא שום חפץ מתוך הדירה לחדר המדרגות, ולא מתוך חדר המדרגות לדירה.

ב. בתוך חדר המדרגות עצמו מותר לטלטל מלמעלה עד למטה.

ג. בחצר אם היא מוקפת מסביב בגדר הגבוהה עשרה טפחים מותר לטלטל גם בה. אפילו חפצים שהיו בתוך הדירה והוצאו לשם דרך היתר מותר לטלטל שם תראה בביאור הלכה ריש סימן שע"ב שיש בכך מחלוקת הפוסקים ולא הכריע בזה לדינא. ועי' "חזון איש", או"ח ק"ד ס"ק כ"ב, שאין מקור בגמרא לאסור, והכריע שיש להקל במילי דעירוב.

ד. באופן שאין גדר מסביב לחצר וגם אין דלתות בכניסה לבנין אז גם בקומת הקרקע בתוך הבנין אסור לטלטל אם היא פרוצה לחצר בבלי צורת הפתח, כיוון שהוא פרוץ למקום האסור.

ה. מי שנמצא ב"מחנה נופש", צריך להיזהר שיהא גדר מסביב לכל השטח או צורת הפתח, כדי לטלטל בתוכו בשבת, וכן לעשות עירוב חצרות עם פת ולזכות לכל הדריים בשטח.

ו. אם יש פרצה באמצע עד עשר אמות, אפשר שיחשב כפתח, ובתנאי שבאותו צד יש עומד מרובה על הפרוץ.

ז. אם יש שטח שמגדלים שם זרעים או ירקות ואסור לדרוך עליהם, אם הוא יותר מבית סאתיים שהוא כשיעור ע' אמה ושיריים (40.7 מ' לחזו"א, ו-33.9 מ' לגר"ח נאה, 1659 מטר מרובע), אסור לטלטל שם, וממילא כל העירוב נפסל ואסור לטלטל בכל השטח, אם אין מחיצות מסביב לאותו השטח (שו"ע ס' שנ"ח סעיף ט').

ח. כמו כן מצוי שיש שטח ריק מלא קוצים ושיחים, שא"א לטייל שם ואין זה נחשב למקום דירה, ואם הוא יותר מבית סאתיים, אסור לטלטל בכל המחנה, מכיוון שהוא פרוץ (פתוח) למקום האסור, וצריך לעשות גדר או צורת הפתח מסביב לאותו השטח כדי להפרידו ולהוציאו משאר המחנה.

ט. אם בתוך השטח יש גינות או פרדסים, מכיוון שזה נחשב לצורך האדם, שפיר הוא חשוב מקום דירה (שם, ומשנ"ב ס"ק ס"ה). וכל זה דווקא כשהשטחים הריקים הם סמוכים לעיר, אבל שטח ריק בתוך העיר אין נוהגים לפסול העירוב מחמתם (חזו"א או"ח ספ"ט סק"ז. "מכתבים" סימן קנ"ו לסימן שנ"ח).

י. כל זה אם המחנה או השטח גדור ע"י צורת הפתח, אבל במקומות שיש גדר מסביב, גבוהה עשרה טפחים (וכמו שעושים בזמננו משום בטחון - "הנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל"). נוהגים להקל, אפילו כשיש בתוכו מקום זרעים שאינו ראוי לדירה ("ביאור הלכה" שם ד"ה אבל).

שיש בתוך המחנה חילונים הגרים שם, לא מספיק לזכות להם חלק בעירוב מכיוון שהם אינם מודים בעירוב, וצריך מהם קנין לזכות בחלק מדירתם, ונוהגים לסמוך בזה על מנהל המחנה, שיש לו זכות בכל השטח לקנות ממנו חלק בכל השטח של המחנה, ואפילו בדירות החילונים, וכעין שקונים מראש העיר או ראש המשרה חלק בעיר (עי' שו"ע ס' שצ"א, ומשנ"ב ס"ק י"ח).

כן אפשר לשכור מהממונה על שעוני מים מדין שכירו ולקטיו, ואף שהשעונים נמצאים רק בחצר ג"כ מהני שמספיק בשכירו ולקטיו של החצר, ויש מפקפקים ואומרים שצריך שיהיה הזכות של השכירו ולקטיו בחצר הסמוכה לבית כדי שיוכלו השכנים לעבור בבנין לכן שוכרים מחברת חשמל וזה מועיל רק אם יש בקומה של החילוני מונה. אולם בב"י משמע שלא מועיל שכירו ולקטיו של החצר, ולכן כ"ז שאין לחילוני מונה חשמל בתוך ביתו, עדיף להחמיר בזה ולשכור דוקא מהעכו"ם עצמו או משכירו ולקטיו של הדירה (הגרי"ש אלישיב זצ"ל).

כשיש שטח סלעי, שצומחים בו שיחים ועצים נמוכים ואינו ראוי לשמש דירה, וכן לא להילוך רגלי אלא ע"י הדחק, הווי כדין זרעים ומים מעל בית סאתיים ויש להקיפו בפני עצמו (מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל). אולם מטע פרי שבעליהם מקפידים שלא יכנסו זרים, ולכן מוקפים בגדר וגם הבעלים אינם נכנסים לשם אלא לצורך טיפול במטע כיון שראוי הוא מצד עצמו לא הווי ביטול דירה (מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל).

היכן מקומי בימי בין הזמנים? / ניסיונות ומצבים בבית וברחוב

הבחורים שבים מהשיבות - ישיבה קטנה, ישיבה גדולה, אחרי 'זמן' ממושך של לימוד תורה * בתים שונים, כל בית ובעיותיו, כל בחור עם הבעיות שלו, האם אפשר להצביע על כיוון כללי המתאים לרוב המקרים? * איש החינוך הרב הגאון רבי יחיאל צוקר שליט"א - מו"מ בישיבת תפארתה של תורה ומנהל הסמינר באשדוד ובאלעד בשיחה רוויה * הרב צוקר שליט"א מדבר על הזהירות ועל התפקיד של בחור כאשר שב לבית הוריו ואחיו - היחס לאחים ולאחיות בבית פנימה * הרב א. חפץ.

רבי יחיאל צוקר שליט"א: יצירת החלוקה בין - בין הזמנים ל'זמן'. גוררת בעוכריה טעות מסוימת בהבנת הימים הללו. זו חלוקה בעייתית, שלא כל כך קולטים את תוכנה.

הנושא של הלימוד בבין הזמנים ידוע ומפורסם בשם מרן הטייפלער זצ"ל ומרן הגרא"מ שך שהקדישו לכך כמה מכתבים (ראו בספר "קריינא דאגרתא") - אודות כמות זמני הלימוד בימי בין הזמנים, ישנן שם הדגשות גם על ערב פסח.

חובה לציין, כי הוכח שמי שלומד את ארבעת השעות היומיות, שהוזכרו שם במכתבי מרן ורבנן לא רק שהוא גם מסייע בבית להכנות חג הפסח, אלא אדרבה, הוא המסייע בהא הידיעה. הללו הלומד, הם המסייעים יותר מאחרים. כי אחד שהזמן מתבזבז לו מתחת הידיים, בחור שמתעורר בבוקר מתי שבא לו והולך לישון מתי שמתחשק לו, ללא סדר וכיוון, הזמן נעלם לו ומתבזבז תחת הידיים, אבל נער שקם כראוי, מתעורר בשעה נורמאלית וקבועה, ובעיקר מתנהג עם שכל ועם סדר, - אחד משלים את השני - יש לו זמן כוח ומרץ לסייע להורים ולסובבים לקראת חג הפסח. הלימוד וההתנהגות משלימים זה את זה.

בית המדרש השני

החלק העמוק יותר הוא כדלהלן. יש להכיר בהגדרה שנאמרה בסלבודקה. כי ישנן שני בתי מדרשות בישיבה: בית מדרש ללימוד ובית מדרש לבני אדם. ההיכל וחדר האוכל. וכאשר מצליחים להכיר את הבחור בבית המדרש של ההתנהגות, היינו אם בחדר האוכל הוא מתנהג כראוי, מוכרח כי גם בבית המדרש - בהיכל, הוא מיוחד ומוצלח. כי אחד קשור בזולתו, אין הבדלים ביניהם. בין הזמנים הוא בוודאי - בית מדרש השני.

החינוך הישיר והעקיף

מרן הרב וולבה זצ"ל מביא בשם הסבא מסלבודקה. נאמר בתורה כי בעת שה' הפך ה' את סדום ועמורה הוא זכר את אברהם והציל את לוט ויזכור אלוקים את אברהם וגו', רש"י מביא כי ה' זכר ללוט את השתיקה שלו בעת שאברהם אבינו החביא את שרה, ולוט שתק ולא גילה. שאל האלטר מסלבודקה, וכי חסרות זכויות ללוט, הכל יודעים את הכנסת האורחים שלו שאילולי המלאכים שהכו בסנוורים את אנשי סדום, היו הורגים אותו. מסירות נפש להכנסת אורחים, וכי אין לו זכויות אחרות?

ישנן כמה דרכים לבאר את הדבר. אבל הסבא מסלבודקה כתב על כך יסוד. מה שאדם מתחנך באופן ישיר, - התחומים שקיבל בהם חינוך ישיר ועם כפית לתוך פיו, הוא עושה אותם כמעט באופן טבעי, כי הוא התחנך לכך ישירות, אלו דברים טובים ויפים, אבל עדיין אינם מגלים על צפונותיו ועל מהותו - מי הוא. אך החלק הנוסף של החיים, החלק שמגיע אחרי החינוך הישיר, היינו מה שהאדם לומד בעצמו - מוסיף ומרחיב את החינוך שלו, 'חלק הדעת' - כפי שהרב וולבה קורא לו, הוא התחום החשוב, וזה בלבד עומד לו לאדם במבחנו להכיר את מהותו. את נקודת הכנסת אורחים לוט למד ישירות מאברהם אבינו, אבל את הנקודה - לא להסגיר את מחבוא של שרה, למרות הפיתויים החזקים, בפרט הזה היה לו את המבחן שעמד בו, והדבר הזה עמד לו להצלתו. כי זה האדם.

במה הדברים אמורים?

בכותלי הישיבה מתלמדים ומתחנכים בתחומים שונים - בחינוך ישיר. אבל יש דברים שאינם ישירים, שבהם הבחור נזקק להרחיב את ההישגים שלו ולהעצים את דרגתו - לתרגם את בית המדרש של הישיבה לחיי המעשה. בתחומים הללו הוא נבחן. רק שם כור המבחן שלו. ואחד מהמקומות הללו הם הבית - בימי בין הזמנים.

כיבוד אב ואם

הבחור שאנו מדברים עליו לא נולד אתמול, הוא חי בבית לפני הנסיעה לישיבה, והוא שב לאותו בית בבין הזמנים, מצוות כיבוד אב ואם בבין הזמנים, לדוגמא, מוכרת לו מילדותו, מה משתנה עכשיו כשהוא מגיע כבחור מהישיבה?

הרב יחיאל צוקר שליט"א שומע את המשפט "כיבוד אב ואם" והוא תופס את הענין מיד כנושא בפני עצמו, בימי בין הזמנים.

לצערנו, בנושא של כיבוד אב ואם, מתבטאת ירידת הדורות באופן ניכר. שמעתי את הגאון רבי מיכל זילבר בשיחה בכולל חזון איש לפני שלושים שנה. הוא דיבר על כיבוד אב ואם, ואמר - "בצעירותנו, לא היה אברך שהעז להחליף כולל ללא להתיעץ עם אביו, וכיום, ההכרעה לעבור מיישיבה קטנה לישיבה גדולה נקבעת במקרים רבים על ידי הנער בעצמו..." הללו היו הדוגמאות של הרב זילבר לפני שלושים שנה, כיום, ידוע לכל, כי המצב בכיבוד אב ואם מתגלגל במורד העקבתא דמשיחא - מתאונן הרב צוקר.

כיבוד אב ואם הוא לפעמים לדאבוננו בבחינת 'מת מצוה' 'נערים פני זקנים ילבינו בן קם באביו בת באמה וכלה בחמותה'. לכן, כהמשך ליסוד שהוזכר בשם הסבא מסלבודקה, ברור שכיום, מי שמוכיח את עצמו בכיבוד אב ואם - זו הוכחה שהוא רכש קנין עצמי. וזכה! התחום הזה הוא מבחן חזק מאד לבחור ישיבה ששב מכותלי הישיבה - לכותלי הבית.

בספר היקר "מאחורי הפרגוד" הובא בשם מרן הגרא"ל שאמר כי עכב אחרי רבים מגדולי ישראל שמלבד שהיו גדולים בתורה התייחדו

במצוות כיבוד אב. מובא שם גם המעשה עם החזון איש שאמר לילד פלוני, כי זכה לסייעתא דשמיא להגיע לגדולות - בזכות כיבוד אב ואם שלו. מתואר שם גם ב"מאחורי הפרגוד" כיצד פעם בזקנותו רץ פעם החזון איש לקראת אימו, בכוחות לא מצויים ועובדות נוספות.

כפי הנראה יש בנים שבאופי בטבעי יותר מכבדים את ההורים ואת המבוגרים, ואחרים שיותר קשה להם הנושא, הם בטבעם פחות בעלי הכנעה ודרך ארץ.

למי שמתקשה בכיבוד אב ואם הייתי קורא באוזניו את דברי התנא דבי אליהו, לחדד את הנקודה - עד היכן מגיע הכוח של כיבוד אב ואם. נורא ואיום. בתדב"א שם מדבר על עשרת הדברות.

הנה, תנא דבי אליהו פרשה כד: "כבד את אביך ולא תרצח, מה ענין זה אצל זה, אלא ללמדך, יש לו לאדם מזונות הרבה בתוך ביתו, ואינו מהנה את אביו ואת אמו לעת זקנתו, כאילו רוצח כל ימיו, כאילו רוצח נפשות לפני המקום, לכך נאמר כבד את אביך ואת אמך ולא תרצח". עוד יש שם אודות הקשר בין כיבוד אב ואם ל - לא תגנוב, לא תענה: - ללמדך, שאם יש לו לאדם בנים ובנות בתוך ביתו ואין מכבדין את אביו ואת אמו לעת זקנתו, כאילו גנב הוא כל ימיו, כאילו גונב נפשות, לפני המקום ... יש לו נכסים הרבה בתוך ביתו ואינו מהנה את אביו ואת אמו לעת זקנתו, כאילו מעיד עדות שקר כל ימיו לפני המקום, לכך נאמר - כבד ולא תרצח לא תנאף לא תגנוב לא תענה ולא תחמוד". דברים נוראים.

ידוע מהקדמונים כי עשרת הדיברות מחולקים לבין אדם לחברו ובין אדם למקום - חמש, חמש. החלוקה הזו לא כל כך מסתדרת, כי כיבוד אב ואם נמצא בחלק של בין אדם למקום.

אבל, לפי מה שידועים דברי החינוך האומר, שכל הכוח של עבודת אלוקים הוא בהכרת הטוב, וכיבוד אב ואם - מהותו הכרת הטוב. מובן בהחלט כי כיבוד אב ואם שייך לבין אדם למקום. וכאשר חסר לאדם חלילה הכרת הטוב, הוא יכול להגיע ללא תרצח ולעוד עבירות המובאות שם בתדב"א.

ה'בן איש חי' זצ"ל (בפרשת משפטים) מדגיש, כי חובת כיבוד אב ואם היא כל כך הגיונית וברורה עד שאין צורך בציווי התורה וחכמיה בשביל כך, כי כבר הורו חז"ל "צאו וראו מה עשה גוי אחד לאביו באשקלון ודמה בן נתניה שמו..." במעשה זה חז"ל מדגישים שתחושת הכרת הטוב כלפי הורים היא כה בסיסית מבחינה אנושית עד שאפילו גוי מבין שזו חובתו. וממילא, האדם שאינו מכבד את הוריו מעיד על השורש שבו, שהוא רקוב! כי הנהגתו מושתתת על אנוכיות, חייו סובבים סביב ציר ה'אגו' האישי. על אדם כזה אומרים חז"ל לעיל - שיהי בעיניך כרוצח, גוזל נפשות, נשבע לשקר, חומד וחומס. כי הוא יגיע לכל מה שישירת את האינטרסים שלו.

המוסר שכיבד את אביו ואימו

רצוני לספר מה ששמעתי ממש אתמול ממחנכת גדולה בחיפה, שהמעשה היה עם אביה זצ"ל. בצעירותו בעיירה לפני המלחמה, היה יהודי שהציק רבות לבני העיירה וכמה מבני העיירה נסעו במיוחד לאחד מגדולי האדמו"רים והזכירו את שמו של האיש בקויטל. הרבי חשב והרהר ואז הפטיר - אין לכם מה לדאוג, הבעיה נפתרה.

אחרי כמה ימים ההוא נפל נפצע, ולא עברו ימים מועטים והוא הסתלק לעולמו, שבק חיים. אך לצערם, אחרי כמה חודשים נולד להם בעיירה ממלא מקום מוצלח, שהיה גרוע הרבה יותר ממנו... הוא הציק לתושבי העיירה - כפליים ויותר, באכזריות רבה. 'מוסר' עם כל המשמעות.

אביה של המחנכת, היה השליח בפעם השנית לאותו אדמו"ר גדול הנ"ל. הוא עיין בשמו בקויטל. והפטיר: אין לי מה לעשות נגדו. מדוע? כי הוא מכבד הורים באופן מיוחד. תבינו, הוא היה מחלל שבת והכל רחמנא ליצלן, אבל היתה לו הגנה כי הוא כיבד את הוריו. אביה וחבריו בדקו ומצאו, כי אכן כך, הרשע הזה עושה צרות לכל מי שרק אפשר, אבל מכבד את ההורים הזקנים שלו. זו הגנה.

חדר האוכל - בית המדרש השני - שהוזכר מפיכם לעיל, לכאורה הוא גם בית מדרש - לריסון הרצונות, ובלימה מול תאוות. חדר האוכל. אכן, אלו ניסיונות חזקים מאוד, וגם קשים.

לאחרונה נכנסנו לעולם של תאוות חדשה שיש בה גם מבט של כיבוד אב ואם (מחייך הרב צוקר בכאב) אני שומע על כך מהורים. - לא נאה לבחור לאכול בבית פנימה, הרי בסך הכל בחמשה שקלים או עשרה הוא משיג ארוחת בוקר אז "מדוע שאני יאכל בבית, אם בעשר שקל אני קונה ארוחה?!" החנויות הללו הפכו לאיזו שהיא תרבות כואבת של זלילה.

הנושאים האלו הם מהחלקים הקשים, מאד.

הרב צוקר שליט"א מרחיב את האפיקים ומוסיף לבאר בטוב טעם ודעת: הנה בעבד עברי מצינו שאחרי שש שנים של עבדות כשהוא אומר "אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני" רוצעים את אוזנו במרצע, כביכול מדביקים עליו אות קלון. נשאלת השאלה מה רוצים ממנו, המסכן הזה לפני המכירה היה חי בסגנון גרוע עד שנזקק לגנוב, והנה כעת עברו עליו שש שנים טובות בבית אדונו, ולכן הוא רוצה ומעוניין להישאר כאן ולא לשוב לחיים של רעב ועוני שהיו לו קודם לכן, מדוע תולים עליו אות קלון?!

רבותינו מבארים. כידוע המושג "עבד מלך מלך" וזו המטרה של מכירתו לעבד עברי. מדוע מכרו אותו לעבד? זה לא עונש, זו תוכנית הבראה לשפר אותו ולשכללו - להחזיר אותו על ידי לימוד וחינוך לחיים טובים ומיוסדים. ליעל אותו ולשפרו. להרגיל אותו שהוא מלך "עבד מלך". אבל העבד הזה לקח את הענין בצורה שטחית לחלוטין (אכול ושתה כי מחר נמות) הוא רואה רק את הצלחת של האוכל והפרנסה, עכשיו טוב לי ואני רוצה להישאר בטוב הזה, זו טעות חמורה מבחינתו, כי התורה מעוניינת שבששת שנים הללו, הוא יכיר במעלותיו בתכליתו ובמטרתו וישתנה, יהפך לבן אדם ליהודי מרום, והוא לא התקדם למטרה.

כמשל ונמשל. אחרי שש שנות לימוד של בחור בין כותלי הישיבה (המינימום של ישיבה הוא שש שנים, ישיבה קטנה וישיבה גדולה, וברוך ה' יש לו ברוך המקרים שנים נוספות) גם לבנות סמינר יש את שש השנים. כאשר הוא טוען עם השנים הללו, ועתה יוצא החוצה לעולם הגדול, עליו להשיג

ולהבין מה הוא ומי הוא, - מול הרחוב הרדוד... ולא נדבר על הקלקולים של הרחוב ועל הסכנות שבחיי הרחוב, אלא, ראשית על האישיות שלו, הרוממות שלו המעלות שלו מול הרחוב. בחור וכן בת סמינר בבית יעקב צריכים להיכר ברוממותם. ממילא בחור ישיבה חייב להשיג את נקודת הבושה, שמחמתה לא יהיה מסוגל להיכנס לחנות שכל זול וכל צרוע נכנס לחנות ההיא. החלק הזה של "לא מתאים" אנו חייבים להשיג בצורה המקסימאלית! אני בן ישיבה! אני היצור המיוחד הנמצא במקום החשוב ביותר, האיש הגדול. עוד יש מסכנים צעירים שאם יעברו ליד הקופיקס והדומה לו, הם לא עדכניים, ושואם אם לא יכנסו יכשלו ב"אין מעבירין על המצוות".

חלף על הבחור 'זמן' שלם, והוא הרי רוכש לעצמו מעלות נשגבות, שבאמת לא מתאים לו להסתובב במקומות זולים, לא מתאים לו - לא בצורה, לא באופי, ולא בכלום.

ברוך ה' שהבחורים שלנו פשוט לא מכירים את אנשי הרחוב, ולא יודעים כמה המרחק בינינו רב, רחוב ירוד ומגושם מול בחור ישיבה - נזר הבריאה, בחור ישיבה נעלה מהם בכל הבחינות בכמה אלפי מעלות, ממש פלא כיצד בכלל אפשר למצוא בחור ישיבה, שמרגיש איזה שהוא רגש פחיתות מול איש מהרחוב.

כאשר מגיעה תאווה קטנה - לעוגה, האם המחשבות הללו מועילות - האם ה"לא מתאים" מסוגל להועיל לו?!

כן. בהחלט. אמרתי פעם במשל, כאשר אני רואה בחור שעובר מול חנות של פיצוחים, הבחור מסתכל לאחור ולצדדים נכנס ומכניס שוקולד לכיס בלי לשלם... גנב שוקולד. אם תפסתי איזה 'ארחי פרחי' שעשה כך, אני מעניש אותו בעונשי הרתעה (אולי כמה סטירות), אבל, אם בן מלך נתפס בגניבה זו, אני שולח אותו לפסיכולוג או לפסיכיאטר, מדוע? כי זו לא בעיה של כישלון בתאווה וכדומה, זו בעיה נפשית או פסיכולוגית, וכי חסר לו שוקולד בבית? ומדוע נזקק להגיע לידי גניבת חפיסת שוקולד, וודאי שזו בעיה פסיכיאטרית... כך, תשמעו, בן ישיבה שלא משיג בששת ימי הישיבה שלו, שאין לו מה לחפש במקומות המכירה הללו, זו לא רק בעיה של תאווה, זו בעיה פסיכולוגית. הוא לא מכיר את הערך הבסיסי של עצמו, או שבאמת לא התרומם כלום בימי הישיבה, התורה לא הגביה אותו מעל חנויות הקופיקס. הוא נשאר בתחתית.

לכן, לגופה של השאלה שלכם האם המחשבה "לא מתאים לי" תועיל בעת תאווה לעוגה קטנה בחמשה שקלים? התשובה היא, כן. מי שזכה לקבל בימי הישיבה, קל לו לברוח מהמקומות הללו, עם התחושה הזו, אך גם מי שעדיין אין לו את התחושה הוא יכול להשיגה. ורבי יחיאל צוקר שליט"א מסביר את כוונתו:

כתוב בחז"ל שמתריעים את עדי השקר בכל מיני עונשים, ובסוף מתריעים בהם, דעו לכם ש"סהדי שקרי אאגריהו זילי", פלא. התריעו והזהירו אותם בכל מיני עונשים מה תועיל ההתרעה הנוספת - השוכרים אותך מזלזלים בך, אתה זול בעיניהם?!

יש לדעת. כי החלק הרגיש ביותר באדם פנימה, הוא הכבוד העצמי והערך הפנימי האישי שלו. הוא יוצא להעיד עדות שקר, כנראה קודם לכן שיכנעו אותו וגם כיבדו אותו, ואמרו לו - אתה חברמן, אתה עושה מה שבא לך, בלי להסתכל לצדדים... אתה משהו מיוחד! איש אמין! אבל כאשר אומרים לו כל מה שאתה שומע מהם, אלו דיבורים חיצוניים בלבד, מולך ובפניך, אבל תשמע חביבי, מאחורי הגב כיצד הם מלגלים עליך, אומרים עליך שאתה לא שווה כלום, אדם זול המתעבר על ריב לא לו, אתה גנב זול שהחתימה שלך לא שווה פרוטה... המילים הללו יכאיבו לו ויסייעו לו לחזור מעדות השקר.

שמעתי פעם מהרב בלוי שליט"א מאופקים, על המעשה הידוע בגמרא ביוסף משייתה מהמתיונים שבתחילה נכנס לבית המקדש להוציא כלי קדש. היונים אמרו לו - קח לעצמך כל מה שאתה רוצה, וכאשר לקח את המנורה, אמרו לא "אין דרכו של הדיוט להשתמש בכלי זה" והציעו לו להיכנס ולקחת משהו אחר. הוא מיאן להיכנס שנית, ואמר "די לי שהכעסתי את בוראי פעם אחת" הם יסרו אותו ביסורים נוראים, וצעק כל הזמן "וי לי שהכעסתי את בוראי" ולא נכנס שוב עד שמת. פלא מה היה שם?

ישנו את הווראט הידוע של מרן הרב מפוניבז' שלאחר הכניסה לבית המקדש פנימה, מיד הוא השתנה לחלוטין! אבל אפשר לומר עוד - אמר הרב בלוי שליט"א, התעורר בו ביוסף משייתא הנפש הפנימית, הזדעזעה בקרבו הנקודה החזקה ביותר - הכבוד העצמי של הנשמה של האדם. כי בתחילה שהם באו איתו לבית המקדש, הרי לא היה מי שהעז להיכנס פנימה לבית המקדש. גם הגויים פחדו מאד. והנה הגיע האמין האחד - יהודי מומר, כמו שאומרים - צרפתי יותר מצרפתי... הוא זה שהכריז - אני לא פוחד אני נכנס! הכל הריעו לו על האומץ שלו דרבנו אותו לפסוע פנימה - אין כמוך בעולם! כל הכבוד! אתה חברמן! ולא עוד אלא שהבטיחו לו שיקח את החפץ היקר ביותר שיחפוץ. הוא נכנס עם תחושה של מוישה גרויס. אך כאשר יצא אמרו לו "לא נאה להדיוט להשתמש בכלי כזה" לאדם פשוט כמוך... הזדעזעה בקרבו כל הפנימיות, באותו רגע, הוא קלט שלעשות את המעשים הללו אין מזה כלום... הוא נסער מאד, וכך נפתחו לו שערי התשובה. פקח את עיניו: היכן אני?

כאשר יוצאים לבין הזמנים נפגשים לפעמים בבני משפחה לא כל כך חזקים, עם שכנים רחוקים מהתורה, או כל מיני סוגים של בני אדם כמו רופאים ובעלי מלאכה וכו', בחור ישיבה צריך לדעת את הנקודה הראשונה שהוא מרום מכולם. בן תורה הוא היצור הנעלה ביותר בעולם. מעשיו, עיסוקיו וקדושתו, הם הנכבדים בעולם. אין כמותו באופי במעשים, ובתורה שלו. מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ושוב הרב צוקר שליט"א מחדד את הנושא.

ישנה נקודה פגומה אצל יחידים, שיש להם כביכול איזו תחושת נחיתות מול אותם אלה ברחוב, משום מה נראה להם כי לאותו מזרחניק יש איזו שהיא הבנה או 'ידיעות חוץ' יותר ממנו. אך כידוע שזו טעות מרה, כי כל בן ישיבה בגיל חמש עשרה שנה, ולו החלש בכישורונות, אם הוא יעמוד מול פילוסוף וחכם כל שהוא של העולם החיצוני, הבחור יכניע אותו. זה מוכח. וזה כך. לכן אין לך מה להסתובב ליד כל מיני ארחי פרחי למיניהם, גם אם הם מעונבים.

כאשר בן תורה לא יודע כמה 'מושגים' טיפשיים וקטנוניים, שהחילוני השוטה מהרחוב יודע, אינו צריך לחוש רגש נחיתות... הבל הבלים. ו"אם קטון אתה בעיניך, ראש שבטי ישראל אתה". הדבר כל כך פשוט, אבל אמוחיש את זה, בסיפור קטן.

מֶרֶן הַגָּאוֹן רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים זֹנֶנְפֶּלְדִּי ז"ע סִיפֵר: כִּי הָיָה יְהוּדִי שֶׁהִגִּיעַ לוֹיֵנָה (יְהוּדִי תַלְמִיד חֹסֶם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל) בְּדֶרֶךְ עֵבֶר לַיָּד מְקוֹם שֶׁהִתְנוֹסֵס שָׁם שֶׁלֹּט מִסּוּיִם עִם כִּיתוּב שֶׁמִּשְׁחָךְ אֶת תְּשׁוּמַת לִיבּוֹ, אֶךְ כִּיווֹן שֶׁלֹּא הִכִּיר אֶת שִׁפְתֵי הַמְּקוֹם נִיגַשׁ ל'בִּנְקָא' מְכֻבָּד שֶׁעֵבֶר בַּמְּקוֹם וּבִקֵּשׁ לְהִקְרִיא לוֹ אֶת הַכְּתוּב.

הַתַּפְּלָא הַבִּנְקָאִי: "הֵאֵינִךְ יוֹדֵעַ אֶת שִׁפְתֵי הַמְּדִינָה? אֵיךְ יִכּוֹל אַתָּה לְהִגִּיעַ לַמְּקוֹם בְּלִי לְהִכִּיר אֶת שִׁפְתֵי הַמְּקוֹם? הֲלֹא זֶהוּ הַדְּבָר הַחֲשׁוּב בְּיוֹתֵר שֶׁיִּשֵּׁשׁ לַעֲשׂוֹתוֹ כְּשֶׁבָּאִים לַמְּקוֹם חֲדָשׁ!"

הַסִּיט הַיְּהוּדִי אֶת הַשִּׁיחָה וְהַחֵל לְהִתְעַנֵּיין בַּבְּגָד הַמַּחְוִיט שֶׁלִּבֶּשׂ הַבִּנְקָאִי, הִבִּיעַ אֶת הַתַּפְּעִלּוּתוֹ מֵהִיּוֹפִי וְהַהֲדָר שֶׁל הַבְּגָד, וְאָז שָׁאַל: "הֲאֵם תִּפְרֹת לָךְ אֶת הַבְּגָד בַּעֲצֻמָּךְ?"

- לֹא, עֲנֵה הַבִּנְקָאִי - "הִלַּכְתִּי לַחֲיִיט מוֹמַחָה וְהוּא תִּפְרָ לִי".

- מְדוּעַ לֹא תִּפְרֹת זֹאת בַּעֲצֻמָּךְ? שָׁאַל הַתִּיִּיר.

- כִּי אֵינִי יוֹדֵעַ אֶת מְלֹאכְתֵי הַתִּפְרִיָּה! - הִשִּׁיב הַבִּנְקָאִי הַעֲשִׂיר.

הַמִּשְׁחָךְ הַתִּיִּיר וְשָׁאַל: "אֲנִי מִבִּין שֶׁהַבְּגָד עֵלָה לָךְ בְּיוֹקֵר רַב, הֲלֹא כֵן?"

- "בּוֹדָאִי!" הִתְרַבֵּר הַבִּנְקָאִי.

"אֵינִי מִבִּין!" קָרָא הַתִּיִּיר - "אֵם הֵייתָ תוֹפֵר אֶת הַבְּגָד בַּעֲצֻמָּךְ הִיָּה עוֹלָה לָךְ זוֹל הֲרַבָּה יוֹתֵר, מְדוּעַ לֹא תִּפְרֹת לְבָד?"

"כִּי אֵינִי יוֹדֵעַ אֶת מְלֹאכְתֵי הַתִּפְרִיָּה!"

"אֶת זֶה בְּדִיּוֹק אֵינִי מִבִּין - מְדוּעַ לֹא לְמַדָּת אֶת מְלֹאכְתֵי הַתִּפְרִיָּה? הֲרִי הֵייתָ חוֹסֵךְ כֶּסֶף רַב?"

"אוֹי, שׁוּטָה שֶׁבַּעוֹלָם, הֲלֹא אֲנִי בִּנְקָאִי מְצֻלִּיחַ, וּבִימִיִּים שֶׁהֵייתָ מֵתַעֲסֵק בְּלִימּוּד תִּפְרִיָּה וְחוֹסֵךְ כֶּמָּה מְאֹדָה זְהוּבִים - הֵייתָ מִפְסִיד כֶּמָּה עֲשָׂרוֹת אֲלָפֵי זְהוּבִים בְּבִנְיָן".

"הֵבֵן", אָמַר הַיְּהוּדִי לַבִּנְקָאִי - "גַּם אֲנִי כֵן. אֲנִי מֵתַעֲסֵק בְּדָבָר הַגָּדוֹל וְהַמְּכֻבָּד בְּיוֹתֵר שֶׁיִּשֵּׁשׁ בְּבִרְיָאָה - (כִּי הִיא חֲכָמָתָם וּבִינְיָנָתָם לַעֲנִי הָעַמִּיּוֹם) אֵיךְ חֲכָמָה גְּדוֹלָה מְזֹ! שׁוּוֹה לִי לְהוֹצִיא כֶּמָּה מְאֹדָה זְהוּבִים כְּדֵי שֶׁ'הַחֲיִיט יִתְּפוֹר לִי בְּגָדִים', כְּדֵי שֶׁהַבִּנְקָאִי יִבְנֶה אֶת בֵּיתִי, וְאֵם אֲזַדְקֶךָ לְהִגִּיעַ לוֹיֵנָה וּלְקַרְוָא מֵהַ כְּתוּב עַל פִּתְחֵי הַחֲנוּיּוֹת אֲבָקֶשׁ מֵאִזְזָה בִּנְקָאִי שִׁיקְרִיא לִי אֶת הַכִּיתוּב, וּבִלְבָד שֶׁאֲמַשִּׁיךְ לַעֲסוֹק בִּיקָר וְהַקְדוּשׁ בְּיוֹתֵר בְּבִרְיָאָה!!!!..."

בְּנֵי מַלְכִּים

שִׁמְעֵתִי פַּעַם מֵהָאֵוֶן ר' נִסָּן גּוֹלְדֶּבֶרְגַּ שְׁלִיט"א אֲפִיזוּדָה אִישִׁית מַעֲנִיִּינָתָה: הִיָּה זֶה כְּשֶׁטֶס פַּעַם לְאוֹסְטְרִלִיָּה לְצוּרֵךְ הִישִׁיבָה. בְּטִיסָה אֲרוּכָה כְּזוֹ יֵשׁ, בְּדֶרֶךְ כָּלל יֵשׁ שְׁתֵּי חֲנוּיּוֹת בִּינִיִּים: בְּגֶרְמָנִיָּה וּבּוֹמְבִי. כְּשֶׁטֶס הַמִּטְסוֹס מִגֶּרְמָנִיָּה לְבּוֹמְבִי הִיָּה הָרֵב גּוֹלְדֶּבֶרְגַּ הַיְּהוּדִי הַחֲרָדִי הַיְּחִיד בַּמִּטְסוֹס. לִידוֹ יֵשְׁבוּ זֹג יָפְנִים, אֲשֶׁר בְּמִשְׁךְ שְׁעָה אֲרוּכָה לֹא גִרְעוּ מִמֶּנּוּ עֵין, עַד שֶׁתִּפְסוּ אוֹמֵץ וְשָׁאֲלוּהוּ: "אֵם אַתָּה יְהוּדִי?" הִשִּׁיב לָהֶם בְּחִיּוֹב. בְּרִגְעַ הוּאֵרוּ עֵינֵיהֶם וְהֵם הִצִּיעוּ לוֹ תַּפְזֹ! הוּא הִבִּיעַ אֶת תּוֹדָתוֹ וְסִרְבַּ לְקַחְתּוֹ. לְאַחַר הַתְּלַבְּטוֹת אֲרוּכָה בִּינֵיהֶם שָׁאֲלוּהוּ בַּהֲתַרְגְּשׁוֹת: "הֲאֵם יִכּוֹלִים אֲנִי לְנִגּוּעַ בָּךְ?!!!"... מִשֶּׁהִשִּׁיב בְּחִיּוֹב - נִגְעוּ בַּחֲלִיפָתוֹ, וּבְאוֹתוֹ רִגַּע, הִנְהִירָה שֶׁהִשְׁתַּכַּח עַל פְּנֵיהֶם מִדֵּהִימָה - לֹא הִיָּה מְאוּשֵׁר מֵהֶם בַּעוֹלָם! אֲפִילוֹ הִגּוּ מִבִּין שֶׁהַיְּהוּדִי הוּא דָּבָר מְרוֹמָם, גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהָ, וְאֵם לֹא לְמַד עֵדִיין שְׁנֵאת יִשְׂרָאֵל מֵהִי - יִשְׁתַּוְּקֶךָ בְּכָל מְאוּדוֹ לְנִגּוּעַ לַפְּחוֹת פַּעַם בְּחִיִּים בְּדָבָר הַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא "יְהוּדִי"! כֵּךְ כָּל יְהוּדִי כֹשֶׁר. וְחֻבָּה עֲלֵינוּ לְדַעַת כִּי בֵּן תּוֹרָה, הוּא עוֹד יוֹתֵר מֵהַכָּל - הוּא הָעִילִית שֶׁבַּעֲדִידִית, הָעִידִית שֶׁבַּעַם יִשְׂרָאֵל.

הָרֵב הַגָּאוֹן רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן דּוֹד, סִיפֵר, שֶׁיִּשֵּׁב פַּעַם בְּתוֹר לְרֹפֵא מִסּוּיִם בְּאַרְגֶּנְטִינָה, וְהִנֵּה הוּא מִבְּחִין בְּגוֹי הַיּוֹשֵׁב מוֹלוֹ וּמִבֵּיט בּוֹ בַּמִּטִּים מִשְׁוֹנִים. הוּא הִרְגִּישׁ לֹא בִּנְח - מִי יוֹדֵעַ מֵהַ זֹמָם אוֹתוֹ גּוֹי... לְפַתַּע נִיגַשׁ אֵלָיו הִגּוּי וְשָׁאַל: "אֲמֹר לִי, הֲאֵם יְהוּדִי אַתָּה?" חֲכָךְ לְרִגַּע בְּדַעַתוֹ הֲאֵם לְאַשֵׁר זֹאת כִּיווֹן שִׁיְהוּדִי אֵינּוּ רְצוּי בְּכָל מְקוֹם... אֲבָל לְאַחַר רִגַּע הִשִּׁיב: "כֵּן, יְהוּדִי הֵנִי!" הִגּוּי הֵחֵל לְהִתְלַבֵּב בְּאוֹפֵן יוֹצֵא דוֹפֵן: "אַתָּה יְהוּדִי! רָאָה, אֲנִי גַר בְּעִירָה פְּלוֹנִית וְשֵׁם אֵין לָנוּ יְהוּדִים. מַעוֹלָם לֹא רָאִיתִי יְהוּדִים, אֲבָל בְּסִפְרוֹת קִרְאָתִי עֲלֵיכֶם שֶׁאַתֶּם בְּנֵי אֱלֹהִים!"

"אֲמֹר לִי" - פָּנָה הִגּוּי - "הֲאֵם חוֹשֵׁב אַתָּה כְּמוֹנִי? אֲנִי חוֹשֵׁב כָּל שְׁעוֹלָה לִי בְּרָאשׁ, אֲבָל אַתָּה בֶּן שֶׁל אֱלֹהִים, הֲאֵם גַּם אַתָּה חוֹשֵׁב כָּל שְׁטוֹת שְׁעוֹלָה בְּרָאשׁךְ, אוֹ שֶׁחוֹשֵׁב אַתָּה רַק עַל דְּבָרִים נְעִלִים?..."

אָמַר הָרֵב בֶּן דּוֹד, שֶׁהוּא יָצָא מְזוּעָזַע מִשִּׁיחָה זֶה - הֲלֹא צוֹדֵק אוֹתוֹ גּוֹי, אֵינֵנוּ בְּנֵי תַבַּל - "בְּנִים אַתֶּם לָה' אֱלֹהִים" אֲנִי הַמִּיּוֹחָדִים בְּיוֹתֵר בְּבִרְיָאָה, הֲאֵם חוֹשֵׁבִים אֲנִי כְּמוֹ הִגּוּי?! הֲלֹא מְרֹב גְּדֻלּוֹת הַמוֹחִין מִתְּבַקֵּשׁ מֵאִיתָנוּ שֶׁיִּכְנָסוּ לְרָאשׁ מַחֲשָׁבוֹת נְעִלוֹת וּמְרוֹמְמוֹת בְּלִבָּד! לָכֵן מִמִּשְׁחָךְ רַבִּי יַחֲיָאֵל צוֹקֵר שְׁלִיט"א: בֵּין הַזְּמָנִים יֵשׁ גַּם צוּרֵךְ בְּשִׁמְרִיָּה מְאֹד חֲזָקָה, מֵהַ שְׁעוֹרָרוֹ כִּבְר מֶרֶן וְרַבֵּן שְׁלִיט"א כְּגוֹן לְלַכֵּת בְּרַחוּבָה שֶׁל עִיר בְּבִיגוֹד שֶׁל בַּחּוֹר יִשִּׁיבָה, גַּם מִצַּד הַשְּׁמִירָה וְגַם כְּדֵי שֶׁהִנְעִיר יַחֲשִׁיב אֶת עֲצָמוֹ כִּי הוּא אֶכֶן כֵּךְ.

לֹא נִעִים לְהַצְבִּיעַ אֲבָל זֶה קוֹרָה בֵּין הַזְּמָנִים, שֶׁיִּשֵּׁשׁ בְּנֵי יִשִּׁיבָה מוֹעֲטִים שְׁזָקוּקִים לְכַמָּה לִירוֹת וּלְכַךְ מִשְׁכִּירִים אֶת עֲצָמָם לְכָל מִינֵי עֲבֻדוֹת, לֹא פְּסוּלוֹת חֲלִילָה, וְלֹא מִמֶּשׁ בַּמְּקוֹמוֹת פְּסוּלוֹת, אֲבָל יַחַד עִם בַּחּוֹרִים מְפֻקְפָּקִים, וְגַם עֲבֻדוֹת זִלּוּת, עֲבֻדָּה שֶׁלֹּא נָאָה לְבַחֲרוֹר כְּמוֹתוֹ. עֲבֻדָּה שֶׁלֹּא שִׁיכַת לְבָנֵי מַלְכִּים, וְכִי מְכֻבָּד בְּשִׁבְלֵךְ לַעֲבֹד שֶׁם? (א. חֲפֵץ. וְלָכֵן כְּדֵי לְהוֹרִים לְתַת אֶת הַדַּעַת עַל כֵּךְ, וּלְצִיִּיד אֶת הַנֶּעֶר בְּגִיל הַטִּיפֶשׁ עֲשִׂרָה, בְּמַעֲט מְטַבְּעוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִזְדַּקֵּק לַעֲבֹד בְּטַחֲנִית חִטִּים אוֹ בְּלִישַׁת קֶמַח יַחַד עִם בַּחּוֹרִים מְפֻקְפָּקִים, רַק בְּגִלָּל שְׁזָקוּק לְחִיּוּשִׁים שֶׁקָּל לִימֵי בֵּין הַזְּמָנִים). כְּמוֹהַ חוֹבָה לְדַעַת - לִיד מִי יוֹשִׁבִים וְעַם מִי יוֹשִׁבִים.

יֵשׁ בְּרַחוּב פְּרִסוּמָת, אוֹ בְּכָל סוּגֵי הָעִיתוּנוֹת הַחֲרָדִית, יוֹקְרָה מִסּוּיִמָּה לְפֶאֶר, לַעֲשִׂירוֹת לַעֲבֻדוֹת חוּץ וְכו' וּמִמִּילָא הַצַּעֲרִים מִתְמוֹדִים עִם זֶה מוֹל הָעוֹלָם הַחִיצוֹנִי.

נִכּוֹן. זֹו בְּעִירָה וְכוּבֵר עוֹרֵרָנוּ עַל כֵּךְ כֶּמָּה פַּעַמִּים.

חֲלַק מֵהַבַּעֲיָה שֶׁיִּשֵּׁשׁ בְּנוֹת הַמְּבַקְשׁוֹת לְלִמּוּד אֲקָדְמִיָּה, לֹא כָּל פַּעַם זֶה מַחֲמַת נוֹשָׂא שֶׁל כֶּסֶף, אֲלֹא עֲנִין שֶׁל כְּבוֹד וְהַעֲרָכָה. עֲצָם הַלִּימּוּדִים מֵהַ וְכִיצַד וְהִיכֵן לְלִמּוּד לְצוּרֵךְ פְּרִנְסָה, הַדְּבָר מִסּוּר רַק לְהַכְרַעוֹת גְּדוֹלֵי הַדּוֹר, וְזֶה הֲרִי לֹא הַנוֹשָׂא שֶׁלָּנוּ כָּלל, רַק שְׁעוֹרֵרָתָם נִקּוּדָה נִכּוֹנָה אַחַת,

שלצערנו, ישנם צעירים או בנות סמינר שאם נסתכל על הרצון שלהם לעסוק בתחום פרנסה מסוים, נגלה שהכיוון לפרנסה זו הגיע ובא בגלל היוקרה, כביכול...

הזמינו אותי בסמינר פלוני, לדבר מול הבנות הרבות הללו שהם לומדות מקצועות מסוימים, וברור למורות שלהם, כי הרצון שלהן ללמוד את המקצוע כי זה יוקרתי. מצחק, כמה שהחיצוניות יכולה להשפיע על האדם... אך גם מכאיב. ממש הבל ורעות רוח "יוקרתי עדכני" מושגים לא נכונים בעליל. בכלל, עלינו לדעת כי פרנסה זו לא יוקרה, פרנסה היא בסך הכל היכי תימצי לעשות השתדלות כרצון ה'. ולא נקודת יוקרה.

אולי נסיים ביחס של האחים והאחיות בבית, לא נדבר על מריבות בין אחים ואחיות... אבל...

הייתי נותן דגש על דבר חשוב ונחוץ.

מצוי מאד שהאחריות של הבנים כלפי האחים הקטנים בבית, וגם מול האחיות, היא רבה מאד.

בחז"ל מוצאים כי יסוד הנקודה של קידוש ה', הוא ש"אם משאו ומתנו באמונה אם הבריות - מה הבריות אומרות עליו פלוני שלמד תורה כמה נאים דרכיו כמה מתקנים מעשיו", כי בעקבות ההתנהגות הנאותה של בן הישיבה, הבריות רוצים ללכת בעקבותיו של הלומד תורה. זו הנקודה של הצוות קידוש ה' - שהוא גורם לאחרים, שיחפצו להיות בני תורה וישיבה.

יש לדעת באופן כללי, כי איננו יודעים מה יהיו הניסיונות של אח שלי הקטן בעתיד, כאשר יגדל וייתקל בקושיים, קשה לי לצפות את העתיד שלו בכל התחומים. ולכן, הבחור ששב מהישיבה לבין הזמנים, יכול וצריך לשאול את עצמו - מה החלק שלי בחינוך של האח שלי? כאשר הוא נפגש עם האח הגדול השב מהישיבה - וכיף לפגוש אותו, שמח איתו, נעים במחיצתו, אין לשער כמה תועלת יש בכך ללא גוזמה. קודם כל הוא הרי רואה מיד את החלק הלימוד של אחיו הגדול, אך אם במקביל הוא רואה את החיה הפצועה - שהכל מגיע לו, והוא ראש וראשון לכל דבר, ושהאח מהישיבה מבקש ודורש את כבודו, מקומו וארוחתו, - אין משאו ומתנו בנחת עם הבריות, דע לך בחור יקר, כי אין לך אפשרות לדעת - היכן חלקך קובע כעת בחיים העתידיים של האח הקטן שלך, שירצה או שלא ירצה ללכת בעקבותיך.

גם החלק של הבנות מול הבחור ששב מהישיבה. אני יכול לדבר מהצד של מנהל סמינר (הרב צוקר מנהל סמינר בית יעקב החדש באשדוד ודרכי חנה באלעד) אני רואה את זה בשטח כאשר אני נתקל עם בנות שכאשר מדברים על השאיפה הגדולה - לבית של תורה ולבעל תלמיד חכם, והנה יש בנות שיש להם אחים טובים בלימוד התורה שמשבחים אותם בתלמודם, מכובדים וחשובים בתחום הלימוד, אבל כנראה שבחלק של בין אדם לחברו הם לא מתנהגים כמו שראוי, ויש מכך נזק ישיר.

במקרים לא מועטים, האחיות, לא רואים באבא ובאמא את הנקודה של יופי החיים התורני, ולא את הצד של בני התורה, והם ממש מצפות לפגוש ולראות את זה באחים שלהם - שהם הסמל והדוגמא לחיים מאושרים הם הסמל של התרחקות מהרחוב הדלוח, האחות מעוניינת בסיוע להתרומם מעל הרחוב. האח הצעיר והאחות שניהם מצפים לדמות. ואם הוא מתנהג בצורה לא ראויה בחלק של בין אדם לחברו או גם בחלק של הזילות וחסרון הכבוד העצמי להסתובב בכל מיני מקומות זולים - אינו מתנהג כבן תורה, הדבר ממאיס עליהם את השאיפה. והוא נכשל בחילול ה' רח"ל.

אנחנו נתקלים בכל יום יום במקרים כאלו והדומים להם. לא פעם שמעתי: יש לי אח שפחות לומד והנה בבין אדם לחברו הוא כל כך נעים, אולי כדאי לי לקחת בעל כזה. אני זוכר שפעם דיברתי על משהו מסוים בתוך משפחה מסוימת וקצת גינתי את סוג הבחורים שפחות לומדים, אחת הבנות התבטאה: הלואי שכולם היו כמוהם, כנראה שבמשפחה שלה האח שפחות לומד, יותר נעים הליכות.

חז"ל אומרים שהרגש האחריות הזה הוא - קידוש ה' וחילול ה', שאין לו כפרה. ובידי הבחורים ששבים מהישיבה ההכרעה בשטח לקידוש ה' מול כל הסובבים - לתת להם חשק ללמוד או חס ושלום להיפך.

פרסום ראשון!

בן ישיבה מול הרחוב ופרנסתו

בין כתביו של הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל נמצא לאחרונה מחברת ישנה של חידושי תורה ובה גם תוכן שיחה של מרן הרב דסלר - מהימים ההם, שיעורי תורה של מרן הסטייפלר, ושיחה מוסרית על בין הזמנים שנכתבה על ידי הבחור ר' בן ציון פלמן בשנת תשי"ג בתקופה שהיה הולך במיוחד לשמוע את הסטיפלער - בישיבת בית יוסף.

מתוך המחברת. קיץ שנת תשי"ג לפני בין הזמנים:

האדם צריך תמיד לדעת שחיי מוגבלים, זמן קבוע יש להם, ועליו למלא את תפקידו, איתא בגמרא לגבי תפלה - שהנכנס והיוצא מבית המדרש אומר "מודה אני לפניך ששמת חלקי מיושבי בית המדרש, ולא שמת חלקי מיושבי קרנות", והכלל בזה הוא, כי גם להם יש חלק, ומה הוא חלקם, כדכתיב בקהלת סוף פרק ב' "כי לאדם שטוב לפניו נתן (השם) חכמה דעת ושמחה, (פירש רש"י: לב לעסוק בתורה ובמצוות, ולשמוח בחלקו במאכל ובמשתה וכסות נקיה), ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלוקים" וגו'. (פירש רש"י: מנהג דאגה לאסוף ולכנוס ולתת לטוב לפני האלוקים, כענין שנאמר (אסתר ח') "ותשם אסתר את מרדכי על בית המן". כי חלק הרשע הוא עבור הצדיק, להולך בדרך ה', לתת לו הצריך לו. ויש פרדסים שלא נבראו אלא כדי שהצדיק יטעם פרי אחד, וזה כל תכלית הפרדס הגדול.

יושבי בית המדרש צריכים לדעת! כי חלקם הוא שהם עובדי ה', וכל העולם להם נברא, ובעבורם נברא, זו ההסתכלות על העולם. בן של מליונר יש לו סיפוק ואין לו דאגה, כך לנו, יש אב "מליונר" כביכול, אדון הכל, בניו צריכים להיות בשמחה ובסיפוק, כי הוא ידאג לנו, ועלינו לחיות עם רוממות הרוח, העיקר לא להביט ולהיכנע בפני אנשים בעלי מלבוש יפה ועשירים וכיוצא בהם, כי הם רק עבורנו נבראו, ועלינו להביט במציאות בהשקפה זו, וזו היא השקפת החיים הנכונה בה עלינו לחיות. ע"כ דבריו של הסטייפלער לקבוצת הבחורים בישיבת בית יוסף, תשי"ג.

מעניין לענין במחברת ישנה אחרת בגניזתנו מצאה רשימה נוספת מעניינת לא של מרן הסטייפלער, אבל - של הגאון רבי בן ציון פלמן זצ"ל - אודות קושיי הפרנסה (כנראה טיוטה של מכתב לאברך בן ישיבה, תודתנו נתונה לבנו הרב הגרן שליט"א שהמציא את הדברים):

במה שכתבת אודות הסוגיא ד"קשין מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף" ושאתה עמל הרבה בסוגיא זו, זה באמת הניסיון של רוב אברכי דורנו היקרים, ובעו"ה הרבה לא עומדים בנסיון, אבל, מאן דיהיב חיי יתב מזוני, וצריך להתחזק במידת הביטחון ושהכל ממנו ית', והוא זן ומפרנס לכל אחד "פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון", רק בתחילה הכל בא בקושי, ועל זמן זה הוא עיקר הנסיון שלא ליפול, ואמר דוד המלך ע"ה "שבע יפול צדיק וקם", שעיקר תקומת הצדיק לעד היא על ידי כך ששבע נפל, "שהיו עליו נסיונות בתדירות והוא התגבר עליהם ולא שם לב לנפילות, וע"י זה זכה בסוף לסייעתא דשמיא לעמוד על רגליו. (והכלל, הוא שאת החיזוק, רק האדם לבד עושה, ואף אחד לא יוכל לעשות עבורו, וכתוב "שבע יפול צדיק וקם", שהתקומה שיש לצדיק אח"כ במה שיש לו סייעתא דשמיא ללכת בדרך ישרה, זה ע"י זה שהיו לו נפילות והתגבר עליהם, ואף ששוב נפל מכל מקום לא נסוג, רק שוב ושוב התחזק, ע"י זה דווקא בסוף מקבל סייעתא דשמיא להתחזקות בת קיום, וזה ידוע ומנוסה, וכתוב "קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה'", שאע"פ שלא נענת חזר וקוה אל ה', ועוד נאמר בחז"ל, "הכל לפי הקיווי", וזה יסוד ההצלחה בכל).

חוטפים כרפס

סיפרו כי על שולחנו של האדמו"ר הזקן מוורקא זצ"ל, התארח בן משפחתו שצם בערב פסח את תענית בכורים, ולכן, בלילה כאשר נתנו את הקרטופל (תפוח אדמה) לכרפס, חטף עוד חתיכת כרפס, כדי להשקיט את רצונו לאוכל. "וכי זה נקרא חרות?! תמה הרבי "אין זו חרות אם הוא עדיין משועבד לחתיכת קרטופל!". (ספר הוצק חן)

כזה ראה ו"קדש"...

השבוע שמענו סיפור חינוכי הממחיש את מעלתם ורגישותם של מלמדי תשב"ר בשנים עברו, וראוי לשמש גם כיום מסר חינוכי למחנכים.

המדובר במלמד הנוסטלגי הידוע מ"שערי חסד" רבי ישראל יעקב ויינברג זצ"ל שבכיתתו בבית הכנסת הגר"א בשכונה למד אז ילד רך בשם אברהם יוסף לייזרזון שהתייתם בילדותו מאביו הגדול הגה"צ ר' שמחה בונם זצוק"ל, בהתקרב ימי הפסח כאשר המלמד הכין את הכיתה לליל הסדר הבחינו התלמידים הרכים בשינוי מהנוסח הרגיל, במקום הנוסח המקובל הנהוג לומר לפני ארבע קושיות, "טאטע איך ויל די פרעגן די פיר קושיות" (אבא, אני רוצה לשאול אותך ארבע קושיות) פתח ר' ישראל יעקב המלמד בנוסח דלהלן "ועכשיו אני רוצה לשאול ארבע קושיות", כשהוא מדלג על המילה אבא וכו', זאת כדי לא להביך את היתום הקטן.

בשכונה הירושלמית הותיקה יודעים לספר כי הרגישות וההתחשבות של ר' ישראל יעקב המלמד מצאה מאד חן בעיני דודו של הרב לייזרזון שליט"א, מרן הגרש"ז אויערבאך זצוק"ל שהיה לו כאב, עד שהגיע במיוחד לביתו של המלמד ברחוב כהנוב בשכונה כדי להודות לו בחום על המעשה שמנע את השבתת שמחת ליל הסדר בבית אחותו האלמנה ע"ה אכן, כזה ראה וקדש!

הרב ישראל דנדרוביץ
ראש בית המדרש 'באר האבות'
ומח"ס 'הנחמדים מזהב'

הדרשן שחדל ממלאכתו

ניסיונות גישוש לזהותו של 'חכם גדול בדורנו' עליו מספר החיד"א שהפסיק לשאת דרשות ברבים מחשש שמא תזוז עליו דעתו

הגאון החיד"א מספר על אחד מחכמי ישראל, שביום מהימים החליט לחדול מלשאת דרשות ברבים, בכדי שלא יבוא לידי גאוה. וכך הוא כותב בספרו 'כסא רחמים' (על אדר"נ. פרק לח):

"שמעתי בקטנותי מחכם גדול בדורנו זלה"ה, שמטעם זה ביטל מה שהיה דורש ברבים, שמא יבוא לזוז דעתו".

מי הוא אותו 'חכם גדול' שהיה רגיל לדרוש ברבים והחליט להפסיק את מנהגו? סתם רבי חיד"א ולא פירש. ועם כל זאת הותיר החיד"א מספר חרכים פתוחים בהם ניתן להציץ ולנסות לזהות את שמו של חכם זה. הנה רבי חיד"א מספר כי מדובר בשמועה שהגיעה לאזניו 'בקטנותו', ועל כך עלינו לדעת שרבי חיד"א נולד בשנת תפ"ד. מדובר ב'חכם גדול' שהוא 'בן דורו', והיינו דמות מפורסמת באותה תקופה. ומכך שהוא מוזכר בברכת החיים 'זלה"ה', אנו יודעים שחכם זה כבר נסתלק לפחות עד שנת תקס"ג, השנה שבו נדפס לראשונה הספר 'כסא רחמים'. נלך איפוא בעקבות סימנים אלו לתהות על קנקנה של דמות מסתורית זו ששמה לא פורש ולנסות לדעת מי הוא חכם זה שחדל ממלאכת הדרשות.

עשרה הרוגי מלכות

אותו 'חכם גדול' קיבל את החלטתו בעקבות המסופר בדברי חז"ל על הרוגי המלכות, שעלתה השערה שנתחייבו מיתה בשל שזחה דעתם עליהם בשעה שדרשו לפני רבבות אלפי ישראל. וכפי ששינוי במסכת אבות דרבי נתן (פרק לח):

"וכשתפשו את רבי שמעון בן גמליאל ואת רבי ישמעאל ליהרג, היה רשב"ג יושב ותוהה בדעתו ואומר: אוי לנו שאנו נהרגין כמחללי שבתות וכעובדי עבודת אלילים וכמגלי עריות וכשופכי דמים. אמר לו רבי ישמעאל בן אלישע: רצונך שאומר לפניך דבר אחד. אמר לו: אמור... אמר לו: שמא כשהיית יושב ודורש בהר הבית והיו כל אוכלוסי ישראל יושבין לפניך זחה דעתך עליך".

הסיק מכך אותו חכם על חומרת העניין: "ומוכח דהוא עוון חמור, שר' ישמעאל צדד לומר שנתחייב מיתה בשביל זה", ומפני עניין זה החליט אותו חכם כי הוא חדל מלשאת דרשות ברבים, בכדי שחלילה לא יכשל ותזוז דעתו עליו.

אמנם יצוין שרבי חיד"א אינו מסכים עם השקפתו של אותו חכם והחלטתו. לדעתו של רבי חיד"א אסור לדרשנים למנוע בר מצאן מרעיתם שומעי לקחם, ואילו על חשש זה אכן עליהם להשגיח על עצמם שלא יבואו לידי גאוה:

"ואני בעניי אומר דודאי הוא עוון להתגאות במה שדורש ובכבוד שיש לו. אמנם ענין הדרוש להוכיח לעם במת"ק ודש"ן ולומר חידושי תורה ברבים הוא ענין נשגב ונפלא מאד מאד ואין כאן מקום להאריך בזה. ואם כן לדעתי הקצרה, האיש החכם יחזיק במוסר וידרוש לזכות את הרבים, ויזהר שלא להתגאות כלל וישים אל לבו שחכמתו וחידושי אינם אפילו כרגירי חרדל לגבי הראשונים, ומה שמכבדים אותו זה חסד עליון שמכסה מומי בני אדם ויתן חינו והני מילי ואביזריהו דברי אמת קש"ט שנים עשר יהו בין עיניו וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים".

הסיבה לעילום השם

בטרם ננסה להתחקות אחר שמו של החכם, חשוב להדגיש שאין לתלות שום כוונות נסתרות בעצם הדבר שרבי חיד"א העלים את שמו של אותו חכם. אין לנו לחשוב שאי איזכור השם יש בה סיבה מהותית הקשורה לאותו אדם ספציפי, בבחינת 'התורה כיסתו ואתה מגלה אותו'. עלינו לדעת שמנהגו של רבי חיד"א היה שבכל פעם שהזכיר דעה של אחד מחכמי דורו ונחלק עליו, היה מביאו בסתמא מבלי לפרש את שמו.

הנה למשל, הגאון רבי חיים מודעי פנה אל רבי חיד"א בטרוניה על כך שהביא מדבריו והסתיר את שמו, ועל זה הוא משיבו שכך ראוי לנהוג, מהיות והוא נחלק עליו (שו"ת 'חיים שאל' ח"ב סי' כא):

"ראשית לו במדבר מלון כמלונה במקשה על אשר סתמתי ולא פירשתי מאן אמרה לשמעתי. וזאת אשיב בקצירת האומר כי זו היא דרך ישרה ומזקנים אתבונן הוא הגאון השלם הרב חוות יאיר כידוע וכמה אחרונים זמנין עבדי הכי".

גם כאן, ברור שמהיות ורבי חיד"א אינו מסכים עם עניין זה ולדעתו עדיין יש לזכות את הרבים בדרשות, למרות חשש זה של גאוה אסורה, לכן הוא אינו מזכיר את שם החכם שכך נהג, אלא כותב זאת בעילום שם.

מנהגו המקביל של ר"ט אלגזי

את דברי רבי חיד"א הללו הביא גם הגאון רבי יצחק בן הגאון רבי חיים פאלאגי בספרו 'אבות הראש' (ח"ב סב טור ד), והוסיף על כך מפי השמועה שכיוצא בזה היה מנהגו של רבי יום טוב אלגזי, רבה של ירושלים: **"וגם אני שמעתי אומרים לי כן משמיה דרב גדול הגאון המפורסם בעל 'הלכות יום טוב' ו'שמחת יום טוב' צוק"ל, שנמנע לדרוש ברבים בעבור זה".**

ברור שאין כוונתו של ר"י פאלאגי לומר שרבי חיד"א עצמו התכוון לרבי יום טוב אלגזי, שכן ר"ט אלגזי היה בן גילו של רבי חיד"א וידידו מנוער, ואין שייך לומר שרבי חיד"א בקטנותו שמע על כך, כמובן וכפשוטו. ר"י פאלאגי לא בא איפוא אלא להוסיף ולומר שמלבד אותו חכם עלום שם, גם ר"ט אלגזי נהג כמנהג זה.

יום טוב דרבנן

מסגנון דבריו של ר"י פאלאגי נראה לכאורה שר"ט אלגזי נמנע לדרוש ברבים באופן גורף. אך מה נעשה ביום שידובר לנו מכך שבסוף הספר 'קדושת יום טוב' מודפס קונטרס דרשות מתוך כתב ידו של ר"ט אלגזי עצמו, ויקרא שמו: 'יום טוב דרבנן', וכמובא בדף השער: "פה מפיך

מרגליות תפוחי זהב במשכיות הני מילי דדרשה אשר דרוש דרש הרב זיע"א, כשמליצה זו של "פה מפיק מרגליות" היא רגילה להאמר על דרשנים שכוחם בפיהם.

אם כי מצער היא, ומדובר בכמות קטנה מאוד של דברי דרוש, הרי שבסוף הספר מובא כי הודפס רק מה שנמצא "וחבל על דאבדין". והיינו, שידעו המדפיסים כי ר"ט אלגזי אמר או אפילו כתב עוד דרשות כהנה וכהנה. דבר שגם מסתבר מאוד, שהרי ר"ט אלגזי כיהן במשך כחמש שנים כשד"ר - כשליח לטובת בני ירושלים בארצות הגולה, ויודעים אנו שדרכם של דרשנים הוא לשאת דברים.

וייתכן שעם כל זאת עדיין לא היה ר"ט אלגזי רגיל בדרשות אלא כשהיה מוכרח, או שמא כוונת ר"י פאלאגי היא שאף הוא חדל מדרשותיו ביום מן הימים, בעוד שבשנותיו המוקדמות יותר עדיין היה דורש ברבים.

כך או כך, מעניין לקבל את שמועה זו שהביא ר"י פאלאגי, שעד כה לא מצאנו לה חבר או הוכחה כלשהיא, בכדי שנוכל לדעת מכך שניתן להחזיק את החבל בשני ראשיו וגם אם עיננו הרואות דרשות של חכם פלוני עדיין ייתכן שחכם זה היה נמנע מלדרוש ברבים.

רבינו האור החיים

המפתח הבסיסי, כמדומה, לפיצוח זהותו של אותו חכם עליו מספר החיד"א, כשבפשטות נראה שהוא שמע זאת בעצמו מאותו חכם, הוא לחפש ממי יודעים אנו שרבי חיד"א שמע דברים בקטנותו ולבדוק האם ייתכן שעליו הייתה כוונתו.

הדמות המפורסמת ביותר שממנו מביא רבי חיד"א שמועות ששמע בצעירותו הוא רבינו האור החיים הקדוש. בספריו השונים של רבי חיד"א פזורים שמועות רבות מאוד ששמע ממנו 'כד הוי טליא' (רשימה מפורטת, ראה: מ' בניהו 'רבי חיים יוסף דוד אזולאי' ח"ב עמוד שלה).

וכך סיפר בעצמו רבי חיד"א בתוך ספרו 'שם הגדולים':

"מהר"ר חיים בן עטר, עיר וקדיש מק"ק סאלי ובא לעיר הקודש ירושלים ת"ו סוף שנת תק"ב. ואני הצעיר זכיתי והייתי בישיבתו הרמתי, ועיני ראו גדולת תורתו, עוקר הרי הרים, וקדושתו הפלא ופלא. ולפי דורנו היה לב הרב מבעית בתלמוד והיה כמעין המתגבר. והן בעוון הדור כמעט שכ"ב ובחדש תמוז תק"ג עלה לשמים, בן מ"ז שנה זלה"ה. וחיבר חפץ ה'. ראשון לציון. אור החיים. פרי תאר. וחכמתו ניכרת מספריו. אך זה אחד מעשרה מחכמתו ורוחבו לבו וחורפתו הפלא ופלא וחופף עליו כל היום סדר קדושה והבדלה מענייני העולם הזה ורבו עוזו נוראותיו".

האם ייתכן שהאור החיים הוא אותו חכם שחדל לשאת דרשות? לא מסתבר, שכן מקורות שונים מעלים בשפה ברורה למדי כי גם בשנותיו האחרונות בהם שהה האור החיים בירושלים, הם השנים בהם הכירו רבי חיד"א, עדיין היה האור החיים דורש ברבים.

הנה כך נאמר בהסכמת רבני ירושלים לספר 'ראשון לציון' שיצא לאור אחר פטירת האור החיים:

"הנה הוא מרביץ תורה בישראל, דתני ומתני לית ליה שיעורא, מרבה חיי"ם ללמד דעת את העם והעמיד תלמידים הרבה ונכבדים".

גם תלמידיו של האור החיים בהקדמתם לספר זה כותבים:

"כאשר שמענו כן ראינו בעיר וקדיש האי תנא דידן, הרב המופלא, מורינו ורבינו, קדוש יאמר לו, הרב המחבר... ויעש תורתו קבע ללמד דעת את העם ורבים השיב מעוון... והעמיד תלמידים הרבה, אתווספו ספסלי".

סגנון הדברים הוא ברור בהחלט שאנשי ירושלים ראו בעיניהם את רבינו האור החיים מעמיד תלמידים הרבה, מלמד דעת את העם ורבים משיב מעוון. לא נראה שרבינו הוא זה שהחליט להמנע מלדרוש ברבים.

'אם כן, פקע כלילא דורדי מכל עושי טוב ולומדים'

הוכחה מהותית יותר שכנראה לא מדובר ברבינו האור החיים הקדוש, היא לפי שהאור החיים גופו כותב בספרו באר היטב דברים המשתמעים שאין לדרשן להמנע מלדרוש ברבים, עקב שיקולים מסוג כזה, שהרי על דברי האבות דרבי נתן גופו כותב האור החיים הקדוש (ויקרא טז):

"צא ולמד ממה שמצא רבי עקיבא טעם להריגתו, לצד ששמח לבו בדרשתו תוך ששים ריבוא, כאמור בדבריהם, וקשה הלזה יתחייב אנוש מיתה משונה, אם כן פקע כלילא דורדי מכל עושי טוב ולומדים. אלא דזה הוא דרך שממנו ישרוט בו הדין, ולעולם סיבת מיתתו יקר בעיני ה' המותה לעשרה הרוגי מלכות למגן וצינה לדורות בני ישראל".

הוי אומר: האור החיים, העוסק בדברי האבות דרבי נתן, אם כי נראה שהייתה לו גירסא אחרת שם, אינו מסכים לומר שהסיבה לעונשם היא מפני ששמחו בדרשתם וזחה ליבם, כי אם כן "פקע כלילא דורדי" מעל ראשם של "כל עושי טוב ולומדים". והיינו, שזו בבחינת גזירה שאין יכולים לעמוד בה.

האם חזר בו האור החיים מדברים מפורשים אלו שנקבעו לדורות? דבר רחוק הוא לומר כן.

'ועד סוף ימיו נמשך כותב פסקים ומפלפל בישיבה'

על הגאון רבי אליעזר נחום, מגדולי חכמי ירושלים, שרבי חיד"א מביא ממנו כהנה וכהנה שמועות ששמע בצעירותו, הנה עליו מעיד רבי חיד"א עצמו, בהדגשה יתירה, שעד סוף ימיו ממש היה רבי אליעזר נחום "מפלפל בישיבה". וכלשונו בספרו 'שם הגדולים' (בערכו):

"מה"ר אליעזר בן יעקב נחום, אב"ד בק"ק אינדינרני תלמיד הרב החסיד מהר"ר יעקב שטרימר ומגדולי תלמידיו הרב מגילת ספר והרב המופלא מהר"ש שלם הרב המחבר דברי שלמה שונה הלכות לב שלם והוא אב"ד מק"ק אמשטרדם הי"ו. והרב מהר"א הנזכר לעת זקנתו עלה לעה"ק ירושלים והיה לראש כעשר שנים ועיני ראו תוקף גדולת תורתו ושקידתו ורוב ענותנותו ועד סוף ימיו ממש כותב פסקים ומפלפל בישיבה והגיע לגבורות. וחיבר חזון נחום על קדשים וטהרות ונדפסו. ועוד לו על זרעים ומכילתא וספרי והרמב"ם ועטור ודרושים ושו"ת וכו'".

לא כהתה עינו ולא נס ליחו של רבי אליעזר נחום והיה כוחו גדול בפלפול הישיבה עד סוף ימיו ממש. האם ייתכן שעליו נאמרו הדברים שהוא הפסיק לדרוש ברבים? גם כאן דבר רחוק הוא לומר כן.

'הא אדם זהיר כשדורש ברבים'

ישנם חכמים נוספים שרבי חיד"א מזכיר שמועות ששמע בקטנותו מהם או בשמם. אחד מהם רבי אליהו הכהן האיתמרי. וכפי שמצאנו בספר דרשותיו 'כסא דוד' (דרוש טז לשבת תשובה): **"ולהיות דובב שפתי ישנים אעלה על אר"ש מה ששמעתי בקטנותי משם הרב מר קשישא כמהר"א הכהן בעל שבט מוסר".**

רבי אליהו האיתמרי היה דרשן מפורסם, וכפי שרבי חיד"א מספר על כך בספרו 'שם הגדולים' (בערכו):

"מהר"ר אליהו הכהן - אחד מרבני איזמיר. חיבר יותר משלשים חבורים מספר הסמוך לארבעים. והי' אפטרופוס גדול לעניים שהיה הולך וקובץ על יד על יד מהגבירים ומחלק לעניים. ורבים השיב מעון בדרשותיו ותוכחותיו ומתק לשנו. וכבר בא לו אדם מישראל בביתו יום שבת קודש אחר הדרוש ונשק ידיו ואמר לו ידיע להי' להרב כי הוא היה מוכן לעשות עבירה והיום הזה בשמעי דרוש האדון חזרתי בי ונפקחו עיני".

והנה רבי אליהו האיתמרי מתגלה כמי שטוען בדיוק את טענה זו על חובתם של הדרשנים להזהר שלא יבואו ליד הנאה וגאווה, בהסתמכו על דברי האבות דרבי נתן. ואלו דבריו בספרו 'שבט מוסר' (פרק כ, אות כא):

"יהא אדם זהיר כשדורש ברבים וקונה שם טוב, לא יהנה לבו ח"ו מזה, כמו שמצינו ברו"ל באחד מעשרה הרוגי מלכות ששאלו ממנו חביריו, מפני מה נענש במיתה חמורה כזו, וא"ל שמה כשדרשת ברבים נהנה לבך והסכים עמו. ע"כ מאד מאד יהא נזהר בו, ואם יבא איזה הנאה בלבו מחמת מספר שבחיו וערב לו, ישים אל לבו תכף בתוך הדרש, ויאמר לבי לבי הרחק מן הכבוד, כמה וכמה אנשים שהיה להם כבוד וגדולה, ועברו ומתו והיו כלא היו. וכן בכל מצוה או תורה לא יהנה ח"ו מן הבריות על אשר עשה אותן, רק ישמח שמחת מצוה על אשר זכה לעשות מצוה זו לשם שמים, ויאמר בפה מלא בתוך הדרש וכל שכן מקודם, לשם יחוד קודשא בריך הוא ושכינתו, ועל ידי זה ינצל מהמכשול והדין הקשה".

האם בו מדובר? בוודאי שלא! רבי חיד"א נולד בשנת תפ"ד ורבי אליהו הכהן נפטר בשנת תפ"ט, ומעולם הם לא נפגשו יחד. מה גם שרבי אליהו האיתמרי בהקדמת ספריו 'שבט מוסר' ו'סמוכים לעד' מספר כי במשך יותר משלושים שנה הוא דורש לרבים ברב עם הדרת מלך. ודבר זה הוא לומר שחדל מכך בסוף ימיו.

בעל 'זרע שמשון'

אמנם לא נקבעו מסמרות בכל הקשור לאישים שהזכרנו ואין אנו יכולים לקבוע בוודאות שכוונתו של רבי חיד"א לא הייתה לאחד מהם, אולם דומה שבכל הקשור לדיון זה יש מהראוי לתת תשומת לב מיוחדת לדמותו של המקובל רבי שמשון חיים נחמני, בעל 'זרע שמשון', ולבחון בעיון שמא בו הדברים אמורים.

כתב רבי חיד"א בספרו 'שם הגדולים' (מערכת ספרים, בערכו):

"זרע שמשון, דרושים על התורה ובאור מאמרים תמוהים מהרב המקובל ח"ק מהר"ר שמשון נחמני, תלמיד הרב הג"מ אפרים הכהן מאוסטרא, שהרביץ תורה בקק"י מודינא, ומרבני מנטובה מהר"ר אביעד שר שלום באזילה ומהר"ר דוד פינצי, ובקבלה מהרב מהר"ר בנימין הכהן מריגיו. וחיבר 'תולדות שמשון' על מסכת אבות ונדפס. ושמעתי שהיה בקי בקבלה מעשית, וציוה לגנוז כל כתביו בקבלה בקברו".

רבי שמשון חיים נחמני (תס"ו - תקל"ט), שבעבר היה רב בכמה וכמה קהילות חשובות באיטליה, התמנה כרב בעיר ריגיו בשנת תקכ"ו (ואולי אפילו מוקדם יותר), ומשנה זו בה נתמנה כרב ועד פטירתו חדל מלשאת דרשות. היה בכך שינוי חד מדרך הנהגתו, שכן בערים הקודמות בהם ישב על כסא הרבנות היה רבי שמשון חיים נוהג לשאת מדברותיו, אולם בריגיו הוא לא דיבר בציבור. ליתר דיוק: הוא דרש בה דרשה אחת, ולא יסף. אחרי דרשה זו הוא סירב לחזור ולהשמיע מתורתו ברבים.

את עובדא זו מספר הגאון רבי ישראל בנימין באסאן, תלמיד חבר לרבי שמשון חיים ועמיתו ברבנות העיר ריגיו, והוא גם מגלה את סוד הדבר: רבי שמשון חיים החזיק בידיו את ההוראה החז"לית הקובעת שכשם שמצוה לומר דבר הנשמע כך מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע. ומהיות והוא ראה שאין הציבור מקשיב לתוכחתו שנאמרה בדרשה הראשונה שנשא בפניהם, הוא החליט לחדול כליל מדרשותיו.

מה נאמר בה באותה דרשה שאנשי ריגיו לא צייתו לה? בעל 'זרע שמשון' ביקש מבני קהילתו לנהוג בכבוד ובדרך ארץ בבית הכנסת, ובוודאי שלא לדבר שיחות בטלות בשעת התפילה בית ה'. לצערנו, דבריו לא מצאו מסילות אצל בני ריגיו, בית הכנסת המשיך להיות כמרקחה בזמני התפילות. או אז גמלה ההחלטה בליבו של בעל 'זרע שמשון' שלא להוסיף ולדבר בפני בני העיר.

את ידיעה מפתיעה זו גילה רבי ישראל בנימין באסאן בהספד שנשא במלאות י"ב חודש לפטירתו של רבי שמשון חיים נחמני, וכך באו דבריו שם:

"ואע"ג דבמקום קדוש זה לא הופיע דברו אלא פעם אחת ולא שנה, א"ל אלקים הוא יודע כי לא מלבו, כי הוא מצד עצמו ודאי היה אומר 'הנה שפתי לא אכלא', אמנם 'ה' אתה ידעת' למה לא עשה טפי. ואתם אחי ורעי, אתם גם אתם הלא תדעו מה היה לו, כי הנה אנכי מגלה סודו לכבודו ולמנוחת נפשו. כי הנה באותה פעם ראשונה שדבר לכם, הלא זה דברו להתנהג בכבוד בענין וישיבת בית הכנסת במוראה ובפחד מהדר גאונו יתברך ויתעלה, ושם שם לו דברים המתיישבים על הלב גם בעניין ברכת התורה לאמרה בקול רם.

וירא הרב כי לא נעשתה עצתו, ובעו"ה כל היום הולך וסוער ים הבלבולים ושיחה בטלה בבית הכנסת, אחר שם אל לבו ש'כשם שמצוה לומר דבר הנשמע וכו', כך וכו'. והוא זצוק"ל שכוונתו היתה לזכות את הרבים, לא רצה ח"ו להגדיל חטאם לעשותם עוד יותר מזידים, ובחר לו השתיקה כסלע. ואל אלקים שם דברתו שיתן בלב העוברים לשוב מדרכם הרעה.

אכן באשר גדולים צדיקים במיתתם יותר מבחייהם, אמרתי אזכנו עוד בשמו ובמו פי אשים דברתו, אולי יחונן א"ל שיכנסו דברי באזניכם, דפרצה היא רבה עד מאוד, וצריך לגודרה, כי 'המערת פריצים היה הבית הזה' וגו' ח"ו. השי"ת יתן בלבבכם לשמוע בקולו ולדבקה בו למען ייטב לכם, אכ"י"ר".

מעתה ייתכן מאוד שאל החיד"א הגיעה שמועה אחרת בעניין זה שרבי שמשון נחמני הפסיק לומר דרשות לעת שהתגורר בריגיו, והיא בכדי שלא תזוה דעתו. וזה מקביל, במידה מסויימת, עם ענוותנותו המופלגת שבאה לידי ביטוי בכך שהוא גם ציוה לגנוז את כל כתביו בקבלה.

יש גם להשים על לב שלדברי ר"ב באסאן שמר בעל 'זרע שמשון' בסוד את סיבת הפסקתו לדרוש ברבים, עד שהסוד התגלה אחר פטירתו. ושמה סוד זה היה בכדי שלא לפגוע בבני העיר ריגיו, שאינם חברים מקשיבים ושומעים לקול דברו. ייתכן איפוא שכשנשאל בעל 'זרע שמשון' על הסיבה שהוא חדל מלדרוש, הוא מצא לכך טעם נוסף, בכדי שלא תזוה דעתו, ואילו הייתה כוונת החיד"א.

רבי חיים אבועלפיה

אחרי כתבי כל זאת מצאתי חכם נוסף שחדל מיום מהימים לומר דרשות ברבים. הלוא הוא הגאון רבי חיים ב"ר דוד אבועלפיה (השלישי), יליד ארץ ישראל ולימים רבה של איזמיר עד לפטירתו בשנת תקל"ה, וכפי שמספר זאת עליו הגאון רבי רפאל יצחק מאייו בספרו 'שפת הים' (שאלוניקי תקע"ח, י"ד סי' כג):

"הגיע זמן חג הפסח, וקרא הרב הגדול [רבי חיים אבועלפיה] לאחד מן החכמים שמינה לבית דין, ויאמר אליו: תכין לך דרוש ליום שבת הגדול,

כי לכם משפט הדרושים לדרוש כל אחד מכם בשבתות הנהוגים לדרוש את העם, יען אני זקנתי ושבתי, והדיבור אין בי לצאת לפני העם ולדרוש כמשפט הראשון. ואולם כל אחד מכם ידרוש על שמי איזה דבר ממה שחנני ה'. והנה עמכם ספר הדרושים אשר לי, תקח לך כעת במה ששייך להלכות החג הזה, מאמר רז"ל בפסחים בעובדא דבני בתירא ששכחו ולא ידעו אם פסח דוחה את השבת או לא. והלך החכם לביתו לעשות כדברי הרב הגדול. והקול נשמע בעיר כי אחד מהחכמים ידרוש בין שבת הגדול.

ההשערה המקובלת שאותו חכם שנתבקש על ידי רבי חיים אבועלפיה לדרוש במקומו הוא הגאון רבי שלמה אבן עזרא, שכן בספרו 'יד שלמה' (שאלוניקי תקפ"ו, לו א) הרי הוא מביא דרשה בשם רבי חיים אבועלפיה. אך לנידון דידן יש לנו לדעת שהחיד"א מצטט מתוך כתב ידו של רבי חיים אבועלפיה שהיה ברשותו, ויש לבחון שמא הייתה כוונתו אליו, ודון מינה ומינה מכל שהבאנו לעיל ואוקי באתרא הדין.

סגנון הדרשות לא נשא חן

את מאמרנו נחתום בדמות תורנית שעליה יש לנו הודאת בעל דין שהוא ביום מהימים חדל לומר דרשות, אם כי מסיבה שונה לחלוטין. המדובר הוא ברבי יעקב ב"ר אבא מרי אנטולי, מחכמי פרובאנס המובהקים וחתנו של המתרגם הידוע רבי שמואל אבן תיבון שפעל לפני כשבע מאות וחמישים שנה. בהקדמתו לספרו 'מלמד התלמידים' הוא מספר כי בעברו היה דורש מעט ברבים בכל שבת ושבת, אלא שהוא חדל מלשאת דרשות עקב כך שהדבר לא מצא חן בעיני חבריו.

וכך הוא מתאר זאת:

"נתתי את לבי לדרוש ולחקור קצת כתבי התורה ושאר כתבי הקודש כשהייתי עובר עליהם. ופעמים הייתי דורש אותם בחופות. אבל מרוב טרדתי בהבלי העולם אשר קניתי לי לא הייתי כותב אפילו שיטה אחת מכל המתחדש אצלי בדרישת הפסוקים ההם. ובהרגילי בעניין ההוא הסכמתי לדרוש מעט ברבים בכל שבת ושבת. עוד מעט ושבתי מן הדרך ההיא כי לא ישרה בעיני קצת חברי".

התפילה של הפלא יועץ

שורה של תנאים מציב הגאון רבי אליעזר פאפו, בפני כל דרשן פוטנציאלי. כך למשל אין לדרשן להאריך בדיבור, וכשדורש אל ידרוש בנושאים עליהם יאמרו הבריות שלכבוד עצמו הוא דורש. כמובן שעל הדרשן להכין היטב את הדרשה בכדי שהיא תהיה שגורה בפיו, וגם יזהר מאוד בכבודם של הבריות.

אולם התנאי הראשון הוא שעל הדרשן להקדים תפילה לפני הדרשה שינצל מגאוה, דבר העולה בקנה אחד עם הזהירות המיוחדת שמתבקשת מהדרשנים לכל יוזח עליהם ליבם בבואם לדרוש. ועוד הוא מוסיף ואומר דברים נוספים עליהם ראוי להתפלל. ואלו דבריו בספרו 'פלא יועץ' (ערך דרשן):

"כמה טובות הדרשה ברבים אבל צריכה תנאים רבים. זה יצא ראשונה, שיקדים תפלה שינצל מגאוה ומעין הרע, ושיעשו דבריו פירות, וגם יתפלל שיהיה לו לשון למודים לדבר דבריו בנועם שיח בשפה ברורה באופן שיהיו דבריו ערבים על שומעם ככלה שהיא חביבה על בעלה כמו שכתבו רז"ל. וזאת שנית, שלא יהא מאריך טרחא אלא יהא מקצר ועולה וטוב מעט. ואל השלשה, שיזהר בכבוד הבריות שלא יבואו לידי הלבנה ברבים בשביל דבריו ולא ידבר עליהם תועה ולא ילמוד עליהם קטיגוריא. ויכלול עצמו עמהם באמרו לא טוב הדרך אשר אנחנו הולכים לכו ונלכה באור ה'. וישמר מהחשד שלא יחשדנו שומע שהוא דורש טוב לעצמו, ולכן לא ירבה לדרוש בחיבת עשות צדקה עם בעלי תורה וכבוד תלמיד חכם ומוראם וכדומה. ולעולם יקדים לסדר הדרשה בינו לבין עצמו באופן שתהיה שגורה בפיו שלפעמים צריך לדלג איזה דברים שאין ראוי לדרשם ברבים או דברים שאין מוכנים לו לפום ריהטא, ואם יסדרו לא יצטרך להפסיק בנתיים שהוא גנאי לתלמיד חכם, וישמע חכם ויוסף לקח ודבר בעתו מה טוב".

המעניין הוא שבעל 'פלא יועץ' עצמו תיקן תפילה מיוחדת על עניין זה. והנה חלקו הראשון של נוסח התפילה "לחכם שרוצה לסדר דרוש לדרוש ברבים" אותה קבע בספרו 'בית תפילה':

"רבונו של עולם, גלוי וידוע לפני כסא כבודך שאני מוכרח כעת לסדר דרוש לדרוש ברבים, ועיני תלויות אליך, כי אתה ידעת חרפתי בושתי וכלימתי, כי דלותי מאוד ולא בינת אדם לי, ואין בלשוני מילה וחסרתי כל טוב. אנא האל, אב הרחמן, החונן לאדם דעת ומלמד לאנוש בינה ובורא ניב שפתים, חנני מאתך חכמה בינה ודעת. וזכני לסדר דרוש נאה, ותן לי לשון למודים באופן שיהיה דרושי ערב ומתקבל לשומעים. ואזכה להדריך בניך לעבודתך, ותצלני מכל דהוא גובה לב, ואכיר מעוט ערכי ואהיה שפל בעיני תמיד, והצילני מעין הרע ומיצר הרע".

נָבִיעַ לְזִכְרוֹן לִכֵּן שִׁיר וְהַלֵּל / וּלְסוּר אֶף וְשִׁבְרוֹן אֶל אֵל חַי נִפְלֵל / בְּכַרוּבִים וְאֶרֶז בֵּית מִקְדָּשׁ יְחֻלֵּל / בֵּין פְּרָמֶל וְשִׁירוֹן עַל הָרִי בְּשָׁמַיִם

(ספר כנף רננים למקובל רבי ידידה כרמי ונציה שפז)

תוכן:

א. קייטא גשמית ואחריה רוחנית. ב. שמיטה 1. ג. שמיטה 2. ד. שמיטה 3. ה. שמיטה 4. ו. משקל החומרות וההקפדות. ז. בעבור שיתן מתנה בל"ג. ח. מקומות הקדושים. ט. איך אפשר לא להשתתף בהוצאות ביהכ"נ?? י. 'עלת בקרתא הלך בנימוסיה'. יא. ביה"ז - ביטול תורה או קיומה

א. קייטא גשמית ואחריה רוחנית

בספר בעקבות היראה של הרב אברהם אליהו קפלן זצ"ל עמ' קנה מביא תיאור כשחזר הסבא מסלבודקא מהגופש (בקראנץ) לשיבה:

"כשהגיע למחרת היום ההוא שני בשבת פ' תבוא היה היום הגדול של סלבודקא, הרב בא! כשנכנסתי אליו לראותו קרה לי אינצידנט (פי: תקרית, מאורע סכסוך) מגוחך ומכאיב קצת הוא עמד בין להקת צעירים שפשטו לו את ידם לשלום ולא נשקו לו, ואני מבלי משים גחנתי אליו לנושקו כמובן ענה גם הוא בנשיקה, אך אני נתביישתי מאד ובזקקתי להתחבא מאחורי השכמים מה שקלקל אצלי מאד את הרושם הנעים שעושה עלי תמיד פגישתי את הרב אחרי היותי רחוק ממנו זמן לא מעט, עמדתי מתחבא והאזנתי למהלך השיחה שבינו לבינם: "באים עתה מן הקייטא הגשמית אל הקייטא הרוחנית מחודש תמוז אב שביעיות ובשדות, אל חודש אלול תשרי אשר בבית הישיבה מה בין קייטא זו לזו? הן מודים אנחנו כולנו כי כשם שזו צריכה לחיזוק הגוף כך נחוצה האחרת לחיזוק הנשמה ועוד יתירה זו על זו כי הכל חולים אצל אלול".

ב. שמיטה 1

כשיוצאים לשדות לגינות ולפרדסים כמנהג ילדי ובני ישראל ואמותיהם כתב בחוט שני (שמיטה א, י) שיש להזהר שלא ליטול ידיים אפילו שלא למטרת השקייה במקום שגדלים בו צמחים. דשא וכיו"ב. ולכן יש להזהר מלשפוך מים אם יביאו תועלת לצמחים. אכן יש להקל בגינה שאינה שלו כי ידוע לכולם שאין לו ענין בתועלת לגינת חבירו. (עמ' קג) וכן בדרך אמונה (א קלד).

ג. שמיטה 2

בטיולים רגילים לתלוש ענף גדול כדי להקל את ההליכה במים או בדרך סבוכה, ויש לדון אם מותר.

והנה בחזו"א כ' (יט, טו ד"ה ואילני סרק) שאסור לגזום אפילו אילני סרק. אכן כ' במשנת יוסף להגר"י ליברמן וכן באור לציון כתבו שמי שצריך ענפים להסקה או לסכך או לכרות ענפים שמפריעים למעבר, יכרות בשינוי כגון שישאיר משהו ולא יכרות לגמרי. וההיתר כי אין זה צורך האילן אלא צורך האיש ולכן מותר אך יעשה בשינוי.

ועל כן ההולך ומסתמך על הענף שיתלוש בדרכו להקל על ההליכה או בכדי לצלות קארטאפעל יעשה בשינוי ועכ"פ ישאיר קצת מהענף. ודומה שבין כה וכה אין הרבה אפשרויות לקטוף מקצועית בטיולים למיניהם.

ד. שמיטה 3

מצד הדין (דרך אמונה חזו"א ועוד) אף לדעות שיש קדושת שביעית בפירות נכרי מותר לקנות מהם פירות ואין בעיה של סחורה ולא נתפס בכסף קדושת שביעית, אך לכתחילה לא יקנה יותר ממזון הנצרך לו לכמה ימים, כי אז זה קנייה דרך סחורה.

אבל יש לדעת שהנכרים שבמקומנו רמאים הם שקרנים וסוסים, ופעמים רבות הם מוכרים סחורה של יהודים גנובה בגלוי או בסתר, ואז אפשר חלילה להכשל באיסור ספיחין ושמור ונעבד. אא"כ יודע בבירור כגון המתארח בצימר של דרוזים (יש כאלה) ובגינתו גדלים סברס יכול לקנות מהם. אך אין מומלץ להתארח אצלם כלל וכלל.

ה. שמיטה 4

הקונה דבר שאין בו קדושת שביעית בחנות שיש בה פירות וירקות עם קדושת שביעית ללא הכשר, בכדי לצאת מידי חשש שיקבל דמי שביעית רצוי שישלם סכום מדוייק או בכרטיס אשראי או שיק כדי שלא יקבל עודף וכך לא יהיה בידו חשש דמי שביעית. ובדיעבד יכול לתלות שהעודף שקיבל הוא מרוב הכסף שבקופה ואין בזה דמי שביעית, אך לרווחא דמילתא או במקום שרוב הסחורה זה פירות וירקות בודאי, יקנה במדויק או יחלל את כל הכסף על מאכל ששוה פרוטה ויאכל את המאכל בקדושת שביעית.

והג"ר מנחם מנדל פוקס בספרו דברות מנחם על שמיטה סימן י"ז, (יש בספר זה הסכמה של הגאב"ד בעל השערי טוביה זצ"ל שזה עתה נלקח לב"ע לדאבונינו ובעוונותינו, ועדיין לא מינו גאב"ד תחתיו והמקום ימלא חסרוננו) מעורר באורך שאין די לחלל על דבר מאכל כיון שיש לחוש שמא מצות העודף הם מצות מפירות שעבר זמן ביעורם ואסורים באכילה ואסור גם להפסידם.

ועל כן הציע לעשות ב' חילולים קודם לחלל על פרוטה או על פרי ואח"כ לחלל את מה שחילל על פירות או קליפות שלא ראויים לאכילה, ויאמר אם יש באותה פרוטה ראשונה או פרי שחילל עליה קדושת שביעית שאסור באכילה הרי אלו מחוללים על פירות או קליפות אלו שאינם ראויים לאכילה, אבל אם אין בהם קדושה אסורה באכילה אין החילול האחרון חל, ואח"כ יאכל הפירות הראשונות בקדושת שביעית, ואת השניים יניח להרקב. וכך גם יוצא מידי חשש ספיחין, כי הם חוללו על האחרונים.

בקיצור הייתי ממליץ לא לקנות במקום כזה ולא להסתבך עם כל זה.

ו. משקל החומרות וההקפדות

פעם נסע רבי ישראל סלנטר בצוותא עם אחד מרבני ליטא למקום מרפא באשכנז באחת מתחנות הרכבת קנה לו רבי ישראל לפת שחרית שתי גלוסקאות כלומר פת פלטר. הרב השני הוציא לעצמו מאמתחתו חבילת צנימים אשר הביאה עמו מביתו, רבי ישראל הרגיש בהשתוממותו של הרב ואמר לו: "במקום המרפא אינני נוסע בהוצאותי שלי אלא בהוצאותיו של אחד מידידי שבשעת מתן מצות בחוששו פן אחמיר יותר מדי בעניני כשרות מחוץ לגבולות ליטא, התנה עמי תנאי מפורש לשם הבראָתִי, עלי להמנע מכל דבר אשר יוכל להזיק לריפויי, ואם כעת בשעת הנסיעה לא אוכל פת טרייה הרי אמנע מאיסור פת פלטר אשר ע"פ דין אינו במקרה זה אלא ענין של זהירות יתירה (י"ד קיב ש"ך סק"ט) אבל בה בשעה אעבור על איסור גזל גמור כי אם לא אמלא את התנאים אין לי כל זכות על ממון זה שאינו שלי".

וב"ה אפשר דרא ויש כשרויות תקינות בכל מקום, אבל אפשר ללמוד מסיפור זה כמה יש להזהר לא להיות מאלו שמחמירים בחומרות יתירות חשובות ככל שיהיו, ועלולים להכשל חלילה באיסורי תורה וכגון שוכרי דירה שלא ישתמשו אפילו בכלי הכי קטן כי האוכל שאוכל בעה"ב אינו בכשרות שהשוכר רגיל בה, ומאידך יפעילו את המזגן עשרים וארבע שעות ללא צורך, וכמו"כ את הבימבה של המשכיר ישברו ולא ישלמו על כך. וכהנה רבות. ותן לחכם וכו'.

ז. בעבור שיתן מתנה בל"נ

הרמ"א יו"ד רנח יג מביא שאם חשב בלבו ליתן איזה דבר לצדקה חייב לקיים מחשבתו ואין צריך אמירה וי"א דאם לא הוציא בפיו אינו כלום והעיקר כסברא ראשונה, וא"כ העולה לתורה בבית הכנסת בחיספין או בקוממיות והגבאי הכריז בעבור שיתן מתנה בל"נ ולפעמים הגבאי גם מכריז סכום (כך וכך פעמים ח"י) יתכן שיש כאן נדר במחשבה, כי בד"כ האדם חושב על כך באותו רגע. ובאלף המגן על המטה אפרים (סי תקפד סק"ב) כ' שיש כאן גם חשש של פוסק צדקה ברכים שאם אינו נותן גורם רעה לעצמו ולאחרים ואמרו בסוטה (כט:) שמחמת זה נכסי בעלי בתים נמסרים למלכות (ליברמן) ואמרו ביבמות (עח:) שמחמת זה נמנעים הגשמים.

הגר"ש וואזנר (שבט הלוי ח"י קנו) מביא בשם הגרי"ש אלישיב שהמונים טועים וסוברים שדבר שמקבלים בלי נדר אינו חיוב כלל לקיים וטעות היא בידם כי מ"מ מחוייב הוא לקיים מש"כ ודובר אמת בלבבו והגר"מ שטרנבוך שו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' תעו) שכמו"כ יש האיסור של ככל היוצא מפיו יעשה.

והוסיף הגר"מ שטרנבוך שלא יאמר הגבאי בעבור שיתן שמא יכשל בעוון נדרים אלא 'בעבור כשיתן' ואז אין בזה חשש נדר. (איני יודע הפירוש של 'בעבור כשיתן').

ומהמהרי"ל דיסקין מובא (בספר בטוב ירושלים עמ' שמ) שהיה מונע מהגבאי לומר בעבור שיתן שמא יכשל בעוון נדרים, ולא היו אומרים נוסח זה. ואם היה מגיע אורח ובכ"ז נודר במי שברך היה הרב בעצמו נוטל את מטפתו למשכון עד שישלם את נדרו. ועל כן כדאי לשלם את הנדרים לעליות וכיבודים למיניהם מיד בצאת השבת וכל המוסיף מוסיפין לו מהשמים.

ח. מקומות הקדושים

הרב שמואל רבינוביץ (רב הכותל ומקומות הקדושים) עורר שאלה, מי שמקבל עלייה בכותל או בקבר רשב"י ואמר הגבאי עליו 'בעבור שיתן מתנה לביהכ"נ' אם יכול לתת לקופת הכותל או קבר רשב"י, כי יתכן שאין הכסף דהקופה הולך להוצאות ביהכ"נ, אלא להוצאות אחרות הרבות שיש שם. ויש לעיין בזה.

כמו"כ אם באו מנין מאורגן מבחוץ ועשו מנין במקום והצטרפו אליהם מתפללים שהזדמנו למקום, והגבאי שהגיע עם המנין המאורגן מכריז לכל עולה לתורה בין אם הוא מקהילתו ובין אם מהאורחים האחרים בעבור שיתן לבית הכנסת השייך לאותה קהילה בעירם, אם מותר לאותו גבאי לאסוף בעליות עבור קהילתו או שיכול לחייב רק לאותו מקום בו מתפללים. ומן הסתם יש לתקן שיתנו הנדבות רק לאותו מקום שמתפללים בו, כי עלול להביא למחלוקת וכמו"כ עלולים אנשים ממקומות שאינם ראויים להתרים להם. אך לדינא צ"ע.

ט. איך אפשר לא להשתתף בהוצאות ביהכ"נ??

סיפר הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א פ"א נכנסתי לביהכ"נ אחד כשעמדו להתפלל תפילת מעריב, והיה שם הג"ר בן ציון אבא שאול זיע"א ר"י פורת יוסף שביקש להצטרף לתפילה, ובטרם נגיש להתפלל ועוד בטרם לקח סידור הוציא מכיסו מטבעות ונתן לצדקה בקופת ביהכ"נ. נגשו אליו אנשים ושאלו הלא הכף החיים כותב (קלה) שא"צ לתת צדקה לפני מעריב, ביטל רה"י את דבריהם ואמר נתינה זו לא היתה בגדר צדקה לפני התפילה, היא היתה בגין רצוני להשתתף באחזקתו של ביהכ"נ הרי אני נכנס להתפלל כאן וברצוני שהמקום יהיה נקי והחשמל יפעל כדי שאוכל להתפלל מתוך הסידור ובמציאות הרי אני נהנה מכל זה ואיך אפשר לא להשתתף??

אכן איך אפשר!!?

י. 'עלת בקרתא הלך בנימוסיה'

הארה לכל המתארחים במקומות שונים:

המאירי בפתיחה לספר מגן אבות כ' וז"ל: ראוי ליחיד עם היותו חכם ובן מעלה, כאשר יקר מקרהו לצאת ממקומו ולגור או להשתקע באחד המקומות הנכבדים וכ"ש מקום נודע או מפורסם מימי קדם לבל ישנה מנהגם בפרסום וברבים אבל שיתנהג בכל ענין הנעשה בפרסום או ברבים כמנהג המקום כאמרם ז"ל עלת בקרתא הלך בנימוסיה. ובמדרש הערה גדולה בזה והוא אומרו ומצות אפה ויאכלו והלא אין אכילה למלאכי השרת אלא ללמדך ד"א שלא ישנה אדם ממנהגי המדינה ובד"א זוטא אמרו לא יהיה אדם ער בין הישנים ולא ישן בן הנעורים (גם בשיעור כליל שבת?...) ואם אמרו כן בתכוננו כ"ש שיאמרו בעיקר הדברים שילכו כולם אחר המנהג. וכו' וכו' וכ"ש בהיות המנהג הנהוג מנהג קבוע לרבים והתמורה דעת יחיד שזה אמנם אחר מחילת הכבוד צד יוהרה ורוח גבוהה ונשמה יתירה וראוי לגערת חכם או חכמים. עכ"ל.

כלפי מה הדברים אמורים, על כל אחד להבין לבד, אך דוגמא לדבר כגון לשאת כפיים במקום שנוהגים לא לשאת, או לעמוד בקדיש במקום שכל הקהל יושבים (מלבד הענין של לא תתגודדו) ותן לחכם וכו'.

יא. ביה"ז - ביטול תורה או קיומה

המשגיח הגה"צ רבי יחזקאל לעוינשטיין (אור יחזקאל אמונה עמ' מה) אומר "הנה עומדים אנו לפני ימי ביה"ז ונוסע כ"א לביתו ועוזב כותלי הישיבה ומפסיק את עבודתו וחוטא במיעוט תורה ותפילה וחושב כי היתר הוא שהרי בין הזמנים עתה, וזה גופא עיקר העונש שינו מרגיש ויודע כלל בחטאתו שהרי עבירת ביטול תורה ותפילה נמצאת אף בבין הזמנים וכו' ומחשבת ההיתר היא בעצמה מחשבת עבירה חמורה.

זה כתב לפי דרגתו הגבוהה.

אך יש לציין שמובא בתולדות הג"ר רבי יעקב קמינצקי (רבי יעקב, עמ' 832) שלגבי חופשת הקיץ דעתו של ר"י היתה להכיר בעובדה שאין מדובר בהמשך של הזמן הקודם בישיבה למרות שיתכן והאדם מסוגל להמשיך ללמוד במהלך חודשי הקיץ באופן דומה ללימודו בישיבה, אבל יגיע יום פריעת החוב ובשלב כל שהוא במחצית הזמן הבא יתחוויר לבחור כי אינו מסוגל עוד לעמוד בקצב הלימודים הרגיל. והמשיל הדבר לס"ת שאם חסר אחד הרווחים המפסיקים בין הפרשות הספר נפסל כי דרושות הפוגות במהלך שנת הלימודים.

כמו"כ יש שכתבו שבמלחמת יוה"כ ביטלו את ביה"ז והלימוד של הזמן שלאחמ"כ נפגע.

יש א"כ כמה צדדים למטבע, וכל אחד ישקול את המטבע במשקלו.

יְשׁוּב אֲזָ לְגִיל אָב וַיְהִי כִּלְמִתְקַן / יַעֲזֹן פִּי אֶלִּיאָב יְשׁוּב אֲזָ לְתוֹן קָן / וְלַעֲמוֹן וּמִזָּאָב יִמְרֹט
רֹאשׁ וְזָקָן / פִּי יִדְלָה וַיִּשְׁאָב בְּנִי הַנְּעִימִים

(ספר כנף רננים למקובל רבי ידידה כרמי ונציה שפז)

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 333
אב תשפ"ב

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

חוט גולש מהעמוד לצד, בגלל שראש העמוד היה משונה מהרגיל, ושוב זה דבר שפוסל את הכל. ואחר כך הגענו למקום שהחוט היה ממש בצד של העמוד, או חוט שהיה קרוע במשך זמן מה. מכאן והלאה ההסתכלות השתנתה, לא בודקים אם העירוב בסדר, אלא בודקים איך אפשר לעשות שיהיה מחדש עירוב.

כעת אנו נמצאים יותר מחדש לאחר שסוכם על תיקון ועל התשלום, ועדיין המצב כמו שהיה, ולמרות זאת התושבים ממשיכים לצאת בשבת כהרגלם, ואינם יודעים את המצב החמור של הישוב. בודאי אילו היו יודעים את המצב היו מפעילים לחץ לתקן את העירוב מיד, והאברך שואל אותנו בתמיה, איך לא מתקנים כבר את העירוב, הרי כל שבת יש עשרות שומרי שבת שמטלטלים שם, הוא מתחיל להסתפק אולי יש שם עירוב אפילו שראינו שהוא פסול, כי הרי אנשים מטלטלים....

שני סוגי מחיצות שגם בכשרות רבנות אינם טובים

ישוב נוסף שבדקנו שוב בשבוע שעבר, בעקבות קבוצה גדולה מהציבור החסידי שנסעה לישוב לשבת. בישוב זה אנו יודעים כבר כמה שנים על בעיות חמורות, ובעיקר הבעיה שקשה לפקח עליו נכון, כי הוא מורכב משני דברים בעייתיים מאוד, שגם בעירובים בכשרות הרבנות, יודעים היום שלא נכון להשתמש בדינים אלו, כי כמעט תמיד מוצאים שהם היו פסולים או שניים במחלוקת האחד הוא דין תל המתלקט, כאשר לא מדובר בצוק של סלע קשה, אלא שיפוע של הר או ערימת עפר, אי אפשר שיהיה כשר לאורך זמן, הדין האחד, בהרבה מקרים התברר שהשתנה מכפי שהיה בהתחלה כשהביאו ת"ח למדוד, ולא הבחינו בשינוי שאירע. ב. בהרבה מקרים מתברר שבקטעים מסוימים לא היה מספיק משופע, כי למראה עין זה נראה גבוה, אבל למעשה צריך שיפוע חזק יחסית. ג. בחיבורים בין

התל להמשך המחיצות, יש הרבה פרוצדורות שאוסרות, כי לא מספיק לחבר לתחילת השיפוע, כי המחיצה נוצרת מכול וקאלו זו מחיצה נטויה, א"כ צריך שתמשך המחיצה על התל לחבר לכל המחיצה, ועוד דינים רבים שאינם ידועים לאחרים, ואינם יכולים לבדוק את העירוב נכון, גם אם הם רוצים מאוד.

הדין השני הוא השתמשות בחוטי החשמל עם חביות מתחתיהם. אנו לא מדברים כעת על מקרים שהשתמשו בחוטי חשמל בלי חביות, שזה לצערינו לא שייך להתיי, כלל, אבל גם כשמעמידים חביות, יש הרבה מקרים שהם לא עומדים במקום הנכון, אינם מכוונות תחת החוט. לצורך כך יש מכשירים מיוחדים לבדוק את המקום, ומי שאין לו את המכשיר ואת הידיעה לבדוק, יתכן מאוד שהעירוב שהוא עובד עליו כמה שעות כל שבוע, אינו עירוב. כי אם חבית אחת זה בחצי מטר, היא לא תחת החוט, וכל העיר נאסרת העירוב צריך היקף מושלם סביב לעיר או לשכונה, וכשתחבית אחת נפסלת, ואין עליה דין צורת הפתח, יוצא שהעיר פרוצה במשך יותר מי אמות [כחמשה מטרים בלבד], ואין דין רשות היחיד לכל העיר.

רק חבית אחת לא היתה תחת החוט, מה זה אומר?

בחודש שעבר היה מומחה לעירובין שנסע לעיר שיש בה כמה מאות תושבים חרדים, ויש בה קטע בעירוב באורך שלוש קילומטר שסומכים על חוטי חשמל עם חביות, הוא עבר ובדק חבית אחרי חבית, ורק חבית אחת לא היתה במקום. זה אמנם רק אחת, אבל זה אומר שהעירוב היה פסול לגמרי לכל העיר רח"ל. כמובן שמיד הוא תיקן את הדבר, אבל אם אין

חודש אב הוא זמן חשוב לידעת הלכות עירובין למעשה

בגליון זה אנו עומדים לקראת ימי בין הזמנים של חודש אב, שהוא הזמן הכי חשוב לידעת דיני העירובים. כי בזמן רגיל אדם נמצא בדרך כלל במקום חרדי, שבו מצוי שעשו עירוב מהודר [לפי הרמה שניתנת לפי התנאים של השכונה], ואמנם גם במקומות חרדיים יש דרגות שונות בעירוב, ויש מקומות שראוי להחמיר, ויש מקומות שיש גוים ולא הצליחו לשכור מהם, וצריך לברר כל מקום לגופו. אבל בישובים זה קטסטרופה ממש, יש מעט ישובים עם עירוב טוב, והרבה ישובים שלצערינו יש בהם עירוב שאינו כשר כלל, מתוכם יש ישובים שיוצאים שאין להם עירוב כשר, ויש ישובים שמחזיקים בעירוב שנקרא לדבריהם טוב אבל כאשר באים לעשות ביקורת אינו יוצא כשר כלל, ולכן זה מחייב אותנו בתקופה זו שנוסעים למקומות כאלו, לא לטלטל סתם על סמך שזה ישוב דתי, או על סמך דברי המשכיר שאמר שהעירוב מהודר, ואף לא על אדם חרדי שמתארח ומטלטל, אלא רק ע"י בירור אישי אצל מומחה לכשרות עירובים מוסמך.

בכל מקום שנמצאים חשוב מאוד לדאוג שהחצר תהיה סגורה ומוקפת כהלכה, כדי שלפחות הטלטול בתוך החצר יהיה לכתחילה. בהזדמנות זו יש בדינו ללמד את ילדינו מהו עירוב, ואולי גם אנו הגדולים נלמד מכך הרבה שאלות אקטואליות והלכות מעשיות.

בשורה משמחת לקראת בין הזמנים

לקראת ימי בין הזמנים הבעל"ט, והביקוש הרב של הציבור לדעת את הלכות העירובין האקטואליים בזמננו, ערכנו חוברת הלכות, מתומצתת וברורה, המתאימה גם למי שאינו מכיר את הנושא, ומוסיפה ידיעה רחבה לכל אדם.

החוברת מכילה עשרות נושאים והלכות, עם מקורות, ובליווי תמונות צבעוניות מחיר החוברת 10 שקלים בלבד.

ניתן לקנות בבני ברק, אור החיים 23 ק"ב

במודיעין עילית, אור החיים 14 ק"ג

בירושלים גבעת שאול - 0583248468

בירושלים, רמות -

ניתן להזמין במשלוח עד הבית בטל' - 0548442766

חוט קשור למחסן, ולעמוד מהצד

נביא כאן שתי דוגמאות רק מהשבוע האחרון, מקומות שאנשים סמכו על העירוב, והתברר שלא היה לו דין עירוב כלל. באחד הישובים באזור נתיבות, יש משפחה יקרה שהבנים שלה הלכו לישיבות, ונהיו בני תורה, והתחתנו ונשאו אשה טובה, וכבר נהיו משפחה בני ברקית, אבל הוריהם עדיין גרים בישוב, וממילא מידי פעם נוסעת המשפחה להורים לשבת בתקופה האחרונה נמשך האברך אל שיעורי העירובין שנמסרים ע"י מוקד העירוב, התחיל להעמיק בנושא, והבין שלכאורה העירוב בישוב של הוריו אינו גלאט. באותו ישוב יש רב חרדי, והוא פנה אל הרב והציע שמוקד העירוב יבוא לעבור על העירוב ואולי יהיו דברים שכדאי להדר. הרב הסכים לניסוח העדין, והגענו אל הישוב.

בתחילת הסיוור נכנסנו אל אחורי הבתים, ומיד הבחנו יחד בחוט שקשור למרזב בקצה המחסן, ללא עמוד או לחי מתחתיו. הרב הבין שיש כאן בעיה חמורה, ואמר שכנראה אירע תקלה, וצוין שיגיד לבדוק לתקנו. בהמשך ראינו כמה חוטים טובים, אבל אחריהם היה

בני משפחותינו, להקפיד מאוד על עירוב מפקח ומהדר, ולא לסמוך על סתם עירוב. המינימום הוא שהאחראי יהיה בקי בהלכות היטב, ויהיו לו את הכלים לפקח נכון. ויה"ר שנזכה שלא ניכשל בדבר הלכה.

הלכות עירובין יכול להיות גם משחק ילדים

במוקד העירוב שוקדים על דרכים נוספות להחזיר את העירוב ין לכל הציבור, אף לבני הנוער, והפעם בהפתעה חדשה, לימי בין הזמנים, יצא לאור משחק חדש הכולל קלפים מתמונות אמיתיות מהשטח. תמונות של תקלות שארעו בעירוב, לצד תמונות של הפתרונות של תיקונים שנעשים בשטח.

הילדים והמבוגרים יחד יושבים לתקן את העירוב להתאים בין כרטיסי התקלות לכרטיסי התיקונים יוצאים לשטח ומתקנים את העירוב מי שמתקן הכי טוב זמנה - מנצח!

ניתן להשיג בכתובות של רכישת החוברות הנ"ל

להתעדכן בשאלות המתחדשות בעירובים בזמנינו לכל העוסקים בעשיית העירובים ובלימוד הלכותיהם, המעוניינים להתעדכן בשאלות חדשות המתעוררות לאחרים העמלים בתיקון העירובים מידי שבוע, להחכים מההידע הנפלאות הלכה למעשה, וכן להשתתף במענה לשאלות אלו, או להשיג על דבריהם, וכן למסור מהנסיון שרכשו בעשיית העירוב, ולקבל מידע מהפתרונות הנעשים בתיקון העירוב ע"פ הלכה, ניתן להצטרף לקבלת עדכונים במייל, נא לשלוח בקשה לכתובת rb0548589612@gmail.com בשלב זה ההצטרפות היא רק לעוסקים בבדיקת עירובים, וכן למי שהשתתף בסידרת לימוד עירובין למעשה, [כדי להימנע משאלות שחסר בהם ידע בסיסי].

בכבוד רב לכל העוסקים במלאכת שמם ובזיכוי הרבים

לבדוק את הכלים והידע ההלכתי והפרקטי לבדוק את הדבר הזה, סביר להניח שמדי פעם יהיו בעיות חמורות כאלו.

את זה רבים לא מוכנים לקבל. ליבם דוחק בהם לומר, הרי פעם היה פה מומחה שבדק את כל החביות, ומדוע לחשוש שישתנה משהו. אבל כל מי שמתמצא קצת יודע כמה פעמים עירוב משתנה בלי סיבה ידועה מראש, תאונות, עבודות עפר, תשתיות חדשות, ועוד. פשוט וברור שכמו שאין לסמוך על משגיח שאינו בקי בבדיקת המוצרים, כך אין לסמוך על בודק עירוב שאין לו את כל הידע המקצועי.

לגופו של ענין, יש מאות משפחות שמתארחות ידי שנה בישוב המדובר, ובמוקד העירוב עונים לשואלים שלא יטלטלו אפילו ע"י ילדים, למרות שאנו יודעים שרוב המתארחים מטלטלים שם, אין לנו מה לעשות, מלבד להועיל לשואלים במסירת המידע.

בשבוע שעבר נסע לשם אחד מהמומחים שידע גם את הקולות של עירובים עירוניים, שעליו הישוב הוא סומך, שהוא העמיד להם את החביות במקומם. הצטרפנו אל הרב המומחה, כדי לראות ביחד אם החביות במקום, או שגם כאן יש חבית אחת לא במקום. עברנו בנסיעה לאורך החביות, וכבר מהרכב שמנו לב לבעיה כלשהי בחביות, יצאנו ועלינו בגבעות אל עמודי החשמל, וראינו שניכר שהזיזו את החביות, אבל החביות היו תחת החוט, אלא שהיתה בהם בעיה אחרת, ולהבנת ההלכה נוסף הסבר בנושא זה.

מדוע יש שני לחיים, ומה דין הרווח שביניהם

כאשר יש שורה של חוטי עירוב, זאת אומרת שורה של צורות הפתח שיש להם דין מחיצה, וכל פתח צריך עמוד מכאן ועמוד מכאן, ומשקוף מעל שני העמודים (ש"ע סי' ש"ב סי"א). לכן כל עמוד משמש לשני כיוונים, הוא סוף של הפתח הראשון, ותחילה של הפתח השני, ושני החוטים יושבים מעל העמוד. אבל כאשר עושים לחי לפני העמוד, ומטרת הלחי שבזמנינו הוא להיחשב עמוד, [שע"י שיש בו גובה י' טפחים, רואים אותו כאילו עולה עד החוט (משנ"ב שם)]. הרי רק חוט אחד נמצא מעליו, כי החוט שממשיך מתחיל מהעמוד, ולא מהלחי שלפני העמוד. לכן צריך שני לחיים לעמוד שמשמש לשני צדדים.

לאחר שמעמידים שני לחיים, יש בעיה של הרווח שביניהם, שהוא פירצה קטנה. אם מדובר בעמוד דק, יש לבדוק מהלחי לעמוד, ומהעמוד לחי שבצד השני, וזה מה שעושים בכל עירובי השכונות אבל מי שמשמש בעמודי חשמל שהם רחבים, יש רווח גדול ביניהם, ואין לעמוד דין מחיצה, כי אין לבדוק בין הברזלים. לכן חייבים לסגור ביניהם. יש אפשרות לעשות גדר, או להעמיד משטחים [רפסודות], ויש אפשרות לקשור חוט מגג חבית אחת לגג החבית השני, ונוצרת צורת הפתח

חדשה שסוגרת ביניהם. בישוב המדובר לא עמדו על הבעיה הזו, אלא הרב מירושלים שבא לבדוק לפני כמה שנים, קשר להם חוטים במקומות שצריך. כעת לא היו חוטים בין החביות, בחלק מהחביות מצאנו את החוטים קרועים.

מדוע הזיזו את החביות של העירוב

הרב התפלל מדוע הכל הרוס, והחל לדון האם ניתן להתיר בדיעבד ע"י עומד מרובה. מדוע זה רק בדיעבד. משום שבמשנ"ב סי' ש"ג סי"א כ"ג כותב שהעמוד והלחי של צורת הפתח צריכים להיות סמוכים למחיצה, ולא להתיר פירצה הסמוכה להם אף בעומד מרובה, אלא רק בשעת הדחק. וגם החזו"א שמתיר כאשר הפירצה רק בצד אחד של הפתח, אינו מתיר כאן שהבעיה קיימת בשני הצדדים במה מקומות. לאחר שראינו עוד ועוד מקומות כאלו, הגענו לשני מקומות בהם הפתחים לא היו בקו ישר אלא בסיבוב, ואז הפירצה שבין הפתחים היא בקרן זווית ואוסרת לכ"ע אפילו בדיעבד.

גם אנו חקרנו מה אירע שהעירוב נפסל, למרות שלא צריך הרבה סיבות כדי שישתנו החביות, אבל מתוך הנסיון גילינו את הסיבה שהרסו את העירוב, מפני שחברת החשמל עורכת חיזוק לעמודי החשמל בהרבה מקומות, ועושה יציקת בטון סביב לעמוד, וכאשר הגיעו לעמודים אלו סילקו את החביות. אחר כך האחראי בא והחזיר אותם, אך כאמור לא ידע שצריך גם לחבר בין חבית לחבית מדברים אלו אנו שוב לומדים לחזק את

יום עיון חווייתי

בנושאי עירוב

בני התורה מוזמנים בימי בין הזמנים להדגמת הלכות עירובין למעשה הסיוור יתקיים ביום שלישי, י"ב אב במושב בית חלקיה

15:00 לימוד סוגיה בענין

16:00 דברי הלכה מאחד הרבנים שליט"א

16:15 שיעור בליווי מצגת

17:30 יציאה לשטח לעירוב המושב,

המחשה ודיון בבעיות ובפתרונות.

18:15 בניית עירוב לדוגמה בחצר בית.

ההרשמה מראש חובה | טלפון 055-678-3323

בית "שארית ישראל" שלמה המלך 19 ב"ב
ת.ד. 3288 בני ברק, טלפון. 03-6773330 פקס. 03-6777030

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

בדרכו של רבינו הגר"ח זצוק"ל, על ידי מכון 'שיח אמונה'

46 בני עלייה לומדי 'שיח התורה' התכנסו על שולחנו של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל לסיום סדרי זרעים ומועד בסדר הלימוד של 8 דפי גמרא בכל יום

קדיש דרבנן בסיום סדרי זרעים ומועד אמר בנו של מרן זצוק"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א * ראש ישיבת 'ארחות תורה' הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א נשא דברי חיזוק במעלתם של בני העלייה שזכו לזכות בקנין התורה של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל * הדי הערכה והתפעלות נשמעים בעולם התורה לכבודה של תורה, בגודל מעלת 46 בני העלייה

מעמד נעלה של כבוד התורה, לרגל סיום לימוד סדר מועד במסלול "כדרכו - 8 דף ליום", במפעלי התורה "שיח התורה" שנוסדו לעילוי נשמתו ולהמשך דרכו בקודש של רבינו שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל זצ"ל קניבסקי, התקיים ביום שישי ר"ח אב תשפ"ב, בבית הרב זצ"ל, בהשתתפות בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א, וראש ישיבת 'ארחות תורה' הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א.

במעמד השתתפו 46 בני העלייה מכל רחבי ארץ הקודש שזכו ללמוד ולסיים את כל המסכתות משתי הסדרים הראשונים של הש"ס, וזכו להמשיך בדרכו של הרב זצוק"ל בלימוד חובות אלו. בסיום סדר מועד כובד אחד מחשובי הלומדים שליט"א, כשאת הקדיש דרבנן אמר בנו של מרן זצוק"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א.

במעמד נשא דברים חיזוק קצרים הגר"א גרבוז שליט"א שעמד בדבריו על המעלה הגדולה לזכות בקנין התורה של הרב זצוק"ל, והביא את ההערכה העצומה לשקידה וההחזקה בעץ החיים, בלימוד עצום שכזה, שמונה דפי גמרא דבר יום ביומו. בסיום המעמד קבלו הלומדים והמסיימים כשי להוקרה והערכה, ערכה מיוחדת לשבת קודש מאת מכון 'שיח אמונה', כן התקיימה במקום חלוקת מילגות לזוכים ב-91 ההגרלות המתקיימות מידי שבוע על ידי 'שיח התורה'.

הדי הערכה והתפעלות נשמעים בעולם התורה לכבודה של תורה, בגודל מעלת 46 בני העלייה, כשב'שיח התורה' קוראים לקהל חובשי בתי המדרשות, להצטרף ללגיונו של מלך, במסלול 'בדרכו' ההולך לפני המחנה, או לכלל מסלולי הלימוד של 'שיח התורה'. ההצטרפות בטלפון 03-308-5000, או בעמדות 'נדרים פלוס'.

הגר"א גרבוז שליט"א נושא דברי חיזוק במעמד סיום סדרי זרעים ומועד על ידי 46 בני העלייה לומדי 'שיח התורה'

הגרי"ש קניבסקי שליט"א באמירת קדיש דרבנן לע"נ אביו רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל

מאחורי הקלעים של מפעל 'שיח התורה'

כאשר הוקם המפעל הגדול לעילוי נשמתו של רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל, במעמד שהתקיים במעונו של רשכבה"ג מרן ראש הישיבה שליט"א, הביעו מרנן ורבנן גדולי הדור שליט"א, יחד עם ראשי הישיבות, מרביצי התורה והרבנים שליט"א את דעתם על החשיבות הרבה בהקמת מפעל טהור של עילוי נשמה, להשיב טובה אמיתית לנשמתו של מרן זצוק"ל, וכמה חובה הדבר עלינו.

עם זאת, אחר מגדולי ראשי הישיבות שליט"א, שעבר על סדרי הלימוד והמסלולים הרבים במסגרת 'שיח התורה', נדהם לראות את התכנית ללמוד 8 דפי גמרא בכל יום. "אין הדבר אפשרי", קבע. "האחרון שיכול לעמוד בזה היה רבי חיים, ואיך אברכים רגילים יצליחו לעמוד ב'חובות' האדירים שרבי חיים היה לומד?", שאל בתמיהה. עם זאת אמר, שיש חשיבות בעצם הדיבור והשיג-ושיח על מסלול כזה, כדי שנדע מה חסרנו, ומה גדולה האבידה.

והנה, חודשים ספורים מאז הורם הנזר והוסרה העטרה, ומאז הוקם מפעל 'שיח התורה', ועשרות רבות של בני עלייה לומדים מידי יום את מסלול 'בדרכו' של 8 דפי גמרא בכל יום, חול ושבת ללא הפסק, לצידם של אלפי הלומדים בשאר מסלולי הלימוד ב'שיח התורה'.

ולא עוד, אלא שבני העלייה הלומדים 8 דפי גמרא דבר יום ביומו, גם עומדים בכור המבחן, כשבתום הלימוד מערכת מסודרת בוחנת את הלומדים בשאלות סדורות על שמונת דפי הגמרא, עד ש-46 בני עלייה מתוך הלומדים, עמדו בהצלחה בבחינות מידי יום ביומו על 8 דפים, וזכו לסיים את כל סדרי זרעים ומועד, ולקיים בפועל את המשך דרכו של רבינו הגר"ח זצוק"ל.

קשה לנו לתאר כמה נחת רוח הדבר מסב בעולם העליון לרבי חיים. אין לנו דרך לאמוד את זה במושגים שלנו. אבל מספיקה לנו הידיעה על האהבה העצומה שאהב רבי חיים את התורה בחיי חיותו, כדי לקבל קצה קצהו של מושג על השמחה הגדולה שהלימוד 'בדרכו' של 'שיח התורה' גורם לו כעת.

לקראת ימי בין הזמנים:

נוסדה ב'שיח התורה' תוכנית 'שלהי דשמיטה' ללימוד הלכות שמיטת כספים, פרוזבול ודיני הפירות בשנה השמינית

התרגשות רבה בקרב לומדי התורה, עם ההכרזה של מכון 'שיח אמונה' על פתיחת התוכנית 'שלהי דשמיטה' על ידי מפעל 'שיח התורה', ללימוד הלכות שמיטת כספים, פרוזבול ודיני הפירות בשנה השמינית.

סדרי הלימוד יתקיימו אי"ה בימי בין הזמנים, בלימוד ירושלמי שביעית, בלימוד בספרו הגדול של הרב זצ"ל 'דרך אמונה' בתוספת התוספות והביאורים במהדורה החדשה 'שיח אמונה', ובלימוד בספר 'קיצור דיני שביעית' שיצא לאור ע"י מכון 'שיח אמונה' לרגל שנת השמיטה השתא.

במקביל, בשיעורי הירושלמי הנמסרים לטובת נשמת רבינו מרן זצוק"ל ע"י בנו הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, ילמדו בימי בין הזמנים את מסכת שביעית מרישא ועד גמירא, החל מיום שלישי י"ב מנחם אב ועד ליום חמישי כ"ח מנחם אב, כשיתקיים סדר לימוד ומבחנים יומיים גם על הירושלמי שביעית. השיעורים מתקיימים בכל יום בשעה 13:50 לאחר תפילת מנחה בבית המדרש לדרמן, וניתן גם לשומעם במערכת 'קול הלשון' ובמספר ישיר 073-321-2004.

תכנית לימוד מיוחדת הוכנה כדי להספיק את ההלכות הנחוצות בימי בין הזמנים אב, כשדבר יום ביומו יתקיימו אי"ה מבחנים קבועים ללומדים, אשר יכנסו להגרלות על פרסים יקרי ערך ועל ספרי מרן זצוק"ל בכל יום ויום.

שלהי דשמיטה

מפעל 'שיח התורה' שעל ידי מכון 'שיח אמונה'

מכריז על תכנית מיוחדת לימי בין הזמנים

ללימוד הלכות שמיטת כספים,

פרוזבול ודיני הפירות בשלהי שביעית

לעילוי נשמתו של רשכבה"ג רבינו הקדוש מרן רבי שמריהו יוסף חיים ב"ר יעקב ישראל זצוק"ל
קנייבסקי - וכצוותו לדורות ללמוד בשנת השביעית ה' שמיטה למעשה

סדרי הלימוד יתקיימו ב-5 מסלולים ב-3 ספרים:

3

ספר

'קיצור דיני שביעית'

שיצא לאור ע"י מכון 'שיח אמונה'

פי"א, פי"ז, פי"ח

2

ספרו הגדול של מרן זצ"ל

'דרך אמונה' - פ"ה ופ"ט

(מסלולים מיוחדים גם על ביאור ההלכה ועל

'מוספים וביאורים' בהוצאת המהדורה החדשה

שנע"י מכון שיח אמונה)

1

**ירושלמי
מסכת
שביעית**

טבלת הלימודים בסדרי השמיטה בין הזמנים אב

קיצור דיני שביעית	דרך אמונה	ירושלמי שביעית	א"א אב התשפ"ב	יום שני פרשת ואתחנן
פי"א א-ד'	ה' א'-ד'		א"א אב התשפ"ב	יום שלישי פרשת ואתחנן
פי"א ה'-י"ב	ה' ה'-ח'	א' ב'	ב"א אב התשפ"ב	יום רביעי פרשת ואתחנן
פי"א י"ג-כ"א	ה' ט'-י"ב	ג' ד'	ג"א אב התשפ"ב	יום חמישי פרשת ואתחנן
פי"א כ"ב-ל'	ה' י"ג-ט"ז	ה' ו'	ד"א אב התשפ"ב	יום שני פרשת ואתחנן
פי"א ל'-ל"ד	ה' י"ז-כ'		ט"ז אב התשפ"ב	שבת קודש פרשת ואתחנן
פי"א ל"ה-ל"ח	ה' כ"א-כ"ג		ט"ז אב התשפ"ב	יום ראשון פרשת עקב
פי"א ל"ט-מ"ב	ט' א'-ב'	ז' ח'	י"ז אב התשפ"ב	יום שני פרשת עקב
פי"א מ"ג-מ"ז	ט' ג'-ד'	ט' י'	י"ח אב התשפ"ב	יום שלישי פרשת עקב
פי"א מ"ח-נ'	ט' ה'-ו'	יא י"ב	י"ט אב התשפ"ב	יום רביעי פרשת עקב
פי"א נ"א-נ"ג	ט' ז'-ח'	יג י"ד	כ"א אב התשפ"ב	יום חמישי פרשת עקב
פי"א נ"ד-נ"ו	ט' ט'-י'	ט"ז ט"ז	כ"ב אב התשפ"ב	יום שני פרשת עקב
פי"ז ז'-י"ג	ט' י"א-י"ב		כ"ג אב התשפ"ב	שבת קודש פרשת עקב
פי"ז י"ד-כ'	ט' י"ג-י"ד		כ"ד אב התשפ"ב	יום ראשון פרשת ראה
פי"ז כ"א-כ"ח	ט' ט"ז-ט"ז	י"ז יח	כ"ה אב התשפ"ב	יום שלישי פרשת ראה
פי"ז כ"ט-ל"ח	ט' י"ז-י"ח	י"ט כ'	כ"ז אב התשפ"ב	יום רביעי פרשת ראה
פי"ח א'-י"ב	ט' י"ט-כ'	כ"א כ"ב	כ"ח אב התשפ"ב	יום חמישי פרשת ראה
פי"ח י"ג-כ"ג	ט' כ"א-כ"ב	כ"ג כ"ד	כ"ט אב התשפ"ב	יום שני פרשת ראה
פי"ח כ"ד-ל"ג	ט' כ"ג-כ"ד	כ"ה כ"ז	ל' אב התשפ"ב	שבת קודש פרשת ראה
פי"ח ל"ד-מ"ד	ט' כ"ה-כ"ז			
פי"ח מ"ה-נ"ג	ט' כ"ז-ל'			

תכנית לימוד
מיוחדת הוכנה
כדי להספיק את
ההלכות הנחוצות
בימי בין הזמנים
אב, כשדבר יום
ביומו יתקיימו אי"ה
מבחינים קבועים
ללימודים, אשר
יכנסו להנחלות על
פרסי יקרי ערך.

03-308-5000

שומות הזכרים בכל מסלולי 'שיח התורה' מתפרסמים בטלמסר
של שיח אמונה ונדרים פלוס ובעלון החדשי של שיח אמונה

בשיעורי הירושלמי הנמסרים לטובת נשמת רבינו מרן זצוק"ל ע"י בנו
הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, ילמדו בימי בין הזמנים את
מסכת שביעית, כשיתקיים סדר לימוד ומבחינים יומיים גם על הירושלמי
שביעית. השיעורים מתקיימים בכל יום בשעה 13:50 לאחר תפילת מנחה
בבית המדרש לדרמן, וניתן גם לשומעם במערכת 'קול הלשון' ובמספר
ישיב 073-321-2004.

ממא טבא לרבנ

הזדמנות פז להרחיב ידיעות בתורה

בעזרת השי"ת יתקיים בכמה מקומות בארץ
שיעור סקירה מרתק על נושאים חשובים בענין המסורה על תנ"ך

השיעור בעזרת השי"ת ידון בנושאים דלהלן

- מהי המסורה (המובאת לרוב בבעל הטורים וגם ברש"י ועוד מפרשים), ומי חיברה?
- ההתייחסות של חז"ל למסורה
- תועלת המסורה
- שימוש הראשונים במסורה
- נוסח המקרא בידינו בזכות המסורה (רמ"ה, אור תורה, מנחת שי)
- אופן לימוד המסורה (הסבר על החלקים השונים: מסורה קטנה, גדולה, רבתי)
- טעויות שנכנסו למסורה, סיבתם, ואופן תיקונם
- הכרות עם ספרים שנכתבו על המסורה
- סקירה על כת"י ודפוסים ישנים שונים

מקומות וזמני השיעורים

ירושלים

יום שלישי י"ב מנחם אב בשעה 20:30
בית הכנסת חניכי ישיבות (רוממה)
רחוב זכרון יעקב 6

בני ברק

יום שני י"א מנחם אב בשעה 20:30
בית הכנסת היכל יצחק (בנין הפיס)
רחוב האדמו"ר מראדזמין 3
(מאחורי ככר אדלר שברחוב הרב כהנמן)

ביתר (B2)

יום רביעי כ"ז מנחם אב בשעה 20:30
בית הכנסת בית מאיר
רח' דרכי איש (קרוב לפינת החוזה מלובלין)

קרית ספר

יום חמישי י"ד מנחם אב בשעה 20:30
בית הכנסת היכל יצחק
רחוב חפץ חיים 6

בעזרת השי"ת יהיה אפשר לשמוע את השיעורים דרך בנק התורה שע"י קול הלשון (גם בשידור חי)
לחייג 073-295-1222 ואח"כ מספר חשבון 571465 וסיסמא 123456

ספרי המכון עלו על שלחן מלכים (ביניהם מרן שר התורה והגאון רבי שריה דבלצקי זצ"ל, ויבלח"ט הגאון רבי דוב לנדו, הגאון רבי אביגדר נבנצל, והגאון רבי חיים פיינשטיין) וזכה לברכתם והסכמתם

פרטים נוספים במכון להחדרת לימוד המסורה

במייל: mechon.hamesorah@gmail.com

02-571-4659 (משפחת סיימן)

מזל טוב. שכוייח.

להשיג בחנויות הספרים המובחרות, בתי כנסת ומוקדי הפצה
avodat891@gmail.com | 02-6711693

בשורה משמחת!

כמידי שנה,

הופיע קובץ
**ארחות
ישרים**
העשירי בסדרה

ללימוד יומי

לימי

בין
הזמנים

ארחות יושר
ארגון להפצת שיעורי תורה ומוסר
מיסודו של מרן שר התורה זצוק"ל
בנשיאות הגאון רבי אי"ש קניבסקי שליט"א

את הקובץ ובו לימוד יומי
וכן שאלות לעיון וחידוד (נושאות פרסים)
ניתן יהיה להשיג בימים הקרובים בבתי הכנסת והיכלי התורה.
וכן ניתן לקבלו באימייל: oy062020@gmail.com

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 96 | פר' דברים תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

מדין רשכבה"ג ראש הישיבה בעליה לתורה
במניין שמתקיים בביתו בר"ח מנחם אב

יטמה לאחר שהשתחרר מבית החולים מדין דה"י הגר"ג אדלשטיין קיבל
בביתו את נשיא דרשו הגר"ד הופשטטר שהגיע ארצה להשתתף במעמד
"סדר הכנה" שבו השתתפו אלפי תלמידי ישיבות קטנות מרחבי הארץ

מעמד סיום מסכת בבא קמא בישיבת 'אור אלחנן'
ביום היארצייט השישי של ראש הישיבה הגדול מ'הדש זצ"ל'
נושא דברים גיסו, מדין הגר"ב מ'אזרחי שליט"א

ראשי 'איגוד הסמינרים' בביקור אצל מדין ראש הישיבה
הגאון רבי מאיר צבי ברגמן לקראת יום העיון השנתי

מדין הגר"א"י קוק ראש ישיבת מאוד התלמוד ברחובות במעמד שילוח הקן

הגאון רבי אברהם ישעי' קניבסקי שליט"א ראש כולל ארחות יושד ביקר בישיבת עטרת שלמה בביתר עילית ונשא דברי חיזוק בפני מאות תלמידי הישיבה. כמו כן ביקר בקבר דחל, ונשא תפילה על הכלל והפרט

הגאון רבי דב קוק שליט"א עונה לשאלות ידידינו יצחק פריץ ממוקסקו

הגאון רבי בן ציון הכהן קוק בתפילה חרישית סמוך לציון רבו המזבח מדרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל

בחזרת ת"ת 'מרכז' ב"ב במעוזנו של מדרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א לקראת עלייתם לישיבות

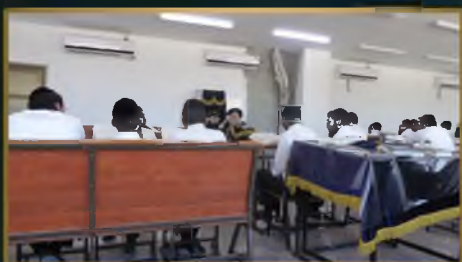
הגאון רבי בנימין אלישיב בתפילה על ציון אביו מדרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, בליל הארצות העשירי (צילום אבי יודקאווסקי)

'סיום הלכות נדה שנערכו ע"י עשרות אברכי כולל 'תורה אור' בירושלים בנשיאות ראש הישיבה הגאון רבי שמחה שיינברג שליט"א ובראשות ראש הכולל הגאון רבי אברהם נפתלי זיג שליט"א רב קהילת 'מנחם אברהם ו'פני שמואל' בית זגן ובהשתתפות הגאון רבי ישראל גנס שליט"א

הגאון הגדול רבי דוד פיינשטיין שליט"א במסידת שיעור בהיכל כולל נטפי דבש במודיעין עילית
בראשות הגאון רבי אלכסנדר ז. שטרנבוך שליט"א במה שקיבל מאביו בעניני טהרות החמורות

ראש הישיבה הגר"פ ברמן במשאו בועידת 'מעלין בקודש'
לבני הישיבות בעיד ביתר

תלמידי ישיבת 'עטרת גבריא'ל' מקווינס ניו יורק בביקור בבית ראש הישיבה הגר"ש קניבסקי שליט"א

תלמוד תורה המרכזי בנווה יעקב בירושלים - "תורת העמק" בראשות הרה"ג ר' אורי סופר שליט"א
בתפילה בקבדי האבות בעיד חדרון ובסיווד באתרא קדישא, מעמד התפילה התקיים לבחורי כיתות ה' שעמלו במשך השנה כולה
בסוגיות הגמ' זכו להתקבל לישיבות קטנות הטובות ביותר

במעמד נרגש ורב רושם התאספו חורי תלמידי ישיבת 'עטרת שלמה' לצעידים שתיפתח אי"ה בחודש אלול ע"י ישיבת עטרת שלמה בשכונת אחיסמך בלוד

במעמד נשאו דברים נלהבים הגאון הגדול רבי אברהם יצחק הכהן קוק שליט"א ר"י מאור התלמוד וחבר מועצה"ת, ראש הישיבה הגאון רבי חיים פינשטיין שליט"א וראש הישיבה הגאון רבי שלום בער סודוצקין שליט"א רבני השכונה הגרש"צ דוונבלט שליט"א והגר"א ברודא שליט"א וראש הישיבה הגר"א י קוק שליט"א.

במעמד השתתפו עוד ראשי ורבני הישיבה לצעידים שליט"א, וכן רבני השכונה הגאונים שליט"א (לפי סדר א-ב) הגאון רבי אברהם ברודא שליט"א, הגאון רבי ישראל משה בלוי שליט"א, הגאון רבי שלמה זלדנברג שליט"א, הגאון רבי יעקב לנדו שליט"א, הגאון רבי מרדכי סילמן שליט"א, הגאון רבי יצחק מאיר דובין שליט"א רב קהילות בני התורה רחובות, הגאון רבי שבח צבי דוונבלט שליט"א גאב"ד ב"ב. עוד השתתפו מנהלי התלמודי תורה בשכונה, הר"ג ר' דוד יעקובזון שליט"א והר"ג ר' דוד צבי איזנבאך שליט"א מנהלי דוחני בת"ת תשכ"ר, הר"ג ר' אהרן ולדשיין שליט"א מנהל דוחני בת"ת דרכי יושר, הר"ג ר' יהושע כהן שליט"א מנהל הת"ת ביסודות.

כולל יגדיל תורה בראשות הרב יהושע מרגלית אשדוד בבחינה אצל הגר"ש קניבסקי שליט"א במעון רבינו זצוק"ל

המעמד האדיר "סדר הכנה" של דרשו

הדרכה לכ-4,000 מסיימי הישיבות הקטנות העולים במעלות הקודש לישיבות גדולות

מעמד זעקה ותפילה

בהשתתפות הרבנים הגאונים

מרן רבי שמעון גלאי שליט"א

מרן רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א

מרן רבי האדמו"ר מקוסוב ארה"ב שליט"א

מרן רבי משה שאול קליין שליט"א

מרן רבי ישראל יצחק מנדלזון שליט"א

ומניין הקלאים גיבורי כוח

לכל הישועות, פרנסה בשפע

וזיוגים הגונים

בכרמי מושב גמזו,

המושבות בפעם השביעית

תפילה
נדידה

בשעה
המסוגלת
לישועה

בהצות ליל
ט"ו באב

בשליחות גדולי וצדיקי הדור

שמיטה קרן
השביעית

קרן הקודש של גדולי ישראל שליט"א
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל
מיסודו של מרן רבי בנימין מנדלזון זצוק"ל

1800-300-544

לתרומות בהעברה בנקאית: בנק פאגי / סניף 185 / מס' חשבון 485101

למסירת שמות לתפילה
ולתמיכה בגיבורי הכוח
בשעתם הקשה

"חכם לב מצוות יקה"

הודעה משמחת

כהנים בואו בהמונכם וברכו את הקהל

לכבוד יום היארצייט העשירי של אבי מורי, איש החסד
רבי שמואל יצחק בן הרה"צ רבי יו"ט ליפמן שטרן זצ"ל

יתקיים כמידי שנה מעמד

ברכת הכהנים המרכזית

ביום שלישי, י"ב באב תשפ"ב (9.8.22)

בבית הכנסת אמרי שפר, רחוב קצנלבוגן 1 הר נוף.

8:00 ברכות השחר, 8:10 הודו, 8:20 ברכו,

8:45 (משוער) מעמד ברכת כהנים המונית

הכהנים יתרכזו במרפסת ויברכו את הקהל מחוץ לבית הכנסת

גברים מתבקשים לעמוד במדרכה

ונשים מעבר לכביש

וברך את
המשתתפים
במעמד
שיזכו
להתברך
בברכת
כהנים לפי
כל הפרושים

מצוואת מורינו ורבינו
מרן שר התורה זצוקללה"ה

"זה ענין גדול וכל כהן נוסף
זה הידור בדאורייתא של
ברכת כהנים וברוב עם
הדרת מלך"

המרכזית

ברכת הכהנים

שנים

מזכרת מיוחדת לקהל

כיבוד קל

מילגות לכהנים

נא להביא טליתות

המעמד באישור
משטרת ישראל

החותם בברכת התורה

אברהם ישעיהו שטרן

"יהי רצון, שתשמים עלינו ועל כל עמך בית ישראל, חיים וברכה למשמרת שלום"